

წიგნი კლდებზე მამაკების აღკვეთის ბერაიას ხსოვნას.

ქართულ თავად-აზნა-ურთა გვარების აღწერა

ლევან ბერაია

წეროვანი
TSEROVANI

გამომცემლობა "აგროკონსორციუმი წეროვანი"

2017 წელი

მთავარი რედაქტორი თეიმურაზ ხახვიაშვილი

ტექნიკური რედაქტორი ლევან შამუგია

მხატვარ დიზაინერი ნათია ზვიადაური

დაკაბადონება ნათია ზვიადაური

სარედაქციო კოლეგია: ანა გოცირიძე

კონსტანტინე ჩინჩალაძე

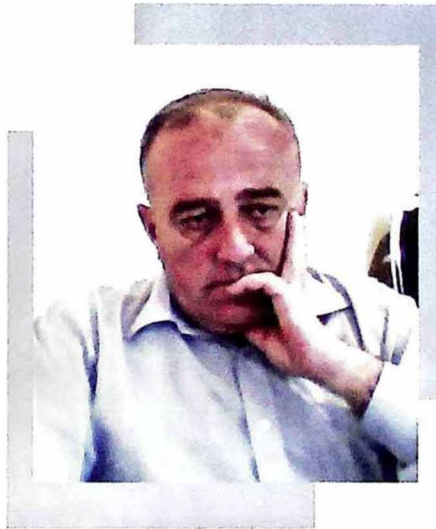
ეკატერინე ცქიფურიშვილი

ნიკოლოზ ჯიჯეიშვილი

დავით ბერიაშვილი

ნიგნის გამოცემაში უდიდესი დახმარებისათვის მადლობას ვუხდით შპს “აგროკონსორციუმი ნეროვანი”-ს დამფუძნებლებს და ჩემს მეგობრებს, ბატონებს: ჯუმბერ პატიაშვილს, ავთანდილ ჩინჩალაძეს, იონა ცქიფურიშვილს, ლევან ბერიაშვილსა და ილია პატიაშვილს.

ISBN 978-9941-0-9911-3

უსატყემლოდ, ბა ცნობილი ისტორიკოსების: ივანე ჯავახიშვილის, დავით გუბიძემ-
ვილის თლღა ხოსელიას, იაკობ ასუაშვილისა, იქტი ჩიქოვანისა და სსუემის მიუბ
მთბიუმულ და გამბედეუენუმულ საისტობრბთ ლიტერატურბთ, მინდა შემტთაყაბბთ
თუბდალური საბბგადბების ბბგადი მიმბსილუა და თაუადაბნაუბთა გუბბების მბ-
ლუ ისტობრიული აღწუბა, ამასთანაუუ მინდა განუაცსადბ, ბბმ აბ გამაბნბა აბაუბ-
თაბი ამბბცბა იბბსა, ბბმ წბნამბეუბაბუ ნამბბბბი ჩუბი ბუცნიბბრული თუბბბბბი და
ბეუმბლბბბი დაბეუბცბბბბბნა. უბბბლბბ მბნბბბა ჩუენი ბბბბ ბუცნიბბრბბის ნაბგ-
ბუენი და ბესებეუბლბბბი უბთ პაცაბა ბბბბუბბბ, უბბპაბცუბბბბ წაბბბბბბბბ.

ნიგნში გამოყენებულია ბატონი ლუარსაბ ტოგონიძის, ბატონი პაატა ქურდოვანიძის, ეროვნული ბიბლიოთეკისა და ვიკიპედიის ფოტომასალა, რისთვისაც მადლობას ვუხდით მათ.

ფეოდალური საქართველოს იერარქიული სტრუქტურა და
მისი ზოგადი მიმოხილვა

2017

3ირველი ისტორიულ-ლიტერატურული ცნობა საქართველოს სამეფოზე მოცემულია ძველ ელინისტურ მითში „არგონავტებში“, სადაც მოქმედება ხდება კოლხეთის სამეფოში. ჩემი აზრით სწორედ აქედან იწყება საქართველოს, როგორც სამეფოს ცნობა, ხოლო პირველი გაერთიანებული სამეფო ძველი წელთაღრიცხვის III საუკუნიდან იღებს სათავეს, როცა მეფე ფარნავაზმა გააერთიანა იბერია და ეგრისი. XIX საუკუნის დასაწყისში, კერძოდ 1801 წელს, საქართველომ მზაკერული ხერხით დაკარგა თავისი სახელმწიფოებრიობა და დამოუკიდებლობა. ბაგრატიონთა თორმეტ საუკუნოვანი სამეფო გვარი „მხსნელმა“ რუსეთმა ერთ-ერთ რიგით თავადურ გვარად აქცია, ხოლო საქართველო კი ერთ-ერთ პროვინციად.

ქართველი ხალხი მუდამ ამაყობდა თავისი მეფეებით, ვინაიდან საქართველო ის ქვეყანაა, სადაც მეფობის ფორმულა, რომ „მეფე უნდა ემსახურებოდეს ხალხს და არა ხალხი მეფეს“, ყოველთვის სრულდებოდა. არსად არც ერთ ქვეყანაში არ ჰყოლიათ იმდენი თავდადებული მეფე, რამდენიც საქართველოში. საქართველოში მეფეები თავს დებდნენ, შვილებს სწირავდნენ საქართველოს კეთილდღეობას. ამავე დროს ჩვენს სამშობლოში არასოდეს, არც ერთ ეპოქაში არ მომხდარა გლეხთა აჯანყება, რომელიც მიმართული იქნებოდა მეფის წინააღმდეგ, ამით საქართველოს პრეცედენტი არ ჰყავს მთელ მსოფლიოში. ეს კიდევ ადასტურებს იმას, რომ ქართველი ხალხი პატივს სცემდა მეფეს და მეფობას. ქართველ კაცს სისხლში და გენში აქვს გამჯდარი საკუთარი ერისა და სამშობლოს სიყვარული. სამშობლო მარტო გეოგრაფიული სახელები, ზღვები, მთები და მდინარეები არ არის, სამშობლო ის ხალხიცაა, რომელთაც საუკუნეების მანძილზე უცხოვრიათ. ამ ქვეყანაში და ჩვენი წინაპრების საპატიო სახელს ატარებენ. ერის სიყვარული ოჯახისა და გვარის სიყვარულით იწყება. თუ ადამიანს არ უყვარს თავისი ოჯახი და გვარი, დარწმუნებული ვარ ის ვერც სხვას შეიყვარებს. თითოეული გვარი თავისთავად მთელი ერის ისტორიის გამოვლინებაა, თითოეულ გვარში არეკლილია მთელი ჩვენი წარსული. გვარი, გვარიშვილობა მატარებელი იყო ადამიანის პიროვნული თვისებების, გენის, გენეტიკური მიდრეკილების, ამიტომაც იყო ადამიანის გაცნობისთანავე კითხულობდნენ მის გვარს. გვარით საზღვრავდნენ ადამიანის პატიოსნებას, რეალურად ეს ასე იყო ყოველთვის და დღესაც ასეა, როგორც პიროვნება აკეთილშობილებს გვარს, ასევე გვარიც გარკვეულწილად პიროვნების კეთილშობილების გამოხატულებას წარმოადგენს.

ფეოდალურ საზოგადოებაში გაბატონებულ კლასს ახასიათებს თავისებური იერარქიული ორგანიზაცია, რომელიც მიწის საკუთრების იერარქიულ სტრუქტურასთანაა დაკავშირებული. იგი ფენებადაა დაყოფილი. თითოეული ფენა ფეოდალური კიბის გარკვეულ საფეხურზე დგას, ასეა ეს ფეოდალურ საქართველოშიც.

ფეოდალური იერარქიის პირველ საფეხურზე იდგა მეფე (სამთავროში—მთავარი), მეორეზე—უფლისწული ანუ ბატონიშვილი, მესამეზე - დიდებულები, მეოთხეზე — საშუალო თავადები, მეხუთეზე — თავადები, მეექვსეზე — აზნაურები.

როგორც პროფ. ი. ახუაშვილი აღნიშნავს „საქართველოში გვარების საყოველთაო ხმარებაში შემოსვლის დადგენის საკითხი მეტად რთულია, ქართულმა სიგელ—გუჯრებმა და სხვ სახის წერილობითმა წყაროებმა შემოგვინახა ზოგიერთი გვარ—სახელი, მათ შორის, უპირატესობა მაინც დიდგვაროვნებს უჭირავთ, ხოლო მოსახლეობის ფენები კი უგვაროებად იწოდებოდნენ („უგუარონგი“). რაც მდებრივ წარმოშობის ადამიანის სინონიმი იყო. მას უპირისპირდებოდა გვარიანნი, იმ თავადთა და აზნაურთა აღმნიშვნელი ტერმინი, რომელთაც უფლება ჰქონდათ მონაწილეობა მიეღოთ სახელმწიფოს მართვა—გამგეობაში“.

შუშანიკის მარტივობაში აღნიშნულია, რომ V საუკუნეში აღმოსავლეთ საქართველოს მკვიდრნი ორ მთავარ ჯგუფად იყოფოდნენ, მაშინ ყოფილან „აზნაურნი და უაზნონი სოფლისა ქართლისანი“.

„აზნაური“ ძველ ქართულ მწერლობაში თავისუფალს და თავისუფლებას ნიშნავდა თუ ქართულ ტერმინს (თავისუფალი) ჩაუვკერდებით, ამ სიტყვის თავდაპირველი მნიშვნელობა ცხადი იქნება: ის იყო „თავისუფალი“ ვინც თავისი თავის უფლად ან ბატონად იყო, ვისაც ბატონი ან უფალი არ ჰყავდა და ბატონს არ ემორჩილებოდა, ხოლო „უაზნონი“, ქმნებიან, რომელნიც თავიანთი თავის უფალნი კი არ არიან არამედ რომელთაც სხვა ჰყავთ უფლად“. მაგრამ V ს—ში „აზნაური“ მარტო საზოგადო ცნების „თავისუფალის“ აღმნიშვნელი კი არ იყო, არამედ ამასთანავე საწოდებრიო სახელად და ტერმინად იქცა.

„აზნაურთა შორის ჩანს განსხვავება, უმაღლესი საფეხური „დიდ—დიდ აზნაურებს“ ეკავათ. ე.ი. მცირე აზნაურებიც ყოფილან, დიდებულ აზნაურებს თავი რომ დავანებოთ, აზნაურთა შემადგენლობა IX—VIII ს.ს. სხვადასხვაგვარი იყო. ზოგი იყო „ნათესავით აზნაური“ ანუ „აზნაური მემამულენი“, და „აზნაურნი მოსაკარგავენი“, „ნათესავით აზნაურნი“ იყო ჩამომავლობით ისეთი აზნაური, როდესაც მისი წოდებრივი ღირსება მისი გვარის აზნაურობაზე იყო დამყარებული და მას მხოლოდ გვარიშვილობით ჰქონდა აზნაურობა დამკვიდრებული, ხოლო „აზნაურნი მოსაკარგავენი“ მაინცდამაინც „მემამულეთა“, ან ჩამომავლობით აზნაურთა ჯგუფს არ ეკუთვნოდნენ. „საქართველოს ეკონომიკურ ისტორიაში“ მოყვანილია დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსის გავენი“ მაინცდამაინც

„მემამულეთა“, ან ჩამომავლობით აზნაურთა ჯგუფს არ ეკუთვნოდნენ.

„საქართველოს ეკონომიკურ ისტორიაში“ მოყვანილია დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსის ერთი ცნობა, რომლის საშუალებით ირკვევა, რომ „მოსაკარგავე“ გადასახადის ამკრებს ნიშნავს ე.ი. „საკარგავი“ მოხელეთა სარგოს უნდა უდრიდეს, მაშასადამე, „აზნაურთა მოსაკარგავეთ“ რაღაც საქმე უნდა ჰქონდეთ „საკარგავთან“ ე.ი. ისინი მოხელე აზნაურთა ჯგუფის შემდგენელნი უნდა ყოფილიყვნენ. აზნაურობა საქართველოს სახელმწიფო წყობილების საერთო მოვლენა იყო და აზნაურნი საქართველოს ყველა თემსა და კუთხეში იყვნენ. უძველეს დროს, განსაკუთრებით მეფობის მოსპობის შემდგომ აზნაურთა წოდებას უდიდესი ძალა ჰქონდა საქართველოში. მაშინ თურმე „ეპყრა უფლება ქართლისა აზნაურთა...“ ქვეყნის შინაური საქმეების მართვა—გამგეობა მათ ხელში ყოფილა“. დაასკვნის ივ. ჯავახიშვილი.

საქართველოს სახელმწიფო საქმეების მართვაში თვალსაჩინო გავლენა ჰქონდათ „დიდებულთ“ „დიდებული“ — ამ სიტყვის თავიდათავი მნიშვნელობა იყო განდიდებული. პატივცემული, დანიინაურებული წარჩინებული და განთქმული. „დიდებული“ დიდი ხელისუფლებით დაჯილდოებული და აღჭურვილი პირი იყო. ე.ი. „დიდებული“ ამავე დროს დიდი მოხელე იქნებოდა. XI საუკუნის ქართველ ისტორიკოსს აღნიშნული აქვს, რომ ბაგრატ III მოიყვანეს აფხაზეთისა და ქართლის მეფედ „ყოველთა დიდებულთა და აზნაურთა აფხაზეთისა და ქართლისა“. დიდებულება აზნაურებთანაც ყოფილა დაკავშირებული. მაგრამ თითოეული აზნაური „დიდებულად არ ითვლებოდა. სიტყვები „დიდებული“ და „აზნაური“ ერთსა და იმავე ცნებითი გამომხატველი არ ყოფილა, არამედ „დიდებული“ განსაკუთრებული აზნაურობისაგან განსხვავებული ჯგუფის წევრის აღმნიშვნელი ტერმინი იყო დიდებულება წოდებრივი ცნება არ ყოფილა, წოდების დამახასიათებელ თვისებას ის გარემოება შეადგენდა, რომ წოდებრივი ღირსება სახლობას და საგვარეულოს თითოეულ წევრს ეკუთვნოდა. მაგალითად, აზნაურთა გვარის ყოველი წევრი აზნაურად ითვლებოდა. დიდებულებას კი ეს თვისება არ ჰქონდა და მის გამო ვერც წოდებად ჩაითვლება. ყოველი იმ გვარისა და სახლის შვილი, რომელსაც ესა თუ ის დიდებული ეკუთვნოდა, დიდებულად კი არ ითვლებოდა, არამედ მხოლოდ ის პირადად იყო „დიდებული“. მის შვილს არც მის ძმებს ან სხვა ნათესავებს დიდებულთა სახელი არ ენიჭებოდათ.

„თავადი“ XI საუკუნის საისტორიო მწერლობაში უკვე დამკვიდრებული და

გავრცელებული ტერმინი იყო. მაგრამ XI—XIII ს.ს. იგი ჯერ კიდევ არ არის ნოდების აღმნიშვნელი სიტყვა. თავდაპირველად ამ სახელს მოთავეს, თავკაცს და მეთაურს ეძახდნენ. მეტად საყურადღებოა, რომ როგორც „დიდებულნი სამეფოსანი“ და „მკუიდრნი ქვეყნისანი და სამეფოსანი“ არსებობდნენ აგრეთვე „თავადნი სამეფოსანი“. ქართველ ჟამთააღმწერლის თხზულებაშიც „თავადნი“ ხშირად გვხვდებიან. ამ ისტორიკოსის სიტყვებიდან ირკვევა, რომ როგორც „დიდებულნი საქართველოსანი“ იყვნენ, ასევე თურმე „თავადნი საქართველოსანი“—ც არსებობდნენ, რომელთაც სახელმწიფო საქმეების მიმდინარეობაზე დიდი გავლენა ჰქონდათ. „თვინიერ მთისა განზრახვისასა“ არც ერთი არ უნდა გადანყევეტილიყო. თავადი შეიძლება ყოფილიყო იმავე დროს მთავარი ან სხვა რომელიმე ხელისუფლების მქონე პირი, მაგრამ ყოველი დიდი მოხელე და მთა. „თავადად“ არ ითვლებოდა. „თავადი“ და მთავარი, ერისთავი სხვადასხვა ცნების გამომხატველიყო. ისეთი ცნობაც კი მოიპოვება, როდესაც უკვე თავადად ნოდებული პირი შემდეგ დიდი თანამდებობითაც ყოფილა დაჯილდოებული.

თუ „თავადი“ მართლაც „დიდგვართ“ თავია, მაშინ რა განსხვავება უნდა ყოფილიყო „თავადასა“ და „დიდებულს“ შორის? თუმცა „დიდებულიც“, როგორც დავრწმუნდით, დიდი გვარის შვილი იყო, მაგრამ ამასთანავე მას უეჭველად დიდი ხელისუფლებაც ჰქონდა. „თავადი“ კი შეიძლება „უხელოც“ ყოფილიყო და არავითარი თანამდებოა არ ჰქონოდა. მისთვის ისიც კმაროდა, რომ იგი დიდი გვარის უფროსი და თავი იყო. XIV—XV საუკუნეების მიჯნაზე საქართველოში თავადის ცნება უფრო და უფრო ფართოვდებოდა და სოციალური შინაარსის შემცველ ტერმინად იქცევა და გადამწყვეტ ადგილს იჭერს ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ნარმოიქმნა ტერიტორიულ ადმინისტრაციული და სამხედრო პოლიტიკური ერთეული — სათავადო, რომელსაც თავისი დამახასიათებელი ნიშნები გააჩნდა, ეს ნიშნებია:

1. ტერიტორიის ერთობა ე.ი. ის ყმა — მამული, რომელიც თავადს გააჩნია, უნდა იყოს ერთ ტერიტორიაზე. გვიან ფეოდალურ საქართველოში არიან ისეთი თავადები, რომელთაც ყმა — მამული გააჩნიათ, მაგრამ არა ერთიან ტერიტორიაზე და ამიტომ მათ არა აქვთ სათავადო (ანდრონიკაშვილები, ლოლობერიძეები).

2. სათავადო ამავე დროს უნდა წარმოადგენდეს გარკვეულ სამხედრო ერთეულსაც.

3. სათავადო ამავე დროს უნდა წარმოადგენდეს გარკვეულ სამხედრო ერთეულსაც.

4. თავადს გარკვეული ყმა—მამული უნდა გააჩნდეს. თავადის სიძლიერე მისი ყმა—მამულის რიცხვზე არის დამოკიდებული.

5. სათავადო სამეგრეო ერთეულიც არის, თითოეული სათავადო ძირითადად თვითონ იკმაყოფილებს თავს.

თითოეულ სათავადოში მხოლოდ ერთი თავადია, დანარჩენები ამ სათავადოს სახლის შვილები, თავადიშვილებად იწოდებიან. თავადებსა და თავადიშვილებს შორის უფლებრივად დიდი განსხვავებაა. თავადი ითვლებოდა სათავადოს უფროსად და მას მეფე ნიშნავდა, როდესაც თავადი გარდაიცვლებოდა, მეფე დანიშნავდა ახალ თავადს ამავე საგვარეულოდან. სახლის უფროსი მართალია განაგებდა სათავადოს და ამ სახლის შვილები ემორჩილებოდნენ მას, მაგრამ როცა საერთო სათავადო საკითხები წყდებოდა, თავადი უნდა შეკითხვოდა თავადიშვილებს.

ყოველ სათავადოში შემდეგი სახის მფლობელობა იყო: 1. „სახასო“ ქონება; 2. „საუფლისწულო“, 3. „სათავისთავო“.

„სახასო“ ქონება სათავადოს ძირითად ქონებას წარმოადგენდა. იგი შედგება ყმების, მიწაწყლის, ციხე-სიმაგრეების, ჯოგის, ბალ—ვენახების, საბაუო სახელოსნოებისაგან და სხვათაგან. სახასოს სიდიდე საბოლოო ანგარიშში განსაზღვრავდა მოცემული სათავადოს სიძლიერეს.

„მფლობელობის“ საინტერესო ფორმას წარმოადგენს „საუფლისწულო“, ყველა თავადიშვილს თავისი საუფლისწულო თავისი ნებისამებრ უნდა მოიხმაროს. როგორც სახარჯო ქონება. მთელი საუფლისწულოს შემოსავალი ხმარდება თავადიშვილს. „საუფლისწულოში“ თავადიშვილი თავადისაგან დამოუკიდებლად მოქმედებს.

სათავისთავო - სათავადოში პირად საკითხებზე დაფუძნებული ქონება იყო, იგი თავადიშვილის ოჯახის წევრების პირად საკუთრებას წარმოადგენდა.

ყოველ სათავადოში იყო თავისებური სამოხელეო აპარატი და ამ აპარატის შემდეგი მოხელეები განაგებდნენ: მოურავი, სახლთუხუცესი, მდივანი, მეჯინიბეთუხუცესი, ბოქაულთუხუცესი და სხვ. განვიხილოთ ზემოთ ჩამოთვლილი ზოგიერთი მოხელის ფუნქციები:

მოურავი - სათავადო მოურავის გარეშე წარმოუდგენელია ადმინისტრაციული თვალსაზრისით სათავადო დაყოფილი იყო სამოურავოებად. მოურავი ასრულებდა როგორც ადმინისტრაციულ—სამეურნეო, ისე სასამართლო ფუნქციებს. თავადის მოურავი, თავადის მარჯვენა ხელი იყო. მოურავს თავადი ნიშნავდა და ინიშნებოდა ყოველთვის აზნაურის გვარიდან. მოურავის ხელქვეით მოხელეებად ითვლებოდნენ: მამასახლისი, ნაცვალი და სხვ.

სახლთუხუცესი - სახლთუხუცესი მემკვიდრეობითი თანამდებობა იყო, ის ერთ გვარში ტრიალეზდა, მის ფუნქციებში შედიოდა სათავადოს შემოსავალ—გასავლის ხელმძღვანელობა.

ბოქაულთუხუცესი — ბოქაულთუხუცესის ხელსა იყო საბოქაულო და მას ემორჩილებოდნენ ბოქაულები.

მეჯინიბეთუხუცესი — მეჯინიბეთუხუცესის მოვალეობა იყო თავადის საკუთრებაში მყოფ ცხენის რემის მოვლა—პატრონობა, მას ემორჩილებოდნენ მეჯინიბენი და სხვა პირნი.

თავადი წარმოადგენდა სახელმწიფოს საყრდენს, რამდენად ძლიერი იყო სათავადოები იმდენად ძლიერი უნდა ყოფილიყო სახელმწიფო. იურიდიულად თავადი მეფის ყმა იყო და მეფისადმი ერთგული სამსახური მართებდა, ამ ყმობა—სამსახურის საფუძველი მამული იყო, რომელიც სწორედ ამ ერთგული სამსახურისათვის ებოძებოდა ხოლმე თავადს მეფისაგან.

თავადების შემდეგ გაბატონებული სოციალური იერარქიის კიბეზე იდგნენ აზნაურები, რომლებიც თავის მხრივ სამეფო, საეკლესიო და სათავადო აზნაურად იყოფოდნენ.

აზნაურთა შორის ყველაზე უკეთეს ეკონომიკურ პირობებში სამეფო ანუ ტახტის აზნაურები იყვნენ, მათ უშუალო მბრძანებელს მეფე წარმოადგენდა. ამ წოდების წარმომადგენლებს უფლებებიც მეტი ჰქონდათ სხვებთან შედარებით, მას შეეძლო თავადებთან ერთად ჯდომა და თავადი მას ძმავს ეძახდა, ორივე ფეხზე დეზები ეკეთა და ხშირად თავადის ქალსაც კი ირთავდა ცოლად.

ტახტის აზნაურებზე დაბლა საეკლესიო აზნაურები იდგნენ. საეკლესიო აზნაურები სხვადასხვა შეძლების იყვნენ. დიდი ადგილმამულები და გლეხთა კომლექსი მათ არ გააჩნდათ. მათ შორის იყვნენ ისეთებიც, რომლებსაც გლეხები სულ არ ჰყავდათ.

საეკლესიო აზნაურებს უფლებათა სათავადო აზნაურები მისდევდნენ. სათავადო აზნაურებს შორისაც იყო განსხვავება დიდი თავადის აზნაურები უკეთეს ეკონომიკურ პირობებში იყვნენ, ვიდრე ნაკლები შეძლების თავადთა აზნაურები.

აზნაურის ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისება ის არის, რომ აზნაური ყმა-მამულის მქონეებელია, თუმცა მრავლად იყვნენ ისეთი აზნაურები, რომელთაც არ გააჩნდათ ყმა-მამული და მათ აზნაურობისა მხოლოდ გვარ-შთამომავლობა ჰქონდათ. რა თქმა უნდა XVIII საუკუნის აზნაურთაგან ძალიან ცოტენი იყვნენ ისეთი აზნაურები, რომლებიც აკმაყოფილებდნენ ვახუშტისეული აზნაურის მდგომარეობას. ვახუშტის თქმით, „აზნაურსა აქუნდა გვარი და ჩამომავლობა და სიმაგრე რაიმე მთათა ანუ ბართა, და დაბნენი, და ძალედვას გამოსვლა მარქაფითა, კარვითა და მათთა განწყობილებითა, და თვინიერ ამისა არა იწოდებოდა აზნაურად“.

აზნაურის მამულს „სააზნაურიშვილო მამული“ ანდა „სააზნაურიშვილო სამოსახლო“ ეწოდებოდა. „სააზნაურიშვილოში“ შედიოდა: „აზნაურის სასახლე თავისი სამეურნეო ნაგებობებით, სასახლის ყმებითა და მათი სამოსახლეობით, სასაფლაო—ეკლესიით, იშვიათად საკუთარი ციხით, აზნაურის საბატონო სახნავ—სათესი მამულებით და ვენახებით. აზნაურის საქონელი სხვადასხვანაირი იყო. აზნაურს მამა—პაპეული სამკვიდრო ქონებაც ჰქონდა და თავისი პატრონისაგან წყალობის სახით მიღებული ქონებაც. აზნაური საპატიო სამსახურს ეწეოდა თავადის კარზე, ის სათავადის მოხელე იყო, ლაშქრობის დროს თან ახლდა პატრონს.

ზედმეტი არ იქნება, რომ ერთი—ორიოდ სიტყვით, რომ შევეხოთ პატრონყმობასა და პატრონყმურ დამოკიდებულებას ძველ საქართველოში. აი, რას წერს ამის შესახებ ივ. ჯავახიშვილი: „პატრონყმობა მთელს ძველ საქართველოს ნიშანდობლივ ელფერს აძლევდა: იგი სუფევდა როგორც სოციალურს, ისე სახელმწიფო წესწყობილებაშიც, პატრონი მეფესაც ეწოდებოდა და ჩვეულებრივ მომაკვდავსაც, თუ მათ ყმები ჰყავდათ. ყმაც ქვეშევრდომსაც ნიშნავდა და პატრონთადმი ყმებრივი სამსახურიცა და ერთგულებით ვალდებულთაც, ჩვეულებრივ ყმებსაც, მეფის გარდა, რომელიც მხოლოდ პატრონი იყო და არავის ყმად არ ითვლებოდა, ყოველი პატრონი, რომლებსაც ყმები ჰყავდა, შეიძლებოდა იმავე დროს თვითონაც სხვისი ყმა ყოფილიყო და ჩვეულებრივ იყო ხოლმე კიდეც ან მეფის ან არადა დიდებულს ან აზნაურის. მაშასადამე, როგორც უკვე აღნიშნული გვქონდა, თითქმის მთელი მაშინდელი საქართველო, მეფისაგან მოყოლებული უბრალო მდებიომდე, პატრონყმობის ულეშ იყო შებშული. პატრონყმობის დამახასიათებელ ნაწილს და დანესებულების „შენყალება“ შეადგენდა და ყმა ჩვეულებრივ იმავე დროს „შენყალეული“ იყო, ხოლმე. პატრონყმური დამოკიდებულების ჩამოგდებას, როდესაც ყმობა ნასყიდობისა და შეუძლებლობითი მოვალეობისაგან არ მომდინარეობდა, არამედ ნებაყოფლობითი იყო და შენყალეულ ყმობას კი ყოველთვის ყმობის მსურველის შესაფერისი აჯა და მოხსენება წინ უძღოდა. პატრონის თანხმობის შემდეგ შენყალეული ყმა დაილოცებოდა ხოლმე, „წყალობა—ხელდასხმული“ უნდა ყოფილიყო. ყმის მოვალეობას პატრონის ყმებრივი სამსახური და ერთგულება შეადგენდა, განსაკუთრებით ლაშქრობაში, ქონებრივი დამოკიდებულება სხვადასხვაგვარი იყო ხოლმე, იმისდა მიხედვით თუ რა წესით იყო ყმა შენყალეული, ან რა პირობა ჰქონდათ ერთმანეთში ნებაყოფლობით პატრონ—ყმათა დიდებული. შენყალეულობის არსებობას და მთავარს თვისებას იმ საზოგადო და იმდროისათვის დამახასიათებელი დებულება შეადგენდა, რომ „მსახურების ნაცვლად“ უძრავი ქონების ზომები იყო წესად მიღებული. ჭირში თუ ლხინში

პატრონყმანი ერთი მეორეს უნდა მიშველებოდნენ, ომიანობის დროს საქართველოს მხედრობა და ჯარი რასაკვირველია ტომობრივად იყო დაყოფილი და ასევე იბრძოდა,

მაგრამ ამის გარდა და იმავე დროს პატრონყმურადაც იყო დარაზმული, თვითეულ პატრონს გარს ეხვივნენ მისი ყმები, რომელნიც პატრონთა ნერთად იბრძოდნენ. ყმები პატრონის თანამემამულენი იყვნენ და მასთან მჭიდროდ დაკავშირებულნი უმკლავდებოდნენ ხოლმე მტერს, ამიტომ ვინც უფრო ერმრავალი იყო, ის სხვებზე უფრო ძლიერად გრძნობდა თავის თავს.

ქართული პატრონყმობა გასაოცრად მიემსგავსება და გვაგონებს დასავლეთ ევროპის საშუალო საუკუნეების ფეოდალურს წესწყობილებას, ე.წ. ფეოდალიზმს. როგორც საქართველოში პატრონყმობა, ისე დასავლეთს ევროპაშიც ფეოდალური წესწყობილება სახელმწიფო და სოციალური ცხოვრების საზოგადო მოვლენა იყო, საერთო თვისება ჰქონდა..."

ამრიგად, ივ. ჯავახიშვილის აზრით საქართველოს მთელი საზოგადოებრივი და სახელმწიფო ცხოვრება პატრონყმობაზე იყო დამოკიდებული, პატრონყმობა წარმოადგენდა საზოგადოების სახელმწიფოებრივი ცხოვრების დედაბოძს".

ისევე, როგორც პატრონყმური დამოკიდებულება, ბატონყმური დამოკიდებულებაც განსხვავებული იყო გვიან ფეოდალურ საქართველოში. როგორც ალ. ხახანიშვილი აღნიშნავს, "ქართული ბატონყმობა ჰუმანურია ევროპულ და რუსულ ბატონყმობასთან შედარებით" „მაშ, სანამ საქართველო რუსეთს შეუერთდებოდა ქართველი ბატონი იყო ქართველი გლეხისთვის მფარველი და პატრონი, ხოლო XIX საუკუნის დამდეგს საქართველო შეუერთდა რუსეთს, თავადაზნაურობამ დაჰკარგა სახსარი სახელმწიფოს მართვაში მონაწილეობა მიეღო ფეოდალებს მოაკლდათ ძველი დიდება და ამასთანავე იმატა უსაქმობის გამო განცხრომის მიდრეკილებამ. ამ მოთხოვნილების დაკმაყოფილებამ გამოიწვია ყმათა გადასახადის დაბეგერის მომატება, რუსეთთან შეერთებამდე, ყველაფერი მამაშვილურ დამოკიდებულებაზე იყო დამყარებული, არაერთი კლასთა ბრძოლა არ იყო, რომ ყმა მამასავით უვლიდა თავის ბატონს".

როგორც ბატონი თ. ჟორდანიას აღნიშნავს, "საქართველოში ბატონს და გლეხს შუა მჭიდრო ზნეობრივი ოჯახური კავშირი მეფობდა. ქართული ბატონყმობა ანუ დამოკიდებულება გლეხებსა და ბატონებს შორის ნებაყოფლობითი იყო, უფრო ზნეობრივი ოჯახური კავშირი ორისავე მხრისთვის სასარგებლო". სამწუხაროდ მეცხრამეტე, განსაკუთრებით კი მეოცე საუკუნეში თავადაზნაურთა შესახებ საკმაოდ მცდარი შეხედულება წარმოიქმნა, მარქსისტულმა იდეოლოგიამ პოპულისტური იდეების გავრცელების მიზნით სახელი გაუტეხა თავადაზნაურთა წოდებას, ისტორიის გაყალბებით, ისტორიული ფაქტების შეგნებულად დამახინჯებით

თავადაზნაურობა ხალხს სისხლისმსმელებად და დესპოტებად წარმოუჩინა. თავადაზნაურობა ერის ელიტა და სახე იყო. საუკუნეების მანძილზე ხდებოდა ბუნებრივი გადარჩევა, სელექცია, როდესაც კარგს კარგი მოჰყავდა ან კარგი კარგზე თხოვდებოდა ბუნებრივია შთამომავლობაც კარგი გამოდიოდა.

ქართველი კაცის ბუნება ვერ ეგუებოდა ვაჭრობას, ვერ ეგუებოდა ჩარჩობას, ვერ ეგუებოდა მევახშეობას, მასში ვაჟკაცური და რაინდული ხასიათი სჭარბობდა. ხან იბრძოდა ერის და მამულის გადასარჩენად, ხან ეკლესია—მონასტრებს, ტაძრებს აშენებდა, ხან ყანას უვლიდა. ვაზის ახალი ჯიშები გამოჰყავდა, ხან აგიოგრაფიულ ნაწარმოებს სწერდა, ხანაც რაინდული სულით გაუღენთილ პოემებს (ვეფხისტყაოსანი, ვეფხისა და მოყმის პოემა) წერდა და ასე ჰქმნიდა საკუთარ ისტორიას. ჩვენში გლეხსაც რაინდული სული და ამაყი გული ჰქონდა, საკუთარი დედისა და ერის გინებას არავის არ პატიობდა, გამორჩეულად ზრდილნი და დარბაისელნი იყვნენ, ამიტომაც იყო თავადაზნაურები თავიანთ შვილებს გლეხ ძიძებს აზრდევინებდნენ, გლეხის ძიძას ძუძუთი იზრდებოდნენ. ერთმანეთისათვის ძუძუმტეები ხდებოდნენ, ხოლო ძუძუმტეობა რა დიდი მნიშვნელობის ფაქტი იყო საქართველოში, ეს ყველას კარგად მოეხსენება. ადამიანის სინდისსა და ნამუსს, სიტყვასა და ფიცს ენიჭებოდა უდიდესი მნიშვნელობა. სიტყვისა და ფიცის გამტეხს საშინელი სასჯელი ელოდა, იყო შემთხვევები, როდესაც სიტყვისა და ფიცის გამტეხი სოფლიდან მოუკვეთიათ.

აი რას წერს აკაკი წერეთელი ბატონყმობის რიგის შესახებ:

„...აი, ვრცელი სახე, როგორც საზოგადოდ ყველა დიდი ოჯახის, ისე ჩვენი მოსახლკარობისაც. ეხლა ეგებ ვინმემ იკითხოს, თუ რად უნდოდათ მაშინდელ ბატონებს ურიცხვი ფარეში სასახლეში, მაშინ როდესაც საქმე არა იყო რა? არის მიზეზი. იმის მიზეზი იყო მაშინდელი ბატონყმობის წესი და რიგი, ძველთაგანვე ისე რჯულად დაკანონებული, რომ მისი გატეხვა ცოდვად მიაჩნდათ.

ბატონყმობა ჩვენში პირობით იყო და არა უსაზღვრო, როგორც სხვაგან. ყმებმა იცოდნენ, რა უნდა გადაეხადათ, ბატონებმა — რა უნდა გადაეხდევინებინათ, და ორივე მხარე შეურყეველად ასრულებდა თავის მოვალეობას. სხვადასხვა გვარის და სხვადასხვა სოფლის გლეხები, სხვადასხვაგვარად იყვნენ დაბეგრილნი. ზოგს მეტი ემართა, ზოგს ნაკლები, ზოგს სულ ამოკვეთილი ჰქონდა ბეგარა და გააზატებული იყო. ერთ ჩვენს გლეხთაგანს, სხვათა

შორის, ნახევარი კვერცხიც ემართა: ყველიერის დაურწყებას ჩამოვიდოდა სასახლეში, სამზარეულოში შეწავდა კვერცხს, გაფცქენდა, მერე გაჰყოფდა ძუით შუაზე და ნახევარ კვერცხს მიართმევდა ბატონს როგორც ბეგარას, ნახევარი კვერცხის ბეგარა ისე აწუხებდა იმ გლეხს, რომ რამდენჯერმე სთხოვა ბატონს: ამომიკვეთე და ერთ ძროხას მოგცემო, მაგრამ პასუხად ამას ეუბნებოდა: საშვილიშვილო ვალდებულება რომ მე მოვსპო ძროხის გულისთვის, ეს ღორმუცელობა იქნება, და თუ სხვებ გამოიჩენ როგორმე თავს ერთგულებით, მაშინ კი შეიძლებაო.

ერთ გლეხს წელიწადში ათი კოკა ღვინო ემართა: ერთ წელიწადს ღვინო აღარ მოუვიდა და ბატონმაც კოლოტებით ათი კოკა წყალი გამოათანინა და ჩაასხმევინა ჭურში. ღვინო რომ არ მოუვიდა, ის ღვთის ნება იყოო, გლეხკაცს მუშაობა და შრომა მაინც არ დააკლდებო და, რაც არა აქვს, რა უნდა გადაეხდევინო. მაგრამ წყალი ხომ ზედ ჩამოუდისო, და ამიტომ გამოვატანინე, რომ არ იფიქროს, ბეგარა ამოკვეთილი მაქვსო. რაც მამა—პაპიდან მართებს, იმაზე მეტს არ ვთხოვ, მაგრამ რაც მართებს, მისა კი ვერ შევარჩენო. რადგან მამებს არ გადმოუციათ ჩვენთვის და შვილებსაც ასე უნდა გადაეცეთო. თვითონ გლეხებიც მტკიცედ იყვნენ თავის პირობაზე და ნამეტნის გადახდას სიკვდილს არჩევდნენ."

„...აი, რა გამიგონია მამაჩემის და ბიძაჩემისგან: 1830 წ. ქუთაისში შეჰკრიბეს იმერეთის თავადაზნაურობა, რომ მარშალი აერჩიათ. იმ თავადაზნაურებში ერთი თურმე კაპიტანი მიქელაძეც ერია, რომელსაც სუყველა ერიდებოდა. ზემოურებს თურმე გაუკვირდათ ეს და ჰკითხეს ქვემოურებს: რა მიზეზია, რომ მაგ დარბაისელ კაცს პირს არიდებთო? მეტი რაღა მიზეზი უნდაო — უპასუხეს ქვემოურებმა — ეგ დალოცვილი წამოაქცევიან გლეხკაცებს, ჩაახდევინებს და სულ აროზგვინებსო! ზემოურებმა ეს რომ გაიგეს, იმათაც ზურგი უჩვენეს „ათვალწუნებულ ვაჟბატონს“.

თავად—აზნაურული აღზრდა ეს არ იყო პედაგოგიური სისტემა, არა რაიმე მეთოდიკა და არც რაიმე კანონები, ეს იყო ცხოვრების წესი, ქცევის ნორმები, ეს შეგნებულად, ხანდახან შეუგნებლადაც ხდებოდა, ეს იყო ტრადიცია, რომელსაც არ განსჯიდნენ, არამედ მკაცრად იცავდნენ.

სოლომონ მეფემ საქართველოს ისტორიაში მანამდე უცნობი, მეფის ხელისუფლების განმტკიცების ხელშემწყობი ინსტიტუტი შექმნა, რომელსაც „ფიცის კაცი“ ეწოდებოდა.

„ფიცის კაცი“ იყვნენ შემდეგი გვარების წარმომადგენლები: თავადი ღორთქიფანიძეები, აზნაურნი: მესხები, ავალიანები, იოსელიანები, ლოლობერიძეები, მიქაბერიძეები, ყიფიანე-

ბი, ჭორქაშვილები, იაშვილები, უგრეხელიძეები, გრიგალაშვილები და ჭაკუბიანები. „ფიცის კაცნი“, ვიდრე თხუთმეტი წლისა გახდებოდნენ, თავისი ყმებით, სამღვდელოებით და ხატებით შეიკრიბებოდნენ ერთ—ერთ ამორჩეულ ადგილას ყოველწლიურად 15 მაისს და ფიცს ღებდნენ, რომ მეფის ერთგულნი იქნებოდნენ. ფიცის კაცებს ურთიერთშორის, მეტადრე ომის დოს, დიდი ერთობა ჰქონდათ: ბრძოლაში ერთად შედიოდნენ, ერთიმეორეს ვერ დატოვებდნენ, ან ერთად დაწყებოდნენ ან ერთად გამოდიოდნენ, ბრძოლის ველზე არც დაჭრილს დატოვებდნენ და არც მკვდარს, თუ ვინმე შეშინებული ან ხელგამოუღებელი მოკვდებოდა, იმას არც მარხავდნენ და არც შინ წამოიღებდნენ, მინდვრად დააგდებდნენ მხეცების შესაჭმელად, თუ კი ასეთი კაცი ცოცხალი გადარჩებოდა, ფიცის კაცებში იგი ვერ დარჩებოდა, მაშინვე აყრიდნენ და გადაასახლებდნენ.

თავადაზნაურობის ყიდვა არ შეიძლებოდა, თავადაზნაურობის ბოძების დამსახურება უნდოდა მეფისა და ერის წინაშე. ზედმეტი არ იქნება, თუ ორიოდ სიტყვით შევეხებით თავადაზნაურთა საგვარეულო გერბებს, მეცნიერთა ვარაუდით საქართველოში იგი XVIII საუკუნემდე არასოდეს არ ყოფილა. მიაჩნიათ, რომ მანამდე არსებობდა მხოლოდ პირადი ბეჭდები და ძველი ქართული სიმბოლიკები. საგვარეულო გერბები, მხოლოდ რუსეთთან ურთიერთობის დროიდან ჩნდება, როცა ქართველ თავადაზნაურებს XIX ს—ის გერბებს უმტკიცებდნენ, ითვალისწინებდნენ თითოეული გვარის ზოგიერთი ტრადიციულ სიმბოლოს, პირადი ან საგვარეულო ნიშნები, რომლებიც ოდესღაც ფეოდალთა აღმებზე ან უძველეს ბეჭდებზე იყო გამოსახული. ასეთი ტრადიციული სიმბოლოები არსებობდა ქართველ დიდებულთა წრეში.

ჰერალდიკა ეს არის მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის გერბებს, რომლებიც წარმოიშვნენ ჯერ კიდევ ჯვაროსნული ლაშქრობების დროს, რაინდები კარებზე იყენებდნენ განმასხვავებელ ნიშნებს, ვინაიდან აბჯარში მათი ცნობა პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო, ამიტომაც შემოიღეს განმასხვავებელი ნიშნები, ყოველ ახლად ნაკურთხი რაინდი იღებდა თავის გერბს, ის გამოსახული იყო მთელს მის ქონებაზე, ტანსაცმელზე, იარაღზე, აბჯარზე, ციხე—სიმაგრის კედლებზე. გერბები წარმოადგენდნენ განმასხვავებელ ნიშნებს ბრძოლის ველზე, ასევე გვარს კეთილშობილების გამოხატულებაც იყო, გერბებს ამტკიცებდნენ სენიორები და ისინი გადაეცემოდათ შთამომავლობით.

ჰერალდიკა, როგორც მეცნიერება, განუწყვეტლივ ვითარდება და მოიცავს საზოგადოების ყველა ფენის ინტერესებს. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ დაინტერესება გერბისადმი დღითი—დღე მატულობს. საგვარეულო გერბი წარმოადგენს იჯარის სიმბოლოს, კულტურულ წარსულს, ანმყოს და მომავალს.

საგვარეულო გერბი — არ არის მხოლოდ ლამაზად შესრულებული ნახატი. სიმბოლიკების ენაზე ის წარმოადგენს გზავნილს საზოგადოებისათვის, მომავალი თაობებისათვის.

საგვარეულო გერბში ჩანს გვარის წარსული, გვიჩვენებს ანმყოს და გვინიშნავს წარმეტყველებს მომავალს. გერბიდან შეიძლება შევიტყოთ ოჯახის ღირსებების, ცხოვრებაში მათი პრიორიტეტების შესახებ, რომლითაც პატივს სცემდნენ ამა თუ იმ გვარს მისი წარმოშობის დღიდან.

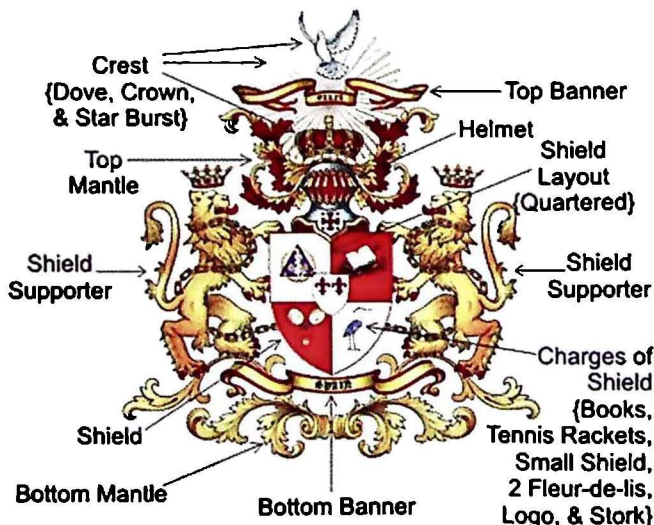
აღსანიშნავია, რომ გერბის შედგენის დროს აუცილებელია ვისარგებლოთ საერთაშორისო ჰერალდიკის წესებითა და ჰერალდიკური ტრადიციებით.

გუბისათვის აუცილებელია:

- ა) ემორჩილებოდეს ჰერალდიკური მეცნიერების მკაცრ კანონებს;
- ბ) გადადიოდეს მემკვიდრეობით;

გუბის შემადგენელი ნაწილებია:

- 1 — ფარი;
- 2 — გვირგვინი ანუ ტიტულარული გვირგვინი და ქუდები;
- 3 — მუზარადი;
- 4 — მუზარადი მორთულობა;
- 5 — ბურელები;
- 6 — ლამრეკენი;
- 7 — ფარის მცველები;
- 8 — მანტია;
- 9 — ზონრები.

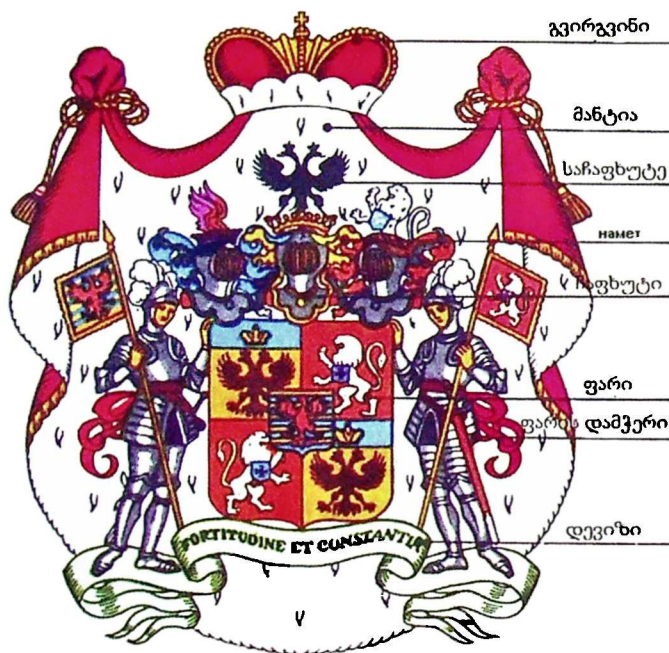
ოჯაბგი გამოსასული სიმბოლოების განმარტება:

- ლომი — სიმამაცე, ძალა, განრისხება, დიდსულოვნება;
წერო — სიფრთხილე;
შრომანი — აყვავება, წარმატება;
მარტორქა — დაუმარცხებელი;
კატა — დამოუკიდებელი;
ტახი — უშიშარი;
მგელი — ბოროტება, სიხარბე;
ხმალი — სამართლიანი და კეთილშობილი, ღტოლვა დიდებისადმი;
მამალი — მეომარი;
ვარდი — სისუფთავე, სინამდვილე;
ხელი რკინის ხელთათმანით — ადამიანი, რომელიც ემზადება ომისთვის;
ისარი და ისრის პირები — მზადება ომისთვის;
გასაღები — გახსნილობა;
ჯვარი — ჯვაროსნული ლაშქრობების სიმბოლო;
კოშკი — დაპყრობილი სიმაგრე, მფლობელი ციხესიმაგრის;
ვარსკვლავი — ღამის ბრძოლა;
ნახევარმთვარე — მუსლიმანებზე გამარჯვება;
არწივი — სიდიადე;
ღუზა — იმედი;
ცხვარი — იესო ქრისტეს ალეგორიული გამოსახულება, ქრისტიანობის სიმბოლო;
ვეფხვი — სიმამაცე, მზადება შეებრძოლოს ნებისმიერ მონინააღმდეგეს, გულოვნება;
ზეთისხილის ტოტი — დიდების ემბლემა;
მშვილდისარ — ომისა და მეომრული სულის ნიშანი;
მტურვალი — ხელმძღვანელობა, მართვა;
ხელი ხმლით — საომარი საქმეების ერთგულება;
ხელი გაშლილი — რწმენა, გულახდილობა, სამართლიანობა;

კოშკი ან სიმაგრე — უჩვენებს იმას, რომ მისი მფლობელი მარტოსული იბრძოდა მისი ბატონისათვის, რომელმაც გამარჯვება მოიპოვა სიძლიერით და საბრძოლო ხრიკებით.

ბოძი ანუ კოლონა — სულის სიძლიერე;

ხომალდი — მიზნის მიღწევა;

გეზმის შეფუთვითმუმი:

1) ყვითელი	
3) წითელი	
5) თვითმუმი	
4) მწვანე	
2) თეთრი	
6) მავი	

სიმდიდრე, ძლიერება, ქრისტიანული
კეთილმონწყალება, სამართლიანობა, რწმე-
ნა, შემრიგებლობა;

სიმამაცე, ვაჟკაცობა, სიყვარული, აგრეთვე
სისხლი, რომელიც დაიღვარა ბრძოლაში.

ამპარტავნები, სიკეთით ხელგაშლილობა,
მბრძანებლობა;

იმედი, თავისუფლება, სიხარული;

კეთილშობილება, გულდიაობა, სისუფთავე,
სამართლიანობა, უბინობა;

სიფრთხილე, გონიერება და აგრეთვე მწუხ-
არებები .

გერბი უნდა იყოს კითხვადი ანუ შეხედვისთანავე უნდა მიხვდე მისი მფლობელის სული-
ერ, ზნეობრივ და შთამომავლობით მისწრაფებებს.

ქართული გერბების შესწავლით პირველად დაინტერესდა ვახუშტი ბატონიშვილი, რომელ-
მაც თავის გეოგრაფიულ ატლასში შეიტანა, როგორც გაერთიანებული საქართველოს, ისე
ცალკეულ სამეფო—სამთავრობო გერბების ილუსტრაციები, ჰერალდიკის საკითხებს ეხება
იოანე ბატონიშვილი თბულებაში „კალმასობა“, სადაც, განმარტებულია გერბი, მოცემულია
მისი ფუნქცია, ჩამოთვლილია გერბის მთავარი ელემენტები, აქვე გამოთქმულია ავტორის
მოსაზრება საქართველოში საგვარეულო გერბების ფართოდ დანერგვის საჭიროებაზე, გერ-
ბის ელემენტებს იოანე ბატონიშვილი აღნიშნავს სიტყვებით: „ნიშანი“, „მაგალითი“, ერთ-
მანეთისაგან განასხვავებს დიდებულისა და მონასტრის წინამძღვრის გერბებს. დიდებულის
გერბს, იოანე ბატონიშვილის აზრით, აქვს შემდეგი „ნიშნები“ ანუ „მაგალითები“: გვირგვინი,
პორფირი, სახე (გამოსახულება); მონასტრის წინამძღვრისას კი — მიტრა, მანტია და ეკლე-
სიის სახე (გამოსახულება). „კალმასობაში“ ავტორი ეხება ჰერალდიკური ნივთების (გერბები)
დამზადების ტექნიკას.

რუსეთში გაფორმებული საგვარეულო გერბებიდან უძველესად უნდა მივიჩნიოთ ისინი,
რომლებიც ქართველი მეფეების, არჩილისა და ვახტანგ IV თანხმლებმა პირებმა მიიღეს. მათ
ეს გერბები ეძლეოდათ იმ საერთო წესის მიხედვით, რომელიც რუს თავადაზნაურთათვის იყო
დაკანონებული. გაცემული გერბები საგვარეულო სიასთან ერთად, რუსეთის საგერბო წიგნში
(ხავერდის წიგნი), შეჰქონდათ. მაგრამ, როგორ მოხდა, რომ ბევრმა ქართველმა, რომელსაც
სამშობლოში თავადის წოდება არ ჰქონდათ, იგი რუსეთში მიიღო? ეს ასე მოხდა; 1724 წელს,
როდესაც მეფე ვახტანგ VI რუსეთში ჩავიდა, რუსეთის მთავრობას წარუდგინა თავისი ამაღლის
ერცელი სია, მასში გვარების წინ აღნიშნული იყო „თავადი“, „აზნაური“, „მოურავი“, „ერი-
სთავი“. რუსეთში გულდასმით არ გაურკვევიათ განსხვავება, ამ ტიტულებს შორის და ყველა
თავადის ღირსებაში აიყვანეს. ვახტანგ VI—ის წიგნში შემდეგ, 1783 წელს, ახალი სია წარადგინა
ერეკლე II, მესამე კი საქართველოს უკანასკნელმა მეფემ გიორგი მეთორმეტემ აღნიშნული
სიები დიდად განსხვავდებოდა ერთმანეთისაგან, იმის გასარკვევად, თუ ვის ჰქონდა გერბისა
და ტიტულის ტარების უფლება, 1847 წელს თბილისსა და ქუთაისში დაინიშნა ორი კომისია,
რომელთა მუშაობაც 1850 წლამდე გაგრძელდა. დადგინდა, რომ გერბისა და სათავადო ტი-
ტულზე უდავო უფლება საქართველოში მხოლოდ 69 გვარს ჰქონდა.

საქართველოს წინამდვილეში ხშირად გვხვდება ისეთი მოვლენა, როდესაც ერთი გვარის
წარმომადგენელს ვხვდებით, როგორც თავადის, აზნაურის ასევე გლეხთა კატეგორიებს შო-
რის, რამ გამოიწვია ეს? საკითხში გასარკვევად გადავხედოთ ძველი ქართული სამართლის
ძეგლებს, ბუშის ანუ ნაბიჭვრის შესახებ კანონს: დავით ბატონიშვილს სამართალში ნაბი-

ჭერის საკითხს ეძღვნება 125—ე მუხლი, იქ ნათქვამია: „შე—ლათუ—ეყოს კაცი დედაკაცისა და მის გამო შვეს წული, მისცეს შობილსა მას საზრდელი, ესე იგი საცხოვრებელი, და დიაც—საც მცირედი რაიმე მსგავსი საუპატიოსა, უკეთ არა არს მდგომი ცხადად საროსკიპოსა ზედა და მცირედიცა, რაიმე მისცენ ნაწილი სამკვიდრებლისაგან მამისა თვისისა კეთილშობილთა ნაბიჭვართ.“

ამ მუხლს დავით ბატონიშვილმა შენიშვნები დაურთო. ამ შენიშვნებში შემდეგი განმარტება არის მოცემული: „... თავადთა ნაბიჭვართა აქუსთ ღირსება აზნაურთა, ხოლო მაღალთა აზნაურთა, ღირსება ცალმოგვთა და დაუსახლებენ მათ აზნაურად თავადთა, ხოლო მათ გლახად ანუ ცალმოგვად.“

დავით ბატონიშვილის განმარტებით, „მეფთ ნაბიჭვარი შეირაცხების თავადად და მეფეთა ძეთ. და რასაცა სწადდეს მეფესა და მეფის ძეთა, მისცენ მას, რომელს ვერვინ წაედავება და ჩამოართმევს“. დავით ბატონიშვილის მიხედვით, თითქოს ისე გამოდის, რომ ნაბიჭვარი ერთი საფეხურით დაბლა არის ამ სოციალურ ფენაში, რომლის წარმომადგენლის ხელშიც დაიბადა ეს ნაბიჭვარი. ვახტანგის სამართლით კი, იგი ისეთი პირია, რომელსაც კანონით მამის ქონებაზე არავითარი წილი არა აქვს, ან ძალიან შეზღუდული უფლებები აქვს მამის ქონებაზე. ქართულ ფეოდალური სისტემის საფუძველი ისე იყო მოწყობილი, რომ ეს თავის სოციალური კატეგორია ჩამომცრობილი იქნებოდა, თუ იგი გარკვეული დროის განმავლობაში ვერ შეინარჩუნებდა თავის მდგომარეობას.

ბექას კანონების მესამე მუხლით დადგენილი იყო, რომ კაცს სისხლი უმცირდებოდა თუ იგი სამი თაობის განმავლობაში ეკონომიურ დამცრობას განიცდიდა და პირიქით.

ეკონომიკური აღზევება ადამიანის პოლიტიკურ აზღვევებასაც იწვევდა.

1800 წლის 22 დეკემბერს იმპერატორმა პავლე I ხელი მოაწერა ქართლ—კახეთის სამეფოს რუსეთის იმპერიასთან შეერთების მანიფესტს, რითაც უხეშად დაარღვია გეორგიევსკის ტრაქტატი და მოახდინა დამოუკიდებელი სახელმწიფოს, ქართლ—კახეთის ანექსია.

„საუკუნის I ნახევარში (საქართველოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ) რუსეთის მთავრობამ რუსეთის ფეოდალურ—ბატონყმურ წყობილებასთან ქართული წყობილების სოციალური უნიფიკაციის მიზნით ჩაატარა მთელი რიგი ღონისძიებები, რომელთა შედეგად შეიქმნა ერთიანი კონსოლიდირებული თავად—აზნაურთა წოდება; 1803 წელს მთავარმმართველ პ. ციციანოვის თაოსნობით თბილისში დაარსდა ქართველ თავად—აზნაურთა პირველი წოდებრივი ორგანიზაცია — თავადაზნაურობის დეპუტატთა საკრებულო სათანადო დებულებით. დეპუტატთა საკრებულო ირჩევდა სამაზრო და საგუბერნიო თავად—აზნაურთა წინამძღოლი (მარშალი) თავად—აზნაურთა წინამძღოლებს (მარშლებს). იგი მოწოდებულ იყო დაეცვა ქართველ თავად—აზნაურთა კლასობრივი ინტერესები. ქართველ ფეოდალთა ეს წოდებრივი

ორგანიზაცია მოწყობილი იყო რუსეთის გუბერნიების თავად—აზნაურთა კლასობრივი ინტერესები. ქართველ ფეოდალთა ეს ნოდებრივი ორგანიზაცია მოწყობილი იყო რუსეთის გუბერნიების თავად—აზნაურთა ორგანიზაციების მსგავსად. რუსეთის მთავრობის შემდეგი ღონისძიება იყო ვასალურ—სენგიორული დამოკიდებულების მოსპობა საქართველოში და რუს თავადაზნაურობასთან ქართველი თავადაზნაურობის უფლებრივი გათანაბრება. 1811 წელს კანონით საეკლესიო აზნაურები ჩამოაცილეს ეკლესიას, 1827 წელს ქართველი თავადაზნაურობა უფლებრივად გაუთანბრდა

რუსეთის თავადაზნაურობას, ამასთან, ცარიზმმა ქართველ თავადაზნაურობას მემკვიდრეობითი ფეოდალური თანამდებობები და საგადასახადო იმუნიტეტი მოუსპო, 1833 წელს კანონით სათავადო აზნაურები გაათავისუფლეს თავადებისადმი ვასალური დამოკიდებულებისაგან (იმერეთ—გურიის მიმართ ასეთი კანონი 1848 წელს გამოიცა), რის შედეგად ხდებოდა მათი სამამულო (ქონებრივი) გამიჯვნაც. მნიშვნელოვანი იყო აგრეთვე 1838 წლის კანონი, რომლითაც ქართლ—კახეთში სათავადაზნაურო დეპუტატთა საკრებულოში არჩევნებისას და თანამდებობის დაკავებისას უფლებრივი განსხვავება თავადებსა და მათ ყოფილ სათავადო აზნაურებს შორის მოისპო, მოხდა მათი უფლებრივი ნიველირება. ერთიანი უფლებების მქონე ქართველ თავად—აზნაურთა წოდებაში დამტკიცება ათეულ წლობით გაჭიანურდა. იგი დაიწყო 1809 წელს და დამთავრდა მხოლოდ 1850 წელს (ქართლ—კახეთსა და იმერეთ—გურიაში). 1851 წელს ქართველ თავად—აზნაურთა წოდებრივი ორგანიზაცია — სათავადაზნაურო დეპუტატთა საკრებულო — შეიქმნა დასავლეთ საქართველოშიც — ქუთაისში“.

„მოსაგვარებელი და სტანდარტთან შესაბამისობაში მოსაყვანი კი ბევრი რამ იყო, მათ შორის წოდებრივი კუთვნილების საკითხი. მანამდე აზნაურად და თავადად აღიარებას ოფიციალური საბუთი არ სჭირდებოდა. ეს იყო, ასე ვთქვათ, საჯაროდ დამკიდრებული თვალსაზრისი და ყველამ იცოდა, ესა თუ ის გვარი რა წოდება მიეკუთვნებოდა“.

„აზნაურების ტიტულის მინიჭება ხდებოდა საეციალური უმაღლესად დამტკიცებული წყალობით. მაგრამ ასეთი შემთხვევები პრაქტიკულად ძალიან იშვიათი იყო.

ერთ—ერთი წყარო აზნაურული ღირსების მინიჭებისა იყო, რუსეთის იმპერიის ერთ—ერთი ორდენით დაჯილდოება.

1722-1845 წლებში შთამომავლობით აზნაურობა ენიჭებოდათ იმ პირებს, რომლებშიც სამხედრო სამსახურში იმსახურეს და მიაღწიეს ობერ—ოფიცრის ჩინს (პროპორშჩიკი, კორნეტი), ან სამოქალაქო სამსახურში "კოლუსკი ასესორის" ჩინი მიიღეს, აგრეთვე იმ პირებს, რომლებმაც მიიღეს ნებისმიერი სახის ორდენი.

1845-1856 წლებში — იმ პირებს ენიჭებოდათ აზნაურობა, ვინც მიაღწევდა ჯარში მაიორის ჩინს და სამოქალაქოში „სტატსკი სოვეტნიკის“ ჩინს, აგრეთვე იმ პირებს, რომლებიც დაჯილდოვდებოდნენ წმ. ვლადიმირის, წმ. გიორგის ყველა ხარისხის ორდენით ან პირველი ხარისხის დანარჩენი ორდენებით.

1856-1900 წლებში, აზნაურობის მინიჭება უფრო გართულდა, რომ მიენიჭებინათ აზნაურობა უნდა გამხდარიყავი პოლკოვნიკი ან პირველი რანგის კაპიტანი ფლოტში. ანდა სამოქალაქოში „ნამდვილი სტატსკი სოვეტნიკი“ — ს ჩინისთვის უნდა მოგელწია.

1900-1917 წლებში მოემატა ორდენებსაც — შთამომავლობით აზნაური შეიძლებოდა გამხდარიყო ის პირები, რომლებიც დაჯილდოვდებოდნენ: წმ. ვლადიმირის 3 — ხარისხის ორდენით.

შთამომავლობით აზნაურებად დამტკიცების მოთხოვნა შეეძლოთ პირადი აზნაურების შეილიშვილებს (ე.ი. ორი თაობის შთამომავლებს, რომლის წინაპრებმაც მიიღეს პირადი აზნაურობა და რომლებმაც იმსახურეს სახელმწიფო სამსახურში თითოეულმა ოცი წელი). პირველი გილდიის ვაჭრებს რომელთა ფირმას შეუსრულდა 100 წელი, სურვილისამებრ შეუძლიათ მოეთხოვათ შთამომავლობით აზნაურობა.

მიუხედავად იმისა თუ როგორ და როდის პქონდათ ნაწყალობევი შთამომავლობით აზნაურობა ყველა შთამომავლობითი აზნაური სარგებლობდა ერთნაირი უფლებებით, განსხვავება მხოლოდ უძრავი ქონების სიდიდეზე იყო დამოკიდებული. მასზე იყო დამოკიდებული აზნაურთა სრულუფლებიან მონაწილეობაზე. აზნაურთა საკრებულოს არჩევნებზე ამ კუთხით რუსეთის იმპერიის აზნაურები შეიძლება დავყოთ 3 კატეგორიად:

1) აზნაურები, რომლებიც შეყვანილნი არიან თავადაზნაურთა წიგნში და ფლობენ უამრავ ქონებას გუბერნიაში. აზნაურები უნდა დარეგისტრირებულიყვნენ, თავადაზნაურთა წიგნში იმ გუბერნიაში, სადაც ცხოვრობდნენ მუდმივად.

2) აზნაურები, რომლებიც შეყვანილნი იყვნენ თავადაზნაურთა წიგნში, მაგრამ უძრავ ქონებას არ ფლობდნენ, ისინი შეყვანილნი იყვნენ იმ გუბერნიის თავად აზნაურთა წიგნში, სადაც მათი წინაპრები ფლობდნენ მამულს.

3) აზნაურები, რომლებიც არ იყვნენ შეტანილნი არც ერთ თავადაზნაურთა წიგნში.

გუბერნიის თავად-აზნაურთა წიგნები

გუბერნიის თავად-აზნაურთა წიგნში შეტანა დამოკიდებული იყო თავად აზნაურზე. აზნაურების ნაწილი არ ეწერებოდნენ წიგნში, მიუხედავად იმისა, შეეძლოთ ჩაწერილიყვნენ თავიანთი სურვილისამებრ. აზნაურობის მიღების შემთხვევაში შეუძლიათ ჩაწერილიყვნენ იმ გუბერნიის თავადაზნაურთა წიგნში, სადაც თვითონ მოისურვებდნენ ჩაწერას. გუბერნიის თავადაზნაურთა წიგნი იყოფოდა ექვს ნაწილად:

1. პირველ ნაწილში შედიოდნენ ის აზნაურები, რომელთაც აზნაურობა ჰქონდათ სამი თაობის წინ მიღებული.
2. მეორე ნაწილში შედიოდნენ ის აზნაურები, რომლებსაც სამხედრო გზით ჰქონდათ ბოძებული აზნაურობა.
3. მესამე ნაწილში შედიოდნენ ის აზნაურები, რომლებსაც სამოქალაქო სამსახურით ან ორდენით ჰქონდა ნაბოძები აზნაურობა.
4. ნაწილში შედიოდნენ ის აზნაურები, რომლებიც იყვნენ უცხოური წარმოშობის აზნაურები.
5. ნაწილში შედიოდნენ ის აზნაურები, რომლებიც ატარებდნენ ტიტულს.
6. ნაწილში შედიოდნენ ის აზნაურები, რომელთაც აზნაურები შთამომავლობით ჰქონდათ გადმოცემული და რომლებიც ითვლებოდნენ კეთილშობილ გვარებად.

წ

წინამდებარე ნაშრომში წარმოდგენილია თეოდორეტი საგვარჯულოების წარმომადგენელი და მათი მთელი ისტორიული მიმოხილვა, ნაშრომში შედგენილია სხვადასხვა ისტორიული დოკუმენტებიდან და საისტორიო ლიტერატურებიდან ამოკრებილი მასალების საფუძველზე. წერის დროს ვცდილობდი დამეცვა ენციკლოპედიური სტილი. მასში მთელი, მაგრამ კონკრეტულად აბის ასახული ამა თუ იმ გვარის წარმომადგენელი და ბაიმი მნიშვნელოვანი მოვლენა, ბაიმილიც განაპირობებდა გვარის აღზრდებს ან დაკნინებას. უნდა ითქვას რომ მასალათა აბათანადები ბაიმილიც გამთ ყველა თავად-აზნაურული გვარის ისტორია თანამადი სისტემალით აბ აბის მოცემული, მაგრამ მიუხედავად ამისა თითოეული გვარის ბაიმი მოცნალებად მაინც აბის წარმოდგენილი. განსილულ თავდაზნაურული გვარების გარდა, სხვა თავდაზნაურული საგვარჯულოთა შესახებ მასალებიწი მოცად მცირე ან თითქმის აბ მთიბეზე და მათზე მსჯელობა ჯერჯერითი ჯერ სერსდება.

წინამდებარე ნაშრომში აბ აბის განსილული მაგრაფილითა საგვარჯულოის ისტორია და ეს მისდა მოგნებულად, უინიდან მაგრაფილითა სამეფთ სასლის ისტორია, მთელი სადართულის ისტორია, ბაიმილიც დაასლომით თბბრეც საუკუნებან პრბიდის მთიცავს.

მაგრაფილითა საგვარჯულოის შესწავლას თუნდამენცები მბრმა სწიბრემა და ის მთმავალში ალმათ გამთიცემა.

გვიანთოდღური საძაბურულთ თაჯადთა სია:

—ა—

აბაშიძე
აბაშიშვილი
აგიაშვილი
ავალიშვილი
ამილახორი
ამირეჯიბი
ანდრონიკაშვილი
ანჩაბაძე
არლუთაშვილი
აფაქიძე
აფხაზიშვილი

—ბ—

ბარათაშვილი
ბებუთაშვილი

—გ—

გარდაფხაძე
გარსევანიშვილი
გელოვანი
გერმანოზიშვილი
გოგორიშვილი
გოგიბაშვილი
გოშაძე
გურამიშვილი
გუგუნავა
გურგენიძე (კახეთის
გურიელი

—დ—

დადიანი
დადიშქელიანი
დავითაშვილი
დგებუაძე
დიასამიძე
დოლენჯიშვილი
დზაფშიფა

—ე—

ერისთავი არაგვის
ერისთავი გურიის
ერისთავი ქსნის
ემხვარი

—ვ—

ვანჩაძე
ვახვახიშვილი
ვეზირიშვილი

—ზ—

ზაალიშვილი
ზედგინიძე
ზურაბიშვილი

—თ—

თავდგირიძე
თარხნიშვილი
თაყაიშვილი
თორელი

თუმანიშვილი
თაქთაქიშვილი
თურქესტანიშვილი

—ი—

იარალიშვილი
იაშვილი
ინასარიძე
ინალაიფა
იოთამაშვილი

—კ—

კვინიხიძე

—ლ—

ლახშიშვილი
ლიონიძე
ლორთქიფანიძე

—მ—

მარშანია
მარლანია
მაყაშვილი
მაჯუტაძე
მაჩაბელი
მიქაძე
მიქელაძე
მხეიძე

—ნ—

ნაკაშიძე
ნიჟარაძე

—ო—

ორბელიანი

—რ—

რამაზიშვილი
რატიშვილი
რევაზიშვილი
როჯიკაშვილი
რუსიშვილი

—ს—

სააკაძე
სიამარდაშვილი
სიდამონიძე
სოლოლაშვილი
სუმბათიშვილი

—ტ—

ტუხიშვილი

—უ—

უდუბეგიშვილი

—ფ—

ფალავანიშვილი
ფალვანხოსროშვილი

ფალვენიშვილი
ფალავა
ფინეზიშვილი
ფეშანგიშვილი

—ქ—

ქავთარაშვილი
ქობულაშვილი
ქორთოძე (ქორთუა)
ქოჩაკიძე

—ლ—

ლაბუაშვილი
ლალანიძე
ლოლობერიძე

—შ—

შარვაშიძე
შალიკაშვილი

—ჩ—

ჩერქეზიშვილი
ჩიჯავაძე
ჩიქოვანი
ჩიჩუა
ჩოლოყაშვილი
ჩხეიძე
ჩქოტუა

—ც—

ციციშვილი

—ვ—

წერეთელი
წულუკიძე

—ჭ—

ჭავჭავაძე
ჭილაზე

—ყ—

ყაფლანიშვილი
ყაზბეგი

—ხ—

ხერხეულიძე
ხიმშიაშვილი
ხიდირბეგიშვილი

—ჯ—

ჯაიანი
ჯავახიშვილი
ჯანდიერი
ჯაფარიძე
ჯაყელი
ჯორჯაძე

გვიანთუძალუძტი საცაბთუელთს აზნაუტთა სია:

—ა—

აბელაშვილი

აბაშიძე

აბულაძე

აბულაშვილი

აბაზაძე

აბულეთიძე

აბუსერიძე

აბდუშელიშვილი

ადამია

ავალიანი

ავთაწდილიშვილი

ათაბაგი

ალადაშვილი

ალექსიშვილი

ალექსიძე

ალექსი—მესხიშვილი

ალიბეგაშვილი

ალიყულიშვილი

ამაშუკელი

ალავერნაშვილი

ამილღაბრიშვილი

ანანიაშვილი

ანთაძე

ანჯაფარიძე

ამბერსაძე

ალერნიანი

ალიხანაშვილი

ასათიანი

ასიტაშვილი

არეშიშვილი

ართმელაძე

არლუთაშვილი

ახვლედიანი

აფხაზიშვილი

—ბ—

ბადელიძე

ბაზიერიშვილი

ბაზლიძე

ბაინდურაშვილი

ბანაშვილი

ბაგრატიშვილი

ბასილაშვილი

ბანცურიშვილი

ბახტურიძე

ბაქრაძე

ბაკურაძე (ლეჩხუმის)

ბეგიაშვილი

ბეგთაბეგიშვილი

ბეგაშვილი

ბეგურიშვილი

ბებუთაშვილი

ბერაია (თეკლათის)

ბერიძე

ბერეჟიანი

ბერიშვილი

ბერძენიშვილი

ბელიაშვილი

ბეჟანიშვილი

ბიბილური

ბოკუჩავა

ბოლქვაძე

ბურდიაშვილი

ბეჭყიაშვილი

ბენიაშვილი

ბუბუაშვილი

ბურსელი

ბურიაშვილი

ბლორძელი

ბოსტაშვილი

—გ—

გაბუნია

გაგლიძე

გამრეკელი

გამსახურდია

გამყრელიძე

გარაყანიძე

განძიელი

განერელია

ჯაბაშვილი

გაბილაშვილი

გეგელია

გეგეჭკორი

გეგვიძე

გაბეხაძე

გეგუტაშვილი

გერსამია

გედევანიშვილი

გეთანაშვილი

გილაქიშვილი

გიგინეიშვილი

გიორგობიანი

გივიშვილი

გილდაშვილი

გიჟიმყრელი

გვერდნითელი

გვათუა

გვიჩია

გვარამაძე

გლურჯიძე

გოგიტაშვილი

გოგოლაძე

გოგოლაშვილი

გოცირიძე

გოშფრიშვილი

გორდელი

გოგორიშვილი

გომართელი

გოდაბრელიძე

გოშუა

გოგიაშვილი

გოგბედაშვილი

გულასპაშვილი

გუგუნავა

გურველაშვილი

გულაიზაშვილი

გუნცაძე

გულდაბაშვილი

გრძელიძე

—დ—

დავითაშვილი

დალაქიშვილი

დალალაშვილი

დაუჭამიაშვილი

დათუნაიშვილი

დარახველიძე
დაშნია
დანდლიშვილი
დაფქვიაშვილი
დაღმანაშვილი
დეკანოზიშვილი
დეშეტრაძე

დიდიძე
დიარაშვილი
დივანაშვილი
დოლიძე
დოლენჯიშვილი
დორათაშვილი
დუმბაძე
დვალი

—ე—
ებრაღიძე
ეგნატაშვილი
ეგრისელაშვილი
ედიშერაშვილი
ელიავა
ელიაშვილი (იმერეთის)
ელიარაშვილი
ელიოზაშვილი
ელისაშვილი
ესაძე
ესტატეშვილი
ეშალაშვილი
ენაკოლოფაშვილი

—ვ—
ვაშაძე
ვაშაკიძე
ვაშალომძე
ვაჩიანიძე
ველუაშვილი

—ზ—
ზაალიშვილი
ზალდასტანიშვილი
ზარდალიშვილი
ზარდიაშვილი
ზანდუკელი
ზოდელავა
ზუმბულიძე
ზვამბა

—თ—
თაზიშვილი
თავხელიძე
თამზარაშვილი
თათიშვილი
თაყაიშვილი
თაქთაქიშვილი
თექთურმანიძე
თიკანაძე
თოფურიძა
თოფერიძე
თულაშვილი
თუმბალიშვილი

—ი—
იარალაშვილი
იაშვილი
იალლუზიშვილი
იმერლიშვილი
იოსელიანი
იონათამიშვილი
იოთამიშვილი
იობიშვილი
იორამიშვილი

—კ—
კათელიშვილი
კარგარეთელი
კანდელაკი
კაეკასიძე
კალატოზიშვილი
კაკიშვილი
კარიჭიძე
კაჭკაჭიშვილი
კახიანი
კიტიკა
კიკოლაშვილი
კიკნაძე
კედიკა
კვიტაიშვილი
კვინიხიძე
კოტეტიშვილი
კობიაშვილი
კოკინაშვილი
კორძაია

კოილიძე
კობახიძე
კორინთელი
კურცხალია
კლდიაშვილი
კლიმაშვილი
კროჭი
კაპანაძე (ქართლი)
კეცხოველი

—ლ—
ლათათია
ლარაზე
ლალიძე
დაშხიშვილი
ლაჭყვიანი
ლალახანაშვილი
ლეჟავა
ლიპარიტიშვილი
ლოლაძე
ლოლუა
ლომინაძე
ლონგულაშვილი
ლორთქიფანიძე

—მ—
მანდარიკა
მამარდაშვილი
მაკარიძე
მამაცაშვილი
მამულაიშვილი

მამულაშვილი

მართებული

მზასახლისი

მარლანია

მალრადე

მალალაძე

მახატელი

მაჭავარიანი

მახვილაძე

მაშათაშვილი

მაქსიმეიშვილი

მარტიოშაშვილი

მალალაშვილი

მგალობლიშვილი

მგელაძე

მდივანი

მდივნიშვილი

მელიქიშვილი

შერაბიშვილი

მეძმარიაშვილი

მესხი

მესხიშვილი

მელვინეთუხუცესი

მიქაბაძე

მიქაბერიძე

მიქელაშვილი

მკერვალიშვილი

მდივანბეგიშვილი

მომცემლიძე

მოურავიშვილი

მირზაშვილი

მუსხელიშვილი

მურაჩაშვილი

მუჩაიძე

მუშრიბიშვილი

მხეიძე

მწყერაძე

მურვანიშვილი

—ნ—

ნაგლაძე

ნაკაშიძე

ნასიძე

ნასყიდაშვილი

ნასრიაშვილი

ნადიბაიძე

ნანეიშვილი

ნანამგლეღვიშვილი

ნინიაშვილი

ნამორაძე

ნათალიშვილი

ნათიშვილი

ნაცვლიშვილი

ნიკოლაიშვილი

ნიშნიანიძე

ნიჟარაძე

ნოდარიშვილი

—ო—

ობლიძე

ომათმთიძე

ონანაშვილი

ოთანაშვილი

ოსიტაშვილი

ოლუზაშვილი

ოსეშვილი

ორჯონიკიძე

ოქროპირიშვილი

ოქრომჭედლიშვილი

ოჩიგავა

—პ—

პაატაშვილი

პაპასკირი

პარკაძე

პატისაშვილი

პეტრიაშვილი

პოპიაშვილი

—ჟ—

ჟორდანი

ჟორჟოლიანი

ჟურული

ჟვანია

ჟღენტა

—რ—

რატიშვილი

რატიძე რეგია

რევიშვილი

რევაზიშვილი

რიკაძე

როინიშვილი

როსტომაშვილი

როშაქიშვილი

როჭიკაშვილი

რუსიშვილი

რჩეულიშვილი

—ს—

საბახტარიშვილი

სადუნიშვილი

საბაშვილი

სანადირიძე

სარდლიშვილი

სარჯველაძე

საკანდელიძე

სამრიძე

სამიშვილი

სარიდანიშვილი

საგინაშვილი

სალაყაია

საჯაია

საფარაშვილი

საჩინოშვილი

საყვარელიძე

სესიტაშვილი

სიამარდაშვილი

სოლოდაშვილი

სულეიმანიშვილი

სურგულაძე

სულხანიშვილი

სვანიძე

სტელიშვილი

სარქისაშვილი

სანთლიკუდაშვილი

—ტ—

ტავერაშვილი

ტარსიაჭაშვილი

ტატიშვილი

ტერიშვილი

ტერტერაშვილი

ტყავაძე

—უ—

უდურბეგიშვილი

უგრეხელიძე

უმიკაშვილი

უსუფაშვილი

უსუფბეგიშვილი
უთნელიშვილი
უთრუთაშვილი
უზნაძე
ურატაძე
ურქმაზაშვილი
ულელაშვილი

—ფ—

ფანჩულიძე
ფარემუზაშვილი^{ფ.}
ფავლენიშვილი
ფასეიშვილი
ფალავანიშვილი
ფიჩხაია
ფიცხელაური
ფისაძე
ფირადაშვილი
ფირიალიშვილი
ფეშანგიშვილი
ფურცელაძე
ფრანგიშვილი
ფრიდონაშვილი
ფხაკაძე

—ქ—

ქავთარაძე
ქანანაშვილი
ქართველიშვილი
ქარცივაძე
ქარამბეგიშვილი
ქარუმიძე
ქაჯაია
ქუთათელაძე
ქურდევანიძე

ქურდიანი
ქელივიძე
ქვარიანი
ქობულაშვილი

—ლ—

ლაზნელი
ლალანიძე
ლუდუშაური
ლულაძე

—ყ—

ყანჩაველი
ყარაბუდახიშვილი
ყაითმაზაშვილი
ყალანთრიშვილი
ყარანგოზიშვილი
ყარჩიხაშვილი
ყველაშვილი
ყოინიძე
ყორლანაშვილი
ყორჩიბაშიშვილი
ყიფიანი
ყულიაშვილი
ყრუაშვილი

—შ—

შაბურიშვილი
შალიკაშვილი
შანშიაშვილი
შალალაშვილი
შარიტიძე
შაყულაშვილი
შემაზაშვილი
შიოლაშვილი

შავდია
შელია
შათირიშვილი

—ჩ—

ჩარკეიანი
ჩაჩიკაშვილი
ჩახავა
ჩაგუნავა
ჩაჩიბაია
ჩახუნაშვილი
ჩინჩალაძე
ჩოფიკაშვილი
ჩრდილელი
ჩქარეული
ჩხეტია

—წ—

წერეთელი
წულუკიძე
წინამძღვრიშვილი

—ც—

ციმაკურიძე
ცქიტიშვილი

—ძ—

ძაგანიძე
ძამელაშვილი
ძეგელაშვილი
ძვალცილაპიაშვილი

—ბ—

ბაინდრავა
ბანდამაშვილი
ბალვაში

ბირსელი
ბიმშიაშვილი
ბარშილაძე
ბმალაძე
ბატელიშვილი
ბოშტარია
ბოფერია
ბოჯაშვილი
ბოსროხანაშვილი^{ბ.}
ბოჭორავა
ბოსიტაშვილი
ბუციშვილი
ბურსიძე
ბეიტია

—ჯ—

ჯანიაშვილი
ჯაფარიძე
ჯაყელი
ჯიმშიტაშვილი
ჯიჯიხია
ჯომარდიძე
ჯორჯიკია
ჯობთაბერიძე
ჯღერია

—ჭ—

ჭაჭნაშვილი
ჭაჭიაშვილი
ჭედია
ჭილაშვილი
ჭიჭინაძე
ჭუბაბრია
ჭყონია

აბაზაძეები

აღმოსავლეთ საქართველოს ფეოდალური საგვარეულო, წარმომავლობით დაკავშირებული ჩანს IX–X სს. შიდა ქართლის—ერისთავების—ტბელების ფეოდალურ სახლთან. ვარაუდობენ, რომ აბაზაძეთა გვარის ფუძემდებელია ბორცვისჯვრის X ს. წარწერაში მოხსენებული ტბელი აბაზა.

XI ს. პირველ ნახევარში აბაზაძეთ ეპყრათ ქართლის ერისთაობა „გიორგი მთანმინდელის ცხოვრების“ მიხედვით, აბაზაძენი იყვნენ „ძლიერნი და ახოანნი სიმდიდრესა ზედა, მკლავისა თვისისა, მოქადელნი და სიმრავლესა ზედა ერისასა აღზუფავებულნი“. XI ს. შუა წლებში აბაზაძენი ცენტრალური ხელისუფლების წინააღმდეგ მებრძოლ ფეოდალთა პირველ რიგებში იყვნენ. მათი განდგომა, მარცხითა და ერისთავობის დაკარგვით დამთავრდა. ამის შემდეგ, აბაზაძენი დაკნინდნენ და ისტორიულ წყაროებში იშვიათად იხსენიებიან. 1405 წ. დოკუმენტის ცნობით, აბაზაძეთა ერთი შტოსთვის მეფეს კახეთში აბუთელისძეთა მამული უბოძებია. XV—XVIII სს. აბაზაძენი ზემო ქართლის სამეფო აზნაურები იყვნენ.

ამ საგვარეულოს თვალსაჩინო წარმომადგენელი ივანე, XI ს. პირველი ნახევრის საქართველოს პოლიტიკური მოღვაწე, ქართლის რისთავთ—ერისთავი იყო ბაგრატ IV დროს. ბაგრატის მცირეწლოვნობისას ქართლ—კახეთის სხვა გამგებლებთან ერთად ილაშქრა საქართველოს სამეფოსა გან განდგომილი განძის ამირა ფალღონის დასასჯელად. 1032 წ. აბაზაძე ივანემ და ლიპარიტ ბაღვაშმა შეიპყრეს თბილისის ამირა ჯაფარი და ხელთიგდეს ხერთვისის ციხე. საქართველოს სამეფო კარზე არსებული უთანხმოების გამო, თბილისის შემოერთება ვერ მოხერხდა. „გიორგი მთანმინდელის ცხოვრების“ ცნობით აბაზაძე ივანე და მისი ოთხი ძმა იმდენად განდიდნენ და გაძლიერდნენ, რომ შეთქმულება მოუწყვეს ბაგრატ IV —ს, მეფემ შეთქმულნი შეიპყრო. ქართლის ერისთაობა გადაეცა ლიპარიტ ბაღვაშს.

აბაშიძეები

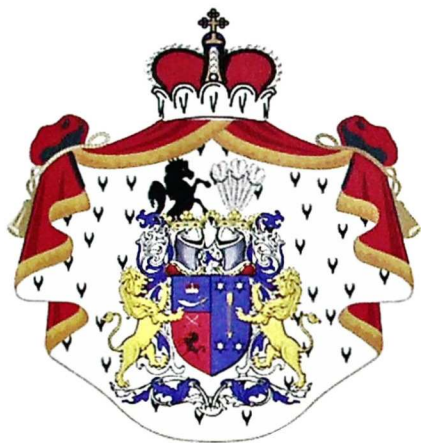
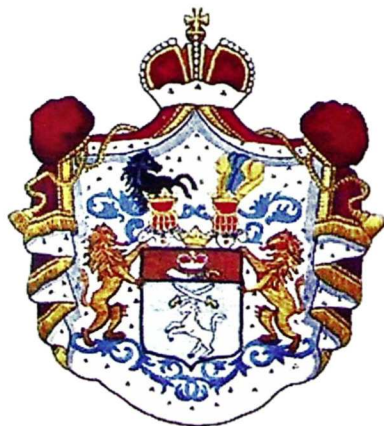
ფეოდალური საგვარეულო იმერეთში, ქართლსა და კახეთში, პირველი დოკუმენტური ცნობა ამ გვარის შესახებ XV ს. მეორე ნახევარს განეკუთვნება. აბაშიძეები განსაკუთრებით დანაშაურობდნენ იმერეთის სამეფოში, XV—XVI სს. მიჯნაზე ზემო იმერეთში ჩამოყალიბდა აბაშიძეთა სათავადო, რომელიც განსაკუთრებით გაძლიერდა XVII ს—ის მიწურულსასა და XVIII ს—ის პირველ ნახევარში. ამ დროს აბაშიძეების სახლი ფლობდა 78 სოფელს, რამდენიმე ეკლესია—მონასტერს.

1500 კომლ ყმას, ჩხერის, სვერის, ნავარდეთის, კაცხისა და სხვა ციხესიმაგრეებს. აბაშიძეები იყვნენ იმერეთის მეფის უძლიერესი ვასალები. ხშირად მათი ნებისამებრ წყდებოდა იმერეთის მეფეთა ტახტზე ასვლა—დარჩენის საკითხი. აბაშიძე გიორგი—მალაქია 1701—07 წწ. იმერეთის ფაქტობრივი მმართველი იყო. 1774 წ. ერეკლე II—მ თავის სიმამრს ზაალ აბაშიძესა და მის შვილებს კახეთში უბოძა ყმა მამული. კახეთის აბაშიძეები მათგან მომდინარეობენ. იმერელი აბაშიძეების განაყოფათ მიიჩნევენ ქართლის აბაშიძეებსაც. XVIII ს. პირველ ნახევარში იმერელი აზნაურები აბაშიძეები ბათუმის მხარეში ჩასახლდნენ, გამაჰმადიანდნენ და ოსმალეთის მთავრობისაგან სანჯაყ—ბეგობა მიიღეს.

ამ საგვარეულოს თვალსაჩინო წარმომადგენლები იყვნენ: გიორგი მალაქია, იგივე გიორგი V XVII—XVIII სს. იმერეთის სამეფოს პოლიტიკური მოღვაწე. პირველად იხსენიება 1658—76 წწ. „სალიცრის წიგნში“. აქტიური პოლიტიკური მოღვაწეობის დაწყებამდე ბერად იყო აღკვეცილი. დაახლოებით 1784 წ. საერო ცხოვრებას დაუბრუნდა, პოლიტიკური მოსაზრებებით დაუმეგობრდა იმერეთის ძლიერ ფეოდალებს, მთავართა და სამეფო ოჯახებს. შემდეგ ისარგებლა შინაფეოდალური ომების შედეგად სამეფო ოჯახებს. შემდეგ ისარგებლა შინაფეოდალური ომების შედეგად სამეფო ხელისუფლების დასუსტებით და საგვარეულო სამფლობელოების გაფართოებას შეუდგა: ხელთ იგდო ჩხიძეთა ციხე ქალაქი შორაპანი, მიითვისა მეფის სახასო მამულები

ზემო იმერეთში, აგიაშვილებს წაართვა ციხისთავობა და ცუცხვათის ციხე 1701—07 წლებში იმერეთის ფაქტობრივი მმართველი გახდა. სამეფოში ერთგვარი წესრიგი დაამყარა და ოსმალეთსაც შეუწყვიტა ხარკის მიცემა. გიორგი—მალაქია კულტურულ სააღმშენებლო მოღვაწეობასაც ეწეოდა. მისი განკარგულებითა და „საფარით“ გადაიწერა მრავალი ხელნაწერი, შეიმკო და მოიჭედა არაერთი ხატი და ჯვარი. 1700 წ. მისივე სახსრით შეკეთდა პატრიარქ აბრაჰამის მონასტერი იერუსალიმში. იმერეთის თავადეს არ მოსწონდათ გიორგი—მალაქიას გაძლიერება, მიემხნენ ოსმალთა მიერ გამეფებულ გიორგი VI—ს და გიორგი—მალაქიას საგვარეულო ციხესიმაგრეები წაართვეს. 1711 წ. გიორგი—მალაქია ქართლის ჯანიშინს ვახტანგ VI—ს შეეკედლა და სიცოცხლის ბოლო წლები თბილისში გაატარა. დაკრძალულია კაცხში, მამა—პაპათა საგვარეულო მონასტერში.

აბაშიძე ვახუშტი, ქართლის სამეფოს პოლიტიკური მოღვაწე XVIII ს. პირველ ნახევარში, ვახტანგ VI—ის პოლიტიკური მიმდევარი. 1711 წ. იმერეთიდან ქართლს გადავიდა, ვახტანგს ეყმო და მისგან მიიღო უძეოდ გადაგებული პაატა აბაშიძის მამული (ქეიშხეთი, ტაშისკარი, ციხისძირი, მონასტერი და სხვა). ამასთან ვახუშტის მამულიც (იმერეთის სოფ. ვახანი ციხით, მიმდგომი ადგილებით და ყმებით) ქართლის სამეფოს ფარგლებში შევიდა ამ ფაქტს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ოსმალთა და ლეკ მოთარეშეთაგან ქართლის დასაუღეთი საზღვრების დასაცავად. 1717 წ. ვახტანგ VI—მ ვახუშტი აბაშიძეს მიათხოვა თავისი ასული ანუკა ბატონიშვილი. XVIII ს. 40—იან წლებში ვახუშტი სხვა თავადებთან ერთად მეთაურობდა

ქართლის აჯანყებას ნადირ შაჰის წინააღმდეგ. იოვანე აბაშიძე — ბორჩალოს მოურავი და ქართლ-კახეთის სამეფოს ქეშიკაში 1769—99 წწ.—ში, ერეკლე II-ის მეუღლის ანა დედოფლის ძმა, იოვანე აბაშიძე ერეკლე II-ის პოლიტიკის ერთგული მიმდევარი იყო, მონაწილეობდა კრწანისის ბრძოლაში, როგორც კახეთის მკვიდრს „კახთ აბაშიძეს“ უწოდებდნენ, ასევე იხსენიებს მას ნ. ბარათაშვილი პოემაში „ბედი ქართლისა“.

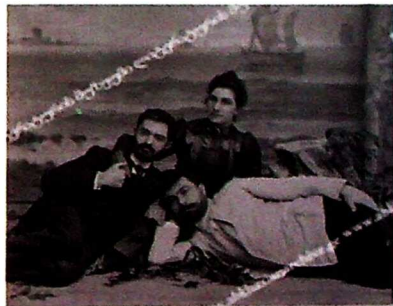
ლევან აბაშიძე — გიორგი—მალაქიას ძე. XVIII ს. პირველი ნახევრის იმერეთის სამეფოს პოლიტიკური მოღვაწე. მისი ასული თამარი იყო ალექსანდრე V-ის მეუღლე და სოლომონ I-ის დედა. მეთაურობდა თავადთა რეაქციულ ჯგუფს, რომელმაც ახლადგამეფებულ სოლომონ I ტახტიდან გადააყენა. მალე სოლომონმა ტახტი დაიბრუნა, შეთქმულები დასაჯა, ლევან აბაშიძეს (ბაბუამისს) კაცხის ციხე წაართვა.

ლევან აბაშიძე დაიღუპა ხრესილის ბრძოლაში, სადაც სოლომონ I-ის მონაწილეობით ბანაკში იყო. ლევან აბაშიძის წილი მამული მეფემ სახასო საკუთრებად გამოაცხადა.

იმერელ აბაშიძეთა აზნაურები იყვნენ: ორჯონიკიძეები, ყიფიანები, მჭავარიანები, წერეთლები, კიკნაძეები, ასათიანები (ქვიტირის), გაბესაძეები.

ილია ზურაბის ძე კახთ-აბაშიძე მეუღლესთან. მარია ფაველენიშვილთან ერთად

კიტა (ივანე) აბაშიძე, კატო (ეკატერინე) აბაშიძე-მეტრიაშვილი და ნიკო თავდგირაძე

აბდუშელიშვილები

აზნაურული საგვარეულო იმერეთში. იყვნენ წერეთლის აზნაურები, მოგვიანებით სამეფო აზნაურები.

საწერეთლოში ეკავათ საპატიო თანამდებობები. 1784—1793 წლებში ქაიხოსრო აბდუშელიშვილი იყო ციხის (მოდინახეს) მოურავი.

სოლომონ I—მა დავით წერეთლისა და ბეჟუკი ცქიტიშვილის სასისხლო საქმის გარჩევა დაავალა თავად ნიკოლოზ წერეთელსა და მოურავ გიორგი აბდუშელიშვილს. აბდუშელიშვილები იყვნენ ყმა მრავალი აზნაურები. აზნაურებს ბეჟანასა და მის ძმას გოგია აბდუშელიშვილებს (1800 წ.) 64 კომლი ყმა გლეხი ჰყავდათ. ჰქონდათ სასახლე და ზვარი.

ავალიშვილები

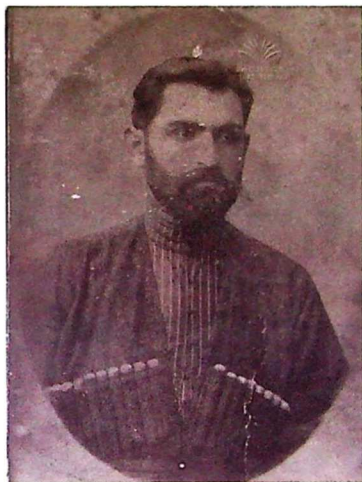
ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. დანიშნურდა XV—XVII სს. ძველი თორის მხარეში (ახლანდელი ბორჯომის ხეობა). აქ ჩამოყალიბდა ავალიშვილების სათავადო (საავალიშვილო). 1535—45 წწ. საავალიშვილო იმერეთის სამეფოში შედიოდა. 1545 წლიდან სამცხე საათაბაგოში. XVI ს 70—80—იან წლებში ოსმალებმა დაიყარეს. XVII ს—ში ავალიშვილების ერთი ნაწილი შიდა ქართლში, კახეთსა და იმერეთში გადასახლდა, საკუთარ მიწანყალზე დარჩენილები გამაჰმადიანდნენ და ბეგების წოდება მიიღეს. რთლში გადასული ავალიშვილები ტქაშის კარში, სურამში,

ნიკო ავალიშვილი

არადეთში, ბსეთსა და აბისში

დამკვიდრდნენ. კახეთში გადასულები — კაკაბეთში, კალაურში, თელავსა და ჩუმლათში. იმერეთის ავალიშვილები დაკნინდნენ და აზნაურებად იქცნენ. ქართლ—კახეთის ავალიშვილებს ეკავათ მოურავთა, ეშიკაღაბათა, მეითართა და სხვა თანამდებობები, იყვნენ ეპისკოპოსები.

ელადიმერ აბდუშელიშვილი

ავალიშვილი გრიგოლი

ალექსი-მესხიშვილები

მესხიშვილები, XVII—XIX სს. ქართული კულტურის მოღვაწე მწიგნობართა, კალიგრაფთა და მხატვართა გვარია. გადმოვიდნენ მესხეთიდან და თბილისში XVII ს. დამკვიდრდნენ. დაკავშირებული იყვნენ ანჩისხატის ეკლესიასთან. მღვდელი პეტრე მესხი ანჩისხატის კანდელაკი იყო; ანჩისხატის დეკანოზები იყვნენ მისი შვილი, მხატვარი გრიგოლი და გრიგოლის ვაჟი ალექსი XVIII ს. შუა ხანის მოღვაწე, გამოჩენილი კალიგრაფი, ქართველ კალიგრაფთა სახელგანთქმული დინასტიის ფუძემდებელი (მესხიშვილების გვარი მის შემდეგ იხსენიებიან ალექსი მესხიშვილებად). ერეკლე II-ის დროს, როცა ალა-მაჰმად-ხანი შემოესია საქართველოს, ერთ-ერთმა მესხიშვილმა ანჩისხატის არქიმანდრიტმა გადაარჩინა და ანანურში აიტანა (მარტომდარტომ ზურგზე მოკიდებულმა) ანჩის ხატი, რის გამოც მესხიშვილებს აზნაურობა უბოძეს.

ივანე მესხიშვილი

კოკია აგიაშვილი

კაკელა აგიაშვილი

აგიაშვილი

აგიაშვილები

ფეოდალური სათავადო იმერეთში. მნიშვნელოვან როლს ასრულებდნენ იმერეთის მეფის კარზე.

XVIII საუკუნეში იმერეთის სამეფოს მთავარ სამხედრო პირებს სარდლები წარმოადგენდნენ. სოლომონ II-ის დროს იმერეთში სამი სარდალი იყო, სამხედრო ხელმძღვანელობა სამი სარდლის — წერეთლის, წულუკიძის და აგიაშვილის ხელში იყო.

ოკრიბის მხარის სარდლად თავადი აგიაშვილი იყო, რომელიც თავადი აბაშიძის შემდეგ ციხე—სიმაგრეებსაც განაგებდა ციხისთავის წოდებით, თავად აგიაშვილს ჰქონდა თეთრი და ჩალისფერი ქსოვილისაგან გაკეთებული დროშა, რომელზედაც გამოსახული იყო ჯვარი, ასევე მთვარე და მზე. დროშა აბრეშუმის ზონარით ხის ტარზე მიმაგრებული ორ ქანჩზე ეკიდა.

ამ გვარის ერთ—ერთი უნარჩინებულესი წარმომადგენელია ქაიხოსრო აგიაშვილი, რომელიც ხელს აწერს პავლე პოტიომკინისადმი გაგზავნილ წერილს, სადაც იმერეთის თავადები ახსნა—განმარტებას იძლევიან იმის შესახებ თუ რატომ აირჩიეს მეფედ დავით გიორგის—ძე. საბუთი შედგენილია 1784 წელს.

ალსანიშნავია, რომ ამ საგვარეულოს წარმომადგენლები გამოირჩეოდნენ მეფისადმი ერთგულებით.

ადამიები

აზნაურული გვარი იმერეთში, წულუკიძეების აზნაურები.

ელზა და ლევან ადამიები

აბალაქები.

აბრაამ მეორე აღმოსავლეთ საქართველოს კათოლიკოს—პატრიარქ 1492—1497 წწ. აბრაამ აბალაქი მოქმედ კათოლიკოსად ჩანს 1492, 1493 და 1497 წლებით დათარიღებულ საბუთებში. მის მიერ საკათოლიკოსო ტახტის დაკავების დროისათვის ერთიანი ქართული სახელმწიფოს დაშლა ოფიციალურად გაფორმებულია. 1491—1492 წლებში მეფეებმა და სამცხე—სათაბაგოს მთავარმა ხელი მოაწერეს საზავო ხელშეკრულებას და სახელმწიფოს საზღვრები დაანესეს. ამ იძულებითი ხასიათის ღონისძიებას ქართლის მეფე კონსტანტინე მეორე (1478/79—1505) არ ურიგდებოდა.

1497 წლით დათარიღებული საბუთიდან ირკვევა, რომ აბრაამ აბალაქს განუახლებია მეტეხის ღვთისმშობლის მონასტრის თამარ მეფის დროინდელი ნისქილი და აუშენებია ორი ახალი ნისქილი, ამავე მონასტრისათვის შეუწირავს საზეთედ ორი ნისქილი და ვენახი.

ადანაია

აზნაურული გვარი ოდიშში, შეტანილ-ნი არიან რუსეთის იმპერიის აზნაურთა სიაში.

ალერნიანები

აზნაურული გვარი იმერეთში ნიჟარაძეების აზნაურები.

აფხაზიშვილები

„თავადი აფხაზიშვილი. ესენი არიან აფხაზეთიდან მოსრულნი, ოდეს იწყეს მამდიანობა აფხაზთა. ესენი მოვიდნენ კახეთსა და მეფემან თეიმურაზ მიიღო თავადობისა ხარისხითა აფხაზად წოდებულნი, რომელნიც იწოდებიან ან აფხაზიშვილებად და უბოძა კარდანებს სახასო მამულნი და ყმანი და მუნ სცხოვრობენ მუნ უამიდან წელსა 1636—სა და არიან ერთ სახლად“. „ალგეთში დვალთას ხევის მარჯვენა მხარეზე, ბოლრანეთის სამხრეთით, ხორბუკის აღმოსავლეთ—ჩრდილოეთით 1654 წელს იხსენიება მეტატონე აფხაზი.

ივანე კონსტანტინეს—ძე აფხაზი (1785—1831) რუსეთის არმიის გენერალ—მაიორი იყო. კონსტანტინე აფხაზი (XIX ს. 60—იანი ნ.ნ. 1922) აღმ. საქართველოს თავად—აზნაურთა ლიბერალური წრის ერთ—ერთი ლიდერი, მეთაურობდა ე.წ. „უპარტიოთა კავშირს“.

არლუთაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო აღმოსავლეთ საქართველოში, ვახუშტი ბაგრატიონის ცნობით არლუთაშვილები წარმოსდგებიან მხარგრძელებისაგან.

იაკობ ახუაშვილის ცნობით „არლუთაშვილის გვარი წარმომდგარია არლუთასაგან, რომელიც 1287 წელს თათრის ყეენმა გაააზნაურა. არლუთას შთამომავალი სახელად არლუთა საქართველოში 1410 წელს მოვიდა, მონასტერი სანაინი განაახლა და იქ დასახლდა. არლუთას ძენი არლუთაშვილებად იწოდნენ. ერეკლე მეფემ არლუთაშვილებს სანაინთან მიმდებარე მიწები და ხრამის ახლოს მდებარე სოფელ ავლარი (ავრალო) აჩუქა. ეკატერინე II—სთან დადებული ხელშეკრულების ძალით არლუთაშვილებს თავადობაც ებოძა და იოსებ არლუთაშვილის თხოვნით არლუთაშვილ—მხარგრძელები არლუთისკდოლგორუკოვებად გაფორმდნენ.

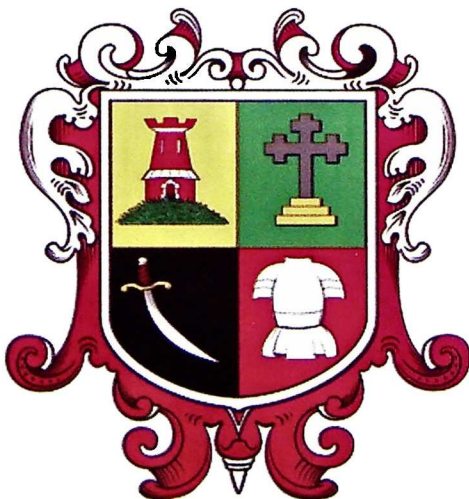
არლუთაშვილი

ამირეჯიბი

ფეოდალური საგვარეულო ქართლსა და იმერეთში. როგორც ვახუშტი ბრძანებს: „ამით ერთობასა შინა აქვნდათ მამულნი იმერეთსა და ქართლს შინა და შემდგომად განყოფისა. სამეფოსა ერთი ძმა იქით და ერთი აქეთ დაშთნენ, ვითარცა აჩენს მამულნი და სიგელნი მათნი“.

ამირეჯიბების სათავადო შედიოდა ზემო ქართლის სადროშოში.

ამირეჯიბთა საგვარეულოს შესახებ ძალიან მწირი ცნობები არსებობს. ქართველი ჟამთააღმწერლის სიტყვით ნოინება ინებეს რუსუდანის ძის დავითის“ წარვლინება დიდსა ყაენსა ბათოსასა და მიერ ყარაყურუმსს მანგუ ყაენისასა“. თუმცა ამ ამბავმა დედაცა და შვილიც ძალიან დაალონა, მაგრამ „ვითარ არ-ლარა იყო ღონე, წარვიდა წარინ დავით და თანა წარიტანა მეფემან რუსუდან მცირედ თანაზრდელნი მისნი ქართლისა ერისთავისა სურამელის გრიგოლის შვილი ბეგი, ამირეჯიბი—ბეშქენ და თვალნიც ორნი დაუმაღნა ძვირად საფა-სონი“.

სალომე ფალავანდიშვილი-ამირეჯიბი

რევაზ ამირეჯიბი მეუღლესთან.
ელისაბედ მაისურაძესთან ერთად

ამილახერები

თავადთა საგვარეულო ქართლის სამეფოში, მსხვილი სათავადოს, საამილახოროს მფლობელები. საამილახოროს წარმოშობის საკითხზე ქართულ ისტორიოგრაფიაში აზრთა სხვადასხვაობაა.

არსებობს ტრადიციული შეხედულება, თითქოს იოთამ ზედგენიძემ გიორგი ალექსანდრე ძე 1465 წელს გადაარჩინა სიკვდილს და ამიერიდან გიორგიმ ამილახორად გახადა ზედგენიძენი და სამოხელეო სარგოდ მისცა მამული ქართლში. ზედგენიძეთა ისტორიასთან დაკავშირებით ნათქვამია: „ხოლო რომელთა ამათ გვართა წარჩინებულობის გამო მიიღეს თავადობა დროსა გიორგის მეფობისას წელსა ქრისტეს აქეთ 1465 წელს და იწოდებოდნენ ზედგინიძეთ და შემდგომად ოდეს იორამ ზედგინიძემ განარიდა მეფის ალექსანდრეს ძე გიორგი მეფე ბაგრატიონი ორგულთა კაცთა ხელთა სიკვ-

დილისაგან და თვით ზედგინიძე იორამ მოკლულ იქნა ნაცვლად მეფისა, ამისა ჯილდოდ უბოძა შვილთა მისა გუარად ამილახორობა და უფროსსა ძესა მისცა სპასპეტობა ქართლისა, მოურაობა გორისა და ციხე გორის ჯუარი და სხუანი ადგილნი, რომელნიც იწოდებიან ან საამილახორო ადგილებად.

ამილახორის სათავადოს საფუძველი ჩაეყარა XIV ს. დამდეგს. გვარის აღზევა-ბა XV ს. პირველი ნახევრიდან დაიწყო. XV—XVI სს. სათავადოს მფლობელნი ზედგინიძე—ამილახვრებად იწოდებოდნენ. XVII ს.—დან კი ამილახვრებად. ამილახვრები ფეოდალური ქართლის თვალსაჩინო პოლიტიკური, სამხედრო და კულტურის მოღვაწენი იყვნენ. სათავადოს უფროსი — ამილახორი ქართლის სამეფოს ერთ—ერთი დიდებული თავადი იყო. მისი შვილები ამილახვრობილესად იწოდებოდნენ და საგვარეულოს სხვა წევრებთან ერთად, მეორე და მესამე ხარისხის თავადებად ითვლებოდნენ. სათავადოს უფროსი, ჩვეულებრივად ზემო ქართლის სადროშოს სარდალი და გორის მოურავიც იყო. სხვადასხვა დროს ამილახვრებს ეკავაც ბოქალთუხუცესის, მოლარეთუხუცესისა და სხვა თანამდებობები.

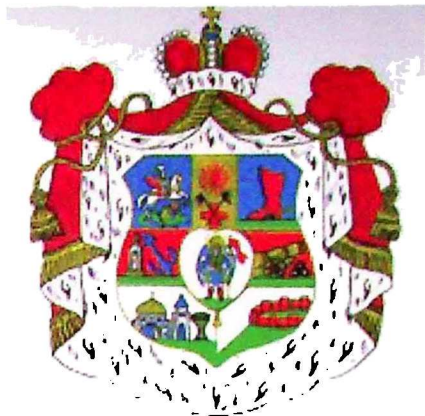
ამილახვრების განაყოფები არიან: რევაზიშვილები, ქაიხოსროშვილები, ბეჟანიშვილები, გივიშვილები, ერასტიშვილები.

ამილახვრების აზნაურები არიან: თექთურმანიძეები, მურაჩაშვილები, კაპანაძეები, მახატელები, იაღლუზიშვილები, ტარსაიჭაშვილები, გოჩიაშვილები, ქარუმძიძეები, ჩერქეზიშვილები, უთნელიშვილები, ფურცელაძეები, ზარდალიშვილები და სხვები.

ამ საგვარეულოს თვალსაჩინო წარმომადგენლები იყვნენ:

ამილახვარი ალექსანდრე დიმიტრის ძე, ქართველი პოლიტიკური მოღვაწე, ძმასთან ერთად მონაწილეობდა რევოლუციონერი თავადების მიერ ერეკლე II—ის წინააღმდეგ მოწყობილ შეთქმულებაში, რისთვისაც სასტიკად დაისაჯა (მოაჭრეს ცხვირი და გადაუჭრეს ფეხის ძარღვი). 1771 წ. პატიმრობიდან გაიპარა და რუსეთს გადაიხვეწა. დაუკავშირდა ქართლის ტახტის პრეტენდენტს ალექსანდრე ბაქარის ძეს და ტახტისათვის ბრძოლაში შემწყობა აღუთქვა. 1783 წელს რუსეთის მთავრობამ ერეკლე II—ის თხოვნით ალექსანდრე შეიპყრო და ვიბორგის ციხეში ჩასვა. 1801 წ. ამნისტიით განთავისუფლდა და საქართველოში გამოემგზავრა, მაგრამ გზად ასტრახანში გარდაიცვალა. რუსეთში ყოფნისას დანერა „გეორგიანული ისტორია“.

ამილახვარი ამირინდო ავთანდილის ძე, ქართლ—კახეთის სამეფოს პოლიტი-

სოლომონ ჩოლოყაშვილი, ნინო ამი-
ლახვარი და ელისაბედ ერისთავი

ამილახვარი

კური მოღვაწე. 1775 წლიდან იყო ამილახორი. მხარს უჭერდა თეიმურაზის და ერეკლე II-ის ქართლში გამეფებას. რამდენჯერმე დაკარგა აილახორობა, მაგრამ საბოლოოდ დაიბრუნა იგი 1765 წლის შემდეგ. იყო ზემო ქართლის სადროშოს სარდალი და გორის მოურავი.

ამილახვარი ანდუყაფარ გიგის ძე, ქართლის მსხვილი ფეოდალი, ირანული ორიენტაციის ფეოდალთა ლიდერი. თავადური რეაქციის ტიპობრივი წარმომადგენელი, XVII ს. პირველი მეოთხედის ქართლში. ირანის წინააღმდეგ გიორგი სააკაძის მეთაურობით მოწყობილი აჯანყების დროს ქართველებმა შეიპყრეს და არშის ციხეში დაამწყვდიეს. მარაბდის ბრძოლაში გამარჯვებულმა ირანელებმა გაათავისუფლეს და მამული დაუბრუნეს. ზედიზედ აწყობდა ლაშქრობებს მეზობელი ფეოდალების წინააღმდეგ, ამოწყვიტა დაზნელთა საგვარეულო, ააოხრა მცხეთა და გაძარცვა ეკლესია—მონასტრები. დალუპვის შემდეგ მონინააღმდეგეებმა ამოწყვიტეს მისი ოჯახი.

ამილახვარი ბარძიმ თაყას ძე, ქართლის სამეფოს პოლიტიკური მოღვაწე XVI ს. მეორე ნახევარში, საამილახვროს უფროსი, პროთურქული დასის მეთაური, იბრძოდა ქართლის მეფის სიმონ I-ის წინააღმდეგ და მხარს უჭერდა. მის პოლიტიკურ მეთოქეს, კახეთის მეფე ალექსანდრე II-ს. სიმონ I-ის ირანში ტყვეობისას ავინროებდა მის ოჯახს. ბარძიმის დახმარებით დაიკავეს თურქებმა გორის ციხე და ზემო ქართლის სხვა ციხეები. სიმონის დაბრუნების შემდეგ დააპატიმრეს, ჩამოართვეს ამილახორობა და მამულების ნახევარი. შემდგომში პოლიტიკურ ასპარეზს ჩამოსცილდა.

ამილახვარი გივი ანდუყაფარის ძე. ქართლ—კახეთის სამეფოს პოლიტიკური მოღვაწე, საამილახვროს უფროსი, ზემო ქართლის სადროშოს სარდალი და გორის მოურავი, პოლიტიკურ ასპარეზზე ჩანს 1722 წლიდან. ხშირად იცვლიდა საგარეო ორიენტაციას და ბრძოლის მეთოდებს. ებრძოდა ოსმალოებს (1723—35) თუმცა ხშირად დათმობაზეც მიდიოდა. 1726 წ. ოსმალებს ხელი ააღებინა სიონის მეჩეთად გადაკეთების შესახებ.

1727 წ. მეფე იესეს გარდაცვალების შემდეგ ოსმალებმა ქართლი რამდენიმე ერთეულად (სანჯაყებად) დაყვეს. გივი ამილახვარი ზემო ქართლის სანჯაყის გამგებლად დაინიშნა. იგი ოსმალებთან ერთად იბრძოდა მოთარეშე ლეკ ფეოდალთა წინააღმდეგ. ამასთან ერთად იძულებული იყო მონაწილეობა მიე-

ამილახერები. შუაში მღვდელი ფილიმონ კარბელაშვილი

ლო ოსმალების ექსპედიციაში კახელთა წინააღმდეგ, თუმცა კი ფარულად აჯანყებულ კახელებს ეხმარებოდა. თამაზ—ყული—ხანის (შემდგომში ნადირ-შაჰი) მოსელის შემდეგ 1734 წელს გივი ამილახვარმა ყიზილბაშებთან ერთად დაიწყო ბრძოლა თურქების წინააღმდეგ. 1735 წელს მოულოდნელი დარტყმით აიღო გორი და მონაწილეოა მიიღო თბილისიდან ოსმალების განდევნაში. თუმცა ქართველთა ბრძოლა ხელს უწყობდა ირანელთა წარმატებებს, ნადირ—შაჰს არ მოსწონდა, რომ ქართველებში ფეხს იკიდებდა ქრისტიანული საქართველოს აღდგენის იდეა, ამიტომ მან დააპატიმრა ამილახვარი და სხვა ქართველი პატრიოტები. მალე ისინი ტყვეობიდან გამოიქცნენ. 1736 წ. ამილახვარი შანშე ქსნის ერისთავთან და ვახუშტი აბაშიძესთან ერთად სათავეში ჩაუდგა ანტიირანულ აჯანყებას ქართლში. მალე ირანელებმა ვერაგობით შეიპყრეს გივი და ბრძოლას შანშე ერისთავი განაგრძობდა.

1737 წ. ნადირ—შაჰმა გივი და სხვა დაპატიმრებული ქართველები ავღანეთის ლაშქრობაში წაიყვანა. აქ მათ თვაი გამოიჩინეს და შაჰმა გადაწყვიტა ქართველი ტყვეები სამშობლოში დაებრუნებინა და შანშე ერისთავის წინააღმდეგ გამოეყენებინა. ამ დროისათვის შანშე ერისთავის ბრძოლის მეთოდები (დღესტ-

ნელთა გამოყენება) მიუღებელი გახდა ქართველებისათვის. ამიტომ ირანელებმა ადვილად დაიმორჩილეს ქსნის საერისთავო და ამილახვარს გადასცეს.

1741 წ. შაჰმა ამილახვარი ქართლის ვეჟილად (გამგებლად) დანიშნა, დაუმტკიცა ამილახ-ორობა და ქსნის ერისთავობა. შემდეგ ამილახვარი მონაწილეობდა ნადირ—შაჰის დაღესტ-ნის ლაშქრობაში, მაგრამ მისი ირანოფილური პოლიტიკა დიდხანს არ გაგრძელებულა. მისი უკმაყოფილება გამოიწვია, ერთი მხრით, ბაგრატიონთა კახური შტოს (თეიმურაზ II) დანიწ-აურებამ ქართლში, მეორე მხრით, ნადირ—შაჰის მძიმე საგადასახადო პოლიტიკამ და 1742 წ. იგი სათავეში ჩაუდგა ქართლის აჯანყებას ირანელთა უღლის წინააღმდეგ. ამილახვარი დამარცხდა და 1745 წ. იძულებული გახდა დანებებოდა თეიმურაზ II—ს, დამარცხებული ამილახვარი ისპაჰანში გაგზავნეს, აქ ის ფორმალურად გამაჰმადიანდა, მიიღო შაჰ—ყული—ხანის სახელი და ირანის გვარდიის უფროსი (ყულარალასი) გახდა. 1747 წ. ნადირ—შაჰმა გადაწყვიტა დაესაჯა „ურჩი“ თეიმურაზ II და ერეკლე II და ამილახვარს დააეღა 30•000 კაცით საქართველოში შეჭრილიყო. ამ განზრახვას ხელი შეუშალა შაჰის სიკვდილმა. 1749 წ. ამილახვარმა შემოიკრიბა ირანში მყოფი ქართველები. შეიარაღა და ხმლით გაიკაფა გზა საქართველოსაკენ. სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში ამილახვარმა არა ერთი დანგრეული ციხე და ეკლესია აღადგინა ქართლში, იმერეთსა და მესხეთში. დიდი ფინანსური და მორალ-ური დამარება გაუწია თეიმურაზ II—ესა და ერეკლე II—ს.

ქ.ს.ე. ტ. I. გვ. 450

ანდრონიკაშვილი

თავადთა საგვარეულო ფეოდალურ საქართველოში. გვარში დარჩენილი გადმოცემით, ჩამომავალნი არიან ბიზანტიის იმპერატორ ანდრონიკე კომნენისა, რომლის შვილი ალექსი კახეთში დამკვიდრებულია XII ს. II ნახევარში.

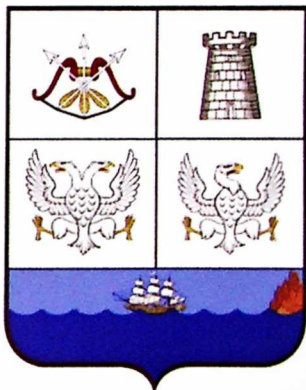
ანდრონიკაშვილების მამულები, ე.წ. „საანდრონიკო“ მოიცავდა კახეთის სოფლებს — მელაანს, ჩალაუბანს, ფხოველს და სხვ. XVI საუკუნიდან ანდრონიკაშვილებმა სამემკედრო სახელად მიიღეს ქიზიყის მოურაობა, XVII საუკუნიდან კი მარტყოფის მოურაობაც, მარ-ტყოფის მოურარავეები უმთავრესად ინიშნებოდნენ სოფ. ფხოვის მებატონე ანდრონიკაშ-ვილებისაგან, რომლებიც ქიზიყელი ანდრონიკაშვილების განაყოფები იყვნენ. ისინი ზოგჯერ

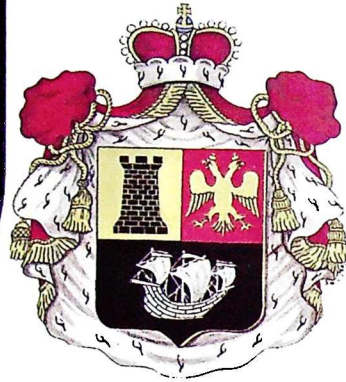
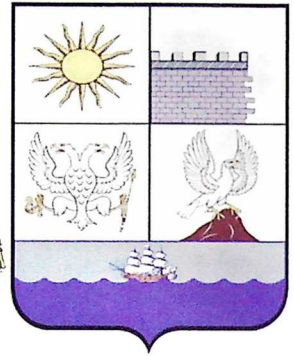
ზურაბიშვილების და აბელაშვილების გეარითაც იხსენიებიან. XVIII ს. ანდრონიკაშვილები თურქმანი ელების მოურავები და ქართლ-კახეთთან დროებით შემოერთებული განჯის მმართველებიც არიან. ანდრონიკაშვილებმა განსაკუთრებით გამოიჩინეს თავი სამხედრო და დიპლომატიურ ასპარეზზე; ეკავათ ბოდბის, ნინოწმინდის, ალავერდის და ნეკრესის საეპისკოპოსო კათედრები. ანდრონიკაშვილების სათავედო შედარებით სუსტი იყო. მათი სიმდიდრე და პოლიტიკური წონა მეფის მოხელეობას ემყარებოდა. ამით იხსენება ანდრონიკაშვილების განსაკუთრებული ერთგულება სამეფო ხელისუფლებისადმი.

ამ საგვარეულოს თვალსაჩინო წარმომადგენლები:

ანდრონიკაშვილი აბელ. კახეთის სამეფოს პოლიტიკური და სამხედრო მოღვაწე XVII ს. ბოლოს და XVIII ს. I ნახევარში. ქიზიყის მოურავი, სარდალი. დანიშნაურდა კახეთში ბეჟან-ხანის მმართველობის დროს. აბელ ანდრონიკაშვილს ცოლად ჰყავდა ერეკლე I-ის ქალიშვილი ქეთევანი. 1729 წ. დაიწყო ბრძოლა ოსმალთა წინააღმდეგ. ერთ-ერთ ბრძოლაში ანდრონიკაშვილმა დაამარცხა ისაყ-ფაშა. 1735—36 წწ. იბრძოდა ალექსანდრე ბატონიშვილის კახეთში გასამეფებლად. მის ამ განზრახვას წინ აღუდგა თეიმურაზ II-ის მეუღლე თამარი. ანდრონიკაშვილმა ქიზიყის მოსახლეობას მიმართა, მაგრამ მათ მეფე თეიმურაზს უერთგულეს და ანდრონიკაშვილს მხარი არ დაუჭირეს, ალექსანდრე ბატონიშვილის ირანში განევქის შემდეგ აბელი ჩამოშორდა პოლიტიკურ ასპარეზს.

ანდრონიკაშვილი თამაზ. აღმოსავლეთ საქართველოს პოლიტიკური მოღვაწე XVII ს. I ნახე-

ვარში ქიზიყის მოურავი. იბრძოდა ყიზილბაში დამპყრობლების წინააღმდეგ. აღადგინა ციხესიმაგრეები. გახიზნული მოსახლეობა დააბრუნა ძველ საცხოვრებელ ადგილებში. 1617 წ. შაჰ—აბას I—ის ლაშქრობის დროს, რომელიც ძირითადად ქიზიყის წინააღმდეგ იყო მიმართული, მეთაურობდა ხორნაბუჯის დაცვას.

ანდრონიკაშვილი თამაზ პაატას ძე. კახეთის სამეფოს პოლიტიკური და სამხედრო მოღვაწე XVIII ს—ის შუა წლებში, ქიზიყის მოურავი, ერეკლე II—ის მამიდაშვილი, 1746 წ. ანდრონიკაშვილმა სასტიკად დაამარცხა ქიზიყში შეჭრილი დაღესტნელთა 15 ათასიანი ლაშქარი. ამ გამარჯვების გამო ნადირ—შაჰმა ირანში მიიწვია და დააჯილდოვა. 1746 წ. ანდრონიკაშვილი საქართველოში დაბრუნდა. 1747—49 წწ. თავი გამოიჩინა აბდულ—ბეგის წინააღმდეგ ბრძოლაში. 1752 წ. ანდრონიკაშვილს დაევალა შინაპატიმრობაში ჰყოლოდა ერეკლე II—ის ერთ—ერთი მოწინააღმდეგე პაატა ბატონიშვილი, რომელიც მალე „გაექცა“ მეთვალყურეებს. როგორც ჩანს, ანდრონიკაშვილს ბატონიშვილის ხელშეწყობა დასდეს ბრალად და ერეკლე II—ის ბრძანებით 1754 წ. დააპატიმრეს, ქიზიყის მოურავად კი იასე ამილახვარი დანიშნეს. მალე ანდრონიკაშვილს ძველი პატივი დაუბრუნეს. 1759 წ. ერეკლემ კვლავ შრისხა იგი და ქიზიყის მოურავობა პააუნა ანდრონიკაშვილს გადასცა.

ანდრონიკაშვილი მალხაზ. ქართლ—კახეთის და იმერეთის სამეფოების პოლიტიკური მოღვაწე, იულონ ბატონიშვილის ეპიკალას ბაში. სახელი გაითქვა ლეკების წინააღმდეგ ბრძოლაში. ცოლად ჰყავდა ერეკლე II—ის ქალის — ელენეს ასული მაია, სოლომონ შ—ის

და, მათხოჯის ბრძოლაში (1789 წ.) დაამარცხა სოლომონ II—ის მოწინააღმდეგე დავით გიორგის ძე. სოლომონმა ანდრონიკაშვილი საცხოვრებლად იმერეთში მიიწვია და სვერის მიდამოში უბოძა მამული 800 წ. იმერეთის აჯანყების დროს ებრძოდა რუსეთის ჯარს. იმერეთის სამეფოს გაუქმების შემდეგ სოლომონ ლიონიძესთან ერთად გადავიდა ახალციხეში. აქედან სოლომონ II—ის დავალებით ჯერ ოსმალეთში გაემგზავრა დახმარების სათხოვნელად, შემდეგ კი ირანში. 1815 წ. ჩავიდა ერზიზში და სომეხთა კათოლიკოსის შუამდგომლობით საქართველოს მთავარმრთებლისაგან პატიება და სამშობლოში დაბრუნების ნებართვა მიიღო. გარდაცვალებამდე ცხოვრობდა კახეთში.

ანდრონიკაშვილი პაატა. ქართლ—კახეთის სამეფოს სამხედრო მოღვაწე. ერეკლე II—ის ერთგული თანამებრძოლი. VIII ს. 60—იან წლებში ერეკლე II—მ ანდრონიკაშვილი საარტილერიო საქმის შესასწავლად რუსეთს მიაღვლინა. აქ მან რუსეთის არტილერიის ოფიცრის წოდება მიიღო. 70—იან წლებში დაბრუნდა სამშობლოში და დაეცალა საარტილერიო საქმის

ანდრონიკაშვილი. ივანე რამაზის ძე

ირაკლი-ივანეს-ძე-ანდრონიკაშვილი-(1878-1931)

ხელმძღვანელობა. 1778 წ. ებოძა სამეფო არტილერიის მეთაურობა. ანდრონიკაშვილი ხელმძღვანელობდა საქართველოს სამხედრო წარმოების ევროპულ წესზე გარდაქმნას, რაც ერეკლე II-ის თაოსნობით დაიწყო.

ანდრონიკაშვილების სახლი

ანჩაბაძე-აჩბა

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. თავადური გვარი აფხაზეთში. ვახუშტი აღნიშნავს: „ხოლო აფხაზეთს—იგივე შარვაშიძე, მფლობელი აფხაზთათვის და უმდაბლესი—ანჩაბაძე“. ვახუშტი ბატონიშვილი იქვე აღნიშნავს, რომ მაჩაბლები მომდინარეობენ ანჩაბაძეებისაგან, „ხოლო მაჩაბელი იტყვიან ანჩაბოძეობას აფხაზეთიდან მოსვლას განა ახალ არს“.

ასათიანები

აზნაურული გვარი საქართველოში. „ასათიანი, ასაით მიხაილ იყო ბერძენთა მხედარი სარდას მონომახის კეისრისა წელს 1073, და მისი შვილი მოვიდა იმერეთს და მეფემან მათი გვარი მიიღო ასათიანად და მუნიტგან ინოდებთან ამ გვარად“.

ასათიანებს იმერეთის სამეფო კარზე მნიშვნელოვანი თანამდებობა ეჭირათ, კერძოდ ისინი იყვნენ სამეფო მოურავები. ასათიანებს მამულები ჰქონდათ ლეჩხუმსა და იმერეთის სხვადასხვა კუთხეში. დავით დადიანის დროს ოქროპირ ასათიანი იყო უზენაეს სასამართლოს მდივანი.

1736 წელს ყმისა და მამულის წყალობის წიგნი მისცა ალექსანდრე მეფემ ხახუტა ასათიანს: — „...ჩვენის გულისათვის ბევრი საქმე გემართათ, მერმე დაგვია-

პელაგია ჩიქოვანი (ლადოს ბებია) და გუჯუ ასათიანი (ბაბუა)

თეო ასათიანი-ჟენია, თამარ ჟენია და მ
ნლის ანა

ნიკო ასათიანი

ვერა ასათიანი

ასათიანების ოჯახი

ასათიანების ოჯახი

ჯენით და ჩვენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინჯალეთ და გიბოძეთ პატრიქეთს... სასახლე თუ გლეხები მათის ცოლშვილით, სახლკარით, პურმარილით, ტყით, ველით, ვენახით, სასაფლაოს ეკლესიათა, საძებრითა და უძებრით, გვიბოძებია. გიბედნიეროს ღმერთმან, თუ თქვენ ჩვენი ერთგული იყო, ჩვენ ეს ჩვენი წყალობა არასოდეს არ მოგიშალოთ.”

1736—1737 წწ. ოტია დადიანი ხახუტა ასათიანს უბოძა ყმა—მამულს ცხუკუშვერში.

გიორგი ასათიანი

ანდლულაძე

გიორგი ბეჟანის—ძე ანდლულაძე. დაიბადა 1866 წელს. რუსეთის არმიის გენერალ—ლეიტენანტი. დაამთავრა თბილისის იუნკერთა სასწავლებელი.

აგათოშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1683 წ. 6 იანვარს არჩილ მეფემ მეუღლე ქეთევანთან და პირმშო ალექსანდრესთან ერთად ბეჟან აგათოშვილს მამული უწყალობა.

არეშიშვილები

არეშიშვილები იყვნენ აზნაურები და გლეხებიც. მაგ. აბაზა არეშიშვილი მოიხსენიება აზნაურად, ხოლო ფარემუხ არეშიშვილი გოსტაშაბაშვილის ყმად. იმავე გოსტაშაბაშვილს აზნაურად ჰყავდა არეშიშვილი 2 ყმით. 1721 წ. აღწერით მებატონე გოსტაშაბაშვილის აზნაურებად არიან არეშიშვილები, 1 მემამულე აზნაური არეშიშვილი. 20 დამოუკიდებელი უყმო აზნაური არეშიშვილი.

არეშიშვილები იყვნენ აგრეთვე ხატის თელეთის მემამულეები.

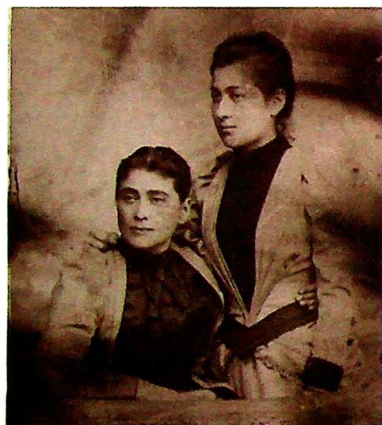
ანჯაფარიძეები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ანჯაფარიძეთა შესახებ პირველი ისტორიული წყარო განეკუთვნება XIII—XIV სს—ის ოთხთავს, სადაც მინანერში მოხსენიებულია პატაი ანჯაფარიძე და ფარშავანდი ანჯაფარიძე.

„ ღმერთო და ყოვლდანმიდაო ღვთისმშობელო, ამა ოთხთავსა წმიდანი წერია, მისო ძალო და მადლო, და მარხვითა ორმოცისა მადლო, ამრთელე, ადღეგრძელე პატაი ანჯაფარიძე, ცოლი და შვილები უცოცხლე და ბედნიერად ამყოფე...“

„ფარშავანდის ამჯაფარიძესა შეუნდევსა ღმერთმან. მეუღლესა მისსა ადუსაჯანსა, ჯაიანის ქალსა, ყოველნი ცოდვანი მისნი ცოცხლითა დღეგრძელობით შეუნდოს ღმერთმან...“

ტექსტი დანერილია ერთი ხელით XVIIსაუკუნეში ნუსხურით.

ანჯაფარიძეები

ანჯაფარიძეების ოჯახი

ალადაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები, 1782 წლის 5 სექტემბრის არზაში წერია, რომელიც გოგია ალადაშვილმა გაუგზავნა ერეკლე მეფეს: „ქ. ღმერთმა ბედნიერის ხელმწიფის ჭირი მისცეს ციციშვილის მანუჩარის აზნაურისშვილს ალადაშვილის გოგიას. ქ. ჩემი მოხსენება არის ესე: დაუნაშავლებრივ ციციშვილის ბაზიერთხუცის შვილის დავითის კაცმან თავში კეტი დამკრა და თავი გამიტეხა. ღმერთი გაგიმარჯვებს, ამის სამართალი მაღირსეთ“.

გიორგი ალადაშვილი

არაგვის ერისთავები

პირველი ცნობა არაგვის ერისთავთა შესახებ 1398 წ. მცხეთის გუჯარში გვხვდება. ამირთ—ამირამ სონღულის ძემ ლომმა და მისმა ძმისწულმა ლაჩინამ მცხეთას შესწირეს, გორს აქუდაშვილისაგან ნასყიდი ზვარი. ამავე დროს ხსენებულმა პირებმა სუდარს შემოაღლეს სპონდიო. ყოველივე ეს წერილობით გააფორმეს, სიგელი დასწერეს და მოწმეები დაისწრეს. მოწმეებს შორის ჩანს ერისთავი შაბურისძე მიქაი: „მე

ერისთავი შაბურისძე მიქაი მონამე ვარ“. XV ს. შაბურიძეების ორი საბუთი არსებობს. ერთი 1465 წლის 23 აპრილით თარიღდება. ამ სიგელით ვამიყ შაბურიძე „საკანონოდ“ მცხეთის მამულებს სწირავს. მეორე 1474 წლის 24 ივნისით თარიღდება: იგი ბოდორნის მონასტრის ერისთავთ—ერისთავმა ვამიყ შაბურიძემ გუჯართ სოფელი ხამდაკი მისცა.

მოტანილი ცნობებიდან აშკარაა, რომ XII—XV ს.ს. არაგვის ერისთავები შაბურიძეები არიან. როდის გახდნენ ისინი არაგვის ერისთავებად, ან როდის წრმოიქმნა არაგვის საერისთავო, ამის საბუთები არ გვაქვს.

XVI ს—დან სიღამონიძეები იმორჩილებენ ხევის ერისთავებს. ქსნის ერისთავებს, არაგვის საერისთავოსაც შეიერთებენ და ამიერიდან ორი საერისთავო ერთ საერისთავოდ — არაგვის საერისთავოდ ხდიან.

პოლიტიკური ცხოვრების ასპარეზზე არაგვის ერისთავები გიორგი ბრწყინვალეს დროიდან ჩანან. XIV ს. დამდეგიდან არაგვის საერისთავოს მონაწილეობის შესახებ. ქვეყნის სახელმწიფო ცხოვრებაში თითქმის არავითარი მასალა არ არის შემონახული XVI ს. დამდეგამდე. XVII ს. დასაწყისისთვის არაგვის საერისთავოს შესახებ ძვირფას ცნობას გვანვდიან რუსი ელჩები, რუსული ცნობებიდან ირკვევა, რომ არაგვის ერისთავი „ნუგზარი, თუმცა კახეთის მეფის ყმა იყო, თავს საკმაოდ დამოუკიდებლად გრძნობდა“. ერისთავი იმდენად დამოუკიდებლად ჩანს, რომ იგი თავისი ბატონის დაუკითხავად აწარმოებს ომს მეზობელი ჩერქეზ ბატონთან. 1688 წ. ერეკლე პირველის კარზე ბარძიშს არაგვის ერისთავის მსაჯულთ უხუცესად ვხედავთ. ერისთავებს საუკუნოვანი ბრძოლა ჰქონდათ ცენტრალურ ხელისუფლებასთან. რომელიც ერისთავების დამარცხებით დამთავრდა. ეს მოხდა XVIII ს. 60—იან წლებში. მეფე ერეკლე II—ს არაგვის საერისთავო სახასო მამულად გამოცხადდა, ხოლო არაგვის ერისთავები ?? გვარად გაიყო თავად მდივანბეგილეზად და აზნაური ლალახანაშვილებად. არაგვის ერისთავები აზნაურები: კობიაშვილები, ჭილაშვილები, შაბურიშვილები, ტერიშვილები, ზანდუკელები, ჩქარულები, ქუმსიაშვილები, ჩოფიკაშვილები, ნადირაძეები, ლუდუშაურები, ყარანგოზიშვილები, ჩრდილელები.

სტეფანე ერისთავი

არაგვის ერისთავები

არაგვის ერისთავები

მიხეილ ერისთავი

მიხეილ ერისთავი

არჯევანიძეები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ტახტის აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის თავადაზნაურთა „ხავერდოვან ნიგნში“. ამ გვარის ერთ—ერთი საუკეთესო წარმომადგენელია გიორგი პავლეს—ძე არჯევანიძე. რუსეთის არმიის გენერალ—მაიორი.

გიორგი არჯევანიძე

ანთაძეები

აზნაურთა გვარი. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან ნიგნში“. გურიის სამთავრო კარზე ფლობდნენ მელვინეთუხუცესის სახელს. აი რას წერს ამის შესახებ თედო სახოკია: გურიელს ერთი მელვინეთუხუცესი ჰყოლია გვარად ანთაძე, კაცი მეტად დახელოვნებული ღვინის ღირსების გამოცნობაში. რითაც თავი დიდად მოჰქონდა თურმე გურიელსა. ერთხელ სასახლეში უცხო სტუმრებთან ჩამოვარდნილა. მის შესახებ ლაპარაკი და გადაუწყვეტიათ, გამოვსცადოთო, აურევიათ ერთმანეთში სამ ნაირი ღვინო. მოუხმიათ მელვინეთუხუცესი ანთაძე და უთქვამთ — გამოიცანო. იმასაც გემო უნახვს თუ არა, შემდეგი პასუხი მოუხსენებია მთავრისთვის: ფერად ფერსათულაო, გემოდოსეთურიო, ცოტას მოიჩაქევრებსო, საქმე იმაშია, რომ ამ სამი ღვინოდან ერთი იყო ფერსათული,

შტ-კაპ. კარპეზ ანთაძე.

მეორე ოსეთური და მესამე ჩაქვერი". პლატონ იოსელიანის წიგნში „ცხოვრება მეფისა გიორგი მეცამეტისა“ გადმოცემულია „თვით გერასიმე იყო გურული, გვარით ანთაძე, აშან და ძმამან მისმან ოთარ და შვილმან მისმან გრიგორი შემოიტანეს იმერული ეკლესიური გალობა საქართველოს, ესენი მეფემან ირაკლი მოიხმო თფილისად და კათოლიკოსმან ანტონი პირველმან უბოძა მათ მამული სოფელსა ალაიანში და ესრეც დაასახლა იგინი აქა. გერასიმე გარდაიცვალა 1805 წელსა“.

ართმელაძეები

ფეოდალური საგვარეულო გურიაში. XVII საუკუნემდე ართმელაძეთა გვარი ძლიერ ფეოდალურ გვარად ითვლებოდა გურიაში. ართმელაძეთა დამცრობა, XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში დაიწყო, ამ დროს ჩამოართვეს მათ მეღვინეთუხუცესობა და თავად ნაკაშიძეებს გადასცეს. ართმელაძეების სამფლობელოს წარმოადგენდა სოფელი აკეთი მისი მიდამოებით, რომელიც მამია IV გურიელმა მამუკ ართმელაძეს ჩამოართვა და ბიჭვინთის ლეთისმშობელს შესწირა.

ჩვენთვის უცნობია რითი დაიშლავთ ართმელაძეებმა გურიელების რისხვა, მაგრამ ცნობილია ის რომ XVIII საუკუნიდან ართმელაძეები რიგით აზნაურებად ჩამოკნინდნენ.

გენერალი ღაეით ართმელაძე

აბულეთიძეები

ფეოდალური საგვარეულო კახეთში. XII—XIII საუკუნეებში მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ საქართველოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში. იყვნენ ერისთავთერისთავები, სარდლები, საეკლესიო მოღვაწეები. XIII საუკუნის შემდეგ დაკნინდნენ, დაკარგეს მამულები და ერისთავთერისთავობა და ტახტის აზნაურებად ჩამოკნინდნენ.

ამილლაბრიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. ამილლაბრიშვილების წინაპარი იყო ამალ-ლაბრ ციციშვილი, რომელიც 1467 წელს ერთ—ერთი საბუთშია მოხსენიებული. „...ზემო ციციანინი არიან ან მოხელედ... ამილლაბრისშვილებად“. ამილლაბრისშვილების საგვარეულოს დაარსება ამ წლიდან უნდა ვივარაუდოთ.

აბულაშვილები

აბულაშვილები 1721 წ. აღწერის მასალებში არიან ყმებიც და აზნაურებიც. აბულაშვილი—მკერვალთუფროსი იხსენიება 1635 წელს. აბულაშვილები XVI—XVII ს.ს. ცხოვრობდნენ ფშავის სოფ. შუაფხოშიც.

ავთანდილაშვილები

ავთანდილაშვილები 1721 წლის აღწერით იყვნენ მემამულეებიც — ყმები ჰყავდათ: დმანისში, ვარდისუბანში, ფრანჯუკში, საკარისში“.

ალციუღიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. საციციანოს აზნაურები.

ალექსიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. საციციანოს აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ალექსიშვილები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ქსნის საერისთავოს აზნაურები. საამილახოროს აზნაურები. ალექსიშვილების გვარი გაიგივებულია მესხიშვილების გვართან. ალექსიშვილები იყვნენ ცნობილი მწიგნობარნი და კალიგრაფები.

ალექსიშვილები მოიხსენიებიან 1795 წ. ფარნავაზ ბატონიშვილის მიერ ბესარიონ ალექსიშვილის სახელზე გაცემულ წყალობის წიგნში.

ალექსიშვილები მოიხსენიებიან 1795 წ. ფარნავაზ ბატონიშვილის მიერ ბესარიონ ალექსიშვილის სახელზე გაცემულ წყალობით წიგნში.

1738 წ. ოთარ ალექსიშვილი მოიხსენიება ყმისა და ნასყიდობის წიგნში.

ალექსიშვილების საგვარეულოს დამაარსებელი იყო ანჩისხატის დეკანოზი ალექსი, მღვდლის გრიგოლ მხატვრის ძე.

ალავერნაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ალავერნაშვილი მოიხსენიება 1558 წელს თურქესტანიშვილების მამულის ნასყიდობის წიგნში.

ალავერნაშვილი, მამასახლისი, აზნაური 1721 წლის აღწერით დედოფლის მემამულე ცხოვრობდა და ყმები ჰყავდა სომხეთში.

პატია ავალიანი მეგობრებთან ერთად

ავალიანები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ტახტის აზნაურები. სოლომონ I-ის „ფიცის კაცები“. იყვნენ აგრეთვე წულუკიძეების აზნაურები. გერბის მფლობელები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ლუკა ავალიანი
მეუღლესთან ერთად

აბულაძეები

აზნაურული გვარი ქართლსა და იმერეთში. იყვნენ ქსნის საერისთაოს აზნაურები. ქაიხოსრო აბულაძე იმერეთის სამეფო ტახტის აზნაური და სამეფო მოურავი. ქაიხოსრო აბულაძე იყო მეფე სოლომონ I-ის უახლესი მრჩეველი. ერთ—ერთი ისტორიული ცნობით, ქაიხოსრო აბულაძეს არ მოსწონდა ერეკლეს მიერ ახალციხის დაპყრობა და ცდილობდა ხელი შეეშალა მისთვის.

პოლკოვნილი აბულაძე

ალიბეგაშვილები

ციციშვილების კარზე ფლობდნენ სახლთუხუცესის სახელოს. შაჰნავაზ მეფემ იმერეთში გადახვეწილ ციციშვილს მისცა ალიბეგაშვილები აზნაურებად. ალიბეგაშვილებს საციციანოს ყმების ნუსხის მიხედვით თელავში ჰყავდათ სამი კომლი ყმა.

ალიხანაშვილები

„ზალია ალიხანაშვილი მოიხსენიება ვახტანგ მეექვსის მიერ (1723 წ) თავის შვილ ბაქართან გაგზავნილ წერილში. მეფე ზალია ალიხანაშვილის წილ მამულს სჩუქნის ამირბაშს გოსტაშაშვილს. ალიხანაშვილი იყო მოურავი ყაიყულის სააკას სოფლის.

ზალია და ბეჟან ალიხანაშვილები ორივე ერთად 1721 წ. აღწერით არიან მებატონე აზნაურები, ცხოვრობენ და ყმები ჰყავდათ სომხეთში. ალიხანაშვილები აგრეთვე იყვნენ ქსნის ერისთავის გორელი ვაჭრები.

სოკრატ ამაშუკელი

დგას ეასილ ამასჰუკელი

ამაშუკელები

აზნაურული გვარი იმერეთსა და ქართლში. ტახტის აზნაურები. მამულები ჰქონდათ ამაშუკეთში. ბეჟანა ამილახერიშვილის ერთ ჩანაწერში ვკითხულობთ „მამეკელ, რომ მამი-ვიდა ამაშუკელის ყმა არის, ჩვიდმეტი წელიწადია, ცარიელი ბიჭი იყო, ცოლი შეერთე, დაე-ასახლე“. ამ გვარის ერთ—ერთი ცნობილი წარმომადგენელი ვასილ სოკრატეს ძე 1853 წელს პორუჩიკის წოდებით ჩარიცხეს ნოვოროსიისკის დრაგუნთა პოლკში. 1856 წელს გადაიყვანეს პერიასლავის დრაგუნთა პოლკში.

ახვლედიანები

ახვლედიანი, დიმიტრი თომას ძე

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. ლეჩხუმელი ახვლედიანები იყვნენ როგორც თავადები ასევე აზნაურები.

იმერელი ახვლედიანები (ვანის) იყვნენ ჩიჯავაძეების აზნაურები. მაგალითად, ჩიჯავაძეების სახლ-თუხუცესის სახელით 1811 წელს დათუნა ახვლედიანს ჰქონდა.

სამეგრელოს სამთავროს გაუქმების შემდეგ რუსეთის მთავრობამ დაიწყო თავადაზნაურული გვარების აღწერა. 1868 წელს შეიქმნა სპეციალური კომისია, რომელმაც შეადგინა თავად-აზნაურთა ნუსხა, რომელიც გამოქვეყნდა 1890 წელს. ამ სიაში ახვლედიანები მოხსენიებულნი არიან, როგორც სამეგრელოს თავადური გვარი.

ლარია ახვლედიანი და მისი და სონია

იუგენალ ახვლედიანი.

მარია ახელუდანი

გიორგი ახელუდანი

გვადი-ტარა-ახელუდანი

ნასონ ახელუდანი

აფაქიძეები

არფახან იყო თათრის ჩინგის ყვენის დროსა და ამან მიიღო სარწმუნოება ქრისტიანეთა და დაშთა აბხაზეთს და უწოდეს ძეთა მისთა აბაქიძეთ და მერე დაეშენენ ოდიშში დროსა მეფისასა და მიღებულ იყვნენ თავადად და მუნიდგან ინოდებთან გვარნი მათნი აფაქიძეებათ. ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. აფაქიძეები მოხსენიებულნი არიან XIV საუკუნიდან. აფაქიძეები სხვადასხვა დროს სხვადასხვა სახელოებს ფლობდნენ დადიანის კარზე იყვნენ მრავალყმიანი მემამულეები.

დავით დადიანის დროს ცნობილი ცხენოსანი იყო მალხაზ აფაქიძე. ცნობილი ვეკილი იყო ბეჟან აფაქიძე. დავით დადიანის პირადი ვეკილი.

ვახუშტის „ანიდელთა მთავართა გვართათვის“ მოიხსენიება აფაქიძეთა გვარი, როგორც ოდიშის თავადნი. „...არაფხან იყო თათრის ჩანგის ყვენის დროსა და ამან მიიღო სარწმუნოება ქრისტიანეთ და დაშთა აფხაზეთსა და უწოდეს ძეთა მისთა აბაქიძეთ და მერე დაეშენენ ოდიშში დროს მეფისასა და მიღებულ იყვნენ თავადად მუნიტგან ინოდებთან გვარნი მათნი აფაქიძეებად“.

ილუმენია ეკატერინე აფაქიძე

შუაში ეკატერინე აფაქიძე

ნ. აფაქიძე, ს. მიქელაძე და ე. ხაინ-
დრაეა

ანანიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. სამეფო აზნაურები. 1673 წლით დათარიღებულ საბუთში
ესე ანანიაშვილი დასახელებულია მოწმედ.

1761 წლის 23 აგვისტოთ დათარიღებულ ერთ—ერთ საბუთში ვკითხულობთ: „...დღეს ჩვენ
ქერიე—ოხერნი და ნაილაჯი გავმხდარვართ და ამ ჩემს კაცს ერთი ლუკმა პური აქუს, მე
რომე მოვლა აღარ შემიძლია, წასულა და ანანიაშვილს ადამისთვის უთქვამს თქვენი ყმა
კარო. დღეს ჩემს ჩუმად ადამ ანანიაშვილი ჩემს ბატონ სახლთუხუცესს დიმიტრისთან მისუ-
ლი, უჩემოდ გაუსინჯვინებია და წიდი დაუტყუენია...“ „...ბედნიერ ხელმწიფეს მოუხსენებია,
რადგან გორი სამთავრო არის, მუდამ გორის ანანიაშვილები ყოფილან მამამთავართა „...
პეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან ნიგნში“.

ასიცაშვილები

კახელი აზნაურები. ჩოლოყაშვილის აზნაურები. 1696 წლით დათარიღებულ ერთ—ერთ საბუთში მოხსენიებულნი არიან ჩოლოყაშვილის მოურავებად. მათ სამოურაოს წარმოადგენდა სოფელი ქაჩალაური.

აშორდია

აზნაურული გვარი ოდიშში

სოლომონ აშორდია

ამბერსაძეები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. ტახტის აზნაურები. ამბერსაძეები ატარებდნენ საგვარეულო გერბს. შეტანილები არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“. ამ გვარის ერთ—ერთი წარმომადგენელი ნიკოლოზ ამბერსაძე (1754—1814) რუსეთის არმიის გენერალ—ლეიტენანტი.

ტფიანე აზმეტელაშვილი სამხედრო პირთან ერთად

ახმეტელაშვილები

გენერალი სტიფანე ახმეტელაშვილი (ახმეტელი) დაიბადა ს. ანაგში, თავდაპირველად განათლება სიღნაღის საქალაქო სასწავლებელში მიიღო. სამხედრო სამსახური დაიწყო 17,12,1887. დაამთავრა ტფილისის ქვეით იუნკერთა სასწავლებელი, შემდეგ მსახურობდა თურქესტანის მე—4 ბატალიონში. პოდპორუჩიკი (14.08.1895), პორუჩიკი (14.08.1899), შტაბს—კაპიტანი (14.08.1903). 1904—1905 წლების რუსეთ—იაპონიის ომის მონაწილე, გამოირჩეოდა ტყვეების..

ადაშელიძეები

აზნაური ადაშელიძე (ოდიშელიძე). პეტრე ივანეს—ძე ადაშელიძე. 1803 წელს პორუჩიკი ადაშელიძე გადმოიყვანეს ჩრდილოეთის დრაგუნთა პოლკიდან ნოვოროსიისკის დრაგუნთა პოლკში. 1808 წელს შტაბს კაპიტნის ჩინით გადაიყვანეს სარატოვის საგარნიზონო ბატალიონში.

არებაშვილი

ამათონი წინაპარი ესახლნენ ვანის მხარეს, რომელნიცა იწოდებოდნენ აშაკურ არწუნელად. ხოლო შემდგომად თურქთაგან დაპყრობისა მოვიდნენ ამათონი გვარნი და დაეშენენ სომხითსა შინა და მიღებულ იყვნენ აზნაურად მეფეთაგან, და უმეტეს პსწყალობდა მეფეი ვახტანგ არებას, არებაშვილს, რომელიც გარდმოყვა რუსეთსა შინაცა შთამომავლობანი მათნი მოსახლენი და მეფისა ირაკლისაგან მოხსენებულნი ტრაქტატსა შინა აზნაურად. ამათ გვართათვის პსნერენ სომეხთა მელსტორიენი, რომელ იყვნენ გვარით ორბელიანნი. ხოლო იწოდებიან ან არებაშვილად სახელისაგამო.

ასლანიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. XVII საუკუნეში დავით ასლანიშვილსა და ნოდარ ჯორჯაძის მეშვეობით თეიმურაზი ხანმოკლე დროით კახეთში გამეფდა.

აბაშიშვილები

აბაშიშვილების შესახებ პირველად ვახუშტი ბაგრატიონმა წამოაყენა მოსაზრება. მისი აზრით, ალექსანდრე პირველმა „გაჰყარა სამნი ძმანი აბაში, გუგუნა და დავით, აბაშისაგან აბაშიშვილნი, გუგუნასაგან ბარათიანნი და დავითისაგან ყაფლანიშვილები არიან“. თედო ჟორდანიამ აბაშიშვილების გენეალოგია XIV საუკუნიდან მომდინარედ მიიჩნია. ეს მოსაზრებები საფუძვლიანად დაარღვია გ. ჯამბურია. მან სამართლიანად მიუთითა, რომ ყაფლანიშვილები და ორბელიშვილები ბარათაშვილებს გამოეყვნენ. XVI საუკუნეში, რაც შეეხება აბაშიშვილებს, მათ შესახებ საბუთები მხოლოდ XVIII საუკუნისაა. არც დოკუმენტები და არც ნარატიული წყაროები XVI—XVII საუკუნეში აბაშიშვილების მოღვაწეობის შესახებ არაფერს ამბობენ. XVIII საუკუნის დასაწყისში სააბაშაშვილო უკვე არსებობს. უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს სათავადო XVIII ს—ზე ადრე წარმოიქმნა გ. ჯამბურია, რატომღაც სააბაშიშვილოს XVII ს. მეორე ნახევარში უკვე არსებულად მიიჩნევს.

ბარათაშვილები

ქართულ ისტორიოგრაფიაში დადგენილია, რომ საბარათიანო, როგორც სათავადო საბოლოოდ XV საუკუნეში გაფორმდა, ქვემო ქართლის ტერიტორიაზე.

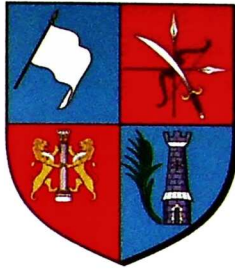
ბარათაშვილების წინაპრები ქაჩიბაძეები იყვნენ და ქართლში აფხაზეთიდან მოსულან X—XIII საუკუნეებში. ისინი „ბალვაშ—ორბელთა ნაოხარზე ნელ—ნელა აშენებდნენ ძლიერებას, ორბეთი—სამშვილდის მებატონეები ხდებოდნენ და „საორბელოსაც“ „საბარათიანოდ“ აქცევდნენ.

საბარათიანოს, როგორც სათავადოს,

ბურდიაშვილები

აზნაურული გვარი კახეთსა და ქართლში. პირველი ისტორიული ცნობა განეკუთვნება XV საუკუნეს, სადაც მოხსენიებულია ბურდიაშვილი ვირშელ.

ბურდიაშვილები 1721 წელს მოიხსენიებიან კონანისის სამშვილდას შემამულეებად.

ფუძემდებლად მიჩნეულია ბარათა ქაჩიბაძე, რომელიც XV საუკუნის პირველ ნახევარში ცხოვრობდა და ალექსანდრე პირველის (1412—1442) მოლარედ მუშაობდა.

საბარათიანოს საზღვრების დაზუსტება არ ხერხდება. მხოლოდ დაახლოებით შეიძლება იმ ტერიტორიის მოხაზვა, რომელზედაც საბარათიანო წარმოიქმნა.

ბარათაშვილებს — წერს ვახუშტი ბაგრატიონი — „უპყრავთ გაჩიანისა და გარდაბნის საერისთავონი ტფილისის სამხრით ვიდრე ლორე—ფარვანამდე, თვინიერ მეფის სახასოთა და შეწირულობათა ეკლესიათათა“. მაშასადამე, ვახუშტის აზრით, ბარათაშვილებს ევებერთელა ტერიტორია უკავიათ. მართალია ამ მხარეში სამეფო—სახასო ქონებაც არის და საეკლესიო ყმა—მამულებიც, მაგრამ ეს ქვეყანა ძირითადად მაინც ბარათაშვილებს ეკუთვნით და ამიტომაც, რომ ამ მხარეს საბარათიანო ეწოდება.

ბარათაშვილები პოლიტიკური ცხოვრების წინა პლანზე ჩანან კონსტანტინეს მეფობის დროს (1479—1504) მათი სახლი სამეფო სახლის ნათესავი ხდება, დავით ქაჩიბაძის ქალიშვილს ცოლად ირთავს დავით ბატონიშვილი. მეფის სადროშოც ამ გვარის სახელოა. XVI საუკუნეში ბარათაშვილები უკვე მენიწავე სადროშოს სარდლები არიან.

ბარათაშვილების სახლი ძლიერი და რიცხვმრავალი იყო. თუ საბარათიანოს რეზიდენციას სამშვილდე წარმოადგენდა და აქ ამ საბარათიანოს უფროსი იჯდა. საბარათიანოს სახლის შვილები საბარათიანოს სხვადასხვა კუთხეში იჯდნენ და თვითონ განაგებდნენ თავიანთ საუფლისწულოებს. დროთა განმავლობაში ეს საუფლისწულოები ბარათიანთ სახლის გაყრის ნიადაგზე დამოუკიდებელ სათავადოებად იქცნენ. ამ ნიადაგზე საბარათიანოს ტერიტორიაზე ჩამოყალიბდა შემდეგი სათავადოები: საგოსტაშაბიშვილო, საგერმანოზიშვილო, საზურაბიშვილო, აბაშიშვილების სამფლობელო, ფალავანოსროშვილები, ქავთარაშვილები, იარალიშვილები, იოთამიშვილები, საბარათაშვილო, საყაფლანიშვილო.

საბარათიანო, როგორც დამოუკიდებელი სათავადო თანდათან დაკნინდა და XVIII საუკუნეში მთლიანად მოიშალა.

საბარათიანოს ნანგრევებზე წარმოშობილ სათავადოებს შორის გაიშალა პირველობისათვის ბრძოლა. ამ ბრძოლაში გამარჯვებული გამოვიდნენ ყაფლანიშვილები. ასე რომ XVIII საუკუნისათვის სომხით—საბარათიანოში წამყვანი მდგომარეობა ყაფლანიშვილებს ეკუთვნით. დანარჩენი სათავადოები უფრო ფეოდალურ „სახლებს“ წარმოადგენდნენ, ვიდრე სათავადოებს

სეიმონ ბარათაშვილი მეუღლესთან და შვილებთან ერთად

ნინო და მართა ბარათაშვილები

ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახლი

ბურსელები

ფეოდალური გვარი ქართლში. ვახუშტი ბაგრატიონი „მთავართა გვართათვის“ წერს: „ხოლო გვარნი მთავართა მათ ძველთანი არიან... ჯაფახიშვილ, ბურსელ და სხვანი მრავალნი, რომელნი ერისთაობით იწერებიან და გვარნი არ წარინერებიან ცხადად სცნობად“. უამთააღმწერელის ცნობით, დავით დემეტრეს ძე აჯანყდა და ყაზანყაენს გაეცალა, მთაში შეიხიზნა, მას თან ახლდა ძმა ვახტანგი. დავითი ვახტანგზე ეჭვობდა და შეიპყრო „დაპატიმრებულ ციხეს ჟინვანისას ჰყავდა“. ვახტანგი ციხიდან გაიპარა და იოანე ბურსელსას იმყოფებოდა. ბურსელმა შეარიგა ძმები.

ბაზლიძეები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. 1407 წლის ერთ—ერთი საბუთის მიხედვით ბაზლიძეები იყვნენ თავადები. „სიღამონმან... მოსწყვიტნა ბაზლიძენი თავადნი, მოსახლენი ვაკესა შინა არაგვისასა რომლის გამო დღესაც ეწოდების მუნ ტბასა ბაზალეთისა ტბაი სახელსა გამო მათისა...“ „დაშთნენ მუნ ბაზლიძენი ამოსწყვიტა მდაბალნი ბაზლიძენი, რომელნიმე განილტენენ ქართლსა და რომელნიმე კახეთსა და შეიქმნენ დამდაბლებულნი“. ამ ისტორიული დრამის შემდეგ ბაზლიძეები ჩამოკნინდნენ აზნაურებად.

ბელიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილის აზნაურები.

ბაზიერიშვილები

ქართლის აზნაურები. გვარი მომდინარეობს თანამდებობა—საქმიანობიდან. ბაზიერიშვილები იყვნენ ყაფლანიშვილების აზნაურები და მემამულეები. ცხოვრობდნენ და ყმები ჰყავდათ ქციაში, იფნობში. გუგუნა ბაზიერაშვილი მოხსენიებულია იმერეთის მეფის სოლომონ II—ის წყალობის წიგნში.

ბაინდურაშვილები

აზნაურები ქართლში. ბაინდურაშვილები შარმაზანა და იოსები მოხსენიებული არიან XVIII ს. შუა წლებში ბაინდურაშვილების მიერ შუშანა კაკიაშვილის სახელზე გაცემულ ცოლ—ქმრის გაყრის წიგნში. ბაინდურაშვილი მოხსენიებულია ერეკლე II—ის ოქმით, ყმის თაობაზე, ნინია ქარუმძის არზაში.

ბაინდურაშვილი ბერო, აზნაური 1721 წ. აღწერით არის ზაალიშვილი ზურაბის მემამულე, ცხოვრობდა და ყმები ჰყავდა დმანისში.

ბუნიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები.

ბარამიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1722 წლის რუსთველის სადროშოში შემავალი თავადაზნაურთა და ადგილთა ნუსხაში მოხსენიებულნი არიან: „...ბარამიშვილნი, ყმით, სახელით , კახის უბნით, ჯიშითით“.

ბაკურაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. აზნაურის წოდებას ატარებდნენ ლეჩხუმელი ბაკურაძეები 10 კომლიდან ორი კომლი იყო აზნაური.

ბლორძელები

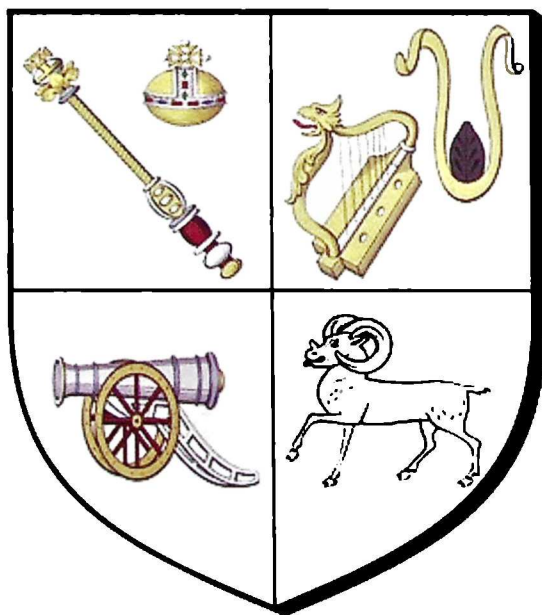
აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები. შემორჩენილია 1656 წლის 6 ივნისის დოკუმენტი, სადაც აზნაური ბლორძელები მამულის გაყოფის თაობაზე ედავე-ბიან სარქისაშვილებს: „ქ. ჩვენ დივანბეგმან ჯავახიშვილმან პატრონმან როინ და დივანმან თუმანიშვილმან პირველმან ხელმწიფის მეფის პატრონის როსტომის ბრძანებით ბარათას აზნაურიშვილს ბლორძელს მამუკასა და მათ ძმათა სასამართლოდ და გარის პარუნ სარქ-ისაშვილების საქმეზედ დაუსხედით ღმერთის შიშს ქუეშე, სარჩელი და საჩივარი ორთავესი გავიგონეთ...“

ბეჟანიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები. 1700 წლის აღწერით. დასახელებულია ბეჟან ბეჟანიშვილი ყაფლანიშვილების მემამულეებად. ყმები ჰყავდა ქვ. ბოლნისში. 1721 წ. აღწერით ბეჟუა ბეჟანიშვილი დასახელებულია გერმანოზიშვილის უცმო აზნაურად. ამ გვარის ცნობილი წარმომადგენელია პაპუნა ბეჟანაშვილი, რომელიც უფლისწულ ბაქართან ერთად წავიდა რუსეთში და 1741 წელს მიიღო რუსეთის ქვეშევრდომობა და უმა-ღლესად დაუმტკიცეს რუსეთის იმპერიის აზნაურები. ჩარიცხეს ქართველ ჰუსარათა პოლკში. ბეჟანიშვილების გვარი შეტანილია რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“

ბაბადიშიშვილები

ფეოდალური გვარი საქართველოში. თავადი ბაბადიშიშვილები. ბაგრატიონთა შთამომავლობა ერეკლე I-ის ძის იმამ ყულიხანისაგან. ბაბადიშიშვილები იხსენიებიან, როგორც ბაგრატიონ—ბაბადიშები. პქონდათ რამოდენიმე საგვარეულო გერბი. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“. „ამათნი წინაპარნი არიან ბაგრატიონთ შთამომავლების იმამ ყულიხანისაგან და არიან თავადნი მესამესა ხარისხისანი“.

ბაბადიშვილი

ბუბუაშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. რაჭის ერისთავის აზნაურები.

ბეგაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ბეგაშვილები იყვნენ მებატონეები ქციაში. გიორგი ბეგაშვილი მოიხსენიება 1670 წლის ერთ—ერთ საბუთში.

ბანცურიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. ტახტის აზნაური. ანუყაფარ ბანცურიშვილს გიორგი მეცამეტეს კარზე ეკავა ფარეშთუხუცესის სახელო და შილდას მოურაობა. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ბოკუჩაშვილები

აზნაურული გვარი ოდიშში, ჯაიანების აზნაურები.

ეაჭრები დ კარტოზია და ე.ბოკუჩაშვილები

თეოდანე ბოკუჩაშვილი მეუღლესთან. ნაღვ ნანაშასთან ერთად

ბერძენიშვილები

აზნაურები ქართლში. ოთარ ბერძენიშვილი, აზნაური, სახლთუხუცესი თავად ამილახბარ გოსტაშაბაშვილის მემამულე, 1721 წელს ცხოვრობდა და ყმები ჰყავდა ალგეთში.

ბედისმწერლიშვილები

აზნაურული გვარი დასავლეთ საქართველოში. მღვდელმა იასემ და მისმა ძმამ ფარემეზმა 1664 წელს გადანერეს კურთხევანი (ზოგჯერ ბაღდაშვილებად იწოდებოდნენ) 1667 წელს გადანერეს „მარხვანი“.

ბერძენიშვილების სასახლე

ბაქრაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთსა და ქართლში. 1799 წლის აღწერით ბაქრაძეები მუხრან ბატონის აზნაურებად არიან დასახელებულნი.

XVIII საუკუნის ერთი საბუთით ნიკოლოზ იოსებ ბაქრაძეები ჩივიან, რომ მათი ყმები ხეითს მცხოვრები ტომარაძეები „იძულებელ ჰყოფენ ჩემთვის თავთა და ნებაესთ რათა სრულად იხსნან თავი თვისი ჩემისა მონებისაგან“. 1772 წლის სიგელში ეკითხულობთ: „...ძველთაგან აღავერდელის აზნაურიშვილები ყოფილან ეს ბაქრაძეები და მსახურნი“.

შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან ნიგნში“.

პანტელეიშონ ბაქრაძე

გენერალი ჯაქარია (შაქო) ღიმიტრის ძე
ბაქრაძე.

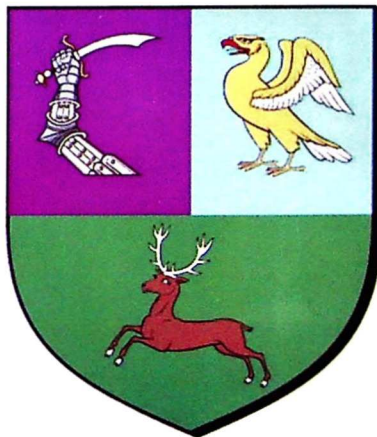

ბაქრაძეების ოჯახი

ბებუთაშვილები

XVIII—XIX სს. საქართველოს თავადური გვარი. ქართლში XVI ს—ში მოვიდნენ სომხეთიდან. XVIII ს. მსხვილი ვაჭრები გახდნენ. XVIII ს. შუა წლებში თეიმურაზ II—მ აზნაურობა უბოძა. 80—იან წლებში ერეკლე II—მ თავადობა. მემკვიდრეობით ფლობდნენ თბილისის მელქ—მამასახლისისა და ნაცვლის სახელოს. ამ გვარის ყველაზე ცნობილი წარმომადგენლები არიან: ხოჯა ბებუთ ბებუთბეგის ძე, რომელმაც XVII ს. შუა წლებში ავლაბარში ააგო ხოჯევანის ეკლესია; აშხარბეგი, ხოჯა ბებუთის ძე, თბილისის მამასახლისი (1721 წ.), მელქი (1719—24), მელქ მამასახლისი (1724—35); ალა—მელქ—მამასახლისი (1735—47).

1747 წ. სამეფო ტახტის პრეტენდენტ აბდულაბეგთან კავშირი დაბრალდა, რისთვისაც ერეკლე II—მ სახელოები ჩამოართვა და 1000 თუმნად დააჯარიმა. 12 წლის შემდეგ მოახერხა მეფესთან შერიგება. 1760—68 წწ. ერთდროულად იყო მელქ—მამასახლისი და ნაცვალი; ავეტიქა აღას ძე მელქ—მამასახლისი და ნაცვალი. დარჩია ავეტიქას ძე მელქ—მამასახლისი (1795—1800). მონაწილეობდა თბილისის მსხვილ ვაჭართა მიერ მეფის წინააღმდეგ მოწყობილ 1796—97 წწ. შეთქმულებაში, ჩამოერთვა ქონება და სახელი, მაგრამ ერეკლე II—მ მალე შეიწყნარა. 1801 წლიდან იყო საქართველოს უზენაესი მთავრობის სახაზინო ექსპედიციის წევრი.

ბაგრატიშვილები

აზნაურები ქართლში. „1739 წ. სექტემბრის „დამდეგს“ მოიხსენიება კიკულა ბაჯვადის მიერ თავის ბატონ გიორგი ბაგრატიშვილის სახელზე გაცემულ თავნასყიდობის წიგნში. ყაფლანიშვილების მემამულე და აზნაური ზურაბ ბაგრატიშვილი 1721 წ. ცხოვრობდა და ყმები ჰყავდა ქციაში. ბაგრატიშვილებს მამულები და ყმები ჰყავდათ აგრეთვე დრიანეთში, სოფ. კოდაში.

ბეგიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ბერიშვილები პირველად მოიხსენიებიან XVIII საუკუნეში. დავით და ბესარიონ ბერიშვილები ყოფილან თავად ლუარსაბ თარხნიშვილის ბიძაშვილები. ბერიშვილებს ჰყოლიათ ყმებიც, ბერიშვილები იყვნენ გლეხებიც.

ალექსანდრე ბეგიაშვილი

კოტე ბეგისპვილი

ბერიძეები

მლქედელი იოსებ ბერიძე

ფეოდალური საგვარეულო გურიაში. ვახუშტი ბატონიშვილი „ძველთა მთავართა გვართათვის“ ბერიძეებს ასახელებს გურულ თავადებად. ბერიძეები იყვნენ აგრეთვე აზნაურები. ჩვენ არ ვიცით რამ გამოიწვია ბერიძეთა სახლის დამცრობა. ვიცით მხოლოდ ის, რომ ეს მოხდა XVII საუკუნიდან. 1664 წლამდე მესტუმრეთუხუცესის თანამდებობა ბერიძეების ხელში იყო, ხოლო შემდეგ ნაკაშიძეთა ხელში გადავიდა.

XVIII საუკუნეში მამუკა ბერიძემ უძეობის გამო იშვილა ნაკაშიძე დეაბზუს მიწა—წყალი და ყმა—მამული მას დაუმტკიცა.

ბერიძეები იყვნენ აგრეთვე სათავადო აზნაურებიც.

ილია ბერიძე

დიმიტრი ბერიძე

გორგი ცინცაძე, სონია და იაგორ
ბერიძეები

მარჯენიე ბესარიონ ბერიძეზე

ბერიძეების ოჯახი

ბერაიები (თეკლათის)

გვარში შემორჩენილი გადმოცემის თანახმად თეკლათელი ბერაიები ყოფილან მხეიძეების აზნაურები,

მე-18 მე-19 საუკუნეების მიჯნაზე ცხოვრობდა ორი ძმა ბერაია. ერთ-ერთი ძმა იყო მხეიძეების აზნაური თეკლათში, ხოლო მეორე ძმა იყო დადიანის მდივანი.. უმთავრესი მანკი, რაც იმ დროს საქართველოს ცხოვრებას ახასიათებდა იყო ტყვეთა სყიდვა. ტყვეებით ვაჭრობამ დასავლეთ საქართველოში განსაკუთრებით მძიმე სახე მიიღო მე-18 საუკუნიდან. არამარტო დასავლეთ საქართველოში, გორში იყო შემთხვევა, როდესაც ერთმა აზნაურმა თურქებს ცხენში საკუთარი დედა გაუცვალა.

ტყვეთა სყიდვაში აქტიურად მონაწილეობდა ადგილობრივი თავად აზნაურობა, ტყვეებს ყიდდნენ ყველანი, მეფეც, მღვდელმთავრებიც, მთავრებიც, თავადებიც, აზნაურებიც და თქვენ წარმოიდგინეთ გლეხებიც კი. იყო შემთხვევა, როდესაც გლეხს საკუთარი შვილი გაუყიდნია, ლუკმა პურის საფასურად.

ამ მხრივ არც ბერაიების გვარი წარმოადგენდა გამონაკლისს. ზემოთ დასახელებულ ძმათაგან ერთერთი თეკლათის მოურავი, ეწეოდა ტყვეებით ვაჭრობას. მალე ამ ამბავმა მიაღწია დადიანის კარამდე. დადიანმა გადანყვიტა მისი დასჯა, მაგრამ მეორე ძმამ, რომელიც იყო დადიანის მდივანი, შეატყობინა ძმას მოსალოდნელი საფრთხე. თეკლათის მოურავმა ყურად იღო ძმის გაფრთხილება და გაიქცა გურიაში. გურიაში ბერაიებმა ერთი საუკუნე იცხოვრეს, მაგრამ რაღაც ჩვენთვის გაურკვეველი მიზეზების გამო გურიელი სამეკედროდ გადაკიდებია ბერაიებს და დაიწყო მათი ამოხოცვა. ერთერთმა, თასკოჩი ბერაიამ მოახერხა გამოქცეოდა გურიელის რისხვას და თავი შეეფარებინა თეკლათს. თასკოჩი ბერაია ყოფილა მაღალი, ახოვანი და ფანტასტიკური ძალის პატრონი. დადიანს მოსწონებია თასკოჩი ბერაია, მიუნიშნებია უზარმაზარი ლოდისთვის და უთქვამს, ამ ლოდს რამხელა ნაკვეთსაც შემოუვლი იმდენ მიწას მოგცემო. თასკოჩის აუღია ლოდი და ორასი ქცევა მიწისთვის შემოუვლია. დადიანს მიუცია მისთვის მიწა და დაუბრუნებია აზნაურობა და გადაუცია მხეიძეებისთვის.

თასკოჩი ბერაიას ჰყოლია სამი ვაჟი და მას შემდეგ თეკლათში ყველა თაობაში სამი ვაჟი იყო. ესლაც თეკლათში სამი ოჯახი სახლობს ბერაიებისა.

ბერაიების გვარის სამი განშტოება არსებობს, აქედან ნაწილი გურიაში, ნაწილი ხობში და ნაწილი თეკლათში სახლობს არიან აგრეთვე იმერეთში, კახეთშიც კი.

აქედან მხოლოდ თეკლათელი ბერაიები ფლობდნენ აზნაურობას.

საერთოდ ყველა ბერაიას შეიძლება ერთი საერთო წინაპარი ჰყოლოდა,

, ბიბლიურ წყაროებზე დაყრდნობით შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ გვარი ბერაია შესაძლებელია იყოს ბიბლიური წარმოშობის. ბიბლიის ერთერთ თავში მოხსენებულია ბერაია, როგორც ბენიამინის შთამომავალი და შიმეის შვილი .ხოლო ივრითის ენაზე ბერაია ნიშნავს იახვეს შექმნილს ანუ ღმერთის შექმნილს.

მე-10 საუკუნეში მოღვაწეობდა ცნობილი კალიგრაფი, მიქაელ მოდრეკილის დისშვილი და თორნიკე ერისთავის დის შვილიშვილი იოანე ბერაი [ზოგ წყაროებში იოანე ბერაია], რომელმაც 973 წელს პარხალს დაწერა და შატბერდს შესწირა პარხლის ოთხთავი და საახალწლო იადიგარი.

იოანე ბერაი ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა პარხალში, რომელიც აშენებულია ლაზისტანის, ანუ პონტოს მთაგრეხილზე, ჭოროხის ხეობაში.

ყურადღებას იქცევს პარხლის ტაძრის წარწერაში მოხსენიებული ტერმინი "ჩასდუდარაი", ეს ტერმინი აქ პირველად გვხვდება ქართულ ლიტერატურაში. იაფეტური ენების პალეონტოლოგიამ დიდი ხანია დაადგინა, რომ სიტყვა რომელიც აღნიშნავს "თავს", "მთას" და "ცას", ხუროთმოძღვრების თვალსაზრისით ნიშნავს "თალს" და "კამარას", და რომ ეს საგანი ეხლა დამტკიცებას პოეზებს პარხლის წარწერაში, რომელშიც გვხვდება ტერმინი "ჩასდუდარაი". ეს ტერმინი ორი სიტყვისაგან შესდგება "ჩა" იგივე ცა და "დუდ", ანუ დუდი ჭანურ მეგრულად ნიშნავს თავს, ხოლო "არაი" კარგად ცნობილი დაბოლოებაა მრავლობითი რიცხვისა.

ელადიმერ ბერაია

ჭანურ მეგრული ტერმინი "დუდარაი" ნიშნავს თალის კამარას. ეს წარწერა შესრულებულია პარხლის მონასტრის წინამძღვრის იოანე ბერაის მიერ.ამგვარად ეს საშუალებას გვაძლევს ვიფიქროდ, რომ იოანე ბერაი იყო მეგრელი და სავსებით შესაძლებელია რომ ყოფილიყო დღევანდელი ბერაიების წინაპარი.

დარმანიაკების გვარის ისტორიის შესწავლის დროს წავანყდი ერთ საინტერესო საბუთს სადაც ნათქვამია რომ, 1752 წელს ფრანსუა დარმანიაკ დე კასტენემ ცოლად შეირთო ფრანსუა დე ბერაიას ქალიშვილი ქრისტიანა-როზე დე ბერაია.

Бераия ("Яхве сотворил"), сын Шимея, потомок Шегараима из колена Вениамина (1Пар 8:21).

Похожие материалы

XI. ФРАНСУА II Д'АРМАНЬЯК ДЕ КАСТАНЁ, сеньор де Камбейрак, де Ла Бастид и со-сеньор де Кастанё [46], 7 марта 1752 г. женился (брачный контракт заверен Молинье, нотариусом Ла Гепи) на благородной Кристине-Розе де Берайя де Мазероль-Сен-Сернен, дочери мессира Франсуа де Берайя, барона де Мазероля, маркиза де Сен-Сернена, и т.д., и благородной Маркетт де Ногарен.

под редакцией г-на де Барро. Родез.1853.v

მეორე საინტერესო მასალას რომელსაც წავანყდი ინტერნეტში არანაკლებ საინტერესო ფაქტებს შეიცავს .საქმე ეხება ამერიკის სამოქალაქო ომს. 1861 წელს ამერიკის სამოქალაქო ომის დროს კენტუკის შტატის გუბერნატორი ყოფილა მაგოფინ ბერაია. რომელიც

წერილს სწერს აბრაამ ლინკოლნს,სადაც ის უარს ეუბნება ჯარის გამოყენების თაობაზე, იმ მოტივით ,რომ საკუთარი ხალხის წინააღმდეგ არ შეიძლება ჯარის გამოყენებაო.

არ ვიცით ამ ორ ფაქტს რა კავშირი აქვს ბერაიების გვართან, მაგრამ სასიამოვნოა როდესაც შენი გვარის მსგავს გვარს გადაეყრები მსოფლიოს სხვადაცხვა ერების ისტორიაში. ზემოთ მოხსენიებული მყავს ჩემი წინაპარი თასკოჩი ბერაია. "თასკოჩი" მეგრულად ნიშნავს სიტყვა-სიტყვით ძირ კაცს, სანყის კაცს, რომელმაც დასაბამი მისცა ამა თუ იმ გვარის შთამომავლობას.

არსებობს ცნობა, ქუთაისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა სადეპუტატო კრებისა, სადაც ქუთაისის გუბერნიის, სენაკის მაზრის ,სოფელ თეკლათის მცხოვრებლებს: კონია იგივე კონსტანტინე და დიონოსი ხიტუს იგივე ვახტანგის ძე ბერაიებს, ზემოთ აღნიშნულმა კრებამ, რომელიც შესდგა 1894 წლის 20 სექტემბერს და სახელმწიფო სენატის პეროლდიის დეპარტამენტმა ცნო თეკლათელი ბერაიები რუსეთის იმპერიის შთამომავლობით აზნაურებად

და შეიტანა მათი გვარი ქუთაისის თავად აზნაურთა წიგნის პირველ ნაწილში. რომელიც სახელმწიფო სენატმა დაამტკიცა 1896 წლის 27 მაისს.

კონია და დიონოსი ბერაიები თეკლათში ფლობდნენ დიდძალ მამულებს.

პეტერბურგის გენეალოგიურ საიტზე "PETERGEN.COM"-ზე განთავსებულია იმ პირთა სია, რომლებმაც 1800-1917 წლებში მიიღეს ტიტულები და თავად აზნაურობა. ამ სიაში მოხსენიებულნი არიან ბერაიებიც. სერგეი პანასენკოს გენეალოგიურ საიტზე "გოლდარმს"-ზე დასახელებულია ის გვარები რომლებმაც დაამტკიცეს თავიანთი თავად აზნაურული წარმოშობა და შეიტანეს ხავერდოვან წიგნში. ამ სიაში მოხსენიებულნი არიან ბერაიებიც.

იოანე ბერაის შემდეგ ბერაიების თაობაზე არანაირი ცნობა არ მოგვეპოვება, მე მხედველობაში მყავს თეკლათელი ბერაიები. თასკოჩი ბერაიამდე. თასკოჩის ისტორია ლეგენდის სახით ზემოთ მოგახსენეთ. გადმოცემით ვიცი რომ მე „ლევან ბერაია ვარ თასკოჩის მეთერთმეტე ჩამომავალი. ესეიგი თაობაში თუ ვივარაუდებთ საშუალოდ სამ პირს გამოდის რომ თასკოჩის უცხოვრია დაახლოებით 300-330 წლის წინ, ანუ მე-18 საუკუნის 50-იან წლებში. თასკოჩის შემდეგ, ხიტუ ბერაიადან მოყოლებული მთელი ბერაიების გენეალოგია ცნობილია ჩემთვის და ეხლა მინდა შემოგთავაზოთ მათი ქრონოლოგიური

კესო ბერაია

სია, მოკლე ბიოგრაფიული მონაცემები და ცოტა რამ მათი ოჯახების შესახებ ცნობები.

1. ხიტუ ბერაია

2. კონსტანტინე იგივე კონია ბერაია და დიონოსი ბერაია

3. სიმონ ბერაია. სიმონი იყო დიონოსის შვილი.

4. პავლე, კესო, ვლადიმერი და იასონ ბერაიები ესენი იყვნენ სიმონის შვილები.

5. სერგო ბერაია. პავლეს შვილი. ალექსანდრე, რეზო და ნორა ბერაიები

Геральдический сайт Сергея Панасенко Геральдика и живопись (сайт Сергея Панасенко)

РОССИЙСКОЕ ДВОРЯНСТВО

Имеретия.

1846-1920 Кутаисская губерния, образована из Имеретинского царства.

Кутаисская губерния

Список дворянских родов Кутаисской губернии.

(Список неполный. Возможно, в дальнейшем будет доработан)

...Бабины, князя Багратион, Бакрадзе (1), Бакурадзе (1), Балквадзе (1), Барамовы (3), Бараташвили, Бараши-Швили (Барашишвили), Бардземишвили (1), Баркалай (1), Бебурешвили, Бежуашвили, Берая (1), Бердзени (1), Бережиани (1), Берзени (1), Беридзе (1; 2), Беридзе (Борисовы)(1), Беридзе и Абдушлишвили (1), Беридзе (Б., Нижерадзе Карцевадзе и Далатишвилиевы), Бокерия (1), Бокучава (1), Болквадзе (1), Борисовы-Беридзе (1), Брелидзе (1), Бугашвили, Бухулейшвили,...

Въ Сенаксонъ уезде , Кутаисской губерни продолжаютсѣ волненія. Въ послѣдніе дни подожжено не мало помещичьихъ домовъ. 2 го февраля въ теклятскомъ сельскомъ обществѣ сож- жены дома дворянъ Дидзигури и Берая , 28 февраля произошло вооруженное напа- дене на домъ дворянина Кочевъ*. Въ тотъ же день сожженны экское, зугдидское в хоронское сельсшя управленія; сгорели вс4 дѣла. Одновременно подвергся нападенію разъ+здѣ стражниковъ. Сожжена и уша- иатская сельская канцеляр ! я . „В. П.“

იასონოს შვილები. ნიკო და თამარა ჟვანიები, კესო ბერაიას შვილები. ვლადიმერი უშვილო იყო.

სიმონ ბერაიას ცოლად ჰყავდა აზნაურის ქალი დესპინე ჩაჩავა, ფრიად განათლებუ-ლი ადამიანი რომელმაც "ვეფხისტყაოსანი" იცოდა ზეპირად. დესპინე ჩაჩავას ჰყავდა ორი და რომლებიც გათხოვილნი იყვნენ ქაშიბაძეზე და წერეთელზე, ის ახლო ნათესავი იყო ცნო-ბილი მეცენატების, აზნაურ გრიგოლ და ალმასხან ჩაჩავეების, რომლებმაც 1896 წელს ძველ სენაკში გახსნეს უფასო სამკითხველო და მათი ძმის აზნაურ ვლადიმერ ჩაჩავას დახმარებით ბიბლიოთეკას გადასცეს 500 წიგნი უსასყიდლოდ.

სიმონ ბერაიას ჰყავდა ოთხი შვილი სამი ვაჟი და ერთი ქალიშვილი.უფროსი ვაჟი პავლე ბერაია იყო პირველი გილდიის ვაჭარი და დიდძალი ქონების პატრონი .ის ცხოვ-რობდა პიატიგორსკში. გასაბჭოების შემდეგ კომუნისტებმა დახვრიტეს. მომდევნო შვილი იყო კესო ბერაია რომელიც გათხოვილი იყო სენაკელ აზნაურზე დათა ჟვანიაზე. ჟვანია

СВИДѢТЕЛЬСТВО

Дано сіе изъ Кутаискаго Дворянскаго Депутатскаго Собранія, жителю
Кутаисской губерніи, *Спасскому изъ дворянъ Мисимовъ*
Клима, онъ же Константиновъ и Гюговъ, Кипуридзе
на основаніи ВЫСОЧАЙШЕ утвержденныхъ правилъ, опредѣляющихъ по-
рядокъ признанія въ княжескомъ и дворянскомъ Россійской Имперіи достоин-
ства лицъ, принадлежащихъ къ званіямъ бывшаго княжества
Минграліи, въ томъ что онъ, по повелѣнію сего Собранія, состоявшемуся
20 Сентября 1894 года и утвержденному Указомъ Правитель-
ствующаго Сената, по Департаменту Герольдіи *27 Мая 1896 года*
за № 1894 признанъ *полковникомъ Россійской Имперіи* и внесенъ въ часть дворянской родословной книги Кутаис-
ской губерніи; въ чемъ Кутаисское дворянское Депутатское Собраніе под-
писью и приложеніемъ печати удостовѣряетъ.
Г. Кутаисъ *Ланка*, 14. дв. 1896 года. *4752*

Кутаисскій Губернскій
Предводитель Дворянства

Секретарь

ერთერთი უძველესი გვარია სამეგრელოში და გადმოცემის თანახმად მოდის აფხაზეთის აზნაურული გვარიდან ზვანბადან, რომელიც ლეგენდის თანახმად მოდის წმიდა იპატისაგან. 1572-1599 წლებში ცაიშის მიტროლიტი იყო კირილე ჟვანია. ჟვანიასგან კესოს ჰყავდა ორი შვილი ნიკო ჟვანია და ტატიანა ჟვანია. სიმონ ბერაიას მესამე შვილი იყო ელადიმერ ბერაია, ყოფილი ბოლშევიკი, აღმასკომის თავმჯდომარე და ერთერთი დიდი ჩაის საბჭოთა მურენოების დირექტორი. ცოლად ჰყავდა სენაკელი აზნაურის ქალი გოგუცა ანჯაფარიძე. ელადიმერი დარჩა უშვილოდ. მეოთხე შვილი იყო ბაბუაჩემი იასონ ბერაია, რომელსაც ცოლად ჰყავდა ძველი სენაკელი აზნაურის ალექსანდრე ქავთარაძის ქალიშვილი ეკატერინე ქავთარაძე, ქავთარაძეების გვარი ერთ-ერთი უძველესი გვარია საქართველოში. პირველი ცნობა ქავთარაძეების შესახებ განეკუთვნება მე-12 საუკუნის ძველქართულ ხელნაწერთა ძეგლის საუკეთესო ნიმუშს "სულთა მატჩანეს". სადაც მოხსენიებულია ქავთარაძეთა გვარი. 12-13 საუკუნის ერთ-ერთ საბუთში, კერძოდ თედორე სტოდიელის "სწავლანში" მოხსენიებულია ვინმე ბასილი ქავთარაძე. ქავთარაძეები სამეგრელოში 15-ე საუკუნიდან ცხოვრობდნენ, გადმოსულები არიან იმერეთიდან. ერთ-ერთმა ქავთარაძემ მოიტაცა აბაშიძის ქალი, მოტაცების დროს შემოაკვდა სასიმაჰრო და აღარ

შუამ იასონ ბერაია

ელადიმერ და პაულე ბერაიები

დაედგომებოდა იმერეთში და თავი შეაფარა დადიანს. ქავთარაძეებს დიდი წვლილი მიუძღვით ძველი სენაკის ეკლესიის შენებაში 18-ე საუკუნის 50-იან წლებში ფარნაოზ ქავთარაძემ მხეიძეებთან და დადიანთან ერთად ძველი სენაკის ეკლესიას გუმბათი დაადგა. ბეზიაჩემის ბაბუა იყო მეფის რუსეთის ოფიცერი, მისი წინაპარი კი ბლალაჩინი. ბეზიაჩემის ბიძაშვილი ბაძუ ქავთარაძის დეიდაშვილი იყო ნოე ჟორდანიას. ბეზიაჩემის ბებიების გვარებია გაბუნია და მაჭავარიანი. ბეზიაჩემს ეკატერინე ქავთარაძეს დამთავრებული ჰქონდა ძველი სენაკის თავად აზნაურთა სკოლა, სადაც სწავლობდნენ, კონსტანტინე გამსახურდია, მეტი ფაღავა, ვალერიან გუნია პეტრე ქავთარაძე და სხვა გამოჩენილი ადამიანები.

ამით დავასრულე ჩემი გვარისა და ჩემი ნათესაობის გენეალოგიის აღწერა. თუ გავითვალისწინებთ იმას რომ, თვით სიტყვა გენეალოგია ნიშნავს მემკვიდრეობითობის შესწავლას, გამოდის რომ არც თუ ისე ცუდი წინაპრები მყოლია, მე მეთამაყება მათი. ყველაფერი ეს საჭირო იყო დამეწერა, რათა ჩემი ვალია მომავალ თაობას შეეუწნახო მათი მოდგმის ისტორია, რათა არ დაიკარგოს ქვეშარიტება და ფეხი უსწორონ მათ ნაკვალევს.

ქავლე ბერაიას მეუღლე

ელადიმერ და სერგო ბერაია

კესო ბერაია

კესო ბერაია და მისი შვილები

ბოლქვაძეები

აზნაურული გვარი გურიაში. კორნელი ბოროზდინს თავის წიგნში ნახსენები ჰყავს აზნაური ბოლქვაძე, რომელიც წმინდა გიორგის ჯვარის კავალერი იყო. იუნკერად ირიცხებოდა და შემდეგ პრაპორიკობა მისცეს.

ყაისად ალექსანდრეს ძე ბოლქვაძე

ბუჭყიაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. ტახტის აზნაურები, საქართველოს 69 გვარიდან ერთ—ერთია, რომლებიც ფლობენ საგვარეულო გერბს. არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან ნიგნში“ შეტანილნი. მემამულეები, ყმა—მემამულეების მფლობელები. ბუჭყიაშვილები აგრეთვე იყვნენ საყაფლანიშვილის აზნაურებიც.

ბახუციშვილები

1622 წ. 2 ივლისის სიგელით თეიმურაზ მეფე გაბრიელ ბახუციშვილის ყმას მამულით აჯილდოებს.

ალექსანდრე ბუჭყიაშვილი

გიორგი და ანა ბუჭყიაშვილები

ბირკაიები

ოდიშის აზნაურები. მოხსენიებული ჰყავს ქრისტეფორე კასტელს. 1640—იან წლებში როგორც ძლიერი და გულადი სარდალი. დათუა ბირკაია.

ბიბილური

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. „ძეგლი ერისთავთაში“ სწერია, რომ ოსთა სამეფოში შინა ბრძოლები იყო. ოსთა სამეფოს უფროსი შტო ამარცხებს უმცროს შტოს და გამოდევნის ოსთა სამეფოდან. უმცროსი შტოს წარმომადგენელი: „როსტომ, ბიბილა წითლოსანი და ძენი მათნი სამოცდაათიოდე მონითა“ მოვიდნენ დვალთა ქვეყანაში. დვალეზმა „მისცენ ქვეყანა ბიბალეთაი და უწოდეს ბიბილურნი“.

„უკანასკნელ დროსა მეფობისა კონსტანტინესა მსახურებისათვის მიიღეს თავადობის ხარისხი წელსა 1412—სა შინა და იწოდნენ ბიბილურები ქვენიფლევებელად გუარითა და იყვნენ ნაიბად ერისთავთა და მართვიდნენ ადგილთა მათ. შემდგომად რა მიიღო მეფობა სვიმონ მეფისა ძმამან დაუთხანად წოდებულმან, ამან ამოყვრა ელიზბარ ქვენიფლეველი და დაუმტკიცა ერისთაობა გასამტკიცებლად თავისა თვისისა წელსა ქრისტეს აქეთ 1569 და მეწინითგან იწოდებიან გვარნი ამათნი ერისთავად“. „ბიბილური პავლე სერგის—ძე, ადრე ბიბილური, ამჟამად ლაშქარივად რქმულ, ბოროდინის ბრძოლაში მიღებული ჭრილობებისაგან დაბრმავდა“. ლაშქრიოვების შტოს სათავეები უკავშირდება ქართელ აზნაურს ლაზარე გრიგოლის ძე ბიბილურს. რომელიც პეტრე პირველის მეფობის დროს ვახტანგ VI გაჰყოლია რუსეთში. ლაზარე ბიბილურის შვილს სერგი ჰრქმეუვია. ბაგრატიის სიაში მოხსენიებული ბიბილური კი პავლე სერგის—ძედაა წოდებული. ე.ი. იგი ყოფილა რუსეთში 1724 წელს ჩასული ლაზარე გრიგოლის ძის შვილიშვილი. სიაში მისი სამხედრო წოდება აღნიშნული არ არის. ისე კი სხვა საბუთებიდან ირკვევა, რომ მას გენერალ—მაიორობამდე მიუღწევია. პავლე ბიბილური (ლაშქროვი) რუსეთის არმიის გენერალ მაიორი შევარდინის ბრძოლის გმირი. 1812—1814 სამამულო ომის აქტიური მონაწილე.

პავლე ბიბილური

ბალსარაშვილები

არაგვის ერისთავის აზნაურები. ქაიხოსრო ბალსარაშვილი იყო ანანურის დიდი ტაძრის მშენებლობის ხელმძღვანელი, რომელიც 1689 წელს აშენდა არაგვის ერისთავის შვილის ბარძიმ მდივანბეგის ბრძანებით. ქაიხოსრო ბალსარაშვილი იყო ბარძიმ ერისთავის თხოქულთუხუცესი.

ბახუტაშვილები

„ბახუტაშვილი 1666 წ. ჯავახიშვილების ნასყიდობის წიგნში მოხსენიებულია სახლთუხუცესად. ბახტინ ბახუტაშვილი იყო სომეხთა მოხელე ათასის თავი, გვარით ფრანგი, რომელიც ცხოვრობდა ყარაბაღისა შინა. ამათნი გვარნი მოვიდნენ კახეთსა შინა. მეფემან მიიღო აზნაურად და მუნიტგან იწოდებიან ბახტინიშვილები ბახუტაშვილებად. ბახუტაშვილები 1619 წ. სიმონ მეფის სიგელში მოიხსენიებიან აზნაურებად. რომელთაც თუშეთში, ფშავში, ხევსურეთსა და ერწოში გლეხები ჰყავდათ. ბახუტაშვილი იყო თეიმურაზ I-ის კარის დაცვის უფროსი“.

ბერეჟიანები

ფეოდალური საგვარეულო გურიაში ეახუშტი ბატონიშვილი „ანინდელთა მთავართა...“ გურიის წარჩინებულთა შორის ასახელებს ბერეჟიანებს

ბებურიშვილები

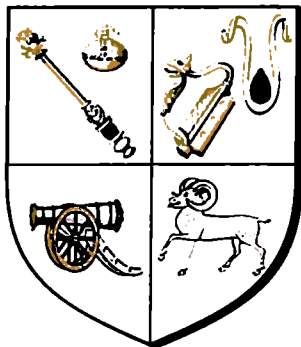
ფეოდალური საგვარეულო კახეთში. ბებური ბებურიშვილი მოიხსენიება 1790 წელს ყმის ნასყიდობის წიგნში. პაპა ბებურიშვილი ერეკლე II-ის თანამებრძოლი, კახელი თავადიშვილი.

ბასილაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. პირველი ისტორიული წყარო განეკუთვნება. XIII საუკუნეს ბოცო ბასილაშვილი. იოსებ ბასილაშვილი მწიგნობარი იხსენიება მცხეთის გუჯარში 1398 წელს.

ბაბადიშიშვილები

1783 წლის გტდ—ით ბაბადიშიშვილები კახეთის თავადები იყვნენ (ქსდ 1965:484). ეს გვარი პირველად 1611—16587 წლების ერთ საბუთშია მოხსენიებული: ვაჭრის შვილები. ბაბადიში და მის იმმანი კახაი და ვაჟიბედაი (ქსდ 1965:210). მისი ნეშირულობა ლევან დადიანს განუახლებია ხობის ტაძრისთვის. მაგრამ, ეეჭვობთ, რომ აქ თავად ბაბადიშებზე (ბაბადიშიშვილებზე) იყოს ლაპარაკი, თავადი ბაბადიშიშვილების გვარი 1722 წლის სარუსთაველო დროშის განწესებაშია მოხსენიებული (ქსდ 1965:386). 1753 წლის განჩინებაში კი ეკითხულობთ: ბაბადიში გიორგი საგინაშვილს მამუკას ახშანს ითაშვილის მამულზედ ელაპარაკებოდა და ახალდაბას ზურაბის ნაოხარზე და მთის მესამედზედ" (ქსდ 1972:422). 1873 წლის საარქივო მონაცემებით ბაბადიშიშვილები ყმა—მამულს ფლობდნენ: ფშაველში, იულთასა და ართანაში. 1850 წლის თავად—აზნაურთა ნუსხაში ოთხი კომლი ბაბადიშვილია შეყვანილი.

ბოჭორიშვილები

აზნაურული გვარი საქართველოში. „აზნაური ბოჭორიძეების წინაპარნიც არიან იმერეთის აზნაურნი და რომელნიმე მოვიდნენ ამათ გვარნი დროს არჩილ მეფისას 1698 წელსა და დაესახლნენ ქართლს და მუნიტგან იწოდებიან ბოჭორიშვილებად. გვარი ამათნი, რომელნიმე სახლობენ იმერეთს და რომელიმე ქართლს და ესენიცა არიან მოხსენიებულნი ტრაქტატს შინა მეფისა ირაკლისაგან.“

ბოსტაშვილები

„აზნაური ბოსტაშვილები არიან ძველად კალმუხთაგან დაშთომილნი. ლომის გამო გაიგვარეს ბოსტაშვილობა“. ლეკთა შთამომავალის ნუხის ხანი აჯიჩალაბის წინააღმდეგ ბრძოლისას ერეკლე მეფეს გასჭირვებია ალაზნიდან გამოსვლა. „მაშინ თავადმა ბებურიშვილმა პაპამ მოსწყვიტნა კაცნი იგი და განიყვანა მეფე მშვიდობით, ხოლო ვინაითგან ნაპირი ალაზნისა არს ფლატოიანი, ამაღ პაპამან მუნ ვერლარა აღიყვანა ცხენი მეფისა და ვიდრე მოატარებდა შორს, ვირი ქვევითსა, მეფესა შეამთხვია ბოსტაშვილი მაჩხაანელი და მართი ცხენი თვისი. და ესრეთ განერა მეფე, ხოლო მეფემან მიუბოძა სახლსა ამისსა აზნაურიშვილობა და უწოდა კვალადვე გუარისა თავისასა სახელი ბოსტაშვილობაივე სამსახურისა ამისთვისე“.

ბალანჩივაძე

აზნაურული გვარი

გეგეჭკორები

აზნაურული გვარი ოდიშში. სამთავრო აზნაურები. ერთ—ერთ ძველ საბუთში მოხსენებულია იოვანე გეგეჭკორი, რომელსაც გრიგოლ ჭყონდიდელმა, მიტროპოლიტმა ბეჟან დადიანის შვილმა ნყალობის ნიგნი მისცა.

დავით დადიანის კარზე, რუსულ კანცელარიაში მდინად იყო ანდრო გეგეჭკორი, როგორც დავით დადიანის ძმა, გრიგოლ დადიანი გადმოგვცემს: „ანდრო გეგეჭკორი გადაეკიდა ერთ მწერალს, მის ამხანაგს და დავითმა ამის გამო დატუქსა. მან თურმე იუკადრისა შენიშვნა და სიტყვა შეუბრუნა მთავარს „დედა შეაგინაო“ და მთავარმა ამის გამო ის დასაჯაო“. გომფრიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. XVIII საუკუნის ერთ—ერთ საბუთში მოხსენიებულია: „გომფრიშვილის ყმა ქოჩარაძე ნასყიდა თოფითა“.

არეთა სახოკია, ნოტიო ლოლუა, გიორგი გეგეჭკორი

ნინო (ნინა) თეიმურაზის ასული გეგეჭკორი-ბერია - ლაერენცი ბერიას მეუღლე. რეპრესირებული (ქმრის სიკედილის შემდეგ)

გრძელიძეები

„გვარი გრძელიძე ერთ—ერთი უძველესი გვარია საქართველოში. წმინდა ევთიმეს სა—
დიდებელი შეუგენია იოანე გრძელიძეს 1028 წელს“. იყვნენ აზნაურები.

გოდაბრელიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. წერეთლების აზნაურები. შეტანილია რუსეთის იმპერიის
„ხავერდოვან წიგნში“. 1776 წელს დასახელებული კაცია გოდაბრელიძე. ხოლო 1793 წელს
მისი მოგვარე სეიმონ გოდაბრელიძე.

გვათუები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჩიჩუების აზნაურები. ცნობილია ბარიატინსკის მეგობარი,
შტაბს—კაპიტანი გიორგი კონსტანტინეს—ძე გვათუა.

გაბეხაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ჩხეიძეების აზნაურები.

გერსამიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჯაიანების აზნაურები.

პულკონიკი გვათუა

გიორგი გვათუა - ღადიანების
სასახლის მოურავი

გერმანოზიშვილები

თავადთა საგვარეულო XVI—XIX სს. ქვემო ქართლში. ბარათაშვილთა ერთ—ერთი გან-
შტოება. გვარის ფუძემდებლად ითვლება 1523 წ. ხარათიანთა გაყრის წიგნში მოხსენებული
გერმანოზ ქავთარის ძე ბარათაშვილი. გერმანოზიშვილების სათავადო მამულები — საგ-
ერმანოზიშვილო ძირითადად ალგეთის ხეობაში იყო. მამულები ჰქონდათ აგრეთვე ქვემო
ქართლის სხვა კუთხეებშიც. XVIII ს. დასაწყისში გერმანოზიშვილებს 150—მდე კომლი გლეხი
და რამდენიმე აზნაური ჰყავდათ. პირველად გაიყარნენ XVII ს. ბოლოს, მეორედ 1756 წ. რის
შედეგად თანდნათან დამცირდნენ და წერილ მფლობელებად იქცნენ. გერმანოზიშვილების
სათავადო სახლის უფროსი მეორე, ხოლო სახლიკაცები მესამე ხარისხის თავადებად ითვ-
ლებოდნენ. ეკავათ მეჯინბეთუხუცესის და სამეფო სოფლების მოურავთა თანამდებობები.

გოსტაშაბიშვილები

გოსტაშაბიშვილები სათავეს იღებენ გოსტაშაბ—ბარათაშვილისაგან (მოიხსენება 1523 წლის გაყრილობის წიგნში).

საგოსტაშაბიშვილო — ძირითადად ალგეთის ხეობაში მდებარეობდა. ყმა—მამული ჰქონდათ აგრეთვე ქციის ხევში და სომხითში. გოსტაშაბიშვილების ცენტრი იყო სოფელი ალმევი, სადაც ჰქონდათ სასახლე და 1683 წელს აგებული ეკლესია. XVII—XVIII ს. მიჯნაზე 300—მდე ყმა—გლეხი და 10—მდე ვასალი აზნაური ჰყავდათ. 1713 წ. და 1721—24 წწ. გოსტაშაბიშვილები გაიყარნენ, რის შედეგადაც მათი მამული შემცირდა. რის გამოც ისინი XIX ს—ში წერილ მფლობელებად გადაიქცნენ.

გაბუნები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ფაღავების აზნაურები. იყვნენ ბანძის მოურავები. მამულებსა და ყმებს ფლობდნენ ბანძაში. გაბუნებს ეკავათ აგრეთვე ფაღავების სახლუხუცესის სახელი.

1847 წელს სამეგრელოს მფლობელმა დავით დადიანმა აზნაურ გაბუნიას უწყალობა ერთგული სამსახურისთვის ორი დუქანი ყულევეში. კონსტანტინე მიხეილის ძე გაბუნია იყო ქუთაისის გუბერნიის მდივანი აზნაურთა მხრიდან.

თეოფანე გაბუნია იყო ჭყონდიდელი მთავარეპისკოპოსი.

ნაგო გაბუნია

სილოვან გაბუნია

განერელიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ოდიშის სამთავრო აზნაურები. მთავარმა დავით დადიანმა 1850 წელს რუსეთის იმპერიის ტახტის მემკვიდრის ჩამოსვლასთან დაკავშირებით, რომელიც აპირებდა ქუთაისში ჩამოსვლას, მასთან შესახვედრად მიიწვია მხოლოდ ცხრა აზნაური ერთ—ერთი იყო ივა განერელია.

გვიჩიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ოდიშის სამთავრო აზნაურები. მახუთა გვიჩიას ეკავა მთავრის მეზაჟის თანამდებობა.

გარაყანიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ქსნის ერისთავის აზნაურები. გარაყანიძე ცოტნე მოიხსენიება 1260—1267 წწ. საბუთში თამარ დედოფლისა გელათისადმი: „სახელთა... მე თამარ დედოფალმან სულკურთხეულისა და სანატრელისა მეფისა რუსუდანის ძისა, ყოველთა მეფეთ—მეფისა დავითის ცოლმან ... ვიყიდე სოფელი ჯიქეფონი ცოტნე გარაყანიძისაგან“, „...სოფელი ჯიქეფონი თორმეტი გლეხი, მისით მინა—წყლით და მიმდგომი...“

გურველაშვილები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჭილაძეების აზნაურები.

გოგიბედაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში არსებობს არზა დავით გოგიბედაშვილის გამოსაღების თაობაზე გიორგი ბატონიშვილის ოქმით, რომელიც 1780 წლის 2 აპრილსაა შედგენილი, მასში ნათქვამია: „...მე ხანდაკს ჯავახიშვილს ყმებთან არასოდეს ხარჯი არ გამიწევია. იმათთან მამას არ გაუღია და და პაპას გამოსაღები, მე თქვენი მსახურება არას მეტყობა. თუ აზნაურიშვილი ვარ, რაში მეტყობა, ან მსახურობით რატომ არ მეპატია და ან აზნაურიშვილობით“.

გოცირიძეები

ფეოდალური საგვარეულო რაჭაში. გოცირიძეების შესახებ შემორჩენილია შემდეგი ისტორიული წყარო: „გოცირიძე, გონთარიძეები იყვნენ ძველად მხედრნი ბერძენთა, ამათ უმუხთლეს ბერძენთა მეფესა და მოვიდნენ გამოქცეულნი იმერეთს, მუნ შეიწყნარეს აზნაურადა და დაეშვნენ 545 წელსა“.

გოცირიძეები იყვნენ, როგორც ტახტის აზნაურები ასევე სათავადო აზნაურებიც. კერძოდ იმერეთის სამეფოს უძლიერესი თავადების წულუკიძეების კარზე ფლობდნენ ფრიად საპატიო თანამდებობებს. 1799 წელს აზნაურ ბეჟანიკა გოცირიძეს მოურავის თანამდებობა უჭირავს. ჩიხორის ბრძოლის მონაწილე მერაბ წულუკიძეზე და ზოგ სხვაზე ერთი ხელნაწერის მინაწერში ვკითხულობთ: „ჩიხორს იქნა ომია, ზაქარს მოხვდა ორიო, წულუკიძეს სარიო, გოცირიძეს ცხვარიო“.

გოცირიძეებს ვხვდებით აგრეთვე რაჭის ერისთავის აზნაურებად. სანერეთლოს აზნაურებადაც.

ფილიპე გოცირიძეს ვხვდებით საქართველოს უკანასკნელი მეფის გიორგი XII—ის კარზე, რომელსაც საპატიო თანამდებობა უჭირავს.

აზნაური დათუნა გოცირიძე და მისი დისწული ივანე კვიტაშვილი მეგობრობდნენ და პატივს

გოცირიძეები

ნიკო გოცირიძე.მარჯვნიდან პირველი

მართა და რამაზ გოცირიძეები

დათა გოცირიძე მეუღლესთან

დათა გოცირიძის ოჯახი

დათა გოცირიძის ოჯახი

სცემდნენ ერთმანეთს. ორივე სანაქებო და განთქმული ვაჟკაცი იყო; სამწუხაროდ, „თავმოყვარეობის სიხარბემ შური შეაპარა ორივეს და მათი გმირული ზენა—მოყვრობა საქვეყნო მტერ—მოყვრობად შეიცვალა“, — წერს აკაკი, მაგრამ იქვე დასძენს: „მაინც მათი ცალკება მეგობრობა სხვების ორფეხ მოყვრობაზე უკეთესი იყო“. დათუნა გაამწარა დისწულის ლალატმა და საქვეყნოდ დაიქადა, არ შევარჩენ ჩემს შერცხვენასო. მეგობრობა მტრობაში გადაიზარდა. ეს კი იოლი გადასატანი არ აღმოჩნდა კეთილშობილი ვაჟკაცებისათვის. ივანე გაერიდა ბიძის რისხვას და რაჭიდან გადაიხვეწა. მოხუც დათუნას კი სულის სიმშვიდე დაეკარგა, ერთი მხრივ, დისწულის დაკარგვას ნუხდა, მეორე მხრივ, შეურაცხყოფას ვერ იფიქრებდა და სიტყვის გატეხას ერიდებოდა. ასეთმა შინაგანმა ორთაბრძოლამ დაანალღლიანა და სულიერად დააბეჩავა. ერთმანეთს აჯამეთის ტყეში შეხედნენ ყოფილი მეგობრები. დათუნა „ნიკოლოზ წმიდაში“ მიდიოდა ბერად შესადგომად და უცებ მძინარე ივანეს გადააწყდა: „შეკრთა.. ხმალზე ხელი მოიფლო, მაგრამ თითქოს შანთმა დასთუთქაო, უცბად უშვა ხელი და სთქვა: „ეს ხომ ქურობა იქნება! გავალვიძებ და ისე შევებრძვიო“. ახლად გალვიძებულ კაცთან ბრძოლა ლაჩრობად ჩათვალა და გადანყვიტა, დალოდებოდა, სანამ თავად გაილვიძებდა. მერე კი დათუნამ სიკვდილს გადაარჩინა დისწული, რომელსაც ლეკები დაესხნენ თავს. ივანემაც არ დააყოვნა და მტრის მოგერიე-

გოკირიძეების ოჯახი

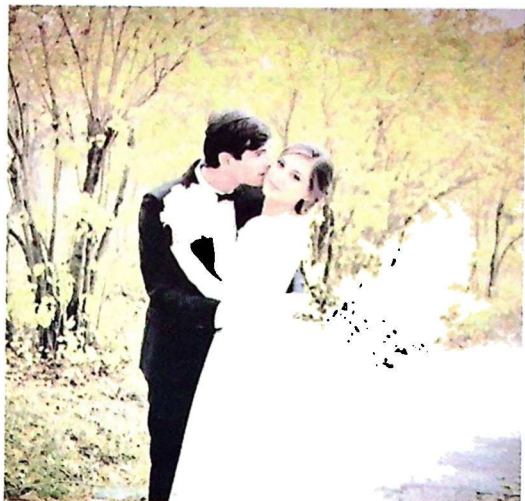

თინათინ მაჭავარიანი და ეახტანგ გოკირიძე

ბაში დაეხმარა ბიძას. შთამბეჭდავია ამ ორი ადამიანის შერიგების სცენა: ახალგაზრდა უსიტყვოდ დაეშვა მუხლის თავებზე და მოეხვია მოხუცს. მოხუცმა წამოაყენა, ჩაიკრა გულში და უთხრა: „შენ ჩემთან დამნაშავე ხარ და მე კი ქვეყნის წინაშე: სანამ გარეშე მტერი არ მოგვიგერიებია, შინაური მტრობა რჯულის უარისყოფაა და ორივეს ღმერთმა შეგვინდოს!“ - მისცეს მხარი მხარს, დაიძახეს: „მდევარიო!“ და ერთად გამოუდგნენ მტერს...”

პროფესორმა შერმადინ ონიანმა მრავალთა შორის ერთი შესანიშნავი წიგნი დანერგა: „ეკუთვნის თუ არა რუსთაველს ლექსი „ფილოსოფოსნი შემოკრბეს“ (თბილისი, მეცნიერება, 1976), სადაც დამტკიცებულია, რომ რუსთაველს, „ვეფხისტყაოსნის“ გარდა, კიდევ ჰქონდა სხვა შედევერები, რომელთაც თავი ხალხურ პოეზიაში შემოინახეს. მართლაც, რუსთაველის კალამს შეეფერება ხალხის გულში თაობიდან თაობაზე ნატარები ეს მშვენიერი სტრიქონები: „ფილოსოფოსნი შემოკრბეს, ამაზედ ჰქონდათ ცილობა: პატრონი ყმასა რითა სჯობს და ჭკუას გამოცდილობა? თუ კაცი კაცად არ ეარგა, ცუდია გვარიშვილობა!“

ამ უკვდავი ნაწარმოების შექმნის ეპოქას შერმადინ ონიანი ასე ახასიათებს: თამარ მეფის ოქროს ხანაა. რაჭის ერისთავის — კახაბერის კარზე სიყვარულის ცეცხლი აგიზგიზდა. კახაბერის ასულს ციხისთავი აზნაური დათუნა გოცირიძე შეუყვარდა. ბალვამთა ზვიადი შთამომავალი კახაბერი ამ ქორწინების წინააღმდეგია. შეყვარებულები საშველად თვით თამარ მეფეს იწვევენ, ამაყი დიდებული კახაბერი მეტად მჭმუნვარეა. პოეტ-ფილოსოფოსთა მსჯელობა აუცილებელი შეიქმნა. სარგის თმოგველმა ცეცხლზე ნავთი დაასხა: „რა კაცსა გვარი არ შესევს და ცუდი აქვს ტანოსანი, ოქროსა წყლითა დაჰფარე ტანთ დამოსე სტავროსანი, ძაღლის მწერს ვარდი დაუგე ზედა დაბურე სოსანი, ისევ ძაღლის მწერს ეტყვიან ყველაი ენახმოსანი“. შოთა რუსთაველმა მას ზემოთ მოტანილი მარგალიტებით უპასუხა. სარგის თმოგველი დამარცხდა. კეთილგონიერებამ გაიმარჯვა. თამარ მეფემ დათუნა გოცირიძეს თავადობა მიანიჭა, კახაბერის პატივმოყვარეობა დააცხრო და შეყვარებულები გააბედნიერა. მართალია, თამარ მეფე დათუნა გოცირიძეს მაშინ თავადობას ვერ მისცემდა, რადგან ეს ნოდება საქართველოში იმ ხანად არ იყო, მხოლოდ XV საუკუნის შემდგომ დამკვიდრდა, მაგრამ მეფეს ყოველთვის შეეძლო ვინმე უაზნო აზნაურად გაეხადა, აზნაური კი — წარჩინებულად.

ანა გოცირიძე და უზა მიშველაძე

თადმან გოცირიძე

ანა გოცირიძე და უზა მიშველაძე და ბარბარე მიშველაძე

ნიკოლოზ გოცირიძე და მარიამ გოცირიძე

გომართელები

აზნაურული გვარი იმერეთში. წულუკიძეების
აზნაურები.

ივანე გომართელი

გამრეკელ – თორელი

ფეოდალური საგვარეულო მესხეთში. როგორც ვახუშტი აღნიშნავს „ძველთა მთავართა გვარი“. გამრეკელ—თორელები XII—ში ფლობდნენ თმოგვის ციხეს, მონღოლთა ბატონობის დროს გამრეკელ—თორელი ჯავახეთის მმართველი იყო. გამრეკელთა გვარიდან არის წარმოშობილი გამყრელიძეები და ჯავახიშვილები. 1454 წელს მეფე გიორგიმ გორის მოურავობა გამრეკელ ჯავახიშვილს უბოძა. თამარის მეფობის დროს „და ებოძა ამირახორობაი გამრეკელსა თორელსა, რომელი ამირსპასალარიცა იქმნა შემდგომად სარგის მხარგრძელისა“.

თამარიის მიერ გამრეკელ—თორელის დანიშვნა ამირახოროდ პ. ინგოროყვას ისევე გიორგი III—ის დროს დამცრობილი საგვარეულოს რესტავრაციად აორბელა აჯანყებამდე არსებული მდგომარეობის აღდგენად მიაჩნია.

გამრეკელ—თორელების მოხელეობა სამეფო კარის ცენტრალურ უწყებაში, წყაროების მიხედვით, თამარის დროს გამრეკელ—თორელით იწყება. მაგრამ თორელები გიორგი III—ის დროს (და ამაზე ადრეც) უკვე იყვნენ „საქვეყნოდ გამრიგენი“. გამრეკელების მოხელეობა გიორგი III—ის დროს, ჩვენი აზრით ანისის ამირობი დაიწყო.

გამრეკელთა გვარიდან არის წარმოშობილი ჯავახიშვილები და გამყრელიძეები. 1454 წელს მეფე გიორგიმ გორის მოურავობა უბოძა გამრეკელ—ჯავახიშვილს.

გვიან საუკუნეებში გამრეკელთა საგვარეულო დაკნინდა და ისინი რიგით თავადებად და აზნაურებად იწოდებიან.

გაბუჩიები

აზნაურული გვარი ოდიშში ჩიქოვანების აზნაურები.

გარდაფხაძეები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. სვანეთის თავადები. ქვემო სვანეთში დიდი რაოდენობით ყმა—მამულს ფლობდნენ თავადი გარდაფხაძეები. გარდაფხაძეები (10 ოჯახი) ფლობდნენ 6000 დესიატინ მიწას, გარდაფხაძეები და გელოვანები ფლობდნენ დადიანის მთას 1000 დესეტინა ფართობით.

ნესტორ გარდაფხაძე

გალდავა

აზნაურული გვარი ოდიშში. XVI საუკუნის ერთ—ერთ ოთხთავის მინაწერში მოხსენიებულია მათე გალდავა: „ღმერთო შეიწყალე სულითა და ხორცითა მათე გალდავა დღესა ამას სოფლისა სიამით და დღეგრძელობითა მიმყოფე და მუნ საუკუნოსა მართალთანა ამრიცხე და ნუ მიზამ მტერთა გულთასა ამინ. უფალო და კრიალისო, ისმინე, უფალო“.

განძიელები

აზნაურული გვარი ქართლში. ქსნის ერისთავის აზნაურები. თავად ავალიშვილების აზნაურები.

1747 წლის 20 ივნისს ზაალ ავალიშვილმა, ქაიხოსრო ავალიშვილმა, ზაალ ავალიშვილების აზნაურებმა ზურაბ ციმაკურიძემ, ესასტი განძიელმა, ოთარ განძიელმა... და სხვებმა პირობის წიგნი მისცეს ანტონ კათალიკოზს.

გუგუნაევი

ფეოდალური საგვარეულო გურიაში. იყვნენ თავადებიც და აზნაურებიც. XVIII საუკუნეში გუგუნაევი გურიის სამთავროს კარზე ფლობდნენ ფრიად საპატიო სახელოს. ისინი იყვნენ გურიის მდივან ბეგები. გუგუნაევი შეტანილნი არიან რუსეთის საგვარეულო წიგნში.

ლავით გუგუნავა

ლავით გუგუნავა

გურგენიძეები კახეთის

კახელი გურგენიძეების ერთი შტო გათავადდა 1744 წელს. „თავადი გურგენიძეები ძველად იყვნენ თავადნი შილდისისანნი, რომელნიცა ასწყდნენ და არავინლა დაშთა გვართა მათაგანი, ხოლო უკანასკნელ მოხელის ძემან სოლომონ, რომელიც იყო აზნაურად ცალმოგვად დიდად ემსახურა მეფესა ირაკლის. ოდეს ნადირშამ წაიყვანა მეფე ირაკლი ინდოეთსა შინა, თანა წარიყვანა მუნ სოლომონ და თავდადებითაც ემსახურა. ამისთვის მეფემან ირაკლი უბოძა თავადობა და უწოდა გურგენიძეობა და არიან ესენი წელსა 1744—სა წოდებულადვე თავადად. რომელნიცა ან მოსახლეობენ შილდასა შინა და იწოდებიან სოლომონ მარდლის შვილებად თავადად გურგენიძეებად ესენი და ამათი სახლისკაცნი“.

გურგენიძე ცნობილია XII საუკუნიდან: იჩქით გურგენიძე წინდის ეკლესიის აღმშენებელი.

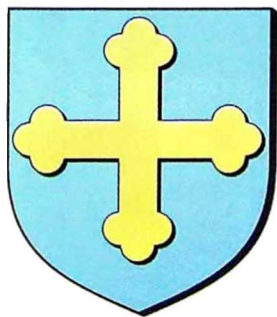
გურგენიძეების ოჯახი

ვერა და გიორგი გურგენიძეები

ლაეით გურგენიძე

გურიელების მოურავი ირაკლი გურგენაძე
მეუღლესთან, ანეტა კუპრაძესთან ერთად

ივანე გურგენიძე ოჯახით

გუნცაძეები

იმერეთის აზნაურული გვარი, „მთისძირელ აზნაურს გუნცაძეს სტუმრად სწვევი გურული აზნაური უღენტი. სტუმარ—მასპინძლები ერთმანეთს დოღში შეჯიბრებიან. მარულის შემდეგ სტუმარს საბალახოდ გაშვებული ცხენი დაკარგვია. მის ძებნაში მთელი სოფელი ჩართულა, ბოლოს იპოვეს და მიჰგვარეს პატრონს, როგორ იპოვეო უკითხავს სტუმარს „კვალთიო“ უპასუხნია მპოვნელს. ასე დაერქვა სოფელს კვალეთი“. XIV—XV საუკუნეების ერთ—ერთ საბუთში მოხსენიებულია გიორგი გუნცაძე. „ვიგულე და ვიგულისმოდგინედ ჩუენ, ფრიად ცოდვილმან და ყოვლის კაცის უნარჩევსმან, ჩუენ გიორგი გუნცაძემ და მეუღლემან ჩემმან ჩხეიძის ასულმან მარიამ ჩენის მოძღვრის მთავარეპისკოპოსის სვიმონის ბრძანებით, გამოვიძიე სა..თა სასოებით მოქცევად

ამ საგვარეულოს ერთ—ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი დავით კონსტანტინეს—ძე გუნცაძეა, რომელიც 1861 წელს დაიბადა ქუთაისის გუბერნიაში, სოფელ კვალეთში. აზნაურის ოჯახში. რუსეთის არმიის გენერალ—ლეიტენანტი.

გედევანიშვილები

აზნაურული საგვარეულო ქართლში. გერბიანი აზნაურები. იყვნენ საეკლესიო აზნაურები, შემდგომში კი ტახტის აზნაურები. რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“ არიან შეტანილები. გედევანიშვილები იყვნენ საეკლესიო ყმათა სარდლები. მამულებს ფლობდნენ გოროვანსა და წეროვანში. იყვნენ მრავალყმიანი მებატონეები.

1764 წელს ანტონ I კათალიკოსმა გედევანიშვილებს უბოძა დისევის მოურავობა. გედევანიშვილები აგრეთვე იყვნენ წეროვნის, ძეგვის, არაშენდის მოურავები.

1778 წლის 9 დეკემბრით დათარიღებულ ერთ—ერთ საბუთში ბეცია გედევანიშვილი თხოვნით მიმართავს

გედევანიშვილები

ერეკლე II—ს, რათა თარხნიშვილმა დაუბრუნოს გორ-ოვნელი ყმა, რომელიც მას მემკვიდრეობით ერგო.

1799 წლის 7 ივნისით დათარიღებულ საბუთში რევაზ გედევანიშვილს ქვრივი თინათინი ედავება ზაალ მახვილადეს აბისის მამულს და თხოვნით მიმართავს მეფეს.

1783 წლის 29 ივლისით დათარიღებულ საბუთში სარდალი იოანე გედევანიშვილი უჩივის მერაბ ზედგინიძეს გოროვნის მამულში ღალის გამოღებას.

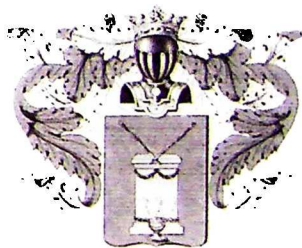
„...და სამართლიანის საქმით ერთის ოქმის და იასაულის წყალობა გვიყავით, რომ რაც ჩვენის მამულის მიწა მოუხნავს მერაბ ზედგინიძეს, იმისი ღალა უკლებად მოგვცეს“.

იოსებ გედევანიშვილი

გარსევანიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოსა და რუსეთში. განსაკუთრებით დაწინაურდნენ სამეფო კარზე XVIII ს—ში, როდესაც ამ საგვარეულოს წარმომადგენლები ვახტანგ VI—ის კულტურულ მეცნიერული საქმიანობის აქტიური მონაწილეები და მეფის შვილების აღმზრდელ—მასწავლებლები გახდნენ. ძმები გიორგი და იესე გარსევანიშვილები იყვნენ ვახტანგ VI—ის შვილების ვახუშტის, ბაქარისა და გიორგის აღმზრდელები. იესე იყო სამეფო კარისა და ოქინის კარის დეკანოზი, ჯვარისმკვირთველი. 1724 წ. გარსევანიშვილები ვახტანგ VI—თან ერთად რუსეთში გადასახლდნენ და იქ მათმა შთამომავლობამ მიიღო გარსევანოვების გვარი. განსაკუთრებული დამსახურებისათვის რუსეთის მთავრობამ მათ მამულები მისცა პოლტავის, ხარკოვისა და ეკატერინოსლავის გუბერნიებში.

გარსევანიშვილი

გაბაშვილები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ტახტის აზნაურები. აზნაური გაბაშვილი მოხსენიებულია 1635 წლის ერთ—ერთ საბუთში როსტომ მეფის დროს.

გაბაშვილების საგვარეულოს ერთ—ერთი უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავთ საქართველოს პოლიტიკურ და ლიტერატურულ ისტორიაში ერთ—ერთი მათგანია ტიმოთე გაბაშვილი, რომელიც 1738 წელს ალექსანდრე მეფემ გაგზავნა რუსეთის დიპლომატიური მისიით.

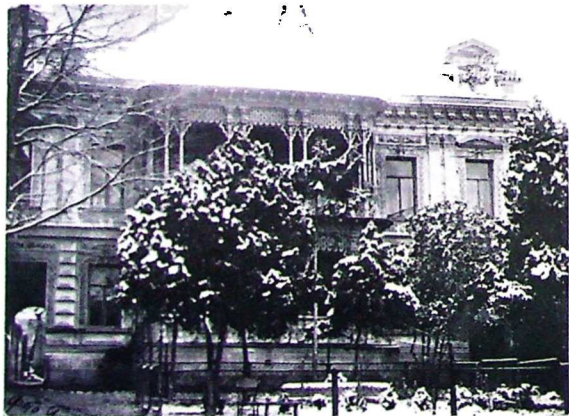
1743 წელს მიიღო კათედრა ქართლის მთავარეპისკოპოსისა, რომელსაც პირველი ადგილი ეჭირა კათალიკოსის შემდეგ.

ბესარიონ გაბაშვილი, ბესიკი. გამოჩენილი პოეტი და დიპლომატი. 1778 წლის 10 აგვისტოს იმერეთის მეფემ სოლომონ პირველმა რუსეთის გზით ირანში გაგზავნა ელჩად.

ამავე დროს გაბაშვილები იყვნენ მულანლოს ქართლის სამეფო მოურავები.

გაბადაძეები

1663 წლის 27 აგვისტოს შაჰნავაზის ძე გიორგი დავით გაბადაძეს ყმა—მამულს წყალობის წიგნს აძლევს.

გაბაშვილების საგვარეულო სახლი

გენერალი ვასილ გაბაშვილი

გოგობაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ვახუშტი ბაგრატიონს გოგობაშვილები მოხსენიებულნი ჰყავს როგორც "... ვიეთნი ძველის გვირისანი, ვითარცა გოგობაშვილი..."

1736 წელს პოვნია ავალიანი გიორგი გოგობაშვილს წიგნს აძლევდა და ეუბნებოდა: „ბითაძის ბარზის სახლის — კაცი ვიყავ და ბატონი გაგვინყრა და სულ ცოლშვილით დაგვყიდა. მე გამოვიპარე და მოველ და შემოგეხვენე, თავიცა და ცოლშვილიც ნასყიდად მოგეც". გოგობაშვილები ყმა—მამულის მფლობელი აზნაურები იყვნენ.

გოშაძეები

ყველაზე ადრინდელი ცნობა გოშაძეთა შესახებ 1413—1414 წწ. ეკუთვნის. გოშაძე მეგრული გვარსახელის გოშუას ქართული შესატყვისია. ისტორიული გადმოცემით, გოშაძეები ძლიერი თავადები იყვნენ ჯერ კიდევ ჩიქვანთა განდიდებადღე.

გოშაძეთა სათავადოს ჩამოყალიბება XV საუკუნეშია სავარაუდებელი. XVII ს. გოშაძეები ძლიერი თავადებია. ამას მოწმობს თუნდაც ის გარემოება, რომ გურიის მთავარი ქაიხოსრო I გოშაძის ასულ ხვარამზეზე დაქორწინებულა. XVIII ს. პირველ ნახევარში გოშაძე ოდიშის სამთავროში ჯერ კიდევ „უნარჩინებულეს და შემძლებელ“ გვარად ითვლებოდა. XIX ს. პირველ მეოთხედში კი ნიკო დადიანის ცნობით, გოშაძეთა საგვარეულო უკვე „დამდაბლებულნი“ ჩანან. XVIII ს. შუა წლებიდან გოშაძეებმა, როგორც ჩანს, თავადის ღირსებაც დაკარგეს და აზნაურად ჩამოქვეითდნენ.

გოშაძე

გვერდნითელები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები. 1749 წლით დათარიღებულ ერთ—ერთ საბუთში გვერდნითელი გიორგი მოხსენიებულია, როგორც ციციშვილების სახლ-თუხუცესი. იმავე საბუთში ვკითხულობთ: „...დავითმა გვერდნითელს სახლთუხუცესს შვილი მოუნათლა, პაატამ ამირან გვერდნითელს მოუნათლა შვილი“. იმ ნათლობით და ამ შერიგებითა მამატყუილეს, სახლთუხუცესი ნიკოლოზ ხოსია გულბადაშვილი გაგზავნეს იმერეთს და კიკნაძეები მოიყვანეს, მამის ციხეს უღალატეს. გვერდნითელი გიორგი სახლთუხუცესი, თავიანთი ნათლიმამა მოკლეს, ნათლიდედა, სახლთუხუცესის ჯალაბი, ჯაჯიტი მოკლეს — საქონელი გამოაჩინეო, თავის ნათლული ციხიდან გადააგდეს და ნადირ—ფრინველმა შეჭამა“. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

რას იზამ ასეთებიც ხდებოდა.

გეგიძეები

აზნაურული გვარი გურიაში. მაჭუტაძეების აზნაურები. კ. ბოროზდინი სამეგრელოში "საინტერესო ცნობას გვანდის გეგიძეების შესახებ". იმერეთის მეფე სოლომონი გურიის მოსაზღვრე სოფ. საჯავახოში მისულა. თავადი მაჭუტაძე გაქანებულია მეფესთან თაყვანისსაცემად. მეფე მეტისმეტად მოფერებია და საჩუქრად რაიონში დაჭერილი უშველებელი ცოცხალი ზუთხი უბოძებია.

სამაგიეროდ მაჭუტაძეს თავისი აზნაური პატარა გეგიძე მიუერთმევია მეფისთვის. მეფეს ძალიან გაუხარდა ბავშვის ჩუქება. ობოლი მათთან დაბინავდა, როგორც საკუთარი ღვიძლი შვილი ისე ზრდიდნენ მეფე და დედოფალი..." შემდეგში გეგიძე გახდა ინვალიდთა ლეგიონის უფროსის მოადგილე.

ნინო გეგიძე

გაბილაშვილები

„ზაბილ გაბილაშვილი იყო ასული ლეონ III სომეხთა მეფისა. ამან აღზარდა ობოლი ვინმე ყრმა და უწოდა გაბილაშვილად. ამის გამო მიიღეს აზნაურობა და მათ შთამომავალს ეწოდა გაბილაშვილობა“.

გილდაშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1777 წლის ერთ—ერთ საბუთში მოხსენიებულნი არიან როგორც აზნაურები, „...მერმე ამას მოვახსენებ ჩემის ხელმწიფის შვილს: ახმეტის ექვსი საკომლოს მამულის წყალობა დავითისა და საჩინოსი გვქონია თქვენგან გილდაშვილის ნაქონი ბეითალმანი. ახლა ის საკომლოები მეკარგება. სულ იმ გილდაშვილს უჭირავს...“

გამსახურდიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. სათაევადო აზნაურები. ვახტანგ VI—ის ამაღლაში იხსენიება აზნაური გამსახურდია. როდესაც ის რუსეთში წავიდა. ნაპოლეონის წინააღმდეგ ომის დროს რუსეთის მხარეზე მსახურობდა პოლკოვნიკი გამსახურდია.

მეთვრამეტე საუკუნის დასასრულს ტფილისის მიტროპოლიტი იყო პავლე გამსახურდია. გამსახურდიების გვარის უკვდავსაყოფად საკმარისი იქნებოდა გაგვეხსენებინა დიდი ქართველი მწერალი კონსტანტინე გამსახურდია და მისი ვაჟი დამოუკიდებელი საქართველოს პირველი პრეზიდენტი ბატონი ზვიად გამსახურდია.

კონსტანტინე გამსახურდიას სახლ მუზეუმი აბაშაში

გვარამაძეები

იოანე გვარამაძე

ფეოდალური საგვარეულო მესხეთში, აზნაურები. ამ გვარის ყველაზე ცნობილი წარმომადგენელია ვაჩე გვარამაძე. რომელიც XIII საუკუნეში კათალიკოს მიქაელის მსახურთუხუცესი იყო. „ვისმინეთ აჯა თქუენი და მოგეცით სამამულოდ შენ ვაჩე გვარამაძესა, ჩუენსა მსახურთუხუცესსა, კათოლიკე ეკლესიასა სამსახუროდ სოფელი ორმაშენი ყოველი.“

XVIII საუკუნეში გვარამაძეები ჩანან ციციშვილების აზნაურებად. ციციშვილებმა მოინდომეს გვარამაძეების დაკნინება. მაგრამ სამეფო კარმა გვარამაძეებზე ციციშვილების ბატონობა ძალადაკარგულად გამოაცხადა და გვარამაძეები სახასო (ამეფო) აზნაურებად გამოაცხადა. გვარამაძეების გვარი შეტანილია რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

გურამიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. კახელი თავადები, დოკუმენტური ცნობები მათ შესახებ შემონახულია XVI საუკუნიდან. ამავე საუკუნის ბოლოსათვის გურამიშვილებმა შექმნეს სათავადო. ვახუშტი ბატონიშვილი ბრძანებს: „გურამიშვილი და ტუსიშვილი—ზედგინიძენი“.

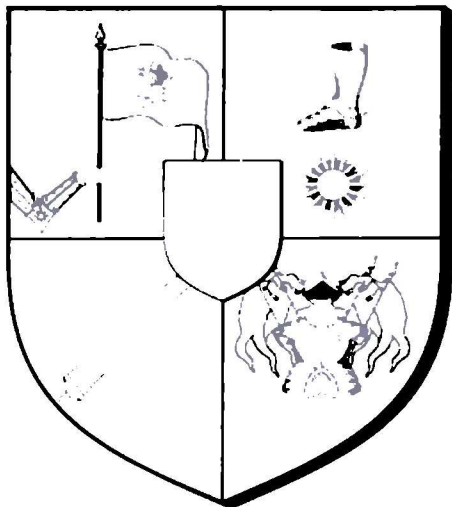
გადმოცემის თანახმად, გურამიშვილების წინაპრები ყოფილან ზედგინიძეები. კერძოდ, იოთამ ზედგინიძის შვილი გურამი. XVIII საუკუნის დასასრულისათვის გურამიშვილების გვარი რამდენიმე განშტოებისაგან შესდგებოდა. მათი ერთ—ერთი განშტოებაა ტუსიშვილების ფეოდალური გვარი, კახეთის ერთ—ერთი შემძლებელი გვარი. გურამიშვილების მამულები უმთავრესად ავჭალის, საგურამოსა და წინამურის მიდამოებში იყო.

გურამიშვილების საგვარეულოდან მრავალი საზოგადო და პოლიტიკური მოღვაწეა გამოსული. მათგან გამოჩნეულია დიდი პოეტი დავით გურამიშვილი, რომელსაც მალე უკრაინის მართლმადიდებლური ეკლესია წმინდად შერაცხავს.

1738 წ. ეპისკოპოსმა იოსებ სამებელმა და მღვდელთმონაზონმა ქრისტეფორე გურამიშვილმა მოსკოვის სტამბაში დაბეჭდეს „ზატიკი“, ხოლო 1741 წელს „მარხუანი“.

გურამიშვილი ელისაბედი.

გურამიშვილი

6. გურამიშვილი მეგობრებთან

ნიკო ნიკოლაძე და მისი მეუღლე
ოლღა გურამიშვილი

ოლღა გურამიშვილი-ჭავჭავაძე

ისტორიაში ცნობილია ცნობილი ქართველი არტილერიისტი მაიორი გიორგი გურამიშვილი, რომელსაც ერეკლე მეფის განკარგულებით თბილისზე მომავალ გზას იცავდა ალა—მახმად ხანის შემოტევისაგან.

გოგორიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. ვახუშტი ბატონიშვილი გოგორიშვილებს სამცხის თავადებად ასახელებს.

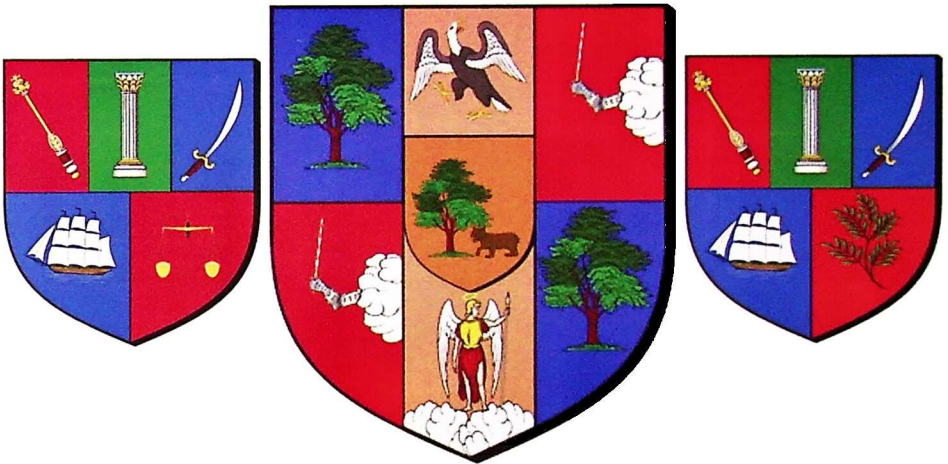
ბაზალეთის ომის დროს სააკაძის საშველად სამცხედან მესხთა ჯარი ჩამოვიდა დავით გოგორიშვილის სარდლობით. დავით გოგორიშვილმა ამ ბრძოლაში თავი გამოიჩინა იმით, რომ სააკაძის აბჯარი აისხა და სააკაძის ცხენზე ამხედრებულმა ფაქტიურად გადაარჩინა დიდი მოურავი სიკვდილს, თვითონ კი დაეცა ბრძოლის ველზე ზურაბ არაგვის ერისთავის მიერ.

გურიელი ერისთავის სასახლე

გურიელები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. გურიის მთავრები. XI საუკუნიდან გურიის მთავრებად იხსდნენ. ვარდანისძეთა წარმომადგენლები. XIII—XV საუკუნეებში გურიის ერისთავები ჯერ ერისთავთ — ერისთავებად იწოდებოდნენ, შემდეგ კი დამოუკიდებელი მთავრები გახდნენ. გურიელად იწოდებოდა გურიის გამგებელი, ფეოდალური სახლის უფროსი, სახლის სხვა წევრები — ბატონიშვილებად. გურიელების ძირითადი რეზიდენცია იყო ოზურგეთი. საგვარეულო საძვალე მაცხოვრის ფერისცვალების ეკლესია სოფ. შემოქმედებაში, XII საუკუნის მეორე ნახევრიდან სამთავრო ტახტზე გურიელებს ოსმალეთის სულთანი ამტკიცებდა. XIII საუკუნის 70—იან წლებიდან გურიელები ფაქტობრივად გათავისუფლდნენ ოსმალეთზე დამოკიდებულებიდან. გურიელების ხელისუფლება რუსეთის მთავრობამ ოფიციალურად 1830 წელს გააუქმა. მას შემდეგ „გურიელი“ მათ გვარად გადაიქცა.

გოგიცაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები.

დიმიტრი გურიელის სასახლე

ჯაბა გურიელი

მარიამ მელიქისპეილი. მამია გურიელის მეუღლე

გელოვანები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. თავადები. სვანეთის ყოფილი ერისთავები. ლეჩხუმის მოურავები.

1462—1510 წლების სასიხლო სიგელში სვანეთის ერისთავებად გელოვანები არიან დასახლებულნი.

ვახუშტი ბატონიშვილი „ანიდელთა მთავართა გვართათვის“ გელოვანების შესახებ წერს „ხოლო სვანეთს — გეელოვანი, და არლარა ეგოდენის ძალის და უფლების მქონე სვანთა ზედა“. დადუშქელიანების გაძლიერებამ გამოიწვია გელოვანების დასუსტება და ისინი, როგორც ჩანს ლეჩხუმში გადმოვიდნენ, მაგრამ სვანეთშიც შეინარჩუნეს დიდი რაოდენობის მამულები. XIX საუკუნეში ქვემო სვანეთში დიდი რაოდენობით ყმა—მამულს ფლობდნენ გელოვანები და გარდაფხაძეები.

XVIII საუკუნიდან ლეჩხუმს განაგებდნენ სარდალ—მოურავი გელოვანები. XVIII საუკუნეში ლეჩხუმის მთავარსარდალი ქაიხოსრო გელოვანი.

ლეჩხუმის მბრძანებელი ქაიხოსრო გელოვანი, რომელიც „დიდშემძლე კაცად“ ითვლებოდა არ იყო გრიგოლ დადიანის კმაყოფილი, მან კავშირი გააბა იმერეთის ყველაზე ძლიერ ფეოდალთან ზურაბ წერეთელთან და „ესევეითარი შეთქმულებით გადააგდეს დადიანი გრიგოლ და იქმნა დადიანად მანუჩარ“. გელოვანმაც უფრო დამოუკიდებლად იგრძნო თავი მანუჩარისაგად, რადგან ეს უკანასკნელი მან გადადიანა, ამის სანაცვლოდ 1795 წელს მიიღო

ანდრია გელოვანი

გელოვანი დადუშქელიანი

თამარ გელოვანი და
ნალია ჩიკვაიძე

კონსტანტინე ლევანის ძე გელოვანი

ლენტები და ლაშარას ციხე მასში შემაღალი სოფლებით. გარდა ამისა ქაიხოსრო გელოვანი ხორგიც მოურავადაც დაინიშნა.

გელოვანი გაბრიელი — XVIII საუკუნის I ნახევრის ქართველი მწერალი 1724 წელს ვახტანგ VI გაჰყვა რუსეთში. იქვე დაიწყო სამსახური, 50—იან წლებში მთავარი საპოლიცემისტერო კანცელარიის კაპიტანი იყო.

გელოვანი არჩილ — საბჭოთა საინჟინრო ჯარების მარშალი.

გელოვანი მირზა — ქართველი პოეტი.

გელოვანი მიხეილი — ქართველი მსახიობი და რეჟისორი.

ანდრია გელოვანი ძმასთან და
ოჯახთან ერთად

ნიკოლოზ გელოვანი, გრიშა
დადიანი, გრამიტონ გელოვანი და
მიხეილ გელოვანი

გიგინეიშვილები

აზნაურული გვარი საქართველოში. წარმოშობით იმერეთიდან. იყვნენ როგორც გურიელის აზნაურები ასევე დადიანის აზნაურებიც. შეტ-ანილნი არიან ქუთაისის გუბერნიის თავადაზნაურთა სიაში.

საფო გიგინეიშვილი-მგელაძე

გოგებაშვილები

გოგებაშვილები კერძოდ ბეჟანი იყო ზაალ თარხნიშვილის აზნაური. 1722 წლის 5 ნოემბერი ყმობისა და მამულის ნასყიდობის წიგნი, მოცემული თარხნიშვილის მიერ. გოგებაშვილი მოურავი სარქისას სოფელში. გოგებაშვილი შანშიაშვილთა შტოგვარია.

გეგენაევები

აზნაურული გვარი ოდიშში. 1636—1639 წლებში. ოდიშის მთავარმა, რუსეთში გააგზავნა ელჩობა სამთავრო კარის მღვდელის გაბრიელ გეგენაევს მეთაურობით. (ლევან II დადიანმა).

გულაიზაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები.

გულაბერიძეები

აზნაურული გვარი საქართველოში სვიმონ IV გულაბერიძე. კათალიკოს პატრიარქი — 1147—1146 წწ ნიკოლოზ I გულაბერიძე. საქართველოს კათალიკოს პატრიარქი — 1151—1178 წწ.

გოგოლაძე-გოგოლაშვილები

აზნაური გოგოლაშვილი მიხლანჯი მოიხსენიება 1721 წ.
ავაზანს. აქვეა აზნაური გოგოლაშვილი — გოგოლაძე.

გიორგი გოგოლაშვილი და ილიკო.
აგრაფინა და დიმიტრი ჯაყელები

გლურჯიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. აზნაური იოსებ გლურჯიძე მოხსენიებული 1760 წლის „არზა იოსებ გლურჯიძის ყმის თაობაზე თეიმურაზ II-ის თქმით.

1712 წლის ივნისში თამაზ ბეკური ნასყიდობის წიგნს აძლევს აზნაურ მანუჩარ გლურჯიძეს.

გველესიანები

საგვარეულო საქართველოში. სვანური წარმომავლობის გვარი, რომელმაც მიგრაცია განიცადა მთელს საქართველოში, გვხვდებიან როგორც სვანეთში, ასევე ლეჩხუმში, იმერეთში, კახეთში.

იმერელ გველესიანების ნაწილი გლეხთა კატეგორიას განეკუთვნებოდა, ნაწილი სათავადო აზნაურები იყვნენ. კახეთში გველესიანები ფლობდნენ კახეთის სამეფო აზნაურის ტიტულს. 1850 წელს მათი გვარი შეიტანეს რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“, პეტერგენის გენეალოგიურ საიტზე განთავსებულ სიაში, რომელშიც ის გვარები დასახელებული, რომლებმაც 1800 წლიდან 1917 წლამდე მიიღეს რაიმე სახის ტიტულები, აზნაურობა და თავადობა, მოხსენიებულნი არიან გველესიანები, როგორც რუსეთის იმპერიის შთამომავლობით აზნაურული გვარი.

საქართველოში ცხოვრობს 2683 გველესიანი, მათგან თბილისში 0•834, ზესტაფონში — 401, ჭიათურაში — 294 და სხვა.

1817 წლის კამერალურ აღწერაში მოიხსენიება გიორგი გველესიანი.

რომანოზ გველესიანი (1859—1884) ქართველი მხატვარ პეიზაჟისტი და გრაფიკოსი.

გორდიშვილები

გორდიშვილის ნაქონი განაყოფი მამული და მასზე მოსახლე ჩერქეზი და ოსი აზნაურიშვილები, თავიანთი მამულებით, თეიმურაზ მეფემ უწყალობა ჩერქეზ—ალადაღიშვილს“ (1662 წელი)

გუგულიები

ოდიშის აზნაურები. ვახუშტ ბატონიშვილის მიხედვით ქსნის ერისთავის აზნაურები განძელებიდან იღებს სათავეს გუგულიების გვარი. 1783 წლიდან ერთი შტო გადავიდა იმერეთის სამეფოში, სადაც ეს გვარი შესცვალეს „იმერთ ენის თვისების გამო“. ოდიშში მათ გადასვლის თარიღი უცნობია, მაგრამ იონა მეუნარგიის თქმით ისინი ძალზედ დაახლოებული პირები იყვნენ დადიანებისა.

გრიგოლიები

1904 წელს მარანში მცხოვრები გრიგოლიები აზნაურები იყვნენ. გოშაძე (ოდიშის თავადნი)

გოშა იყო განჯელი თავადი, გვარით გოშა, მიხითარად წოდებული და, ოდეს სპარსთა დაიპყრეს ადგილნი მისნი, მაშინ მოვიდნენ ქართლსა და მეფემან უბოძა ოდიშში მამული და მიიღო თავადად გოშადვე და მის ძეთა ეწოდათ გოშაძეები წელსა 1213 და მუნიდგან ინოდებინა გოშაძეებათ.

გრიგოლია

დავით გრიგოლია
მეუღლესთან ანა მუსხ-
ელიშვილთან ერთად

გულბადაშვილი

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები.

გიჟიმყრელები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1722 წლის რუსთველის სადროშოში შემავალი თავადაზნაური. წუსხაში მოხსენიებულნი არიან „გვიგყრელნი, ერთობით, ყმით, სახელოთ და განაყოფით...“

გუგუშვილები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ტახტის აზნაურები. ცნობილია XVI—XVII საუკუნეების დადიანების ელჩი გიორგი გუგუშვილი, რომელმაც იმოგზაურა რუსეთში. გუგუშვილებში შემორჩენილი გადმოცემის თანახმად გუგუშვილები ყოფილან გომუშების ერთ—ერთი განშტოება. გუგუშვილები შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის თავადაზნაურთა სიაში. გუგუშვილები იყვნენ გერბის მატარებელი აზნაურები.

იონა გუგუშვილი

სამსონ გუგუშვილი და ანეტა
გუგუშვილი-ხორავა

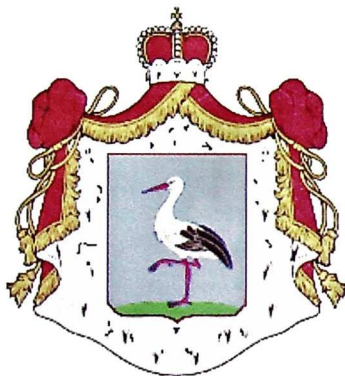
კაკია გუგუშვილი. აკაკი
ქეარიანი. პასიკო თოფურია

გობიტაშვილი-რობიტაშვილი

ამათნი წინაპარნი არიან საბერძნეთიდან თანა მოყოლილ თავადის ანდრონიკესი დროსა მეფისა გიორგისასა წელსა 1144—სა. რომელიცა ამათ წინაპარი იწოდებოდა სახელით გობიტად და ესე მიღებულ იქმენ თავადადვე გობიტაშვილებად და არიან მუნიდგან მცხოვრები ფხოელსა შინა ერთ სახლად, აწ კონსტანტინეს შვილებად წოდებულნი.

რობიტაშვილი

დავითაშვილი

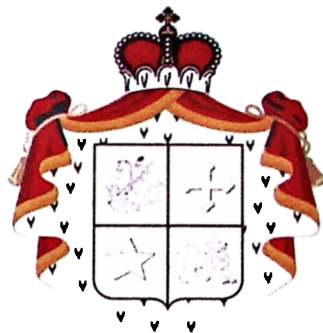

დადიშქელიანები

ფეოდალური საგვარეულო სვანეთში. იხსენიება XIII—XIV სს—დან. XVIII ს—ში დადიშქელიანებმა საბოლოოდ დასძლიეს თავიანთი მეტოქე რიჩგვიანები. დაიმორჩილეს ზემო სვანეთის დასავლეთი ანუ ხალს ქვემო ნაწილი და პატარა სამთავრო შექმნეს. რომლის ფაქტობრივი ფუძემდებელი ბაბა—ციოყი იყო (1812). შინააშლილობის გამო დადიშქელიანების სამთავრო XIX ს. 20—იან წლებში ორად გაიყო. 1833 წელს დადიშქელიანებმა რუსეთის ქვეშევრდომობა მიიღეს.

მეფის მთავრობამ ციოყი (მიხეილ) ჩუბუხევის, ხოლო თათარყანი (ნიკოლოზი) ეცერ—

ცხუმ—ბეროს მფლობელად ცნო. რუსეთის მთავრობაში შესული დადგენილებები თვითონ მართავდნენ თავიანთ სამფლობელოს და მეფის მოხელეებს ნაკლებად ემორჩილებოდნენ. 1841 წ. მეფის არმიაში მყოფი ციოყი ჩრდილოეთ კავკასიის მთიულებთან ბრძოლაში დაიღუპა. თათარყანმა ციოყის მემკვიდრეობის მეურვეობის უფლება მოითხოვა, მაგრამ მიზანს ვერ მიაღწია. თათარყანის გარდაცვალების (1850) შემდეგ, 1855 წ. ისლამ და თენგიზ დადგენილებმა მოკლეს თათარყანის მემკვიდრე ჯანსული. 1857 წ. მეფის მთავრობამ სამთავრო გააუქმა და ჩუბუხევის დადგენილებები სამუდამოდ რუსეთის შორეულ გუბერნიებში გადასახლა. ეცერ—ცხუმირ—ბეროს დადგენილებს კი ძველი უფლებები ჩამოართვა და რიგით მემამულეებად გამოაცხადეს.

დავითაშვილები

ფეოდალური გვარი ქართლში. იყვნენ თავადებიც, აზნაურებიც და გლეხებიც. „ანინდელთა მთავართა გვართათვის“ ვახუშტი ბაგრატიონი წერს: ჩხიძე მოვიდა იმერეთიდან, ხოლო რამზისშვილი და დავითისშვილი არიან ავ—გიორგის ძმის დიმიტრისაგან რომელი არჩენა მეფემან და არიან მიერთგან აქა“.

„დავითისშვილები გვარით ბაგრატიონები არიან, რომლებიც სახლობენ წულას ხეობაში. კერძოდ ცხინვალში. ესახლენ ორ სახლად: 1) ზაალიშვილებად და 2) ელიზბარისშვილებად, ხოლო მათი განაყოფები (მდაბიონნი არა თავადნი) ესახლნენ ფციაში მანშეშვილებისა და ლეონისშვილების გვარით“.

დავითისშვილების აზნაურობას ამტკიცებს ერთ—ერთი წყალობის წიგნი, რომელიც არაგვის ერისთავმა მიართვა დავითისშვილებს „ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ ჩვენ, არავესი ერისთავმან ბარძიმ თქვენ დავითაშვილს. ასე, რომ მიხვედით კარსა დარბაზისასა ჩვენისასა და თქვენი ბიძაშვილის ყმასა და მამულს გვიაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინწყალეთ და გიბოძეთ შენის ბიძაშვილის გოგიას ბეითალმნი მამული, ამ საქმით, როგორც ბატონის მამიჩემის დროში შენი მამული გქონია, იმ საქმით მოგეცეს და გიბედნიეროს ღმერთმან, ჩვენს ერთგულებასა და სამსახურსა შიგან“.

დაფქვიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. საციციანის აზნაურები XVIII საუკუნის საბუთები. 1757 წლის 5 სექტემბერს ივანე დაფქვიაშვილმა აზნაურმა არზა მისწერა თეიმურაზ II—ს წყლის თაობაზე.

დოლენჯიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. წარმომოხილ არიან მესხეთიდან: თავადი დოლენჯიშვილი ძირით სომხითის თავადნი არიან და მიიღეს გვარად სახლისა გამო დოლენჯისა მეფობისა ვახტანგისასა ქრისტეს აქუთ 1703 წ და მენითგან იწოდებიან დოლენჯიშვილებად. ამათნი წინაპარნი ცნობილნივე იყვნენ დროსა მეფეისა სვიმონისასა წელსა ქრისტეს აქუთ 1624 და მათი გვარი რომელნიმე არიან ახალციხის ნაწილთა შინა."

იოთამ დოლენჯიშვილი 1721 წ. აღწერით მებატონე ცხოვრობდა დმანისში. ყმები ჰყავდა სამღერეთისა და სამღერეთის ახალშენში. ზაალი დოლენჯიშვილი მებატონე ცხოვრობდა დმანისში. ჰქონდა მამულები და ჰყავდა ყმები. დოლენჯიშვილები არიან ჯიგრაშენის მოურავები. აგრეთვე იყვნენ აზნაურებიც. 1713 წელს არსენ დოლენჯიშვილმა მანგლისის მთავარეპისკოპოსმა დოლენჯიშვილთა გვარის ღალის გადასახადისაგან გაათავისუფლა მანგლისის მცხოვრებნი.

ანგონ დუმბაძე შვილებთან

მათე და გურგენ დუმბაძეები

დაშნიანები

აზნაურული გვარი დას. საქართველოში. წულუკიძეების აზნაურები მთავარანგელოზის ხატის წარწერაში წერია „ლევან დადიანის კარის მღვდელი აზნაური პავლე გიორგის ძე დაშნიანი“, რომელიც ე. თაყაიშვილმა ამოიკითხა. 1656 წლის ერთ—ერთ საბუთში გვხვდება გვარი დაშნიანი.

დანიბეგაშვილები

რაფიელ დანიბეგაშვილმა 1795—1805 წლებში იმოგზაურა ინდოეთში ტიბეტში. ჩინეთში და გადავიდა რუსეთში. აღწერა მისი მოგზაურობა „აზნაურ რაფიელ დანიბეგაშვილის მოგზაურობა ინდოეთში“.

დუმბაძეები

აზნაურული გვარი გურიაში. დუმბაძეების გვარი ისტორიული გვარია გურიაში. საეკლესიო ისტორიაში ცნობილია შემოქმედელი მიტროპოლიტი იაკობ დუმბაძე, რომელიც 1682 წელს აკურთხა იმერეთის კათალიკოსმა დავითმა.

დუმბაძე ივან ანტონოვიჩი

ანტონ დუმბაძე

ივანე დუმბაძე

დოლიძეები

აზნაურული გვარი გურიაში. საქართველოს ცენტრალურ სახელმწიფო საისტორიო არქივში 1464 წლის 5 აპრილის თარიღით დაცულია კონსტანტინე მეფის მიერ დოლიძეთათვის მიცემული სახასო ზერის წყალობის წიგნი.

ონისე დოლიძე

დვალეები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ითვლება ერთ—ერთ უძველეს გვარად საქართველოში. 1038 წელს იხსენიებიან მღვდელი მიქელ დვალი და მისი ნათესავი იოვანე დვალი, ალავერდის სახარების დამწერი 1059 წელს.

შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

დაუჭამიაშვილი

აზნაურული გვარი კახეთში. 1722 წლის რუსთაველის სადროშოში შემავალ თავადაზნაურთა და ადგილთა ნუსხაში მოხსენიებულია აზნაური დაუჭამიაშვილი. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

დანდლიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები.

დიდიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ჩხეიძეთა აზნაურები.

დივანაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ტახტის აზნაურები. „დივანაშვილები არიან გვართი დვიანთის გვარისა თუმნის შვილებთაგანი. ილანიდან მოსულნი. ამათმა გვარმა პირველმა განითავსა თუმანიშვილობა და მეორემ დივანაშვილობა“. 1690 წლის ნასყიდობის წიგნში მოხსენებულია გოლუა დივანაშვილი. 1721 წლის აღწერით მოხსენებული აზნაური ბეჟუა დივანაშვილი.

დათუნაშვილები

აზნაურული გვარი გურიაში. ნაკაშიძეების აზნაურები.

დიასამიძეები

ფეოდალური საგვარეულო სამცხე—საათაბაგოში. წერილობით წყაროებში 1443 წლიდან იხსენიებიან. ამ დროს სამფლობელოში ჰქონდათ ჩრდილო—აღმოსავლეთ სამცხეში. XVI ს. დასაწყისში დაეუფლნენ ჯერ აბუსერიძეთა მამულს, მტკვრის სამწყობში. შემდეგ ზურსიძეთა მამულს ლობიეთს. XV ს. I ნახევარში 1548 წ. დიასამიძეებისა ა სხვა მესხი დიდებულების დახმარებით ლუარსაბ I—მა დაიპყრო ჯავახეთი და მდ. მტკვრის აღმოსავლეთი მხარე. საპასუხოდ ირანის შაჰმა თამაზ I—მა 1553 წელს დიასამიძეები აიკლო და ზოგიერთი მათგანი ტყვედ წაიყვანა. 1576—78 წწ. დიასამიძეები აქტიურად მონაწილეობდნენ ჯაყელთა წინააღმდეგ შეთქმულებაში. 1578 წელს ოსმალთა მიერ სამცხე—საათაბაგოს დაპყრობის შემდეგ, დიასამიძეების სახლის ერთმა წინაჲმა ქართლს შეაფარა თავი. XVI—XVIII ს—ში დიასამიძეების გვარიდან იყვნენ ქართლის კათოლიკოსები. მცხეთის ბოქაულთუხუცესები. ჯვრის მონასტრის წინამძღვრები დ სხვა, კახეთში — ბოდბელები. XVII ს. 30—იან წლებში დიასამიძეებმა მონაწილეობა მიიღეს როსტომ მეფის წინააღმდეგ მოწყობილ შეთქმულებაში, რასაც მოჰყვა მათი დასჯა და სათავადო სახლის დამდაბლება.

დალაქიშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. იყვნენ გლეხებიც. „სოლომონ და დავით მეფეს შორის 1789 წელს სამდურავი ჩამოვარდა. მიზეზი ის გახდა, რომ სოლომონმა კლდიდან გადმოგდებით მოკლა ბექუა მასხარაშვილი. საყვარელი მონა მეფე დავითისა. „აღვიდა დავით ახალციხეს, და შემოიკრიბა ლეკნი და ჩამოსულსა იმერეთს, მოურთვნენ იმერნიცა. ამჟამსა ვაკელმან დალაქიშვილმან დაჰსცა ბუკსა ამბოხისასა და აღადგინა შფოთი დიდი იმერეთს. რომელ ამა დალაქიშვილს ეპყრა მხარე მეფის დავითისა, ჰსძლო მეფესა სოლომონსა და დაიპყრო იმერეთი 1790 წელსა“.

დემეტრაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. რაჭის ერისთავის აზნაურები.

ნესტორ დემეტრაძე

დემეტრაძე

დვალისშვილები

აზნაურული გვარი

დემურიშვილები

იაკობ დემურის ძე დემურიშვილები

დემურიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1692 წლის ერთ—ერთ საბუთში გიორგი მეფე აპირდება დემურიშვილებს, თუ საბატონოს დაეიბრუნებ მამულს გინყალობებო.

დარჩიბეგაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ალექსანდრე I—ის შვილი დიმიტრი, რომელიც თავის თავს მეფეს უწოდებდა 1445 წლის 26 აგვისტოს ზაქარია დარჩიბეგაშვილს აძლევს სიგელს და ყმა—მამულს.

დარახველიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. რაჭის ერისთავის აზნაურები.

დგებუაძეები

ფეოდალური გვარი საქართველოში. მეგრელი თავადები, სათავადოს მფლობელები, სასახლე ჰქონდათ ოჩეში.

„დემუნა იყო მდივანი აბგარ მეფის, რომელმანაც აღწერა ცხოვრება აბგარ მეფისა წელსა ქრისტეს აქეთ 67 და მათნი გვარნი დროს თურქთაგან დაპყრობის მოვიდნენ ახალციხეს და მუნიტგან ოდიშშს და მეფემან მიიღო თავადთა წელსა 785—სა“.

1798 წლის ცნობით „...სარდალ მოურავმა გელოვანმან ქაიხოსრომ და მეუღლემ ჩემმან დგებუაძის ასულმან როდამ აღვაშენეთ ეკლესია ესე.. და შევამკეთ ყოველთა სამღვდელთა და წიგნითა დავახტვინდა კანკელი...“

დავით დადიანის დროს რუსული კანცელარიის მწერალი იყო ევგენი დგებუაძე, ხოლო გრიგოლ დგებუაძე იყო სასახლის კარისკაცთაგანი.

1848 წელს მარი ბროსეს სამეგრელოში მოგზაურობის დროს თან ახლდა თავადი სიკო დგებუაძე.

დგებუაძე

კოკონია დგებუაძე

მიქელაძე, დგებუაძე ჩხიძე

პაუსია დგებუაძე

დგებუაძე

ალექსანდრე დგებუაძე

ბესარიონ დგებუაძე

დავით დგებუაძე

დეკანოზიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. „საციციანოს ხეობის აზნაურის დეკანოზიშვილების წინაპარი საბერძნეთიდან მოსულან ბაგრატი მეფის დროს 1028 წ. მოყოლილი ზითეებში ბერძენთა მეფისა ელენესი ლეღლად და ყვა მას შვილნიცა და იწოდებოდა მღვდელი იგი დეკანოზად. ამის გამო გაუგვარდათ გვარი ასე. ესენი არიან ზოგნი ქართლის მოსახლენი, ზოგნი კახეთს და ზოგნი იმერეთს და იყვნენ ამათნი წინაპარი დროსა მეფისა ბაგრატიშასა წელსა 1028 და არიან ტრაქტატსა შინა მოხსენიებული“.

გიორგი დეკანოზიშვილი

გიორგი დეკანოზიშვილის დედისეული სასახლე თბილისში

ებრალიძეები

აზნაურული გვარი გურიაში. მაჭუტაძეების აზნაურები.

ეგრისელაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1721 წლის აღწერით „ქ. იარალიშ-ვილის ხეობისა აზნაურიშვილი გიორგი ეგრისელაშვილი“.

ელიაშვილები

აზნაურული გვარი ოდიშში. საეკლესიო აზნაურები.

ელისაშვილი

აზნაურული გვარი ქართლში. ქსნის ერისთავის აზნაურები.

ესტაგეშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. წერეთელთა აზნაურები.

ელიშეკრავილები

აზნაურული გვარი ქართლში. XIV საუკუნის დასასრულს თემურ ლენგის შემოსევის დროს ბაგრატ V—ს ამაღლი ირიცხებოდა აზნაური რუსი ეგნატაშვილი, რომელმაც მეფის დავალება შეასრულა და წერილი წაუღო ქუთაისში უფლისწულ გიორგის, რომელიც მომზადებული დახვდა მტერს და ქართველებმა შესძლეს მტრის მოგერიება.

საქართველოს ისტორიაში ცნობილია ისტორიკოსი ბერი ეგნატაშვილი.

ელიოზიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ვახუშტი აღნიშნავს: „...ხოლო ზედგინიძე, სააკაძე, ელიოზიშვილი ამათგან გამთავრებულნი ესრეთ, რომელიმე ამაღლებულან და რომელნიმე დამდაბლებულან ჟამთა ცვლილებითა ანუ გაყრითა ძმათა“.

ქვემო ქართლს მემამულეები. საკათალიკოსო აზნაურები და მოურავები. სვეტიცხოვლის მამულების მოურავები წეროვანში და გოროვანში.

1714 წლის ნასყიდობის წიგნში მოხსენიებულია ზაალ ელიოზიშვილი.

1700 წელს მოხსენიებულია ოქრუა გელიაშვილი ელიოზიშვილების გლეხი მეტეხიდან.

1797 წლის 7 დეკემბრით დათარიღებულ დოკუმენტში მოხსენიებულია ელიოზიშვილი ნინია აზნაური.

ნიკოლოზ ელიოზიშვილი, ნაზირი კათალიკოსისა ანტონ მეორის, გარდაიცვალა 1857 წელს ღრმად მოხუცებული.

ენაკოლოფაშვილები

ამათი წინაპრები იყო ენუქარქუნ, რომელიც პირველ მოსახლეობდა ყარაბაღსა შინა ადგილსა და იყო პირველი მოქალაქე მუნერული მწერალნი მეფისა“.

სომეხთა სჯულისა, ხოლო ამათნი შთამომავლობათაგანი მოვიდნენ საქართველოს შინა და დაესახლნენ და ესენი მიღებულ იყვნენ აზნაურის პატივით მეფეთაგან, გარნა უკანასკნელ დროსა მეფისა ირაკლისასა უმეტეს წარჩინებულ იქმნენ მირზა გურგინა და ძმა მისი მირზა მიხეილა, ვინაიდგან სპარსისა და არაბულისა ენისა და წიგნისა და წერისა მეცნიერნი იყვნენ და საკუთარნი.

ამრიგად, ენაკოლოფაშვილთა წინაპრები ყარაბახელი სომხები ყოფილან, რომლებიც საქართველოში დამკვიდრებულან და მეფის კარზე დანიშნაურებულან აღმოსავლური ენების სრულყოფილად ფლობის წყალობით. ამავე მიზეზით შეურქმევიათ მათთვის ენაკოლოფა, რომელიც აზნაურის ნოდების მიღების შემდეგ მათ ოფიციალურ გვარად ქცეულა (ენაკოლოფაშვილის ფორმით). ეს გვარი საისტორიო საბუთებში XVII საუკუნის 80—იანი წლებიდან ჩანს: ბეჟან ენაკოლოფაშვილი მოხსენიებულია 1688—1693 წწ. საბუთებში. ის იყო ნაზარალიხანის მდივანმწიგნობარი, დამწერი მისი რამდენიმე საბუთისა, სამეფო კარის მდწიგნომარი იყო აგრეთვე ფარემუზ ენაკოლოფაშვილი, რომლის მიერ შედგენილი საბუთები 1696—1699 წწ. თარიღდება (პალ. II, 133, 134). განსაკუთრებით დანიშნაურებულან ენაკოლოფაშვილები XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში. აზნაური მირზა აფრიამ ენაკოლოფაშვილი 1803 წ. ციციანოვისადმი მირთმეულ „მოხსენიებაში“ ჩამოთვლის იმ პატივს, რაც მას მეფეთაგან უკონდა: „პირველ მქონდა მირზობა მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისა, — წერს ის, და რუსუმი მქონდა მირზობისა ყაზახიდან პური იბ ხარვალის, რომელ მეფე გიორგიმ ყაზახის მახთიდან ას თეთრად გამინესა“. ამას გარდა ის ყოფილა არახლოს ელის მოურავი და ლებულობდა ჯამაგირს შამშადალიდან, უკონდა ლაშქარნიეისის სამოხელეო სარგო (მასალ. საქ. და კავკ. ისტ. 1949 ნაკ. I. 26, გვ. 44), მირზას ნოდება ნიშნავდა მეფის კარზე საქმის წარმოებას სხვადასხვა უცხო ენაზე. XVIII საუკუნის II ნახევრის საბუთებით ენაკოლოფაშვილები მეფეებისაგან ხშირად იღებენ ყმა—მამულის წყალობის წიგნებს. 1782 წ. მეფე ერეკლემ მათ უბოძა „ამოვარდნილი“ ე.ი. უმემკვიდრეოდ გადაგებული სახასო აზნაურის შალიკაშვილის მამული ქვემო ქართლში. თვითონ ენაკოლოფაშვილებიც იძენდნენ ყმებს უმამულოდ. ისინი თბილისში ცხოვრობდნენ.

ალა—მაჰმად—ხანის მიერ თბილისის აოხრების შემდეგ ენაკოლოფაშვილები ტყვედ მოხვედრილან ირანში, მაგრამ მალე დანიშნაურებულან და იქაც მაღალი თანამდებობები მიუღიათ. მათ შორის განსაკუთრებით დანიშნაურდა მანუჩარ—ხანი, რომელიც ჯერ სამეფო პარამხანას განაგებდა, შემდეგ იყო ეშიფ—ალასობაში (ცერემონ—მაისტერი), მეფის კარის დაცვის ხელმძღვანელი, ისპაჰანის მმართველი, ბოლოს კი ლურისტანის და ხუზისტანის გამგებელი. გარდაიცვალა 1846 წელს, დაკრძალულია ყუმში (ალ, გვახარია, ერთი ფურცელი ქართულ—სპარსული ისტორიული ურთიერთობიდან: „ახლო აღმოსავლური კრებული“, თბ. 1983 გვ. 198—201). მანუჩარ—ხანის ძმა იბრაჰიმი (იგივე აბრაჰიმი) გარკვეულ როლს ასრულებდა კავკასიისა და თეირანის დიპლომატიურ ურთიერთობაში, ენაკოლოფაშვილების ერთ—ერთი წარმომადგენელი რაფიელ—ხან ენაკოლოფიანი გაუცვნია ცნობილ ქართველ მოღვაწეს ლადო აღნიაშვილს ირანში ყოფნის დროს XIX საუკუნის ბოლოს, პაპაჩემს სომხური ერთი სიტყვაც არ სცოდნია და აქ გაეცნობებულვართო, — უთქვამს მას ლადო აღნიაშვილ-

ისათვის (ლადო აღნიაშვილი, სპარსეთი და იქაური ქართველები, გვ. 54).

ენაყოლოფაშვილების ერთ—ერთი უკანასკნელი შთამომავალთაგანი ივანე კონსტანტინეს ძე ენიკოლოფაოვი იყო სამუზეუმო და საარქივო საქმის სპეციალისტი, ავტორი მრავალი საინტერესო გამოკვლევისა ქართულ—რუსულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა საკითხებზე. გარდაიცვალა თბილისში 1980 წელს. ამჟამად საქართველოში ცხოვრობს ამ გვარის მხოლოდ ორი მოქალაქე.

ელია ელიაშვილი

ალექსანდრე ბარაკიძე მეუღლესთან
ნინო ელიაშვილთან

აკაკი წერეთელი ნინო და არ-
ჩილ ელიაშვილებთან ერთად

ელიაშვილები

აზნაურული გვარი. ამ გვარის ერთ—ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია ექვთიმე ელიაშვილი, ეპისკოპოსი გორისა (1903—1905 წწ). ივანე ელიაშვილი — მწერალი, პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე, სწავლობდა ოდესისა და მოსკოვის უნივერსიტეტებში, მეგობრობდა აკაკი წერეთელთან და ივანე მაჩაბელთან.

ერისთავი (ქსნის)

ძველთა დროთანი არავინლა არიან, რომელნიც მოსრულნი იყვნენ თურქისტანის მხრიდგან ავარიელნი ხალხი, რომელთაცა დაიპყრეს კასპიის ზღვიდგან ვიდრე შავ ზღვამდის და დაეშვნენ მუნ დროსა საქართველოს მეფისა გურამ ბაგრატიონისასა.

ერისთავი (არაგვის)

ესე არაგვის ერისთავნი არიან კავკასიის მთით მოსულნი ოსნი კარგის გვარისანი სიდამონის ძენი. ამათ პირველად მიუბოძა მეფემან კონსტანტინემ გიორგის ძემან, აზნაურობა და განაწესნა მოხელედ სიდამონ ნოდებული არაგვისა ზედა".

ელიზბარაშვილები

აზნაურული გვარი საქართველოში. 1803 წელს დავით ბატონიშვილს, რომელიც გადაასახლეს რუსეთში ახლდნენ აზნაურები. სიმონ გაბაშვილი, კარასმან ენაკილიფაშვილი და გიორგი ელიზბარაშვილი.

1730 წელს ერთ—ერთ საბუთში მიხსენიებულია ელიზბარაშვილი გიორგი მამასახლისი.

ელარაშვილი

ამათნი წინაპარნი არიან ძველად კავკასიის მთით მოსრულნი ოსთა აზნაურთაგანი. ცნობილან 1719 წ. ელიყანას შვილებად, რომლისა გამო გაუგვარდათ ილარის შვილობა. და იწოდებიან ესენიცა ილარის შვილად და არიან აზნაურადვე ცნობილნი დროსა მეფისა თეიმურაზისა და ვახტანგისასა და ტრაქტატსა შინაცა არიან მოხსენიებულნი.

ივანე ელიაშვილი

ესტატე ელიაშვილი

ივანე ელიაშვილი

ვაშლომძეები

აზნაურული გვარი გურიაში. ნაკაშიძეების აზნაურები.

ვაშაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. წერეთელთა აზნაურები.

ვაჩიანიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. მუხრან ბატონის აზნაურები.

ველუაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები. აზნაური ველუაშვილები მოიხსენიება 1721 წ. წრაქითსა და ჯვარა დმანისში.

ვეზირიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში.ესენი არიან ძველადვე სპარსნი და მუნებური ბეგის გვარისანი და რომელიცა ყიას ბეგ ვეზირად წოდებული იყო მეფისა როსტომისა თანა განუშორებელ და მიიღო ქართლისა მეფობაი როსტომ მეფესას წელსა ქრისტეს აქეთ 1634—სა.

დოც. შ. მესხიამ გამოაქვეყნა 1803 წელს დათარიღებული „თავადის ვეზირიშვილის გიორგისაგან უმდაბლესი მოხსენება“. მოხსენების შინაარსიდან ირკვევა, რომ საქართველოში სამოღვაწეოდ დარჩენილა ნადირ—შაჰის მიერ თავის დროზე ირანიდან გამოგზავნილი ვეზირი. ამ ვეზირის შვილი გიორგი ციციანოვის მისამართით დაწერილ მოხსენებაში წერს: „მამაჩემი ვეზირი ნადირ ყუენისაგან წარმოგზავნილა საქართველოს მეფე თეიმურაზთან ვეზირად. და ამ ხარისხითა და მოადგილეობით ემსახურებოდა მეფეს თეიმურაზსა და მეფეს ირაკლის, და შემდგომად გარდაცვალებისა მამისა ჩემისა. მე პატარა დავრჩი და მე მეფემან ირაკლიმ მომნათლა და მართლმადიდებლობაში მომიყვანა, და იმის წყალობით ვცხოვრობდი, და მეფეს ირაკლისა და მეფეს გიორგის სისხლით ვემსახურე, რომელსაც სამსახურის ნაცვლად მიბოძეს სახელად ნასახიზაჰის ნაიბობა და გამიჩინეს ჯამაგირი, რომლის ღრამოტტა წარმომიდგენია თქვენის ბრწყინვალეობისათვის, და ტრახტატშიაც ჩემი გვარი გამოცხადებული არის“. მეტად საგულისხმოა მაჰმადიანი ვეზირის გაქრისტიანებული შვილის თავადობა. მას ქართველი ფეოდალის თვისებები შეუძენია. იგი სისხლით ემსახურება ქართველ მეფეებს. ამათ მიერ სახელოთია შეწყალებული და მამის სახელის მიხედვით ვეზირიშვილის გვარს ატარებს“.

ვარნაძეები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში კახელი თავადები კუჭავანის და ორთავე გავაზის მოურავები.

პლატონ იოსელიანის „ცხოვრება მეფისა გიორგის მეცამეტისა“—ში მოიხსენება ავაზ ვარნაძე: „დიდი ვაჟკაცი ამან მოკლა თოფით ჯუნგუთაი დალესტენელი, რომლისა თავი მიართევს მეფესა შემდგომად ნიაზურის ომისა“.ესენი ძველად იყვნენ სომეხთავე მეფეთა დროსანი, არტავაზის შვილებად მოხსენიებულნი მამუკუნიანთა გვართა, რომელნიცა პირველ იყვნენ მოსრულნი კიტაიის მხრიდგან ვანსა შინა და სპასპეტნიცა სომეხთა მხედრობისა წელსა ქრისტეს აქეთ 286—სა, ხოლო შემდგომად ამისა გარდმოვიდა კახეთსა შინა ამა ვარნას შთამამავალი ვარდან მამიკუნიანი და დაეშენა ხარანბუჯს შინა.

ასლან ვარნაძე იყო 1812 წლის კახეთის აჯანყების მონაწილე, ვარნაძეთა საგვარეულოს ინანიშვილთა შტოდან, კახთა მეფის მდივანი.

ვარნაძეები იყვნენ კარდენახის მემამულეები.

1615 წლის კახეთის აჯანყების ერთ—ერთი მეთაური იყო თამაზ ვარნაძე.

ვახვახიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო კახეთში. ძლიერი თავადური გვარი. კახეთში ფლობდნენ სხვადასხვა სახელის იყვნენ კალაურის მოურაეები, კახეთის ბაზიერთუხუცესები.

„მამა გრიგოლი ვახვახიშვილი, ძე ბაზიერთ უხუცესისა და მონაზონი დოდარქელის მონასტრისა“. მეჩვიდმეტე საუკუნის ცნობილი საეკლესიო მოღვაწე.

ბიძინა ვახვახიშვილი

გიგო ვახვახიშვილი

ვახვახიშვილები

ვახვახიშვილი

ვახვახიშვილი

ვაშაკიძეები

ამ გვარის ერთ—ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია ტარასი ვაშაკიძე რუსეთის არმიის გენერალ—მაიორი (1876—1937)

ზარდალიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1782 წლის საბუთით ზარდალიშვილმა სხვა აზნაურებთან ერთად მოახდინეს თავდასხმა ბეჟან ამილახვარზე. „ასე რომ თქვენი სისხლი დაგვედო ორთავე ჩვენა და ფურცელაძესა და ჩერქეზიშვილსა, ზარდალიშვილისა და მახატელსა, ჩვენ რომელიც ოთხასის თუმანიდან შემოგვხვდა ის გადაიხადეთ“.

ზოდელავეები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჯაიანების აზნაურები. ზოდელავეები საუფლისწულო აზნაურები ყოფილანდა მე—18 საუკუნის დამლევს ისინი გიორგი ბატონიშვილს ემორჩილებოდნენ და 1904 წლის აღწერის მიხედვით ცხოვრობდნენ და ფლობდნენ მამულებს სავეკულოში, სოფელი ახუთის თემში.

ზალდასტანიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლსა და კახეთში. ზალდასტანიშვილი პატარკაცი ასისტავი ზაური 1805 წელს მას დაბრალდა ალექსანდრე ბატონიშვილისაგან სპარსეთიდან გამოგზავნილი წერილების მიღება. ამ წერილებით ალექსანდრე ბატონიშვილი ქართველ თავად—აზნაურობას მოუწოდებდა აჯანყებისაკენ. ამ „დანაშაულისათვის“ ზალდასტანიშვილს ციციანოვის წარდგინებით ჩამოართვეს აზნაურის ღირსება და სამუდამოდ გადაასახლეს ციმბირში.

ზარდიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. სახასო აზნაურები. იყვნენ ქართლის სამეფო მოურავები, სამოურავო ჰქონდათ მალრანდოვლეთში.

1769 წლის 3 ივნისს დათარიღებულ საბუთში ზარდიაშვილები დასახლებულები არიან დავითაშვილების აზნაურებად, რომლებიც ქსნის საერისთაოში ცხოვრობენ.

შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ზანდუკელები

აზნაურული გვარი ქართლში. არაგვის აზნაურები.

1783 წლის 24 ნოემბრის ერთ—ერთ საბუთში მოხსენიებულია აზნაურ ბეუან ზანდუკელი შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ანა ზანდუკელი

ზაალიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქვემო ქართლში. ბარათაშვილების განშტოება და მათი შთამომავლები არიან. ამ გვარის მესვეური იყო ზურაბ ბარათაშვილის ძე ზაალი.

ძირითადად მეფის აზნაურები არიან: ზაალიშვილები მოიხსენებიან XVIII ს. შუახანებში. ქაიხოსრო ზაალიშვილის მიერ პაპუნა წერეთლისადმი გაცემულ ყმის გირავნობის წიგნში. ამ საბუთიდან ირკვევა, რომ ზაალიშვილი ვალის გირაოდ აძლევს წერეთელს მზარეულიშვილ სესხს, კაპანაძე კაციას, გოგიას ცოლ—შვილით, მამულითა და ალაგით ბეგარ—ყალანით. ზაალიშვილი არის აგრეთვე სოლოლ—აშვილთა შტოგვარიც. „1728 წ. გიორგობისთვის 9. ჰეჯუბაშვილი ხახუა ყიდულობს ტაბახმელას ზაალიშვილებისაგან მამულს. ზაალიშვილები მოდიან თავად სოლოლაშვილებისაგან და ნასყიდობის წიგნშიც ასე არიან შეტანილნი.

ზაალიშვილები იყვნენ, როგორც აზნაურები, ისე ყმა—გლეხებიც.

ზაალიშვილი

ზედგინიძეების ოჯახი

ზედგინიძეები

ფეოდალური საგვარეულო აღმოსავლეთ საქართველოში. ზედგინიძეები XIV ს. I ნახევარში დამკვიდრდნენ მდინარეების რეხისა და მეჯუდის სანაპირო ტერიტორიაზე. ზედგინიძეთა ისტორიასთან დაკავშირებით მოიპოვება ცნობა ვახუშტი ბაგრატიონისა სადაც ნათქვამია: „ხოლო რომელთამე ამათ გვართა წარჩინებულების გამო მიიღეს თავადობა დროსა გიორგის მეფობის წელს ქრისტეს აკეთ 1465 წელსა და იწოდებოდნენ ზედგინიძეთა და შემდგომად ოდეს იორამ დენგინიძემ განაწირა მეფის ალექსანდრეს—ძე გიორგი მეფე ბაგრატიონი ორგულთა კაცთა ხელთა სიკვდილისაგან და თვით ზედგინიძე იორამ მოკლულ იქნა ნაცელად მეფისა, ამისა ჯილდოდ უბოძა შვილთ მისთა გუარად ამილახორობაი და უფროსსა ძესა მისცა სპასპეტობა ქართლს, მოურაობა გორსა და ციხე გორისჯუარი და სხუანი ადგილნი, რომელნიც იწოდებიან აწ საამილახვროდ“. ზედგინიძეთა საგვარეულოდან ამილახვროდ პირველად ჩანს თაყა ჯანიბგის—ძე.

ალექსანდრეს მეფობის დროს ზედგინიძეების მეფის ერთგულებას იჩენენ. ასეთი დამსახურებისათვის ისინი იღებენ გორის მოურავობას, ეზოს ჩუხჩარჩობას, მოლარეთუხუცსობას. დაბა—სოფლებს, ყმა—მამულს, მაგრამ თუ ზედგინიძეები ალექსანდრე მეფის თვალში „დიდად ერთგულნი და თავდადებით ნამსახურნი“ ჩანან, ასეთად როდილა იყვნენ ვახტანგ ალექსანდრეს—ძის მეფობისას. ვახტანგ მეფემ თავისი ქვისლი თაყა ზედგინიძე დაიჭირა და ლიხთიმერეთს გამოჰკეტა.

ზედგინიძეებმა მალე ბაგრატი მეფის ნდობა დაიმსახურეს და თუმცა დიდი ქრთამით, მაინც გორის მოურავობა კვლავ დაიბრუნეს და მამულებიც თანდათან შემოიმტკიცეს.

ასეთია ძირითადი მოვლენები ზედგინიძეთა სახლის ისტორიიდან XIV—XV ს.ს.—ში.

ზურაბიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. ზურაბიშვილი

ესენი იყვნენ სომეხთ სამეფოდგან მოსრულნი ანის ადგილიდგან დროსა მეფისა ბაგრატისა-სა, წელსა ქრისტეს აქეთ 1064—სა და მერე იყვნენ ამათ გვართაგან ორნი ზურაბ და ნაზარ ზურაბის შვილნი.

თავადური გვარი ქართლში. საზურაბიშვილო ჩამოყალიბდა დმანისის ხეობაში XVII საუკუნეში. ამ სათავადოს ფუძემდებელია საბრითიანოს სარდალი ზურაბ ბარათაშვილი, რომელიც მოიხსენიება 1634—1637 წლებში, ბარათაშვილების ერთ—ერთი განშტოება.

ივანე ზურაბიშვილი

ლევან და არჩილ ზურაბიშვილები

ზავარაშვილი

ამათნი წინაპარნი იყვნენ სპარსნი ზავარ აღალარად ხსენებულნი და როსა მეფისა როს-ტომისა 1655 წ. იწოდნენ ზავარაშვილად და მიიღესლა ქრისტიანობა და არიან ესენი მოხსენ-ებულ ტრაკატატსა შინაცა.

ზუმბულიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. საკათალიკოსო აზნაურები. 1781 წლის 20 აგვისტოს გოგია ზუმბულიძემ არზა მთართვა მეფე ერეკლე II—ს: „მცხეთისა და კოდმანში მამულები მაქვს და აქამდინ ჩვენს მამულებს გარეშე კაცნი ხნოვენი ბრძანება არა გექნოდა და ღალას ვერავის ვართმევდით... ეინც ჩვენს მამულს ხნევდეს ღალა მამცენ. ღმერთი გაგიმარჯვებს“.

ზაზაშვილები

აზნაურული გვარი. „გრიგორი ზაზაშვილი“ XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში იყო ალავერ-
დელი მიტროპოლიტი, მიმრქმელი მეფე გიორგი XIII—ისა ძის დავითისა.

თარხნიშვილები

სათავადო სახლი ქართლის სამეფოში. დამაარსებელია გ. სააკაძის შვილი იორამი, რო-
მელსაც როსტომ მეფემ XVII საუკუნის 30—იან წლებში სააკაძეთა საგვარეულო სამფლო-
ბელო აღუდგინა. სხვა მამულებიც უბოძა და თარხნობა დაუმკვიდრა. ამის შემდეგ იორამის
ჩამომავლებს თარხნიშვილები ეწოდათ. ისტორიულ საბუთებში ისინი ზოგჯერ მოურავიშ-
ვილებად და თარხან—მოურავეებად იხსენიებიან. აზნაურ სააკაძეთა გვარის ამგვარი შეცვ-
ლა მათ გათავადებას ნიშნავს. თარხნიშვილების სათავადო მოიცავდა თეძმის ახალქალაქსა
და ღიმის მიდამოებს.

დიმიტრი თარხნიშვილი

გენერალი თარხნიშვილი

თარხნიშვილების სასახლე

თაზიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. საეკლესიო აზნაურები. 1764 წელს ანტონ I—მა გომის მოურავობა უბოძა თაზიშვილებს. თაზიშვილები აგრეთვე იყვნენ წეროვნის მოურავები. ტარიელ თაზიშვილმა ხანჯლით მოკლა კათალიკოსი ნიკოლოზ ხერხეულიძე 1744 წელს.

თამზარაშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. სოლომონ II—მ ბეჟანია წულუკიძეს ჩამოართვა „ზემო მხარეშიდ ადგილ—მამული, სახლ—კარი, გლეხები“ და 1809 წელს თავის ერთგულ აზნაურ ქაქიქ თამზარაშვილს უბოძა.

თიკანაძეები

აზნაურული გვარი გურიაში. ნაკაშიძეების აზნაურები.

თოფურიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. როგორც კ. ბოროზდინი აღნიშნავს „საეკლესიო აზნაურებში ცნობილნი იყვნენ: ელიაშვილები, თოფურიები, ხოშტარიები და სხვები“.ამ გვარის ერთ—ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია ქართველ სამხედრო მოღვაწე, რუსეთის არმიის გენერალ—მაიორი აზნაური დიმიტრი თოფურია.

პიკასო თოფურია

თუხარელები

აზნაურული გვარი ქართლში. საამილახოროს აზნაურები. თუხარელების მამულები მოხსენიებულია XVII საუკუნის საბუთიდან, სადაც ჩამოთვლილია ზემო ქართლის სადროშოში. შემავალ მფლობელთა სოფლები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

გიორგი თუხარული

თოთრლაძეები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ტახტის აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის თავადაზნაურთა „ხავერდოვან ნიგნში“.

თათეიშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ნიჟარაძეების აზნაურები.

თოფურიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ტახტის აზნაურები. XV საუკუნის პირველ ნახევარში. 1413—1444 წლების ისტორიულ დოკუმენტს შეადგენს თოფურიძეთა სასისხლო სიგელი.

ირაკლი თოფურიძე

ოფიცერი თოფურიძე

თაყაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. თავადიშვილები იყვნენ, როგორც თავადები ასევე აზნაურებიც. ქავთარ ბარათაშვილის შვილის თაყას შთამომავლები, 1523 წელს სათავეს უდებენ თაყაშვილების გვარს. მამულებს ფლობდნენ ალგეთში, ნიანარში და ქვათეთრში. ჰქონდათ პატენის სასახლე.

გენერალი თაყაიშვილი

თავდგირიძეები

თავდგირიძეთა თავდაპირველი საცხოვრისი სამცხე—საათაბაგო იყო. აქ ქართლის ეპისკოპოსის სამწყსო თავადთა და სოფელთა XVI ს. დამდეგის სიაში „თაქთირისძე“ ანუ თავდგირიძე სამცხის წარჩინებულ გვარებს შორის არის დასახელებული, სამცხის მკვიდრ თავდგირიძეთა გვარის წარმომადგენელნი არიან ფოცხუერი და ამირა თავდგირიძეები, რომელთაგან პირველი XIV ს. ხოლო მეორე XV ს. მოღვაწე უნდა იყოს.

თავდგირიძეთა გვარის გურიაში გადმოსახლება უნდა მომხდარიყო XVII საუკუნის შუა წლებში, იმ დროს, როდესაც ვახუშტის თქმით, გამაჰმადიანდებოდნენ ყოველნი წარჩინებულნი" სამცხისა, ხოლო რომელთა არა ინებეს მაჰმადიანობა" ილტვოდნენ ქართლს, იმერეთს, ოდიშს, გურიას და სხვაგან.

სამცხიდან მაჰმადიანთაგან ლტოლვილი თავდგირიძეები აღნიშნულ პერიოდში მკვიდრდებიან გურიაში, მათი პირველი წარმომადგენელნი გიორგა და მირზაბეგ თავდგირიძეებია, რომელთაც პირველად ვხედავთ აქ XVII საუკუნის მეორე ნახევარში. გურიაში ახლად დამკვიდრებულ თავდგირიძეთა წინსვლის აუცილებელი პირობა სამთავრო სახლთან დაახლოება იყო. სწორედ ამ მიზნით გიორგი თავდგირიძემ ცოლად შეირთო ქაიხოსრო I—ის ასული და გიორგი III გურიელის და დარეჯანი. გურიელთან კეთილგანწყობილებაში მყოფი თავდგირიძეები სათავადო ადგილ—მამულს იძენენ და მალე წინაურდებიან.

თავდგირიძეები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ გურიის სამთავროს პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ამ სამთავროში მათ მაღალი თანამდებობები ეჭირათ: თავდგირიძეების ხელთ იყო

ბოქაულთუხუცესობა. ამ სახელის გარდა თავდგირიძეებს ჰქონდათ მეორე დიდი თანამდებობა — სარდლობა. გურიის სამთავროში ერთსა და იმავე დროს ორი სარდალი იყო: ერთი გურიის ერისთავთა სახლიდან, მეორე — თავდგირიძეთა საგვარეულოდან. ჩანს, ეს სამთავრო ორ სასარდლოდ იყო დაყოფილი. მამია V გურიელის დროს თავდგირიძეებს ჰქონდათ მესამე დიდი სახელო — მდივანბეგობაც.

გურიის სამთავროს გაუქმების შემდეგ თავდგირიძეთა სათაეადოც ადმინისტრაციულად გაუქმდა.

თავდგირიძეთა აზნაურები: დათუნაიშვილები, ურატაძეები, მგელაძეები, იობაშვილები, შალიკაშვილები, ჯაყელები და სხვ.

თუმანიშვილი

სამია და ტასო თუმანიშ-
ვილი

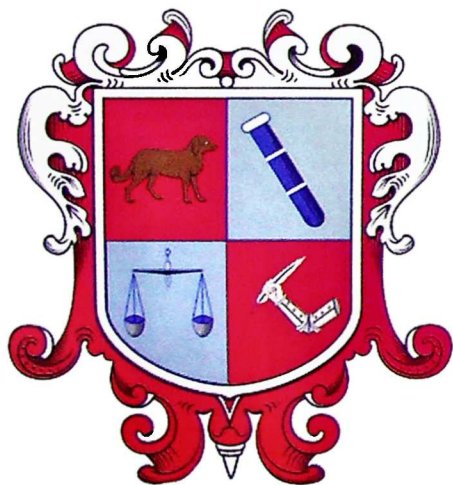
თუმანიშვილები

თუმანიშვილების გვარი XV საუკუნიდან იხსენიება საქართველოს ისტორიაში: „ვითარცა ახალდაბა კუჭაიძისაგან ჩემი ნასყიდი იყო, მისად სანაცვლოდ ახალდაბა თუმანიშვილსავე მისცა, ძველთაგან მათი ყოფილიყო“. ნათქვამია ამირეჯიბთა საგვარეულოს აღნიშნულ ერთ სიგელში. XV საუკუნეში თუმანიშვილები იხსენიებიან მეფის კარის მდივნებადაც. აკად. ნ. ბერძენიშვილის აზრით, ეს გვარსახელი წარმოდგება სახელიდან „თუმან“. მისივე ვარაუდით თუმანიშვილთა გვარი XIII—XIV საუკუნის დამლევს არსებობდა.

ზოგიერთი მეცნიერის აზრით, თითქოს შესაძლებელია თუმანიშვილთა გვარი ორბელთა ჩამომავლად ვიგულისხმოთ. ასეთი ვარაუდისას ერთგვარ ინტერესს წარმოადგენს, ნაგვიანებლად შეთხზული თუმანიანთ გენეალოგია, მათი მამიკონიანთა ჩამომავლობის შესახებ, თუ-

მანიშვილების გვარის მამიკონიანთაგან შთამომავლობის შესახებ გადმოცემა ფიქსირებულია სხვადასხვა წყაროებში, მაგრამ ის ზღაპარს უფრო წააგავს ვიდრე სინამდვილეს. როგორი გადმოცემაც არ უნდა არსებობდეს თუმანიშვილთა გვარის ჩამომავლობის შესახებ, ერთი რამ უცილობა: XV საუკუნიდან თუმანიშვილები თავისი კულტურით, შეგნებით, სოციალური ბუნებით ნამდვილი ქართველები არიან.

როგორც ცნობილია თუმანიშვილთა საგვარეულომ ძველთაგანვე გამოიჩინა თავი მწერლობაში, ხოლო ამ გვარის წარმომადგენლებს ოთხი საუკუნის განმავლობაში (XV—XVIII სს) საქართველოს სამეფო კარის მდივნის სახელო ეჭირათ. ესენი ძველად იყვნენ ეანის ადგილთა შინა მოსულნი კილიკიიდან და მსახურებდნენ მეფესა ბაგრატიონსა თეოდორეს, სომეხთა მეფესა წელსა 1167—სა, ხოლო უქნასკნელ ამათგანი გვარნი უკვე გარდასახლდნენ გილანსა შინა და იყო ამათსა შინა უპირველესი თუმანა სომეხი თავადობის

თუმანიშვილების და თურქიძეების ოჯახი

თუმშალიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. მართყოფში ჰქონდათ საგვარეულო კოშკი. თურქესტანიშვილები თავადური გვარი საქართველოში. 1672 წელს ერეკლე მეფემ ოთარ თურქესტანიშვილს სასახლის ადგილი უწყალობა.

თექთურმანიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ვახუშტის ცნობით „ხოლო ესე ნუგზარ, იყო ერისთავი არაგვისა, რამეთუ პაპა იყო აზნაური ვანათელი და პირველსა მეფობასა სვიმონისასა უკუდ-გა ვანათის ციხის მპყრობელი და მან ბრძანებითა მეფისათა და შეტყუევებითა აღიღო ციხე იგი და მეფემან მიანიჭნა მუნ მამულნი. ხოლო ოდეს შეიპყრეს ყიზილბაშთა მეფე სვიმონ, ამანვე მოიწმო ქსნის ერისთავი, დაესხა და მოსწყეცა თერქთურმანიძე და ჭარმეული და დაიპყრო ბაზალეთი.

თექთურმანიძე ეგნატაშვილი ბერისთვისაც ცნობილია, მაგრამ არა როგორც არაგვის გამგებელი, არამედ ხევისა: „ხოლო ესე ნუგზარ არაგვის ერისთავს მამა—პაპათა ამოსწყეცეს ხევისა პატრონი თექთურმანიძე და დაიჭირეს ხევი“.

ბუნებრივია იბადება კითხვა, მაინც ვინ უნდა იყვნენ ვახუშტის თექთურმანიძე და ჭარმეული და ეგნატაშვილი ბერის თექთურმანიძე. ვინ არიან და რა პირობებში გახდნენ ვანათელი აზნაურები სიდამონისძენი არაგვის ერისთავებად.

XVI საუკუნიდან, სარგებლობენ რა საგარეო და საშინაო პირობების გართულებით. პატარა ლიახვის ხეობაში მცხოვრები აზნაურები სიდამონისძეები, მოიშველიებენ ოსებს და ქსნის ერისთავეებს, იმორჩილებენ ხევის ერისთავეებს—თექთურმანიძეებს, გაერისთავედებიან, ორ საერისთავოს ერთ საერისთავოდ — არაგვის საერისთავოდ გადააქცევენ. თერქთურმანიძეებს ვხვდებით აგრეთვე ამილახვრის აზნაურებად.

თაქთაქიშვილები

„ფეოდალური საგვარეულო სამცხეთში. ვახუშტი ბაგრატიონი მთავართა და წარჩინებულთა შორის მოიხსენიებს „ხოლო კუალად მესხი ამილახორისშვილი, დიასამიძე, შალიკაშვილი და თაქთაქიშვილი შემდგომად თათრობისა ჩამოვიდნენ სამცხიდან“.

„თაქთაქიშვილები პირველად სამცხის თავადები იყვნენ, მათმა წინაპარმა მაჰმადიანობა მიიღო და თაქ—ალა უწოდეს. თეიმურაზ მეფის დროს (1627 წ) მართლმადიდობა მიიღეს და ნაწილი ცხინვალთან დასახლდა, იქიდან მოყოლებული მომდინარეობს გვარი თაქთაქიშვილი. თავადად მიღებულნი, ამათნი სახლნი არიან: 1) ელიზბარის შვილები, ივანეს შვილები, და

სხვანი".

ქართლის თავადი ელიზბარ თაქთაქიშვილი (1765 წ) ცნობილია როგორც ერეკლე II-ის წინააღმდეგ მიწყობილი შეთქმულების მონაწილე."

თაქთაქიშვილი

ანატასია თაქთაქიშვილის
საოჯახო ალბომი

სოლომონ თაქთაქიშვილი
მეგობრებთან

დავით და გიორგი თაქ-
თაქიშვილები

ნიკოლია თაქთაქიშვილი

თავაქარიშვილები

აზნაურული გვარი დასავლეთ საქართველოში. ცნობილია ამ გვარის წარმომადგენელი მამუკა თავაქალაშვილი. XVII საუკუნეში მოღვაწეობდა იმერეთის მეფის კარზე მდივნად. იყო მხატვარ—მინიატურისტი, კალიგრაფი და პოეტი. 1634 წელს ტყვედ მოხვდა სამეგრელოში.

დახატული აქვს შოთა რუსთველის პორტრეტი. თავაქარაშვილები ძველი დროიდან მდივნად მოღვაწეობდნენ იმერეთის მეფის კარზე. გიორგი ლეონიძე წერს: "XVI — XVII ს.ს. მანძილზე იმერეთის მეფის მდივან-მწიგნობარის სახელს მემკვიდრეობით მამიდან შვილზე ასრულებდნენ აზნაური თავაქალაშვილები (თავაქარაშვილები). ამათგან ალექსანდრე III-ს (1639-1660) კარზე მდივნოდნენ მამუკა (ცნობილი მგოსანი და მხატვარი) და მისი ძმა პაატა; პირველი დატყვევდა 1634 წელს ლევან დადიანის მიერ, ხოლო მეორე 1640 წლიდან საუთებში აღარ მოსჩანს" (1).

მამუკა თავაქარაშვილი სამეგრელოს მთავარს ლევან მეორე დადიანს ტყვედ ჩაუვარდა 1634 წელს, მისი დის, მარიამისა და ქართლის მეფე როსტომის ქორწინებისას ამტყდარი ბრძოლის დროს. მამუკა თავაქარაშვილმა 23 წელიწადი გაატარა ტყვეობაში. ლევან დადიანის კარზე იგი ეწეოდა ლიტერატურულ და კალიგრაფიულ მოღვაწეობას.

სამეგრელოს მთავრის კარზე ფართო ლიტერატურული მუშაობა იყო გაჩაღებული. ლევან დადიანი ცნობილი იყო როგორც კულტურისა და მწერლობის დიდი მეცენატი. იგი მრავალ პოეტსა და მწერალს მფარველობდა.

მამუკა თავაქარაშვილმა 1646 წელს ტყვეობაში ყოფნისას გადანერა და დაასურათა "ვეფხისტყაოსანი". ხელნაწერის ბოლოს თავად ავტორის ხელით გაკეთებული მინაწერიდან გვგებულთ: "დიდება სრული მყოფელსა ღმერთსა, ყოველთა შემწე მფარველს. ვეფხის ტყაოსანი თიბათვესა ცამეტსა, სრულ თვრამეტსა აგვისტოსა, ქორონიკონსა სამოცდათორმეტს... რამ აკლდეს ნურაინ და მწყველით. ტყვეობაშიდ ვსწერდი, ოცდა ცხრა რვეული არის, ფურცელი... ორმოცი" (2).

თურმანიძეები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ცნობილ მკურნალთ საგვარეულო პირველად მოიხსენიება XI საუკუნეში. იერუსალიმის ჯვრის მონასტრის აღაპში მოიხსენიებიან ესენბულ და ნინო თურმანიძეები. 1523 წლით დათარიღებულ ერთ—ერთ საბუთში მოიხსენიებიან როსტევან და ზოსრო თურმანიძეები.

რუსეთ—თურქეთის ომის დროს 1854—1865 წწ. თურმანიძეთა გვარის წარმომადგენელი და ბეჟან თურმანიძე, სამედიცინო დამსახურებისათვის დააჯილდოვეს სტანისლავის III ხარისხისა და წმ. ანას II ხარისხის ორდენებით.

ერთ—ერთ ლეგენდის თანახმად იტალიელების ეროვნულ გმირი ჯუზეპე გარიბალდი, ერთ—ერთმა თურმანიძემ მოარჩინა.

ამათნი გვარნი არიან იმერეთიდან სამეფო აზნაურნი, მოსრულნი ქართლში დროსა მეფისა თეიმურაზისასა ქრისტეს აქეთ 1748 და რომელნიცა მოხსენებულ არიან მეფისა ირაკლისაგან ტრაკტატსა შინა, ამათნი გვარნი რომელნიმე სახლობენ ქართლში და რომელნიმე იმერეთს.

თაყაიშვილები

ერთ—ერთი ვერსიის ცნობილი საზოგადო და პოლიტიკური მოღვაწე XVIII საუკუნის გაიხ რექტორი იყო გვარად თაყაიშვილი. თანიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. გვარი თანიაშვილი გვხვდება 1678 წლის სიგელში, რომელიც გაცემულია ნიკოლოზ ამილახერისა და ედემოზ კათალიკოზის მიერ. ამ გვარის ერთ—ერთი ცნობილი წარმომადგენელია სულხან თანიაშვილი. XVII საუკუნის მეორე ნახევრის პოეტი „ამირანდარეჯანიანის“ ერთ—ერთი გამლექსავე. ამ გვარის მეორე ცნობილი წარმომადგენელია ბეგთაბეგ თანიაშვილი, რომელიც ცნობილია როგორც მდივანი და მწიგნობარი მეფის გიორგი XI. მას 1680 წელს გადაუწერია „ვეფხისტყაოსნის“ ერთ—ერთი საუკეთესო ნუსხა.

თანიაშვილები არიან მარტიროზიშვილებისა და ბეგთაბეგიშვილების თავადური საგვარეულოების დამაარსებლები.

გენერალი თაყაიშვილი

თაყველისშვილი

ამათ წინაპართა გაუგვარდათ ადგილისა გამო თაყველისა, რომელიც მოსახლეობენ მუნ. ესენი არიან ძველად რაჭის ადგილიდამ გარდმსულნი ქართლსა, მოსულან ვახტანგ მეფის დროს 1712 წ. და ცნობილიცა დროსა მეფისა თეიმურაზისასა მცირე აზნაურად, რომელნიცა მოხსენიებულ არიან ტრაკატასა შინაცა.

თულაშვილები

აზნაურული გვარი ქვემო ქართლში. „სამწევრისის ტაძრის წარწერაში (X ს) მოხსენიებულია მამასახლისი თულაისძე. თულაშვილები იყვნენ საბარათიანოს მებატონეები, რომლებსაც ყმები ეკუთვნოდათ: ღვევს, ზრბითს, ანუფის, ბევრეთს. 1906 წელს ჩამოართვეს თულაშვილებს ღვევის გლეხები, რომლებიც „ორიანობის“ დროს მეფე ერეკლეს მეითრიშვილებისთვის ნაურთმევიათ და თულაშვილებისათვის მიუცია.

ეთრეშია ტულაშვილი

იოთამიშვილები

იოთამიშვილები თავიანთ გვარის სათავეს იღებენ იოთან ბარათაშვილისაგან. იოთამი 1536 წელს გაეყარა თავის სახლიკაცს — ორბელს და ამ ნიადაგზე შექმნა საიოთამიშვილო, მაშინ საიოთამიშვილოს ტერიტორიაზე 80—მდე სოფელი მდებარეობდა 663 კომლი ყმით. დროთა ვითარებაში ეს გვარი დაკნინდა და 1721 წლის აღწერით 18 სოფელში მხოლოდ 90 კომლი ყმაღა ჰყავდათ.

იობიშვილები

აზნაურული გვარი გურიაში. თავდგირიძეების აზნაურები. XVII საუკუნეში მამუკა თავდგირიძეს სახლთუხუცესად ჰყავდა აზნაური იოთარ იობიშვილი, რომელსაც ოცდახუთი მოსახლე გლეხი ჰყოლია.

იოსელიანები

აზნაურული გვარი იმერეთსა და ქართლ—კახეთში. ტახტის აზნაურები იმერეთის სამეფო კარზე მაღალი თანამდებობები ეკავათ. მელვინეთუხუცესის თანამდებობას ორი კაცი განაგებდა, წერეთლების გვარიდან და აზნაურ იოსელიანთა გვარიდან, მესტუმრეთუხუცესის თანამდებობაზე ინიშნებოდნენ აზნაურები — მდივნის, საყვარელიძისა და იოსელიანის გვარიდან.

იოსელიანები იყვნენ „ფიცის კაცები“.

იოსელიანთა გვარიდან მრავალი წარჩინებული და გამოჩენილი პირი გამოვიდა: ეგნატე იოსელიანი, მწერალი მეფის გიორგი მეცამეტის, მოურავი ტირძისში. პლატონ იოსელიანი, მწერალი და მემატიაზე გიორგი მეცამეტესა. დავით დადიანის მეგობარი. ოტია იოსელიანი, ჩვენი დროის უშესანიშნავესი მწერალი.

1850 წელს როცა ქუთაისში აპირებდა ჩამოსვლას რუსეთის იმპერატორის მემკვდრე, დავით დადიანმა მასთან წარსადგენად მოიწვია 53 თავადი და მარტო 9 აზნაური. ერთ—ერთი აზნაურთაგანი იყო ფილიპე იოსელიანი.

ზაქარია იოსელიანი, გენერალ—მაიორი, 1812 წლის ომის მონაწილე, მისი გმირობა სამაგალითო ყოფილა. ნ. მურავიოვი წერს: „წარმოშობით იმერელი, არაჩვეულებრივი სიმაღლის, ძლიერი, უშიშარი, ღარიბი, უბრალო, თვინიერი, აქვს ხუთი თუ ექვსი ჭრილობა. პოლკში ჰყვებოდნენ, რომ 1812 წლის კამპანიის დროს მას შეუშინევია, თუ როგორ შესულა 12 ფრანგი ერთ ბოსელში, იოსელიანს აუღია შუბი, წაუყვანია თან ერთი ულანი, მოლდაველი, გვარად კარპოვი, შევარდნილა იმ ბოსელში და ერთიანად გაუჟღელტია ყველა...“

პლატონ იოსელიანი

ანტონ იოსელიანი

პლატონ იოსელიანი

იარაღიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. ქართლის თავადები. ბარათაშვილთა ერთ—ერთი შტო. იარაღიშვილებიც 1721 წლის აღწერაში მოიხსენიებიან, როგორც ცალკე სათავედოს მფლობელები. ბარათაშვილი ირაკლი იხსენიება 1523 წელს ორბელიანთან 1529 წელს.

ირაღაშვილი გიორგი. მდივანი 1721 წლის აღწერით მებატონე, როსები მეჯინიბეთუხუცესი, თეიმურაზი 1721 წ. აღწერით მებატონე. ესენი არიან გვარით სომხითის ერისთავის გვარისანი, ხოლო ამათგანსა ეწოდა რომელსამე იარაღი და მერე მისთა შთამომავლობათა გაუგვარდათ იარაღის შვილობა მეფობისა გიორგისასა ქრისტეს აქეთ 1609 და მუნიდგან ინოდებიან იარაღის შვილებად.

ოსიტაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ტახტის აზნაურები: „წილკნელ სარგოს გარიგების წიგნი“ 1669 წ. ეკუთვნოდათ არაგვის ერთ—ერთი მთავარი პუნქტი ნაოზა. იყვნენ სოფ. ნაოზის მეპატრონენი. ოსიტაშვილები შეტანილია ერეკლე II—ის მიერ რუსეთის იმპერატორისადმი წარდგენილ თავადაზნაურთა სიაში. სოფელ ნაოზაში დღესაც შემორჩენილია ოსიტაშვილების საგვარეულო ციხე—კოშკები.

ინასარიძეები

„წარჩინებული ისტორიული საგვარეულო რაჭაში, მოხსენიებულია 1401—1413 წ. „ამილახუარმან გვიჩილა... ვითა პატრონისა ამირინდო ამილახუარისა ჟამსა შიგან პატრონმან მეფემან ბაგრატ შუა დამუხდობად ლულაბერიძე და ინასარიძე გუიბოძნა“.

„ინანუს იყო სომეხთა მეფეთა თანამზღებელი ბაგრატიონთა გვარისა, თავადად მიღებულ და ამათნი გვარნი მოვიდნენ იმერეთს და ინოდნენ ინასარიძეებად“. ხელმწიფის კარის გარიგებაში რომელიც XII—XIII სს—ის ისტორიულ წყაროს წარმოადგენს. მოხსენიებულია ?? მნიგნობარი ინასარიძე. „ოდეს მათი პატრონის მეფის შვილი მოვიდა, შეიყარნეს კათალიკოზი თანა ჰყვა და აღს. ეკლესიის კარს დგა. და რაი წვევის ჟამი მოვიდეს, საწოლის მწოგნობარი ინასარიძე პატრონის წინაშე დგა და პატრონმა ბრძანა „ვინ აწვიის კათალიკოსიო?“

იმერლიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ქსნის ერისთავის აზნაურები.

იალღეზიძე-იალღეზიშვილი

აზნაურული გვარი ქართლსა და კახეთში. ტომით ოსები. ერეკლე II—მ მისცა აზნაურობა. „კალმახობაში“ იალღეზიძე ასეა დახასიათებული: „იოანე ოსყოფილი, რომელმანაც მიიღო ფილოსოფია და სთარგმნა ოსთა ენათა ზედა კონდაკი და ლოცვანი: და მრავალნიც დაიმონა-ფა“. დიდი როლი შეასრულა ოსების გაქრისტიანებაში.

იაშვილები

ყველაზე ადრინდელი ცნობა იაშვილთა საგვარეულოს შესახებ დაცულია კოტრიძეთა 1432 წლის სასისხლო სიგელში. ხოლო შერაზადაშვილთა 1484—1510 წლების სასისხლო სიგელში მეფის „დარბაისელთა“ შორის პირველ ადგილზე იხსენიება ვარდან იაშვილი.

იაშვილთა სათავადოს ჩამოყალიბება საგვარაუდოა XV ს. მიწურულს. XVII ს. იაშვილები ფრიად გავლენიანი თავადები ჩანან, ამიტომ იყო, რომ ქართლის მეფემ გიორგი XI—მ თავისი ძმისწული ელენე, რომელიც ალექსანდრე იმერთა მეფის მიერ იყო „დანინდული“ ქაიხოსრო იაშვილს მიათხოვა.

XVIII ს. დამდეგიდან იაშვილებს მეტად მძიმე სამეზობლო პირობები შეექმნათ. დანინ-აურდა რაჭის ერისთავი. წაართვ ამათ კვარის ციხე და იაშვილთა მამული თვითონ დაიპყრო, ამგვარად იაშვილთა სათავადოს რაჭის ერისთავებმა მოუღო ბოლო.

იაშვილების აზნაურები: ტუნაძეები და მხეიძეები.

იორამიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. „იორამიშვილი, გვარით ბერძენი იორის შვილები, მოსულნი ძველადვე საბერძნეთიდან და მუნიტგან ინოდებიან იორამიშვილებად, აზნაურად მიღებულნი“.

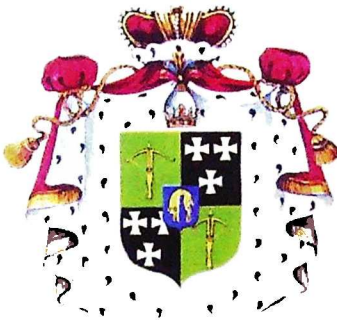
ინალიფა

საქართველოს და აფხაზეთის თავადური გვარი (ინალიშვილები), წარმოადგენენ ჩაჩების (შერვაშიძეების) განშტოებას. იმერეთის მეფის სოლომონ I ცოლის რუსუდანისა, რომელიც იყო ინალი შერვაშიძის შვილი. ეს ინალი იყო ინალიფების (ინალიშვილების) გვარის ფუძემდებელი.

იონათამიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. „აზნაურ იონათამიშვილთა წინაპართაგანი ვინმე იყო მონათესავე ციციშვილი, იონად წოდებულ და პირველივე მოსახლენი, გვერდის ძირს მოსულა კონსტანტინე მეფის დროს ცნობილნი მეფის როსტომისავე დროს და გაუვარდათ იონათმისა გამო შვილთა მათთა იონათამისშვილობა და არიან ტრაქტატს შინაც მოხსენიებულნი“. იეგულას შვილი

ამათნი წინაპარნი არიან სომეხთა მეფობათაგან ადგილით ყარსით ფრანგნი. მოსრულნი და ცნობილნი აზნაურად ადრევე და მეფისა თეიმურაზისა და ირაკლის განვე ცნობილნი 1778 წ. რომელნიცა მოიხსენებიან ტრაქტატსა შინა, დიდებულსა მეფისა ირაკლისას.

ალექსანდრე ინალიფა

კაჭკაჭიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ქსნის ერისთავის აზნაურები.

კანდელაკები

აზნაურული გვარი საქართველოში. საინტერესოა ის ფაქტი, რომ კანდელაკები თითქმის საქართველოს ყველა კუთხეში დასახლებულნი არიან, როგორც აზნაურები. ისტორიაში ცნობილია იოსებ კანდელაკი, რომელიც აღიზარდა გელათში და შემდეგ ცხოვრობდა ათონში, მან XVII საუკუნეში ბერძნულიდან თარგმნა ბასილის ასკეტიონი.

გადმოცემის თანახმად წარმოშობით ბერძნები არიან, კუნძულ კრეტადან, თავდაპირველად მღვდელმსახურები იყვნენ, შუა საუკუნეებიდან გადავიდნენ საქართველოში. საგვარეულო ადგილია სოფ. ბზვანი.

ივანე კანდელაკი

კიტები

აზნაურული გვარი ოდიშში. მუხურას ნუსხაში შეყვანილია ხუთი კომლი აზნაური კიტები.

კაცია, დემეტრე კიტია, გავაშელ კიტია, ამულაბარ კიტია, ელჯარ კიტია, პირნათე კიტია. ეს ხუთი კომლი კიტია აზნაურია და მათ პურის ჭამისა და ლაშქრობის გარდა ევალებოდათ თავიანთი გლეხების და ხარების მიშველიება სადრის სახასო მინის დამუშავების დროს.

კლიმიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციცილევების აზნაურები. ბარძიმ დიმიტრის ძე ციციშვილმა პაატა კლიმიაშვილს წიგნი მისცა: „...დაგვჭირდა, ჩვენს ქვეყანას აღარ გაიძლეოდა, ყიზილბაშში წამოველ, იქ დამჭირდა და მოგყიდეთ ჩვენი ალალი ბარათით ნილზდომილი ხვედურეთს გულიაშვილი შიო თავისი შვილით, ძმით, ძმისწულეებით“.

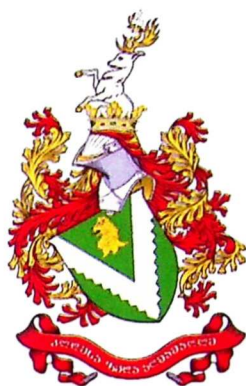
1799 წლის 18 ოქტომბრისას გიორგი XII-ის ბრძანებით მოხსენიებულია აზნაურიშვილი ტეტია კლიმიაშვილი. შეტანილი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ალექსანდრე კლიმიაშვილი
ვაჟთან ერთად

კეცხოველები

აზნაურული გვარი ქართლში. ტახტის აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის თავადაზნაურთა ხავერდოვან ნიგნში".

ნიკო კეცხოველი

კლდიაშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. იმერეთის სამეფო აზნაურები. ეჭირათ იმერეთის სამეფო მოურავის სახელო, სიმონეთის მოურავეები.

დავით კლდიაშვილი

კორძაიები

აზნაურული გვარი იმერეთში. იმერეთის სამეფო აზნაურები. იყვნენ საჭილაის სამეფო მოურავები. კორძაიები იყვნენ აგრეთვე ოდიშის ტახტის აზნაურები. 1850 წელს როცა ქუთაისში აპირებდა ჩამოსვლას რუსეთის იმპერატორის მემკვიდრე, დავით დადიანმა მასთან წარსადგენად მოინვია 9 აზნაური, რომელთაგანაც სამი: ზა-ლიკა, სიკო და გიგო კორძაიები იყვნენ. კაკოიშვილები. აზნაურული გვარი იმერეთში

ილო კორძაია

კობიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლსა და კახეთში. „კობიაშვილი ყუბილხან იყო თათართა უფროსი დროს დაპყრობისა თათართაგან, კახეთს და ოდეს ასწყვიტეს კართა. მისი ყუბილხანის ნათესავი ვინმე დაშთა და მოინათლა და მიიღეს შეფეთა აზნაურად 1253 წელს და იწოდებოდა აზნაურებად“.

კობიაშვილები იყვნენ არაგვის ერისთავების აზნაურები.

1662 წელს ერეკლე მეფემ ელენე დედოფალთან ერთად გიორგი კობიაშვილს ყმა—მამული უწყალობა.

ალექსანდრე კობიაშვილი

კობიაშვილი

იუნკერი სეიმონ კობიაშვილი

კოკონაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები.

კობახიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთსა (რაჭაში) და ქართლში. „კობახიძენი არიან ერევნის ადგილიდან მოსულნი კალმაფურიდამ იმერეთს, იმერეთიდან ქართლს. მოვიდნენ იმერეთს 902 წელსა და შერაცხილ იქმენ აზნაურად“.

ამირან და აკაკი კობახიძეები

გოგუცა კობახიძე

ნადეჟდა კობახიძე

კოტეციშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. „აზნაური კოტეციშვილი, ამათი წინაპართ ეწოდა სახელად კონსტანტინე. გარნა ეძახდნენ კოტეტსა და ამის გამო გაუვარდათ შთამომავლობათა მათთა. კოტეტს შვილობა, ესენი არ არიან ძველი აზნაურნი, არამედ მეფემან თეიმურაზ 1703 წელსა უბოძა მღვდელსა კოტეტსა და შვილთა მისთა აზნაურობა, რადგან კარის ეკლესიის დეკანოზი იყო. ან კოტეტის ეკლესიად წოდებული ტფილისსა შინა სამეფო სახლის ადგილასა და არიან მოხსენიებულ ტრაქტატსა შინა“.

ძმები კოტეციშვილები

კიკნაძეები

აზნაურული საგვარეულო იმერეთში. იმერეთის სახასო აზნაურები. მნიშვნელოვან როლს ასრულებდნენ იმერეთის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. 1810 წელს იმერეთის აჯანყებას აზნაური კიკნაძეები თავად აბაშიძეებთან ერთად ერთ—ერთ ბრძოლას ხელმძღვანელობდნენ. XVII საუკუნის ერთ—ერთი საბუთით დავით და პაატა ციციშვილებმა კიკნაძეების დახმარებით დაარბიეს ძამის ხეობა.

კიკნაძეები მამულებს ფლობდნენ ხარაგაულში. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

კიკნაძე

კიკნაძე

კარგარეთელები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები. ქართველ კალიგრაფთა გვარი. სვიმონ კარგარეთელი მოღვაწეობდა XVI საუკუნეში სამხრეთ საქართველოს სავანეებში. 1541 წელს გადაუწერია პოლემიკურ—დოგმატიკური სამეცნიერო კრებული.

იესე კარგარეთელი. XVII საუკუნის კალიგრაფი.

ამბროსი გაბრიელის ძე კარგარეთელი. ლომსიანისძესა და საბა ნაჭოფაძესთან ერთად გადაუწერია ბედიის გულნი.

ვასილ დიმიტრის ძე კარგარეთელი. რუსეთის არმიის გენერალ—მაიორი, დაჯილდოებული იყო წმ. სტანისლავის III ხარისხისა და წმ. ანას III ხარისხის ორდენებით.

შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“. გიორგი კარგარეთელი XVI საუკუნის კალიგრაფი.

კორინთელები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. IX—X საუკუნეებში. გვარი მიმდინარეობს ქსნის ხეობის ადგილას, კორინთის სახლიდან, გვიან საუკუნეებში დაკნინდნენ და აზნაურებად ჩამოქვეითდნენ.

კროჭები

აზნაურული გვარი იმერეთში. იმერეთის სამეო კარზე ეკავათ ბაზიერთუხუცესის თანამდებობა. კროჭებმა გადაიკეთეს გვარები, ზოგმა აბაშიძედ, ზოგმა საყვარლიძედ და ზოგმა ასათიანად, სინამდვილეში მათი ადრინდელი გვარი ბოჟაძე იყო.

კახიანები

აზნაურული გვარი იმერეთში. მიქელაძეების აზნაურები.

კალატოზიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში.ამათნი გვარნი რომელნიმე ატყვიან კავკასიის შთამომავლობათაგან, გარნა ცნობილ არიან დავით მეფის დროსა 1469 წელს და ვინაიდგან ამათ ნინაპართა იცოდნენ არქიტექტურობა და კალატოზობა, ამის გამო გაუუვარდათ კალატოზობა გვარად და არიან ან მოსახლედ ქართლში რაოდენმე სახლად მდებალ აზნაურებად და სწერნიან ესენიცა ტრაკატასა შინა.

1764 წელს ერთ—ერთ არზაში მოხსენიებული გიორგი კალატოზიშვილი წყალობას ითხოვს ერეკლე II—ისგან რათა დაუბრუნონ მას მისი ყმები.

კალატოზიშვილი დავითი. აზნაური. კახეთის 1812 წ. აჯანყების მონაწილე.

კალატოზიშვილი იოსები. აზნაური. ქარხნის მუშრიბი. ეს თანამდებობა მისცა მას გიორგი მეცამეტემ.

კაპანაძეები – ქართლის

აზნაურული გვარი ქართლში. საამილახვროს აზნაურები. ალექსანდრე ამილახორის შვილმა აზნაურ კაპანაძეს წიგნი მისცა: „...ვინაიდგან ესე აზნაურშვილნი ჩვენნი თაღლუზიშვილები ამოწყდნენ და დაშთა მამული მათი ბეითალმანად ჩვენდა, ჩვენც ხელი გვენიფება, ამისთვის ყოვლითა გულსაკრებითა მოგვიცია შენთვის“.

კოპაძეები

ნარჩინებული ფეოდალური საგვარეულო მესხეთში.აზნაურები.ისტორიულ დოკუმენტებში დაცულია "კოპაძეთა მოსახსენიებელნი" „... აყრილია. რუისის 1715 წლის საეკლესიო დავთრის მიხედვით, ძველი გვარებიდან დღეს აქ ცხოვრობენ: მამაგულაშვილები, ივანაშვილები, კოპაძეები, კობახიძეები.“ სოფელში გორაკზე პატარა ეკლესიაა, რომლის წარწერა გვამცნობს: "ქ. იწროსა სამარეს: მდებარე პატა: ყარლას: შვილი: და მემცხედრეს: რატიშვილის ასული ხახუა: ვინც შენდობა ბრძანოთ, შეგინდოს თქვენც. 1697წ."

კვინიხიდეები

ფეოდალური საგვარეულო იმერეთში. ამ გვარის უწარ-
ჩინებულესი წარმომადგენელია დავით კვინიხიძე. სოლომონ
I—სა და დავით გიორგის—ძის უახლოესი კარისკაცი. აქტი-
ურად მონაწილეობდა იმერეთის საშინაო საქმეებში, როგორც
იმერეთის მდივანბეგი, საგარეო საქმეებში იმერეთის სამეფოს
წარმომადგენელი რუსეთის საიპერატორო კარზე.

სოლომონის მიერ გაცემულ ერთ საბუთში დავით კვინიხიძის
მისამართით ვკითხულობთ: „მარადის ერთგული და მრავალ-
გზის გარჯილი და ნამსახური ჩვენი საყვარელი თანამზრახი
მდივანბეგი და კნიაზი დავით სრულიად მისანდობელი ჩვენ-
გან“.

გენერალი კვინიკაძე

კურცხალიები

აზნაურული გვარი იმერეთში. წერეთელთა აზნაურები.

მიშკა კურცხალია

კუპატაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ამილახვრების აზნაურები. 1797 წლით დათარიღებულ
ერთ—ერთ საბუთით ბარძიმ ამილახორისშვილმა წყალობის წიგნი მისცა გიორგი კუპატაძეს
და იგი საუფლისწულოს მოურავად დანიშნა. „ჩვენი ყმების საუფლისწულოების მოურაობა
ფხვენის, თამარაშენის, წორბის, რაც ამ სოფლებში მოსახლე გლეხნი ჩვენი ყმანი არიან, და ან
რაც დასახლება და ან რაც საკომლოები გვაქვს ამ სოფელში. შენთვის გვიბოძებია სამოურა-
ოდ, როგორც საამილახორის მოურავეები მოურაობენ. შენც ისე ერთგულად უნდა შემოყრაო
ამათ და ამათგან კომლზე ერთს კოკას ღვინოს დღესასწაულს დღენს ძღვენის, სართვლოს
ძღვენს ერთ დღეს მკას. ერთს დღეს ბარვას მისახურებდე. ქალი გათხოვდეს, საჩექმეს გა-
მოართმევდე, ჩვენგანაც ჩვენის შემოსავლდამ, შენის სახელოდამ იქიდან ათისთავს აიღებდა.
ამ ყმასა და მამულზე ბეჯითად უნდა მოიქცე. არავინ არ მოიპაროს.“

კონიაშვილები

გენერალი ალექსანდრე კონიაშვილი, დაიბადა 1873 წლის 26 ნოემბერს. სწავლობდა ჯერ ტფილისის 1—ლი კლასიკური გიმნაზიაში, ხოლო შემდეგ ტფილისის კადეტთა სასწავლებელში, მონაწილეობდა პირველ მსოფლიო ომში. 1916 წლის მარტში კაპიტანი კონიაშვილი (კონიევი) დააჯილდოვეს წმ. გიორგის მე—4 ხარისხის ორდენით, ქალაქ ერზერუმის ალების დროს გამოჩენილი მამაცობისათვის, 1918 წლიდან ქართულ შეიარაღებულ ძალებშია. მიენიჭა გენერლობა. 1919 წელს ხელმძღვანელობდა სოჭის ოლქში მყოფ ქართულ შენაერთებს, სადაც მარცხი განიცადა დენიკინის არმიასთან ბრძოლაში. შემდეგ ერთი ხანობა თბილისის უფროსი იყო. 1921 წელს მეთაურობდა სახალხო გვარდიის ბატალიონებს. ემიგრაციაში წასვლის შემდეგ მსახურობდა პოლონეთის არმიაში. იყო პოლონეთის არმიის გენერალი.

1916 წელს პირველი შეიჭრა ერზერუმის ციხესიმაგრეში, პირადად იმპერატორმა გადასცა წმ. გიორგის ჯვარი.

ალექსანდრე კონიაშვილი

კვალიაშვილები

აზნაურული გვარი

კვალიაშვილი

კერესელიძეები

აზნაურული გვარი. ლეო კერესელიძე ქართველი სამხედრო და პოლიტიკური მოღვაწე. გენერალი, დაიბადა ცნობილ მოღვაწის მათე კერესელიძის და მარიამ ყანჩელის ოჯახში.

ლეო კერესელიძე

კავთელაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში ყაფლანიშვილების აზნაურები.

კიკიანები

აზნაურული გვარი იმერეთსა და ოდიშში. „ციხის ნანგრევებია დღესაც დარჩენილი, მას კიკიანში ხიხასაც ეძახიან. კიკიანებს აქ გამაგრებული ციხესიმაგრე პქონიათ. მათი გადასახლების შემდეგ ეს ციხე დანგრეულა.“

კიკიანების გვარის ერთ—ერთ უნარჩინებულესი წარმომადგენელია რობიტაშვილები (გობიტაშვილები) ამათნი წინაპარი არიან საბერძნეთიდან თანა მოყოლილნი, თავადი ანდრონიკები დროსა მეფისა გიორგისასა წელს 1144—სა, რომელიც ამათ წინაპარი ინოებოდა სახელით გობიტად და ესე მიღებულ იქმენ თავადადვე გობიტაშვილებად (რობიტაშვილებად) და არიან მუნიტგან მცხოვრები ფხოელს შინა ერთ სახლად, ან კონსტანტინეს შვილებად ნოდებულნი.

ლარაძეები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ცნობილი საზოგადო მოღვაწენი, განსაკუთრებით გამოირჩევა პეტრე ლარაძე. ცნობილი მწერალი, ალექსანდრე ბატონიშვილის აღმზრდელი. გიორგი ლარაძე თბილისის ხარების ეკლესიის დეკანოზი. თეიმურაზ მეორესთან დაახლოებული პირი. 1590 წლის სეიმონ მეფის ბრძანებით მეკობრეების მძებნელებად გიშფარჯაება-იშვილი და ყარაიგი ლარაძე იქნენ დანიშნულნი. მათი სამოხელეო ასპარეზი დილომს ზევით და მტკერის გამოღმა ხეებამდე ადგილს შეიცავდა.

ლალიხანაშვილები – სარიდანიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. იოანე ბატონიშვილი მოგვითხრობს ერეკლე მეორის დროს როდესაც ერეკლემ შეიერთა კახეთი და ქართლი: „განახსნა დანაშთნი არაგვის ერისთვის ძენი კახეთის შინა დამიუბოძა მუნ ადგილნი და სოფელნი, რომელნიცა პირველნი ინოებოიან სარიდანიშვილებად, ხოლო მეორენი ლალიხანაშვილებად, რომელ ამათ აქეთ გაღმამხარეში მამულნი და ან არიან გვარნი ამათი აზნაურნი ლალიხანაშვილები“.

ლიონიძეები

კახეთის, ქართლისა და იმერეთის თავადაური გვარი. იოანე ბატონიშვილის ცნობით, ლეონიძეთა შორეული წინაპარი ლეკი ყოფილა, მეორე ცნობით „ლიონ თავადი იყო ძველად სომეხთა მეფეთა და ასწყდნენ გვარნი მათნი და რომელნიმე ესახლნენ კახეთთა შინა, გვარი ამათი ადრითვე და ესენიცა ამოწყდნენ“. ზ. ჭიჭინაძის ცნობით ქართველ მეფეს სპარსელებთან ომი ჰქონია და გაუმარჯვია, ამიტომ სომხეთის სამეფოსუკანასკნელი შთამომავლის ლეონ VI—ის სახსოვრად ეს გვარი ლიონიძეებისათვის დაურქმევია. ეს ამბავი XIV ს.—ში მომხდარა. ამ საგვარეულოს გამოჩენილი პიროვნება იყო სოლომონი. იგი იყო თელავის კარის დეკანოზის შვილი, ე.ი. „დაბალი“ ფენიდან იყო გამოსული, მაგრამ მას სწრაფი დანინაურება მოუტანა ფართო განათლებამ, დიდმა ნიჭმა და მხედრულმა ვაჟკაცობამ. მას დიდი გმირობა გამოუჩენია ერეკლის ბრძოლაში, სადაც დაჭრილა კიდევ, რისთვისაც ერეკლეს მისთვის თავადოა უბოძებია, საბრძოლო მამაცობისათვის სოლომონმა ერეკლე მეორისაგან მიიღო საგვარეულო გერბიც (იხ. საქ. თავადაზ. გერბები). სოლომონი ერეკლე II—ის კარზე იყო მდივანბეგი, მსაჯული, მდივანი, მეფის გავლენიანი მრჩეველი და დიპლომატი.

თავადი ლიონიძე

ლოლაძეები

აზნაურული საგვარეულო იმერეთსა და ქართლში. „ლოლაძეთა წინაპარნი არიან იმერეთიდან გამოსულნი და ესენი ჩნდნენ ერეკლე მეფის დროს 1695 წელს და ტრაქტატისა შინაცა არიან მოხსენიებულ, რომელნიმე სახლობენ ან იმერეთს და რომელიმე ქართლს“.

ლაშხიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო იმერეთში: ვახუშტი ბატონიშვილი ლაშხიშვილებს რაჭის თავადთა შორის მოიხსენიებს: „ხოლო რაჭას — ნულუკიძე, იაშვილი, ჯაფარიძე, ინასარიძე, ლაშხიშვილი“.

XV საუკუნის ერთ—ერთ საბუთში მოთხრობილია, რომ რაჭა—ლეჩხუმის თავადს ჯაფარიძეს, კუჭაიძეს და ლაშხიშვილს სვანეთის მცხოვრებთათვის შურისძიების მიზნით შეიდი წლით სრულიად გზა შეუკრავთ.

1581, 1587 წლებში იხსენიება ფარსგიჯავარ ლაშხიშვილი დავით ნულუკიძის მეუღლე.

1639—1640 წ.წ. იხსენიება თეთრო ლაშხიშვილი პაატა ნულუკიძის მეუღლე.

ცნობილია სოლომონ I—ის „ბაირახტარის“ ქაიხოსრო ლაშხიშვილისადმი მოცემული 1779 წლის 11 დეკემბრით დათარიღებული წყალობის წიგნი.

ლომინაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. რაჭის ერისთავის აზნაურები, ლომინაძეთა გვარი პირველად იხსენიება XIV—ის დამდეგს: „ღმერთო შეიწყალე სული ანასი, ჩხეტიძის და ლომინაძის სახლიშვილისა“.

ლორთქიფანიძეები

ლორთქიფანიძეთა გვარი პირველად იხსენიება XIV—XV საუკუნეებში. ამ საგვარეულოს სათავედოდ ჩამოყალიბება XVI საუკუნეშია სავარაუდებელი. XVII ს. მეორე ნახევარში იმერეთის სამეფო კარზე ჩხეიძეებთან ერთად ლორთქიფანიძეებიც პირველობენ. უკანასკნელნი ჩანს მეფემ წამოსწია ამ დროისათვის უკვე განდიდებულ ჩხეიძეთა დასაპირისპირებლად. მართლაც ჩხეიძეთა ძლიერების დამხობაში ლორთქიფანიძეებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს.

XVIII ს. შუა წლებიდან ლორთქიფანიძეები ქვეითდებიან. მათ საგვარეულო სახელოებს „ქრთამითა“ და სხვა გზებით, გაძლიერებული აბაშიძეები და ნულუკიძეები იკავებენ.

სოლომონ II—ის მეფობის პერიოდში (1789—1810) ლორთქიფანიძეებმა მიიღეს საჯავახოსა და საპაიჭაოს მოურავობაც.

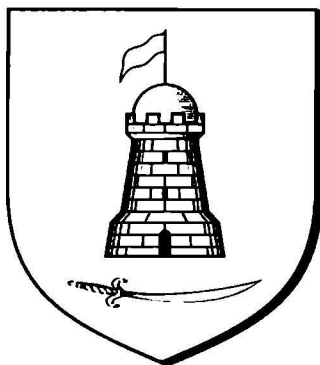
ლორთქიფანიძეების აზნაურები: ნიქაბერიძეები, ყიფიანები, მხეიძეები, მესხები.

ნიკო ლორთქიფანიძის სახლ-მუზეუმი

პარმენ ლორთქიფანიძე

ლაჭყეპიანები

აზნაურული გვარი იმერეთში. რაჭის ერისთავის აზნაურები. ლაჭყეპიანების გვარში შემორჩენილი გადმოცემის თანახმად წამოსულები არიან სამეგრელოდან. გადმოსახლების მიზეზი დადიანებთან კონფლიქტი ყოფილა. ლაჭყეპიანების გვარი გვხვდება XVI საუკუნის ერთ საბუთში.

ოლღა ლეჟავა

მარიკა ლეჟავა

ლექსები

აზნაურული გვარი იმერეთში. წულუკიძეების აზნაურები.

ლათათიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ლათათიები გადმოცემით გომეზები (გომეძეები) ყოფილან. პირველი გომეზი კირცხში ყოფილა კოკი გომეზი, რომელიც სამურზაყანოდან გადმოსულა და აქ (კიკნოხორში) შეუქმნიათ თავისი დიდი ოჯახი. ამ საგვარეულოს მეორე დიდი წარმომადგენელი იყო უთუთი გომეზი სწორედ უთუთისგან მომდინარეობს ლათათიების გვარი. კირცხში (ჩხორონყუს რ—ნი) დღემდე შემორჩენილია დარბაზის ნანგრევები, რომელიც მათ ეკუთვნოდათ.

ლოლუები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჩიჩუების აზნაურები.

ნოტიო ლოლუა

ლონგულაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში: ქსნის ერისთავის აზნაურები.

მიქელაძეები

მიქელაძეთა გვარის ყველაზე ადრინდელი ჩვენთვის ცნობილი წარმომადგენელია მანგასარ მიქელაძე. იგი პირველად იხსენიება 1326 წლის სიგელში. უფრო გვიან 1488 წელს იმერთა მეფის ალექსანდრეს დარბაისელთა შორის გვხვდება, ყელგრძელი მიქელაძე, მიქელაძეთა შესახებ იოანე ბატონიშვილის ქართველ თავადაზნაურთა გვარების „აღწერაში“ ვკითხულობთ: „ამათ გვარნი მოვიდნენ იმერეთს და მიიღო მეფემ თავადობის გვარითვე მიქელაძედ და ამათნი მდაბალნი სახლკაცი მიქელაშვილებად აზნაურებად. ან ცხოვრობენ მიქელაძ თავადნი იმერეთს, ხოლო მიქელაშვილები აზნაურად — ქართლსა“.

მიქელაძეების როლი იმერეთის სამეფოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში ფრიად თავლასაჩინოა. XVII ს. 30—იან წლებიდან სოლომონ II—სთან კეთილგანწყობაში არიან მიქელაძეები. 1798 წ. სოლომონმა დავით მიქელაძეს „ორწყალშუა“ ადგილმამული უბოძა. სოლომონის მეფობაში უნდა ჰქონდეს მიღებული მდივანბეგობაც ამ საგვარეულოს წარმომადგენელს დავით მიქელაძეს.

იმერეთში რუსული მმართველობის სისტემის დამყარებასთან დაკავშირებით, მიქელაძეთა სათავედო ადმინისტრაციულად გაუქმდა.

მიქელაძეთა აზნაურები იყვნენ: ქაჯაიები, კახიანები და მიქელაძეები.

მალრაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. 1798 წლით დათარიღებულ ერთ სიგელში ვკითხულობთ: „ჩვენ სრულიად საქართველოს დედოფალმან და დადიანის ასულმან დარეჯან ესე წყალობისა და მამულის ბოძების წიგნი გიბოძეთ მისის უწმინდესობის კათალიკოზ — ალავერდელის ჩვენის შვილის ანტონის ნებართვით შენ ჩვენ მიერ აღზრდილს აზნაურიშვილს მალრაძეს ბეჟანს, ასე რომ ობოლი იყავ ჩვენ გაგზარდეთ... იმისი მამული და სხვა რასაც მქონებული არის ყოვლისფრით შენთვის გვიბოძებია... არავინ იყოს შენი მოცილე და მოდავე ამ მამულისა“. მალრაძეების გვარი ჩანერილია რუსეთის იმპერიის „ხარვედოვან წიგნში“.

მაჭუტაძეები

გურიის სამთავროს ფეოდალური გვარებიდან ერთ—ერთი უძველესი მაჭუტაძეთა გვარია, ამ გვარის წარმომადგენელს გურიის დიდებულთა შორის ვხედავთ ჯერ კიდევ XV საუკუნის სასისხლო სიგელში.

მაჭუტაძეთა გავლენა გურიის სამთავროში დიდად ძლიერდება XVI ს. ამ დროს იკავებს რამაზ მაჭუტაძე გურიელის კარზე უპირველეს თანამდებობას — სახლთუხუცესობას. ამავე საუკუნეში მაჭუტაძეთა სახლი სასულიერო სფეროშიც წინაურდება. აფხაზეთის კათალიკოსად იოსებ მაჭუტაძე ზის. XVI—XVII სს. მიჯნაზე შემოქმედის მთავარეპისკოპოსად ბესარიონ მაჭუტაძე ზის.

XVII ს. ბოლო ხანში მაჭუტაძეთა სახლის ზოგი წარმომადგენელი აღმოსავლეთ საქართველოშიც მოღვაწეობენ.

XVIII—XIX სს. მაჭუტაძეებს სახლთუხუცესის თანამდებობის გარდა ლანჩხუთის მოურაობაც უკავიათ.

გურიის სამთავროს გაუქმების შემდეგ მაჭუტაძეთა სათავადოც ადმინისტრაციულად გაუქმდა 1830 წელს.

მაჭუტაძეთა აზნაურები: სურგულაძეები, ხალვაშები, სარჯველაძეები, მგელაძეები, ნიკოლაიშვილები, ჟორდანიები, ებრაღიძეები.

მაჭუტაძე

მაქაცარიძე

1812 წლის მონაწილეა პოდპოლკოვნიკი მაქაცარიძე.

მერაბიშვილები

მერაბიშვილები 1688 წელს მოხსენიებულნი არიან, როგორც სახასო აზნაურები, მერაბიშვილების წინაპართა გვარი ხურციძე ყოფილა

1664 წ. არჩილ მეფეს გამეფებასთან დაკავშირებით და სამახარობლოდ მდივან მერაბიშვილს ყმა—მამული უწყალობა.

მაჩაბლების სახლ-მუზეუმი

მაჩაბლები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. მსხვილი სათავადოს — სამაჩაბლოს მფლობელები. სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება მაჩაბლების ანჩაბაძეთაგან წარმომავლობის შესახებ არ უნდა იყოს სწორი. სხვა თვალსაზრისით მაჩაბელთა წინაპრები უნდა ყოფილიყვნენ აზნაური თავხელიძეები. გვარი მაჩაბელია სახელი მაჩაბელისაგან, რომელიც მომდინარეობს აჩაბეთიდან (სოფ. ლიახვის ხეობაში). მაჩაბლების დანიშნულება XV ს—დან დაიწყო. შემდეგში მაჩაბლის გვარი თავადურ სახლებად დაიყო: ზაალიშვილებად, გიორგიშვილებად, რევაზიშვილებად, ბორტიშვილებად. პირველი მათგანი ქართლის სამეფოს ერთ—ერთი დიდებული თავადი იყო, ხოლო სხვები მეორე და მესამე ხარისხის თავადებად ითვლებოდნენ. მაჩაბლების ერთი შტო ახალციხეში გადასახლდა, მაჩაბლები ქართლის სამეფოს თვალსაჩინო პოლიტიკური, სამხედრო და კულტურის მოღვაწენი იყვნენ. მათ ეკავათ მოლარეთუხუცესის, უზბაშის, მინბაშის და სხვ. თანამდებობები.

მხეიძეები (იმერეთის)

მხეიძეთა გვარი უძველესი და „უნარჩინებულისი“ ფეოდალური გვარი ჩანს იმერეთის სამეფოში. ისტორიული გადმოცემით VIII ს. პირველ ნახევარში არგვეთის მთავრებად მხეიძეთა გვარის წარმომადგენლები იხსენიან. არაბთა მხედართმთავრის მურვან—ყრუს საქართველოში ლაშქრობის დროს (736—738) დაპყრობლებთან ბრძოლაში გმირულად დაიღუპნენ არგვეთის „მთავარი“ დავით და კონსტანტინე მხეიძეები. უფრო მაგვიოდ ჩანან მხეიძეთა გვარის წარმომადგენლები XV ს. მიწურულს, მათ ეკავათ მოლარეთუხუცესის თანამდებობა.

XVI ს. მიწურულს მხეიძეთა საგვარეულოს წაერთვა მოლარეთუხუცესის თანამდებობა და ეს ძველი გვარი ყოველმხრივ დაქვეითებულია.

გიორგი მეფის მეგვიდრემ ალექსანდრე V—მ 1733 წელს ამ საგვარეულოს წარმომადგენელს ხოსიას მელვინეთუხუცესობა უბოძა, ხოლო 1786 წელს მიიღეს ოკრიბის მოურავობა. იმერელი მხეიძეების აზნაურები იყვნენ: როინიშვილები.

ჭ.შ. ამ საგვარეულოს მეორე შტო როგორც ცნობილია ცხოვრობდა სამეგრელოს სამთავროში და ჰქონდათ სათავადო რომლის საზღვრები იწყებოდა ცივისწყლიდან, სოფ. თეკლათიდან და მთავრდებოდა მდ. რიონთან. მეგრელი მხეიძეების აზნაურები იყვნენ: ბერაიები, ჯორჯიკიები.

მიწობლიძეები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1727 წლის რუსთველის სადროშოში შემავალ თავდაზნაურთა და ადგილთა ნუსხაში არიან მოხსენიებულნი. „...მიწობლიძენი, სახელით, სახლის კაცნით და განაყოფით...“

ეკატერინე მხეიძე

მხეიძე

ნიკოლოზ მხეიძე

მხეიძეების ბაღი ახალ
სენაკში საშა მხეიძე

ბაძუ ალექსის ძე მხეიძე

ლევან მხეიძის ოჯახი

მელიქიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. „თავადი მელიქიშვილი. შაჰ—აბასმა ლორე ხელში ჩაიგდო და იქ თავისი მხედრობა დასვა. ამ კუთხის მელიქმა მაჰმადიანობა მიიღო და შაჰ—აბას ეახლა. 1601 წელს ასეთი მოქმედების სანაცვლოდ ლორის ხეობა და გვარად მელიქობა უბოძა. იმ ხნიდან იწოდებიან თავად მელიქიშვილებად“. ესენი პირველ იყვნენ სომეხნი ლორის მელიქთა ნათესავთაგანი აზნაურნი და ოდეს მოვიდა შააბაზ ყაენი ერევანს მხედრობითა დიდითა და მუნ იხილა მეფე გიორგი ქართველთა და ალექსანდრე მეფე კახთა და ბრძვეს ომალთა ერევანს და ალილეს ციხე ერევნისა და განდევნეს ოსმალნი. იყვნენ აზნაურებიც. მამულებს და ყმებს ფლობდნენ სომხითში.

დავით მელიქიშვილი

მარიამ მელიქიშვილი

მალლანიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1477 წლის 2 იანვრის დოკუმენტში მოცემულია, რომ კონსტანტინე ქართლის მეფე, იოთამ მალლანიძეს აძლევას წყალობის წიგნს, სადაც მას მიეცა სოფ. ზერტი.

მდივნები– მდივნიშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. „მდივნიშვილები არიან გვარით მდივნისაგან რაჭისა“. ტახტის აზნაურები, იმერეთის სამეფო კარზე ეჭირათ მესტუმრეთუხუცესის თანამდებობა. იყვნენ ქეტირის სამეფო მოურავები.

მდივანბეგიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლსა და კახეთში. ქართლელი მდივანბეგიშვილები სათავეს იღებენ ციციშვილების გვარიდან: „... ქვემო ციციანნი ნიჩბისის ხეობაში სახლობენ და ზემო ციციანნი არიან ან მოხელეებად: 1) მოურავისშვილებად. 2) ამილხარისშვილებად... ხოლო ქვემო ციციანნი: 1) დიმიტრისშვილებად და ან ცხოვრობენ მოსკოვს 2) მდივანბეგიშვილებად...“

მაჭავარიანები

აზნაურული გვარი იმერეთსა და ქართლში. წარჩინებით გამორჩეული გვარი, იმერეთსა და ქართლში. იყვნენ როგორც ტახტის ისევე სათავადო აზნაურები. ქსნის ერისთავის აზნაურები, საყაფლანიშვილის აზნაურები. სანერეთლოს აზნაურები, წულუკიძეების აზნაურები. სანერეთლოში ფლობდნენ მოურავის სახელს. იყვნენ ლომსიათხევის სამეფო მოურავები. XVIII საუკუნეში მეფე სოლომონის დროს იმერეთის წარჩინებულ თავადაზნაურთა შორის მაჭავარიანებიც არიან დასახელებულნი. ბოროდინის ბრძოლაში მონაწილეობდა მოსკოვის დრაგუნთა პოლკის მაიორი მაჭავარიანი, რომელიც ზედიზედ ორჯერ დაჭრილა. მაჭავარიანები ყმა—მამულს ფლობდნენ ილემში. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ალექსანდრე მაჭავარიანი

დავით გრიგოლია მეულეს-თან ანა მუსხელიშვილთან ერთად

იაკობ მუსხელიშვილი

მუსხელიშვილები

ამათნი წინაპარი არიან ოდიშიდგან მოსრულნი გვართა მასხუ-ლავეანი და მერე გაუვარდათ სახელისა ცვლილებისა გამო მუსხელიშ-ვილებად შთამომავლობათა ამისთა. დროსა მეფისა ვახტანგისას ჰსწნ-დენ ესენი აზნაურად წელსა 1657 და არიან ესენიცა ტრაკტატსა შინა მოხსენებულნი აზნაურად.

ავთანდილ მუსხელიშვილი 1721 წელს მოიხსენიება მეგაბონეთ თრი-ალოეთის საბატონოს, სადაც ჰყავდათ ყმები. 1741 წელს იესე და დემე-ტრე მუსხელიშვილები მოიხსენიებიან, როგორც მემამულეები, ჰყავდათ ყმები სოფლებში: სამღერეთი, სამღერეთის ახალშენში.

უფლისწულ ბაქარის მიერ გაცემულ წყალობის წიგნში ეკითხუ-ლობთ: „...ერთგული სამსახურისთვის განსვენებულმა ჩემმა მშობლებ-მა გიწყალობეს შენ და შენს გვარს მუსხელიშვილებს თავადობა“. ე.ი. ვახტანგ VI—ს უბოძებია მუსხელიშვილებისთვის თავადობა, მას შემდეგ როცა გადავიდნენ რუსეთში საცხოვრებლად და მათი გვარი მოიხსენიე-ბოდა როგორც თავადი მუსხელიშვილები 1739 წლიდან.

როსტომ მუსხელიშვილი

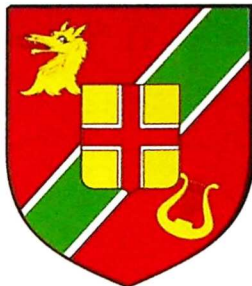
მგალობლიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. მგალობლიშვილი დიმიტრი აზნაური. 1804 წლის მთიულეთის აჯანყების მონაწილე.

მგალობლიშვილი პაატა. აზნაური. კახეთის 1812 წლის აჯანყების მონაწილე. შეტანილი არიან რუს. იმპ. „ხავერდოვან ნიგნში“.

კონტრიძე ნაკაშიძე და
მგალობლიშვილი

საფრომ მგალობლიშვილი

მახატელები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. XI—XIII საუკუნეებში, შემდეგ დაკნინდნენ და გადაიქცნენ აზნაურებად.

მამულაიშვილები

აზნაურული გვარი გურიაში. სათავადო აზნაურები. 1689—1717 წლების ერთ საბუთში იხსენიება ნაკაშიძის აზნაური გიორგი მამულაიშვილი, რომელიც „ციხისთავიც იყო და გურიანთა მის სახელს იყო“.

მამულაიშვილები ყმა—გლეხიანი მემამულე აზნაურები იყვნენ.

მუჩაიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები.

მაღალაშვილები-მაღალაძეები

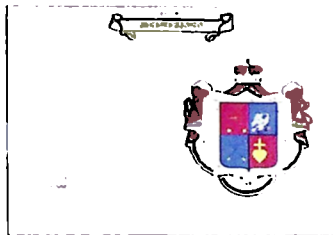
„თავადი მაღალაშვილები. ესენი არიან იმერეთიდან მოსულნი საქართველოსა შინა დროსა ალექსანდრესა აქეთ 1415 და მეფემან ალექსანდრემ მიიღო ესენი აზნაურად და უბოძა იონისძის მამულთაგან ნაწილი და შესწირა მცხეთის ეკლესიას, ვითარცა წერილ არს გუჯარსა შინა და დაასახლა მეტეხსა შინა, ხოლო უკანასკნელ მეფემან ირაკლი უბოძა თავადობაი ამილბარ მაღალაშვილსა ქრისტეს აქეთ 1783 —სა და არიან თავადნი: 10 ამილბარას შვილები, ხოლო 2) დავითის შვილები და სხვანი ამათნი სახლის კაცნი აზნაურად.

XV საუკუნიდან კასპის რაიონის სოფ. წინარეხი ძლიერ აზნაურებს მაღალაძეებს ეკუთვნოდათ, რომლებიც გამორჩეულები იყვნენ მდივან—მწიგნობრობით.

1391 წლის მაღალაშვილების მხედრულად ნაწერ სიგელში აღნიშნულია: „ქ. ჩუენ მეფეთ მეფემან პატრონმ ალექსანდრე, ...ესე წყალობის წიგნი გიწყალობეთ... თქვენ მაღალაძეებს ამილბარს, დიმიტრის და გიორგის“... ცნობილია მაღალაძეების სიგელები 1472 წ. 1562 წ. 1675 წ.

ელენე მაღალაშვილი

ლევან მაღალაშვილი

მაქსიმეიშვილები

აზნაურული გვარი გურიაში. ტახტის აზნაურები. მამულები ჰქონდათ აკეთში. 1789—1792 წლებში გიორგი მაქსიმეიშვილს ეკავა ბოქაულთუხუცესის თანამდებობა.

მართებლები

აზნაურული გვარი იმერეთში. წერეთელთა აზნაურები.

მიქელაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. მიქელაშვილთა შესახებ იოანე ბატონიშვილს, ქართველ თავად—აზნაურთა გვარების აღწერაში ეკითხულობთ: „ამათ გვარნი მოვიდნენ იმერეთს და მიიღო მეფემ თავადობის გვარისთვე მიქელაძედ და ამათნი დაბალნი სახლკაცნი მიქელაშვილებად აზნაურებად. ან ცხოვრობენ მიქელაძე თავადნი, ხოლო მიქელაშვილები — ქართლსა. „შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

მელვინეთუხუცესები

აზნაურული გვარი ქართლში. საციციანოს აზნაურები. 1800 წლით დათარიღებულ ერთ წერილში პაატა მელვინეთუხუცესიშვილი დავით ბაგრატიონს წერს წერილს.

1784 წლის 17 ივლისის თარიღით დათარიღებულ ნუსხაში მოხსენიებულია აზნაური მელვინეთუხუცესიშვილი.

შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

სოფელ აწყურის
მცხოვრები.
მელვინეთუხუცესები
დასულხანიშვილები

მანდარიები

აზნაურული გვარი დას. საქართველოში. ლეჩხუმელი აზნაურები, მოსახლეობდნენ ოყურეშში, ლაჭვიტასა და ისუნდერში.

მურვანიშვილები—მურვანიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1783 წლის 20 იანვრის ერთ—ერთი არზით მურვანიშვილები ერეკლე II—თან ჩივიან სამი კომლი ყმების თაობაზე.

1783 წლის 16 მაისის ერთ—ერთ საბუთში მურვანიშვილებმა არზა გაუგზავნეს იულონ ბატონიშვილს, სადაც ითხოვენ სამი დღის მიწის დაბრუნებას, რომელიც ერეკლე II—მ ჩამოართვა მურვანიშვილებს. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

მიქაძეები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. მეგრელი თავადები. სათავადოს ფლობდნენ დღევანდელი ხობის რაიონის მიმდებარე ტერიტორიაზე. XIX საუკუნეში მხეიძეები, ქოჩაკიძეები და მიქაძეები ხე—ტყის წარმოებას მისდევდნენ.

მიქაძეები მემკვიდრეობით ფლობდნენ ჭალადიდისა და ნოქალაქევის მოურავობას. ბეჟან და კაცია მიქაძეები ერთ—ერთ დოკუმენტში მოიხსენიებიან როგორც მოურავები ჭალადიდის და ფოთის მოურავები ასევე ფოთისა და ანაკლიის თავადებად.

მიქაძეების გვარი პირველად მოიხსენიება XVI საუკუნიდან. XVI ს. პეტრე მიქაძე გიორგი III დადიანის დროს გადავიდა ქართლში და გახდა ქართლელი მიქაძეების შტოს დამფუძნებელი.

სლოვენ მიქაძის ალბომიდან

სლოვენ მიქაძის ალბომიდან

მაკარიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ჩიჯავაძეების აზნაურები.

მურაჩაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. საამილახვაროს აზნაურები. 1616 წლის ერთ—ერთ სიგელში მოხსენიებულნი არიან მურაჩაშვილები თავისი მამულით.

მაყაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. კახლი თავადები, ვახუშტის ცნობით: „ხოლო კახეთის ჩოლოყაშვილნი და მაყაშვილნი იტყვიან ირუფაქიძეობას“.

იყალტოს სიძველეთა მიხედვით და მაყაშვილთა საგვარეულოს ტრადიციებით, არსენ იყალტოელი, წმინდანთა რიცხვში ჩარიცხულა. გვარად თითქოს მაყაშვილი ყოფილა. არსენ იყალტოელი მოღვაწეობდა XI—XII საუკუნეების მიჯნაზე.

მაყაშვილები იყვნენ, უჯარმის, თელავის ძველი გალავნის, აღდგომისა და ყარაჯალის მოურავები. კახეთის სამეფო კარზე ეკავათ ეპიკალაბაშის თანამდებობები.

1460 წლის სიგელში მოხსენიებულია ზაალ მაყაშვილი ნაზირი.

გენერალი გიორგი მაყაშვილი
ერთად

თამარ მაყაშვილი-გაბაშვილი

მოურავიშვილები

ფეოდალური გვარი ქართლში. 1467 წლით დათარიღებულ ერთ საბუთში ვკითხულობთ: „...ხოლო ქვემო ციციანნი ნიჩბისის ხეობაში სახლობენ და ზემო ციციანნი არიან ან მოხელედ: მოურავიშვილები, მეორე ნიკოლოზის ... ხოლო ამათში პირველის ოჯახისშვილი იყო პირველი ხარისხის თავადად. ხოლო სხუანი მეორედ და მესამე ხარისხის თავადად“.

მიქაბერიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ლორთქიფანიძეების აზნაურები. სოლომონ პირველის „ფიცის კაცები“.

მარტიროზაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. „1573 წელს მოხსენიებულია მარტილოზაშვილის მამული, რომელიც შეუწირავს რევიტს. მარტიროზაშვილები ქართველი თავადის ხარისხს გიორგი XI-ის დროს (1676—88) აღწევენ. მდივან მწიგნობრები ამ საგვარეულოში მე—17 საუკუნიდან გვხვდებიან“. შემდგომში მარტიროზიშვილები გვხვდებიან როგორც აზნაურები.

მამარდაშვილები

აზნაურული გვარი ლეჩხუმში. ზუბელი მამარდაშვილები იყვნენ აზნაურები.

მგელაძეები

აზნაურული გვარი გურიაში. მაჭუტაძეების აზნაურები.

მახვილაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1755 წელს საჩივრების ნუსხაში მოიხსენიება ზალა მახვილაძე იასაული. „რამაზისშვილმან ლუარსაბმან მაჭავარიანს აბელს თეთრმეტი მარჩილი უჩივლა. ამის იასაული ზალა მახვილაძე“.

მახვილაძეები შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან ნიგნში“.

მესხები

აზნაურული გვარი საქართველოში. იმერელი მესხები იყვნენ ტახტის აზნაურები და „ფიცის კაცები“. იმერეთის სამეფო მოურავეები განაგებდნენ რიონის სამოურავოს.

ვახუშტი ბატონიშვილი მესხების საგვარეულოს ზედგინიძეებს უკავშირებს: „...იგინი თუმცა ამილახვრად არ იხსენიებიან გუარით, გარნა არიან თავადნი, იმერეთის მესხებად წოდებულნი და აზნაურნი“.

1819 წლის ცნობით ქუთაისის მოურავისა დ ნაცვლის თანამდებობაზე მოხსენიებულნი არიან დავით მესხი და სპირიდონ მესხი.

ივანე მესხი

ნინა მესხი

ეუდემია მესხი

კოკე მესხი

მოდღერიშვილები

აზნაურული გვარი. „მიუჩინეს მეფის ძეს მეშვიდესა ცხოვრების მისისა წელსა დეკანოზი იოანე. 1751 წელს მოვიდა იერუსალიმით, დროებით მუნ წასულ დეკანოზი ესე იოანე. მე გარსევანისა დეკანოზისავე მოძღვრიშვილად გვარ—წოდებულისა. ესე იყო კაცი განსწავლული. დიდი მწიგნობარი, მწერალი წიგნთა და მცოდნე დროთ მათი ფილოსოფიისა და ღვთისმეტყველებისა ძველადგან ქართველთა შორის ნაქონთა“.

კათოლიკოსმა ანტონმა უბოძა მას წყალობის წიგნი. სადაც მას უბოძეს სამწყსო. იოანე მოძღვრიშვილი იყო აგრეთვე ერეკლე II-ის და დარეჯანის მოძღვარი. მოძღვრიშვილ-წერეთლების საგვარეულოს ფუძემდებელი იყო სამეფო აზნაური სვიმონ წერეთელი (დაახლ. 1720-1787), — არქიმანდრიტი, იმერთა მეფეების ალექსანდრე V-ის, სოლომონ I-ის და დავით II-ის კარის მოძღვარი, სამეფო კარის მდივანი, იმერეთის უკანასკნელი მეფის, — სოლომონ II-ის აღმზრდელი. სვიმონის მეუღლე გახლდათ ქალელი (ამჟამად საჩხერის რ-ნის ტერიტორია) თავადის ავთანდილ აბაშიძის ასული (იხ.: ისტორიული დოკუმენტები იმერეთის სამეფოსა და გურია-ოდისის სამთავროებისა (1466-1770 წწ.), ნ. I, შ. ბურჯანაძის გამოცემა, თბილისი, 1958, გვ. 80, 98, 133-134; ს. კაკაბაძე. იმერეთის საბუთები თარხნობის შესახებ, „საისტორიო მოამბე“, 5, თბილისი, 1950, გვ. 171; დოკუმენტები საქართველოს სოციალური ისტორიიდან, ტ. II, ბატონყმური ურთიერთობა (XV-XIX სს.), ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, თბილისი, 1953, გვ. 281-282). ჯერ კიდევ 1747 წელს, ერთგული სამსახურისთვის, ალექსანდრე მეხუთემ სვიმონს უბოძა ავთანდილის მამული და ყმა-გლეხები. 1740-იანი წლების დამდეგს სვიმონს აბაშიძის ქალისგან შეეძინა ვაჟი, — გრიგოლი (გარდაიცვალა 1810-იანი წლების დამდეგს).

1772 წელს სოლომონ პირველმა სვიმონ და გრიგოლ წერეთლებს უბოძა დიდძალი მამული და ყმა-გლეხები ზემო იმერეთის სოფლებში ცხრუკეთში, სვერში, ჭილვანსა და წინსოფელში (ამჟამად ჭიათურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორია). აღსანიშნავია, რომ მოძღვრიშვილ-წერეთლების ყმა-გლეხები იყვნენ: გველესიანები, ცუცქირიძეები, ყვიბრაძეები, კაპანაძეები, ტყემალაძეები, ნადირაძეები, მაჭარაშვილები, კუპატაძეები და სხვა.

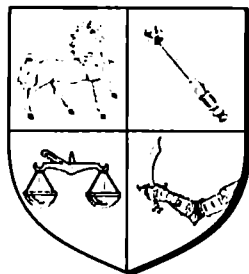
გრიგოლ მოძღვრიშვილ-წერეთელს ჰყავდა ვაჟი, — ნიკოლოზი, რომელსაც ცოლად ჰყავდა იმერთა მეფის დავით II-ის (მეფობდა 1784-1790 წლებში) უკანონო შვილი, — ატატო ბატონიშვილი. ატატო მოხსენიებულია თავისი ძმის, — კონსტანტინე ბატონიშვილის 1805 წლის შეწირულობის წიგნში (იხ.: საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაერთთა აღწერილობა, 3 კოლექცია, ტ. IV, გვ. 130). ნიკოლოზს და ატატოს ეყოლათ 5 შვილი, მათ შორის 3 ვაჟი, — ნიკოლოზი, დავითი და ივანე. მათგან უფროსი, — ნიკოლოზ წერეთელი

გახლდათ ბ-ნ მიხეილ სააკაშვილის უშუალო წინაპარი. მას ჰყავდა 6 შვილი, მათ შორის ორი ვაჟი, — იოსები და სოლომონი.

მანველიშვილები

ვახტანგ VI-ის ბრძანების თანახმად 1736 წელს მასთან ერთად რუსეთში წასულ მანველიშვილებს მეფემ უბოძა თავადობა და მოიხსენიებოდა როგორც მანველიშვილები.

1738 წელს მანველიშვილებმა წყალობის სახით რუსეთის იმპერატორისგან მიიღეს მამულები უკრაინაში და პოლტავის ოლქებში. ამავე დროს ჩაირიცხნენ ქართველ პუსართა პოლკში.

მარკოზიშვილი

ამათნი წინაპარნი არიან ძველად არღუთაწათაგანნი. გარნა ამათნი წინაპარნი გარდასახლებულ იყვნენ ფანასკეტრს, ადგილსა თაჟა ფანასკეტელის მონათესავენიცა და მერეთ მოვიდნემ ქართლს მეფე დავითის დროსა 1300 წ. და პირველ იყვნენ სომეხთასარწმუნოებისა და მერეთ მიიღეს მართლმადიდებლობისა სარწმუნოება და უწოდეს მარკოზ და მუნიდგან იწოდებიან აზნაურ მარკოზის შვილებად. თუმცა მეორე ხარისხის აზნაურნი იყვნენ, გარნა აქენდათ მუშრიბობისა ხარისხი სახლთა ამათთა და არიან ესენი მოხსენებულ ტრაკტატსა შინა, რომელნიც მოსახლეობენ ტფილისის ქალაქსა შინა.

მკერვალიშვილი

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. მკერვალიშვილი იყო ორბელიანთა შტოგვარი. 1823 წელს მოიხსენიება პოდპოლკოვნიკი ლუარსაბ ორბელიან—მკერვალიშვილი. 1832 წელს მოიხსენიება კუმისის მცხოვრები მებატონე—აზნაური ზურაბ მკერვალიშვილი. 1822 წელს მოიხსენიება ვაშლოვანში მცხოვრები აზნაური ზაალ მკერვალიშვილი.

მამაცაშვილი

ამ გვარის ერთ—ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია რუსეთის არმიის გენერალ—ლეიტენანტი კონსტანტინე მამაცაშვილი, რომელიც დაიბადა 1818 წელს გორის მაზრის სოფელ რუისში. დაამთავრა პაჟთა კორპუსი. სამხედრო სამსახურიდან გადადგომის შემდეგ აქტიურ მონაწილეობას იღებდა საზოგადოებრივ საქმიანობაში. იყო სასოფლო—სამეურნეო საზოგადოების ვიცე—პრეზიდენტი, აზნაურთა სკოლის საზოგადოების თავმჯდომარე, აზნაურთა ბანკის ერთ—ერთი დამფუძნებელი. მისი ძმა იოსებ მამაცაშვილი იყო რუსეთის საიმპერატორო არმიის გენერალი, მისი შვილი ლევანიც რუსეთის არმიის გენერალ—მაიორი იყო და დაიღუპა პირველ მსოფლიო ომში.

კონსტანტინე მამაცაშვილი რუსეთ—თურქეთის ომის დროს 1877—1878 წ. ასრულებდა ელიზაბეტპოლის გენერალ—გუბერნატორის თანამდებობას. დაჯილდოვებული იყო ოქროს ხმლით წარწერით „მამაცობისათვის“.

იოსებ მამაცაშვილი

მოსიძეები

იმერეთის აზნაურები. საეკლესიო აზნაურები. 1796 წლის 12 აგვისტოს დოსითუოს ქუთათელ მიტროპოლიტმა აზნაურ ქაიხოსრო და ნიკოლოზ მოსიძეებს წყალობის წიგნი მისცა და დაუწერა: „ჟამთა ვითარების ამას მომკვეთნებისაგან შენთა სამკვიდრო გლეხთა თქვენი წინააღმდეგობა იხმარეს და ყმობისაგან თავს გართმევდნენ“.

საბუთში ჩამოთვლილია ის გლეხები, რომლებიც „თავს ართმევდნენ“. ესენია: გაჩაკუტაშვილი გიორგი, დათუნიაშვილები, მხიარულიშვილები, ლოფსიანიძეები.

მირზაშეილი

ამათნი წინაპარნი იყვნენ თათარნი აღალარნი და მწერალნი თათრულისა როსტომ მეფისა მირზანი და ამათ მაშინ 1655 წ. მიიღეს აზნაურობა და დაშთენ მირზაშეილებად შთამომავლობანი მათნი და ესენიცა მოსახლეობენ ქართლში და იყვნენ მეფეთგან აზნაურად მიღებულნი და ტრაკტატსა შინაცა მოხსენებულ.

მანუჩაროვი

ამათნი შთამომავლობა არიან ძველადვე სუმბატთანთ გვარისანი, რომელიც ზემორე აღწერეთ სუმბატის შვილებისათვის და ესენი არიან გვართაგან მათთა, გარნა აზნაურად მიღებულნი მეფეთაგან და ტრაკტატსა შინა მოხსენებული.

მასხულიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. 1904 წლის აღწერის მასალებით ნარენაოს, სერგიეთის, მარტვილის, საელიაოს ინჩხირისა და სხვა მასხულიები დასახელებულნი არიან აზნაურებად. პირველ ისტორიულ ცნობა მასხულიათ შესახებ განეკუთვნება XVII საუკუნეთ, კერძოდ 1628—1647 წლებს ლევან დადიანის დროს.

ნასიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. როგორც ვახუშტი ამბობს: „ხოლო აზნაურნი მრავალნი არიან, ვიეთნი ძეგლის გვარისანი ვითარცა ...ნასიძე“.

1799 წლის აღწერით ნასიძეები დასახელებულნი არიან სამუხრანბატონის აზნაურებად.

მეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ნიჟარაძეები

იმერეთის ფეოდალური საგვარეულო. ნიჟარაძეთა გვარის წარმომავლობის შესახებ სამი ერთმანეთისაგან განსხვავებული ცნობა არსებობს: ერთი ცნობით, ნიჟარაძეები მისულნი არიან სპარსეთიდან. მეორე ცნობით, რომელიც შემონახულია თვით ნიჟარაძეთა გვარში ისტორიული გადმოცემის სახით, ნიჟარაძეების თავდაპირველი საცხოვრისი სვანეთი ყოფილა. იქიდან მოსულა სამი ძმა ნიჟარაძე, რომელთაგან ერთი ქუთაისის გორაზე დასახლებულა. მეორე წასულა აჭარაში და მესამე აფხაზეთში.

ნიჟარაძეთა საგვარეულოს შესახებ ცნობა დაცულია ეპიგრაფიკულ წყაროებშიც: ნიჟარაძე დასახლებულია ნიგოთის წმიდა გიორგის საყდრის დასავლეთის ფასარდის წარწერაში. რომელიც XIV ს. არის დათარიღებული.

ალსანიშნავია ისიც, რომ ვახუშტი ბატონიშვილი ნიჟარაძეს XV ს. იმერეთის უწარჩინებულეს“ გვარებს შორის ასახელებს.

ნიჟარაძეთა სათავადოს ჩამოყალიბება XVI საუკუნის პირველ ნახევარშია სავარაუდებელი. ნიჟარაძეები ძლიერი ფეოდალები იყვნენ. მათი ყმათა საერთო რაოდენობა XVIII საუკუნეში 600 კოლმს უდრიდა. ამ საგვარეულოს ერთი წარმომადგენელი მერაბ ნიჟარაძე 47 კომლ ყმას გლეხს და 6 კომლ აზნაურს ფლობდა.

XVIII საუკუნის შუა წლებისათვის ნიჟარაძეები დამსახურებული თავადები ჩანან. მაგრამ სოლომონ I-ის დროს ისინი შერისხულები არიან.

დიდ წარმატებას აღწევენ ნიჟარაძეები სოლომონ II-ის მეფობაში. ამ დროს მათ მნიშვნელოვანი სახელოები უჭირავთ.

1791 წ. აბესა ნიჟარაძეს მარიამ დედოფლის მოლარეთ უზუტცესობა აქვს; 1795 წელს ნიჟარაძე ხაბაზთუხუცესად არის დასახლებული. 1803 წელს კი ამ თანამდებობასთან ერთად მას ფარცხანაყანების მოურავობაც ებოძა.

იმერეთის სამეფოში რუსული თვითმმართველობის სისტემის დამყარებასთან დაკავშირებით ნიჟარაძეთა სათავადო ადმინისტრაციულად გაუქმდა.

ნატა ნიჟარაძე

ნიჟარაძეთა აზნაურები: დიდიძეები, ალერწიანები, თათეიშვილები, ათაბეგები, ნიჟარაძეები, ჭყონიები და სხვა.

ნინიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ჯავახიშვილების აზნაურები. ერეკლე II-ის გაგზავნილ ერთ—ერთ არზაში ეკითხულობთ „ეს ნინიაშვილები აზნაურები არიან: როგორც აზნაურიშვილის სამსახურის რიგი არის, თავეთის შეძლებით ესენი ჯავახიშვილებს ისე უნდა ემსახურონ და მეტი ჯაბრი არცა რა ჯავახიანთ უნდა მოინდომონ“.

ნემსაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. 1568 წლის იანეთის ბრძოლის აქტიური მონაწილეა აზნაური ბეჟან ნემსაძე.

ნემსაძეები საგვარეულოს კიდეც ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია იმერეთის კათალიკოსი დავით ნემსაძე, რომელიც მოღვაწეობდა 1673—1696 წლებში.

ნოდარიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ნოდარიშვილებს ზაქარია ციციშვილთან სადაო საკითხი ჰქონდათ. სასამართლომ სადაო საკითხი ნოდარიშვილების სასარგებლოდ გადაწყვიტა.

1722 წელს 21 მაისს გიორგი და გრიგოლ ნოდარიშვილები ერეკლე მეორეს თხოვნით მიმართავენ, რათა დაიბრუნონ მათი ყმა მამაგულაშვილი.

ნადიბაიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. არაგვის ერისთავის აზნაურები. 1743 წლის ივნისში, არაგვის ხეობაში აჯანყება მოხდა. აჯანყებას სათავეში ჩაუდგნენ: დედუშაური პაპა, ნადიბაიძე გივი, ნადიბაიძე ზარიბეგი და სხვები.

ნათალიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. აზნაური გივი ნათალიშვილი იხსენიება ფრეშთუხუცესად. თელავის სამეფო კარზე. ნათალიშვილი სამსონი იყო სართიჭალის მოურავი. ნათალიშვილი დავითი. პორუჩიკი. ალექსანდრე ორბელიანის მამიდაშვილი. ნათალიშვილი ივანე. აზნაური კახეთის 1812 წლის აჯანყების მონაწილე. შეტანილი არის რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ნანეიშვილები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჭილაძეების აზნაურები. იყვნენ აგრეთვე სამთავრო აზნაურები.

ნაცვლიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლსა და კახეთში. 1764 წლის ერთ—ერთი არზით, ნაცვლიშვილები ერეკლე მეფის ერთ—ერთ ქალიშვილს გაატანეს მზითებში საყაფლანიშვილში. ნაცვლიშვილები ემუდარებიან ერეკლე II—ს, რათა გაანთავისუფლოს ისინი. ერეკლე უარს ეუბნება და სანაცვლოდ „გაურახისა და ვაშლოვანის მოურავობაც შენთვის გვიბოძებია საშვილიშვილოდ“.

ნაბიჭვრიშვილები

“ესენი არიან მაჩაბელთაგანვე ხარჭთაგან შობილნი და მცირე აზნაურად მიღებულნი მეფეთაგან ძველადვე და მოხსენიებულნიც ტრაკატატსა შინა. ამისთვის იყო ეს გვარი მიღებული აზნაურად. ვინაიდან ძველადვე იყო განწესებული რომელ მეფეთ ანუ მეფეთაგან უნესოდ შექმნილთ აქენდათ ხარისხი თავადობისა, თავადთაგან უკანონოდ შექმნილთ აქენდათ ხარისხი მცირე აზნაურობისა, აზნაურითაგან შთამომავალთ ამასვე სახელად აქენდათ მსახურის მეფისა ადგილი, ხოლო გლეხთაგანი მიეცემოდნენ ეკლესიათა ყმათ, მელისაეპისკოპისა შინა იქმნებოდა ესე გვარი შემთხვევა, მას საყდრისა იქმნებოდა ყმად იგი“.

ნიკოლაიშვილები

აზნაურული გვარი გურიაში. მაჭუტაძეების აზნაურები.

ნამორაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. გერმანოზიშვილების აზნაურები. 1721 წელს მოხსენიებულია აზნაური ზურაბ ნამორაძე.

ნაგლაძეები

აზნაურული გვარი. ფალავანდიშვილების აზნაურები. 1799 წლის საბუთში ნახსენებია: „...ამას წინათ ჩვენს აზნაურიშვილს ლუა ნაგლაძეს თქვენთვის არზა მოუერთმეენი — განთავისუფლებული ვარ და უპატრონოო. და თქვენც ოქმი გეზოძებინათ: თუ შენი მოხსენებული მართალი არის ჩვენც გაგვითავისუფლებიხართ, ვისაც გინდა იახელიო“.

ნათიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები. მუხრან ბატონის აზნაურები. ამ გვარის გამორჩეული წარმომადგენელია გლაზა ნათიშვილი. რომელიც იყო სამეფო კარის ეკლესიის დიაკვანი. იოანე ბაგრატიონი წერს რომ მან „გადმოიღო სომხურისა ენისაგან სვიმეონ ჯუღელ ფილოსოფოსისაგანშემოკლებული „კავშირი“ პროკლეს მიერ ქმნილი ღმრთის მეტყველება“. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ზურაბ ნათიშვილი

ნაკაშიძეები

ნაკაშიძეთა გვარი ერთ—ერთ „უნარჩინებულესი“ გვარი იყო გურიის სათავადოში, ასე იცნობს ამ საგვარეულოს ვახუშტი ბატონიშვილი.

ქართველ თავად—აზნაურთა გვარების „აღწერაში“ დაცული ცნობით „ნაკაშ იყო ბახიჩის ადგილით, დიარბექირის წინამძღვარი და თათართაგან ეწოდა ნაკაშ, რადგან მხატვრობა იცოდა... ამის შვილნი მოვიდნენ ქართლსა, მეფემან მიიღო თავადად და ებოძა გვარად ნაკაშიძეობა... მისცა ადგილნი გურიას და არიან მუნიტგან ნაკაშიძედ წოდებულნი წელს 1231—სა“.

თუ ამ ცნობას დავუჯერებთ, ნაკაშიძეები XIII საუკუნის პირველ ნახევარში მოსულან. მაგრამ ეს ცნობა სარწმუნო არ არის, ვახუშტი ნაკაშიძეებს გურიის ადგილობრივ მკვიდრ თავადად თვლის.

ნაკაშიძეთა სათავადოს ჩამოყალიბება XVI ს. მიწურულს არის საგარაუდებელი. ნაკაშიძეები მრავალცმინი ფეოდალები ჩანან, მაგრამ მათი ყმათა საერთო რაოდენობა უცნობია. ვიცით მხოლოდ რომ ნაკაშიძეებს მარტო დეაბზუს, ჩოჩხატისა და ზედუბანს 78 კომლი ყმა—გლეხი ჰყავდათ. კაცო ნაკაშიძეს, 1831 წლის ცნობით 24 კომლი (99 სული მამრობითი სქესის) აზნაური ჰყავდა.

გურიის სამთავროს მმართველობის აპარატში ნაკაშიძეებს საპატიო თანამდებობები ეჭირათ. ამ საგვარეულოს წევრები მემკვიდრეობით ფლობდნენ მელვინეთუხუცესის, მესტუმრეთუხუცესის, ქალაქთუხუცესის, მდივანბეგის, შემოქმედის და ოზურგეთის, ჩოჩხატის, ჩიბათის, ჯურუყყეთის მოურავობას და „ერმენის მებაჟის სახელოებს. 1837 წელს ნაკაშიძეებმა მიიღეს ბოქაულთუხუცესის თანამდებობა.

გურიის სამთავროს გაუქმების შემდეგ, ნაკაშიძეთა სათავადოც გაუქმდა. ნაკაშიძეთა აზნაურე ბი: ვაშალოშიძეები, ფასეიშვილები, ქარცივაძეები, თიკანაძეები, საბაშვილები, დათუნაიშვილები, მამულაიშვილები, ბერიძეები.

ნაკაშიძე

ბეჟან ნაკაშიძე

კონტრიძე, ნაკაშიძე და
შგალობლიშვილი

მარიამ ნაკაშიძე

ნინო ნაკაშიძე

ნიკოლოზ ნაკაშიძე

ალექსანდრე ნაკაშიძე

თეალი ნაკაშიძე

ივანე ნაკაშიძე

ნამჩევადები

აზნაურული გვარი. ამ გვარის თვალსაჩინო წარმომადგენლები არიან რომან ნამჩევადის შვილიშვილები ევგრაფი და პეტრე ნამჩევადები. რომლებიც რუსეთში გადასვლის შემდეგ (მამა—პაპა რომან ნამჩევადე გადასახლდა რუსეთში დონში და იწოდებოდა გრუზინიად). იწოდებოდნენ გრუზინოვებად. დაჯილდოვებულები იყვნენ რუსეთის უმაღლესი სამხედრო ორდენებით. პოლკოვნიკები. იმპერატორ პავლე II-ის ბრძანებით დახვრიტეს ორივე ძმა 1800 წელს. ნამჩევადების გვარმა დასაბამი მისცა რუსეთის იმპერიის აზნაურულ გვარს გრუზინოვებს.

ამ გვარის (გრუზინოვების) ერთ—ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი იყო ევგრაფი იოსების ძე გრუზინოვი. გვარდიის პოლკოვნიკი, დაჯილდოვებული იყო რუსეთის იმპერიის უმაღლესი ორდენებით. იმპერატორ პავლე II-ის დაახლოებული პირი.

ნამანგლელევიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. ორბელიანთა გვარის განშტოება. როსტომ და ევგენი ნამანგლელევიშვილები 1721 წელს მოიხსენიებიან ორთაშუას მებატონეებად. მეტანილი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან ნიგნში“.

ნახუცრისშვილი

ამათნი წინაპარი არიან იმერეთიდან მოსრულნი, ხუციაშვილად წოდებულნი, რომელიცა ხუცესი ამათი წინაპარი შესცდა და მეორე ცოლი შეირთო და დაუტევა ხუთობა. ამის გამო გაუგვარდათ ნახუცრის შვილობა და ამათნი წინაპარი ჩნდნენ დროსა მეფისა ბაგრატისას წელსა 1629 და მუნადგან არიან მოსახლენი ტფილისს და მოხსენებულნი ტრაქტატსა შინა.

ნაჭყები

აზნაურული გვარი სამეგრელოში

ალექსი ნაჭყებია მეუღლესთან ერთად

ლუიტი ნაჭყებია

ბეჟან ნაჭყებია

ნატაშა ნაჭყებია

გიორგი ნაჭყებია

ონანაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. სახასო აზნაურები. 1776 წლის საბუთით ონანაშვილები, კერძოდ ლუარსაბ ონანაშვილი დავით აფხაზს სასახლეს ედავებოდა.

ოქროპირიძე

ამ გვარის ერთ—ერთი უთვალსაჩინოესი წარმომადგენელია გურია—სამეგრელოს ეპისკოპოსი ალექსანდრე ოქროპირიძე, რომელიც დაიბადა სოფელ დირევში (გორის რაიონი).

ოჩიგავები

აზნაურული გვარი ოდიშში. სეფიეთის ეკლესიის ფრესკებზე რამდენიმე დიდებულის ფრესკებზე იკითხება: „ელაჭიში ოჩიგავე“. რომელიც მე—17 საუკუნის დასაწყისში მოხატულა. როგორც ჩანს თავიდან აქ ოჩიგავები ყოფილან დიდებულები, ხოლო შემდეგ თოფურიძეები გაძლიერებულან.

ორბელიანები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. თავადები. ერთ—ერთი უწარჩინებულესი გვარი საქართველოში. იგივე ჯანბაკურ—ორბელიანები. ბარათაშვილების ერთ—ერთი შტო. გვარის ფუძემდებელი იყო ორბელ ბარათაშვილი, რომელიც 1536 წელს გაეყარა თავის სახლიკაცს იოთამ ბარათაშვილს, ორბელიანების სამფლობელოში შედიოდა 80—მდე სოფელი, 100—მდე აზნაური 200—მდე ყმა გლეხი.

ორბელიანები იყვნენ მონინავე სადროშოს სარდლები, ქართლის სახლთუხუცესები, ეპიკალასაშები, მდივანბეგები, ორბელიანების გვარიდან ბევრი ცნობილი პიროვნება გამოვიდა: სულხან—საბა ორბელიანი, სარდალი დავით ორბელიანი, პოეტები ვახტანგ და გრიგოლ ორბელიანები, მანანა ორბელიანი და მრავალი სხვა.

ანეტა ორბელიანი

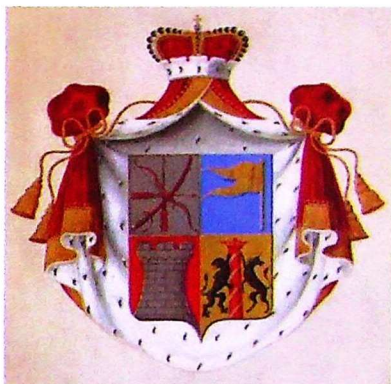
ვახტანგ ორბელიანი

ვახტანგ ორბელიანი

მარიკო ორბელიანი

ჯამბარკულ ორბელიანის სასახლე

ჯამბარკულ ორბელიანის სასახლე

კასპი, ჯუმბერ ორბელიანის სასახლე

ორბელიანების სასახლე

ორბელიანების სასახლე

მინდორ ორჯონიკიძე

ანასტასია ორჯონიკიძე

ორჯონიკიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთსა და ქართლში. აბაშიძეთა აზნაურები, ქართლში ციციშვილების აზნაურები.

ოქროპირიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. გერმანოზიშვილების აზნაურები. 1465 წელს მოხსენებულია მწიგნობარი მახარებელი ოქროპირიშვილი. დათუნა ოქროპირიშვილი მოიხსენიება 1682 წელს. 1721 წ. აღწერით მოიხსენიება აზნაური თამაზ ოქროპირიშვილი. ცხოვრობდა და ყმები ჰყავდა ალგეთში.

ონიკაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ამ გვარის თვალსაჩინო წარმომადგენელია ნიკოლოზ ონიკაშვილი. XVIII საუკუნის II ნახევრიდან XIX საუკუნის I ნახევრის ქართველი მწიგნობარი. სამეფო კართან დაახლოებული, იოანე ბატონიშვილის მდივანი. 1801 წელს პეტერბურგში გაჰყვა იანა, ბაგრატი და მიხეილ ბატონიშვილებს. დანერა ისტორიულ—ლიტერატურული თხზულება „მოგზაურობა თბილისიდან პეტერბურგამდე“.

ობოლადები

აზნაურული გვარი საქართველოში. „აზნაურ ობოლადეთა წინაპრები იყვნენ იმერეთით აბულაძეთაგანნი მონათესავენი და მცირე აზნაურნი და ამათთაგანნი ვინმ დაშთა ობლად და მოვიდა საქართველოსა შინა და დაცხადა, რომლის ობლობის გამო გაუყარდათ ობოლადებობა ვახტანგ მეფის დროს 1711 წელს და არიან გეორგიევსკის ტრაქტატსა შინა“.

ოთანაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1782 წ. 23 აპრილის საბუთით თამაზ ოთანაშვილმა მამულის თაობაზე არზა გაუგზავნა ერეკლე II—ს: „ღმერთმან უმაღლესის ჭირი მოსცეს თქვენის შვილის მირიანის ყულულქს თამაზას პირველად თქვენმა შვილმა გამომზარდა და მერმე თავის ძმას მახლა: მეც თქვენს შვილებს თავი შვანყინე და წყალობა მიყვეს — ჩემი აზნაურიშვილობა გამოაცხადეს და ჩემი ყმებიც მიბოძეს. მამულზედ კი, დიად, ნაკლებად გახლავარ. რადგან ჩემის ბიძის მამული არის, ჩემზედ უფრო მართებული...“

ობლიძე

აზნაურული გვარი ქართლში. საციციანოს აზნაურები.

ოქრომჭედლიშვილი

ამათნი წინაპარნი არიან ახალციხელნი და იყვნენ ოქრომჭედლობის ხელოვნებასა შინა და საკუთარნი ახალციხის ათაბეგისანი. უკანასკნელ დროსა მეფისა როსტომისასა გარდმოვიდნენ ქართლს. მოსულან 1636 წ. მეფე თეიმურაზის დროს და მიღებულ იქმნენ მდებალ აზნაურად, რომელნიცა ან მოსახლეობენ დევანს ქართლსა შინა და არიან ესენიცა მოხსენებულ ტრაქტატსა შინა.

ოქრომჭედლიშვილი ტატიანა ნიკოლოზის ასული. ქართველი აზნაური გარდაიცვალა 1847 წელს რუსეთში. შედიოდა ქართველ დედოფლის მარიამის ამაღაში, მისი უმცროსი შვილის აღმზრდელი.

ოდისელიძე აზნაურული გვარი ქართლში

პოპიაშვილები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ტახტის აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

პავლიაშვილები

აზნაურული გვარი. პლატონ იოსელიანი თავის წიგნში „ცხოვრება მეფის გიორგი მეცამეტის“ იხსენიებს აზნაურ ბერო პავლიაშვილს, „...ამბავსა მისსა მოუთხრობდა ხშირად აზნაური ბერო პავლიაშვილი, რომლისთვისაც დავსწერე და დავებჭდეცა სიტყვა გარდაცვალებისა გამო მისისა, ვითარცა რედაქტორმან გაზეთის“.

პარკაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1789 წლის 7 ივნისის ერთ—ერთ საბუთში გიორგი პარკაძემ უჩივლა ოთარ მაილახორს ერეკლე მეორესთან: „...ამილახორი ოთარ მამულებს მართმევს შაშვებს რვა საკომლო წამართვა და ორი წელიწადი ღალა იმას მიაქვს... ღმერთი გაგიმარჯვებს, როდესაც დემეტრეს წილად გერგებით, სრულად ჩემის მამა—პაპისა, რაც ყმა ან მამული მქონდა და რისაც მქონებელი გახლდი, ისე სრულებით მოგერთოთ ჩემი თავი“.

პაცისაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ამილახვრების აზნაურები. 1797 წლის 29 სექტემბრით დათარიღებულ საბუთში სოლომონ პაცისაშვილი წიგნს აძლევს ოთარ ამილახვარს.

პეტრიაშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. „პეტრიაშვილი იყო ვანის მხრიდან, მხნე და ძლიერი მეომარი დედის ძმა გულვასილისა და წარჩინებული კაცი, რომელმანაც მრავალგზის ავნო სპარსთა მხედრობასა ქურდულის ზედსხმითა და ამათი გვარნი დაშთნენ კახეთსა შინა წელსა 1108, მიიღეს აზნაურობა პეტრიაშვილობისა სახელისა გამო მამეულთა მისთა და მუნიტგან ცხოვრობდნენ კახეთსა შინა“.

კიკა აბაშიძე, კატო აბაშიძე-პეტიაშვილი

ჟურულები

ამათნი გვარნი ძველადვე არიან რუსთაგან დაშთომილნი ჟურულად გვარად წოდებულისა, რომელნიცა მოსახლობენ ქსანს, ადგილსა მონასტრად წოდებულსა და სვიმონ მეფისა ცოლ—უპილის მსახურებისთვის, ოდეს ოსმალთა შეიპყრეს სვიმონ მეფე. შემდგომ ესენიცა იყვნენ კარგად მიღებული წელსა 1558 და არიან ესენიცა მოხსენებულ ტრაკატასა შინა და ამათნი გვარნი სახლობენ სხვადასხვა სახლად.

აზნაურული გვარი ქართლში. არაგვის ერისთავის აზნაურები. ვახუშტის აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, მოხსენიებული აქვს ჟურულების სასისხლო სიგელი. ჟურულების გვარი შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“. ცნობილია აზნაურ ჟურულების სასისხლო სიგელი, რომელიც თარიღდება XV საუკუნით.

კონსტანტინე ჟურული

გიორგი ჟურული

ნინო ჟურული

ნინო ჟურული-ილია მაჭარაშვილი

ჟვანიები

აზნაურული გვარი სამეგრელოსა და იმერეთში. ჩიჯავაძეების აზნაურები. შუასაუკუნეების წყაროებში მოხსენიებულია აგრეთვე როგორც ჟვანიძე. გადმოცემის თანახმად, ჟვანიების გვარი მოდის აფხაზეთის აზნაურული გვარიდან — ზვანბა. რომელიც ლეგენდის თანახმად მიმდინარეობს წმიდა იპატისგან გაგრის ეპისკოპოსისგან. 1880 წელს ცნეს რუსეთის იმპერიის შთამომავლობით აზნაურებად. 1599—1577 წლებში ცაიშის მიტროპოლიტი იყო კირილე ჟვანია.

თამარ ჟვანია მეგობრებთან

ასათიანი ჟვანია

ლესპინე ჟვანია

ჟვანია

ჟორდანები

აზნაურული გვარი სამეგრელოსა და გურიაში. სახასო აზნაურები. სამეგრელოში მამულებს ფლობდნენ ცაიშში, ცნობილია აზნაური გიორგი ჟორდანია.

1807 წელს მამია გურიელმა ლანჩხუთის მოურავობა უბოძა აზნაურ სოსია ჟორდანიას.

მისა ჟორდანია

ნოე ჟორდანია

თედო ჟორდანია

იედო ჟორდანიას ოჯახი

რაჭის ერისთავები

პირველი წერილობითი წყარო, რომელშიც რაჭის საერისთავოა მოხსენიებული XI საუკუნეს განეკუთვნება.

რაჭის ერისთავები — კახაბერიძეები — ბლუშთა გვარის წარმომადგენლები იყვნენ. შემდეგში უამთაღმწერელი მათ კახაბერის სახელის მიხედვით კახაბერიძეებად თვლის. წარმოშობით ეს საგვარეულო არგვეთიდან მოსლა და მისი მამა—პაპეული რეზიდენცია კაცხი იყო.

XIII ს. II ნახევარში დავით ნარინმა (1247—1293 წწ) ლალატისთვის სასტიკად დასაჯა. რაჭის ერისთავი — კახაბერიძე გააუქმა საერისთავო და იგი თავივს სახასო მამულად გამოაცხადა.

XIV ს. დასასრულს, იმერეთის მეფეებმა რაჭის საერისთავო ისევ აღადგინეს, XVI ს. 30—იან წლებიდან რაჭის ერისთავებად ჩხეტიძეთა, ჩხეიძეთა გვარის წარმომადგენლები არიან.

იმერეთის სამეფო კარზე რაჭის ერისთავები დიდი პატივით სარგებლობდნენ. ეს იქიდან ჩანს, რომ ალექსანდრე III—ის მიერ 1651 წელს რუსთხელმწიფისათვის გაგზავნილი ფიცის წიგნში საერო ხელისუფალთაგან პირველს, პაპუნა რაჭის ერისთავს მოუწერა ხელი: თვით რუსეთის ელჩებიც მას მეფის პირველ „ბოიარს“ ეძახდნენ. რაჭის ერისთავები მაღალი ტიტულებით აღარ კმაყოფილდებოდნენ, ერთ დროს მეფის მიერ ნაწყალობევი მამული უკვე დაისაკუთრეს და საერისთავო — სათავადოდ გაიხადეს, ხოლო ერისთავი — სათავადოს უფროსად. მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ამ სათავადოს უფროსს სახლის წევრები კი არ ირჩევენ, როგორც საქართველოს სხვა სათავაზოებში, არამედ უფროსობას მემკვიდრეობით გადასცემენ მამიდან შვილზე უზუცესობის მიხედვით. რაჭის ერისთავად დაჯდომას მეფის ნებართვა აღარ ჭირდება, თვითონ ჯდება ერისთავებად მეფის ნებართვის გარეშე, მაგრამ ადრე ასე არ იყო — რაჭის ერისთავები წინა საუკუნეებიდან მოყოლოებული XVII ს. შუა წლებამდე, იმერეთის მეფეთა ვასალები იყვნენ და ემსახურებოდნენ მათ.

XVII—XVIII სს. რაჭის ერისთავები სხვა თავადებთან ერთად თავიანთ ნებისამებრ სწვევტიდნენ იმერეთის მეფის ტახტზე ასვლა—დარჩენის საკითხს. ერისთავმა და მისმა მომხრეებმა სამეჯრ ჩამოაგდეს გიორგი V ტახტიდან. 1716 წ, მათ იმერეთის სამეფო სამად გაიყვეს, ხოლო 1720 წელს მეფეც მოკლეს. რაჭის ერისთავთა გლეხებს საბოლოოდ სოლომონ I—მა მოუღო

ბოლო, იმერეთის თავადები მეფეს უჭერდნენ მხარს. მასთან მოეყარათ თავი ერისთავის მიერ შევინროვებულ თავადებს. ამ ბრძოლაში რაჭის ერისთავები სასტიკად დამარცხდნენ. რაჭის ერისთავების აზნაურები: ლორთქიფანიძეები, გამრეკელიძეები, დარახველიძეები, ლომინაძეები, დემეტრაძეები, საკანდელიძეები, ლაჭყებიანები, ბუბუაშვილები, ჯაფარიძეები, გამყრელიძეები, ბაქრაძეები, იაშვილები, გოცირიძეები.

რაჭის ერისთავები

რაჭის ერისთავები

ლმიცრი ერისთავი

რაჭის ერისთავები

როშაქიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. ტახტის აზნაურები. 1722 წლის რუსთაველის სადროშოში შემავალ თავად აზნაურთა და ადგილთა ნუსხაში აღნიშნულია: „...როშაქიშვილები, თიანეთის მოურავი, თიანეთით, ფშავით, ხევშურით სახლის კაცით, ყმითა და სასახლით“.

შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

რევიშვილები

აზნაურები. მოიხსენიებიან 1721 წ. ბეჟანი და ზაალი რევიშვილები ნამანგლელევის შვილების მემამულეებად და აზნაურებად. ცხოვრობდნენ და ყმები ჰყავდათ სკვერეთში ქციაში.

რევაზიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. „რევაზიშვილები ისტორიულად ამილახვართა შთამომავლები არიან „რომელნიც განიყოფებიან სხუა და სხუა სახლად... ხოლო პირველი თავადობისა ადგილი და ამილახორობა იყო რევაზიშვილთა, რომელნიც უფროსნი იქნებოდნენ სახლში, ხოლო სხუათა აქუნდათ მეორისა და მესამის თავადისა ხარისხნი და პატივნი“. „თავადი გურჯი რევაზიშვილნი არიან ბარათანთ გვარისა გარნა გაუგვარდათ სახელი სიმხნისა გამო... ესე გვარი მიიღო რევაზმა დროსა მეფისა ვახტანგისასა წელსა 1730—სა და მუნიტგან ინოდებიან გურჯი რევაზიშვილებად“.

რიკაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. XVIII საუკუნის ერთ—ერთ საბუთში მოხსენიებულია ბეჟან რიკაძე, რომელიც ვალდებულია თავისი ყმა ვირშელიშვილი ნასყიდა გაიყვანოს ჯარში. თავისი თოფით. „ბეჟან რიკაძეს ყმა ვირშელიშვილი ნასყიდა, თოფითა“. იმავე საბუთში „აქვე ბეჟან რიკაძე ზალის ყმა ვირშელიშვილი პაატა თოფითა“.

რამაზაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. „ვახუშტი ბატონიშვილი რამაზაშვილებს თავადთა შორის მოიხსენიებს. „ანინდელთა მთავართა გვართათვის“ იგი წერს: „ჩხეიძე მივიდა იმერეთიდან, ხოლო რამაზისშვილი და დავითასშვილი არიან ავგიორგის ძმის დიმიტრისგან, რომელი არჩინა მეფემან და არიან მიერთგან აქა“.

რამაზიშვილები იყვნენ აზნაურებიც. ცხოვრობდნენ და ყმები ჰყავდათ ალგეთში.

რატიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ჩიჯავაძეების აზნაურები.

რევიები

აზნაურული გვარი ოდიშში.

რჩეულიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ერთ—ერთი საბუთით, რომელიც შედგენილია 1782 წლის 7 ივნისს, რჩეულიშვილები მაჩაბლების აზნაურებად ჩანან: „ამას მოვახსენებთ მათს მალაღმეფობას და მართლმსახულებას: როდესაც მაჩაბელს ყმათ უშოვნივართ ბოძებით ვისგანვე თუ როგორ, ჩვენის ყმითა და მამულით მივცემივართ. თქვენის წყალობით ძველთაც აზნაურიშვილი გახლებივართ, ყმა—მამულიც გვაქვს და გვქონია..“

როინიშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. იმერელ მხეიძეების აზნაურები.

იოსებ როინაშვილი

რუსიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. კახელი თავადები. რუსიშვილების გვარი გადმოცემის თანახმად მომდინარეობს თამარ მეფის პირველი ქმრის ანდრეი ბოგოლუბსკის ვაჟის იურის ამაღლის წევრისგან, რომელიც თამარ მეფემ თავადის ღირსებაში აიყვანა. 1722 წელს რუსთველის სადროშოში შემავალ თავადაზნაურთა და ადგილთა ნუსხაში მოხსენებულია "... და გამოღმა რუსიშვილნი, შაშიან კალურნი, კარის უბნის და ჯიმიტის მოურავნი".

რუსიშვილები

გრიგოლ რუსიშვილები

რაციშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. „თავადი რაციშვილები არიან გვარით ქსნის ერისთავნი, აზნაურად ჩამოქვეითების შემდეგ ასწყდნენ ქსნის ერისთავთაგან და გამოვიდნენ ქსნიდგან და დაეშენენ ქსოვრის სამუხრანოს ადგილსა შინა, ხოლო ამა რაციშვილთაგანნი ბეჟანად წოდებულ იქმნ მეფის ვახტანგისაგან. ირაკლისგანვე აღყვანებულსა თავადობისა ხარისსა შინა, ხოლო ერთი ამათგანი სცხოვრობდა რუსეთსა შინა, ხოლო ან არიან თავადად ბეჟან რაციშვილი, რომელიცა ვახტანგ დროსავე იწოდებოდა თავადად წელსა 1724 და მეფე ირაკლის დროს 1783—სა და ან არიან ბეჟან რაციშვილები. ხოლო სხვანი არიან აზნაურად შალვას შვილები და სხვანი“.

ზურაბ რაციშვილი

გაბრიელ რაციშვილი

ივანე რაციშვილი

როსტევენიშვილი

ამათნი წინაპარნი იყვნენ სააკაძეთა გვართაგანნი მოსახლენი თავრიზსა შინა და უკანასკნელ მოვიდა ვინმე როსტევენი სააკაძე და იმის გამო გაუგვარდათ როსტევენიშვილობა და პსჩინდენ ესენი დროსა როსტომ მეფისასა 1655 წ. აზნაურადვე მიღებულნი და მეფე ირაკლისგანცა ტრაქტატში არიან მოხსენებულნი.

დღეს, ეს სააკაძეები როსტევენიშვილებად არიან ჩანერილები. „როსტევენი აზნაურიშვილი, მონმე ტყით სარგებლობის უფლების წიგნისა“ (1699 წელი). „როსტევენი-მოურავის, ნაქონი მამული თეიმურაზ მეფემ უწყალობა პაპუა ჯორჯაძეს“ (1636 წელი).

როსტევენიშვილები მოიხსენიებიან სკრაში, ქვემო ქართლში, გორში. როსტევენიშვილი ქაიხოსრო 1670-1700 წლებში იყო მეფის კარის მდივან-მწიგნობარი.

რაციანები

აზნაურული გვარი სამეგრელოსა და იმერეთში. ცნობილია XVII საუკუნის რაციანთა სიგელი, სადაც რაციანები აზნაურებად იწოდებიან. 1904 წლის აღწერის მიხედვით წაჩხერში (მარტვილის რაიონი) მამულებს ფლობდნენ აზნაური რაციები (რაციანები)

რაზმაძე თამარა ივანეს ასული — აზნაური. ცოლი ქართველი აზნაურეს (1771—1836) რაზმაძე ალექსანდრე (1845—1896) აზნაური (ვაგანკოვ).

სერგია რაციანი

სურგულაძეები

აზნაურული გვარი გურიაში, მაჭუტაძეების აზნაურები.

საბახტარიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო სამეგრელოში. საბახტარიშვილები როგორც კორნელი ბა-როოზადინი წერს XIX საუკუნეში. გათავადებულან XVII საუკუნეში ლიპარიტ დადიანის დროს. XVIII საუკუნეში ფრანგმა მოგზაურმა მარდენმა აღწერა საბახტარიშვილები ს სტუმართმოყვარეობა, როცა მან სამეგრელოში იმოგზაურა.

საბახტარიშვილებს ჰყავდათ აზნაურები და მრავალი ყმა—გლეხი, საბახტარიშვილებს იმპერატორმა არ დაუმტკიცათ თავადობა და ისინი აზნაურებად დაამტკიცეს XIX საუკუნეში.

სარქისაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ბარათაშვილების აზნაურები. არსებობს საბუთი 1656 წლის 6 ივნისით დათარიღებული, სადაც საქმე ეხება აზნაურ ბროლძელებისა და ზანაურ სარქისაშვილების მამულის გაყოფას. 1721 წლის აღწერით პარენ ალვერდის—ძე სარქისაშვილი დასახლებულა ბეჟან სუფრაჯის უყმო აზნაურად.

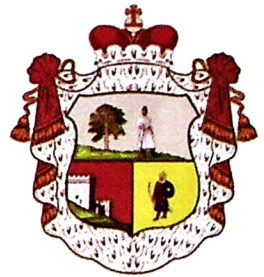
სანთლიკუდაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ავალიშვილების აზნაურები. 1784 წლის 16 სექტემბერს ერთ—ერთ არზაში სანთლიკუდაშვილი პაპალა ამილახვარ—მდივანბეგს იესეს თხოვნით მიმართავს, რაზედაც იესე ამილახვარი ბარათს უგზავნის ზურაბ ავალიშვილს: „ქ. ამილახვრის კეთილსახსოვარო ზურაბ ავალიშვილო, ეს ქერიე და ობოლი შენ გებრალეობდეს, რომ უბრალთ არავინ შესცოდოს რა, თორემ შენგან გვეწყინება, თორემ აზნაურისშვილის უსამართლობას მოიკითხვენ“ — შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

სოლოლაშვილები

„ესენი არიან ძველადვე ახალციხელნი კალმახის ადგილის გვარისანი. ამათი წინაპარნი ვინმე გათათრდა და უწოდეს სულალად. ხოლო ამის შთამომავლობისანი, რომელთაც მიიღეს მაჰმადიანობა, მოვიდნენ საქართველოსა შინა მეფობისა ბაგრატისასა წელსა 1375—სა და მეფემან მიიღო თავადობისა ხარისხითა და ებოძა გვარადა სოლოლაშვილისა და არიან მუნიტგან მცხოვრები სომხისთა, რომელნიმე გადმოვიდნენ რუსეთსა და დაშთნენ, ხოლო სხვანი ამათნი დაშთნენ ქართლსავე შინა და ან არიან: იესეს შვილები, ზაზას შვილები და სხვანი ძმანი მათნი“. სოლოლაშვილები იყვნენ მებატონეები, მათ ეკუთვნოდათ მამულები და ჰყავდათ ყმა—გლეხები ალგეთში, ჭაპალში, კუმისში, საყალტუნთში, ურცევანში, ძველ გომარეთში, ტაბახმელაში, სალოზში, ტაგნაგეთში, ასურეთში, შინდასში და საქუდეთში.

1525 წლის შეწირულობის წიგნში მიცემული დავით მეფის სახლთუხუცესის და მწიფგნობარი მაფრი ივანე სოლოლაშვილი.

სარჯველაძეები

აზნაურული გვარი გურიაში. მაჭუტაძეების აზნაურები.

საჯაიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. საჯაიები აზნაურები ყოფილან, ნაწილი დადიანებისა, ხოლო ნაწილი ჩიქოვანებისა, ვარიანტი საჯალია გაფიქრებინებს, რომ ამოსავალი საჯარ დამონ-მებულია ქართლის ცხოვრებაში. 1904 წლის აღწერის მონაცემებით ჯალრაში, ფოცხოში, ნასოჯოუში, ლესაჯეში მცხოვრები საჯაიები აზნაურები იყვნენ.

სოფრომისძეები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ვახტანგ II-ის დროს გიორგი სოფრომისძე იყო მეფის მწიგნობარი.

„დაიწერა ბრძანებაი და სიგელ ესე ჩვენი ინდიქტიონისა მეფობისა ჩვენისასა ორმოცდაათი მეთევქსმეტესა და მისი ჩვენის ვახტანგ მეფისასა მეათესა, ხელთა ზარდახანის მწიგნობარს ჩვენია გიორგი სოფრომისძისაითა“.

ბრძანება დათარიღებულია 1231 წლით.

„ხელმწიფის კარის გარიგებაში“ მოხსენიებული სოფრომისძე, რომელიც როგორც ჩანს სანადის მწიგნობარ უნდა იყოს.

„ოდეს მათი (პატრონ მეფის) შვილი მოვიდა, შეიყარნეს, კათალიკოზი თანა ჰყვა და აღს, ეკლესიის კარს დგა, და რაი წვევის ჟამი მოვიდეს, სანოლის მწიგნობარი ინასარიძე პატრონის წინაშე დგა და პატრონმა ბრძანა: „ვინ აწვიოს კათალიკოზი?“ და მიბრძანეს მე ვაწვიო. ამის სიტყვისთვის სოფრომისძე იტყვის: „აწ ვინათგან დაუწერია აწვიოს სანოლის მწიგნობარმანო“.

სანადირაძეები

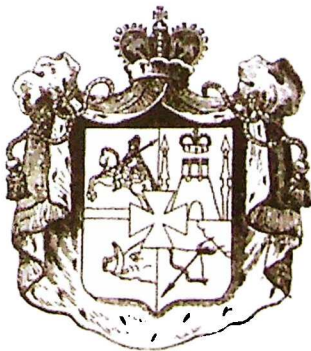
აზნაურული გვარი იმერეთში. ჩიჯავაძეების აზნაურები.

სიდამონიძეები

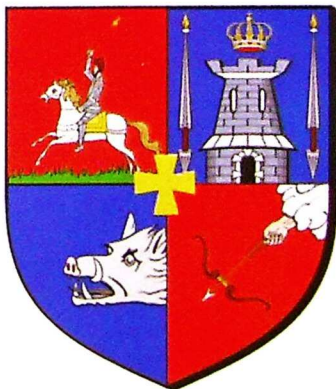
ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. თავადები. იოანე ბატონიშვილის მიერ დაწერილ ერთ—ერთ საბუთში აღნიშნულია: „ესე აგავის ერისთავი არიან კავკასიის მთით მოსრულნი ოსნი კარგის გვარისანი, სიდამონიძენი. ამათი წინაპარნი მოსახლეობდნენ ვანათსა ადგილსა შინა. ამათ პირველად მიუბოძა მეფემან კონსტანტინემ გიორგისძემან აზნაურობათ და განაწესა მოხელედ სიდამონ წოდებული არაგვის ზედა. ოდეს მოვიდა მუსა თურქი საქართველოსა ზედა დიდის მხედრობით, მაშინ ბრძო მეფემან კონსტანტინემ თურქთა მათ და ბრძოლასა ამას შინა მოიკლა მეფე თურქთაგან და იძლიერნენ ქართველი და იქმნა აღრეულობა ურთიერთსა შორის ქართველთაგან წელსა ქრისტეს აქეთ 1407. ამ მიზეზითა სიდამონმან შემოიყარნა მხედრობანი ოსთანი და სახლის კაცნი თავისნი და მოსწყვიტა ბაზლიძენი თავადნი, მოსახლენი ვაკესა შინა არაგვისასა რომლის გამო დღესაც ეწოდებიან მუნ ტბასა ბაზალეთსა ტბაი, სახელსა მათისა გამო...“

XVI საუკუნიდან სარგებლობენ რა საგარეო და საშინაო პირობების გართულებით, პატარა ლიახვის ხეობაში მცხოვრები აზნაურები, სიდამონიძეები მოიშველიებენ ოსებს და ქსნის ერისთავებს, იმორჩილებენ ხევის ერისთავებს „გაერისთავდებიან“, ხოლო ამის შემდეგ, თანდათან არაგვის საერისთავოსაც შეიერთებენ და ამიერიდან ორი საერისთავო ერთ საერისთავოდ — არაგვის საერისთავოდ ხდება.

გიორგი XIII—მ 1800 წელს სიდამონიძეებს უბოძა ყმა—მამულები გრემის ნაქალაქარში. სიდამონიძეები იყვნენ თავადებიც, აზნაურებიც და გლეხებიც (ცხინვალელები).

Родовой герб князя Сидамон-Орджоникидзе
(по В. Цыганскому)

სათარაშვილი

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები.

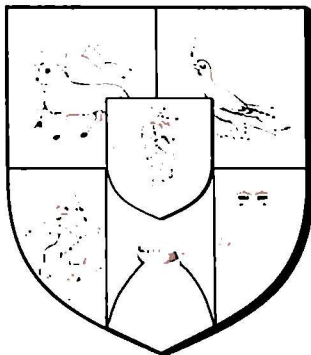
სუმბათაშვილები

ფეოდალური გვარი საქართველოში. ვახუშტი ბაგრატიონი სუმბათაშვილებს მოიხსენიებს სამცხის თავადებად. სუმბათაშვილები ისტორიულ წყაროებში პირველად მოიხსენიებიან XIV—XV საუკუნეებში.

მთიულეთის 1804 წლის აჯანყების დროს გამართულ ბრძოლაში გენერალი ტალიმინი ქება—დიდებათი იხსენიებს ლუარსაბ სუმბათაშვილს. გიორგი მეცამეტეს დროს ქიხოსრი სუმბათაშვილს ეკავა მოლარეთუხუცესის თანამდებობა და ნავთლულის მოურავობა. ლუარსაბ სუმბათაშვილი ნიახურას ომის მონაწილე მიმბაში, თავი გამოიჩინა მხნეობით და შემართებით.

გენერალი სუმბატაშვილი

დავით სუმბატაშვილი

საბაშვილები

აზნაურული გვარი გურიაში. ნაკაშიძეების აზნაურები.

საგინაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო აღმოსავლეთ საქართველოში. „თავადი საგინაშვილი. ამათნი შთამომავლობანი არიან სპარსთა მთავრის, საგად წოდებულისა, რომელიცა საგ მთავარი დაადგინა სალილ არაბმან, ამირად წოდებულმან. ესე საგ დაადგინა ტფლისსა შინა გამგედ წელსა ქრისტეს აქეთ 787—სა დროსა აშოტ მეფისასა და მერე ამა საგისა დაშთომილნი შთამომავლობანი იწოდნენ საგინაშვილებად თავადად მეფეთაგან და არიან ორად: 1) სომხთა შინა მოსახლენი, 2) კახეთსა შინა.“

საგინაშვილებს ყმები ჰყავდათ და მამულები ეკუთვნოდათ სოფლებში ჩხიკვეთში, არდისუბანში, ენაგეთში, კოდაში და სხვაგან.

საგინაშვილები იყვნენ აგრეთვე აზნაურები და ყმებით.

ალექსანდრე დიმიტრის—ძე საგინაშვილი იყო რუსეთის არმიის გენერალ—ლეიტენანტი, 1827 წლიდან მონაწილეობდა მრავალ ლაშქრობაში, სოფ. კოდაში აღადგინა ქართული ეკლესია.

გაბრიელ საგინაშვილი XVII ს. ქართველი კალიგრაფი, დავით გარეჯის ბერი.

ივანე საგინაშვილი

ნინი საგინაშვილი
ნინო ჯორდანია

სტელიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები.

სხირტლაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. იმერეთიდან გადმოსული კაცია სხირტლაძე ერეკლე II— ისაგნ სახელის ბოძებას ედრება. რაზედაც ერეკლე თანხმობას იძლევა. „აქ ჩვენი ბრძანება არის ზურაბიშვილო ზაალ მერმე ამ ჩვენის აზნაურიშვილის კაცია სხირტლაძისათვის ზეგამის ნაცვლობა ნყალობით გვიბოძებია. და შენც ამაზე თვალყური უნდა გეჭიროს და იმ სოფლის კაცთაც ყადაღა უნდა უყო, რომ როგორც მართებული იყოს, ამას ისე დაემორჩილდნენ“.

სულხანიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. იესე სულხანიშვილი იყო ერეკლე II—ის მოძღვარი. მისი შვილი ზაქარია კი თეკლე ბატონიშვილის მოძღვარი.

სულხანიშვილი პაატა. აზნაური. კახეთის 1812 წლის აჯანყების მონაწილე.

ზაქარია სულხანიშვილი. „მბეჭდავი წიგნთა, მოძღვარი დედოფლისა დარეჯანისა“. შეტანილი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“. გვარის ფუძეა საკუთარი სახელი სულხანი. ეს სახელი ჩვენს წინაპრებს უსესხებიან არაბულიდან და სამართლიანს ნიშნავს. წიგნში „შემოკლებითი აღწერა საქართველოს შინა მცხოვრებთა თავადთა და აზნაურთა გვარებისა“. იოანე ბაგრატიონი წერს: „აზნაური სულხანიშვილი — სულხარა არის მონასტრის სახელი ქვემო ქართლში, სომხთისა შინა და სახელით სულხან, სულხანიშვილობა გაიგვარეს, 1391 წელსა“. 1696 წელს სულხანიშვილების მინა ესაზღვრებოდა თამაზ მგელიტიშვილის მიერ მამულა ვარმაშვილისთვის მიყიდულ ნავენახარს. 1699 წელს თეოდორე სულხანიშვილმა ზურაბ თუმანიშვილს მიჰყიდა მამული ნოდორეთში.

1672 წელს ისტორიულ საბუთებში მოიხსენიება ბასილა სულხანიშვილი. 1850 წელს, რუსეთის იმპერატორმა თავადაზნაურთა საგვარეულო სიაში, ეგრეთ ნოდებულ „ხავერდოვან წიგნში“ სულხანიშვილებიც შეიყვანა.

სულხანიშვილები

სადუნიშვილები

აზნაურები. სადუნიშვილები მოხსენიებული არიან ბარათაშვილების გაყრის წიგნში 1523 წ. სადუნიშვილები იყვნენ აგრეთვე გოსტაბაშვილების უყმო აზნაურები. სეხნია სადუნიშვილი წინამძღვარი, მოხსენიებულია 1672 წელს.

სალაყაიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ტახტის აზნაურები (სადადიანო აზნაურები)

იარინე სალაყაია

სააკაძეები

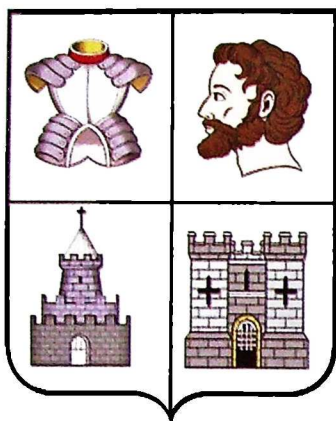
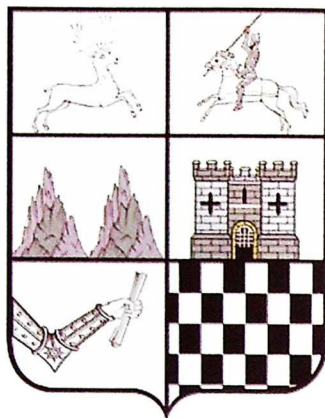
ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. „სააკაძენი ადრე ტანის ხეობაში სახლებულან მე—16 საუკუნის ბოლოდან ნოსტეში დასახლებულან. გიორგი სააკაძის შემდეგ მათი შთამომავლები თარხან—მოურავებად და თარხნიშვილებად იწოდებიან.

სააკაძეების გათავადება გიორგი სააკაძიდან მოდის, მანამდე სააკაძეები ტახტის აზნაურები იყვნენ და სამეფო კარზე დიდი თანამდებობები ეკავათ, გიორგის მამა სიაუში მეფე სიმონ I—ის უახლოესი თანამოღვანე, მისი მრჩეველი —სალაროს მოლარე და მოურავი იყო. აგრეთვე გიორგის სააკაძის ბიძა ქართლს მეფის სახლთუხუცესი იყო 1590—1607 წწ.

გიორგი სააკაძის მესამე შვილი იორამ სააკაძის ჩამომავლები თარხნიშვილებად იწოდებიან.

სააკაძეების წინაპრები სამეფო აზნაურები იყვნენ და თედმის ხეობაში ჰქონდათ ფეოდალური სამფლობელო, რომლის ცენტრი იყო სოფ. ნოსტე, სააკაძის სამფლობელოში 40—მდე სოფელი შედიოდა.

სააკაძეები მოიხსენიებიან აგრეთვე აზნაურებად.

საკანდალიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში, რაჭის ერისთავის აზნაურები.

საეარსამიძე

ესენი არიან ძველადვე რაჭის აზნაურნი, მოსულან ვახტანგ მეფის დროს 1722 წ. საქართველოში, სულ წინად, თავდაპირველად მოსულნი არიან კილიკიის ადგილით საფარიდამ. და ამათნი წინა-პარნი სჩნდენ ვახტანგ გორგასლანის დროს, რომალთაცა აქენდათ წყალობის წიგნიცა მისნი. რომელნიმე სახლობენ საქართველოში და რომელნიმე ამათ გვარნი იმერეთს და რუსეთს შინაცა იყვნენ.

ალექსანდრე საეარსამიძე

საყვარელიძეები

აზნაურული საგვარეულო იმერეთსა და ქართლში. გვარში შემორჩენილი გადმოცემის თანახმად საყვარელიძეების წინაპრები აზნაური კროჭები ყოფილან, კროჭების ოჯახს დიდებული სტუმართმასპინძლობა გაუწევიათ მათთან მისულ მეფისათვის, რომელსაც შეუძახია რა საყვარელიძენი ხართ. აქედან მოდის მათი საყვარელიძეობა.

საყვარელიძეებს იმერეთის სამეფო კარზე საპატიო სახელოები ეჭირათ, ისი იყვნენ ტახტის აზნაურები. მუხურის სამეფო მოურავეები. ეკავათ მესტუმრეთუხუცესის თანამდებობა, რომელიც მემკვიდრეობით გადადიდა და ფრიად საპატიო სახელს წარმოადგენდა.

საყვარელიძეების გვარში იყვნენ გამოჩენილი პიროვნებები: ანდრია საყვარელიძე აფხაზეთის კათალიკოსი — 1605 წ. ევდემოს საყვარელიძე, კათალიკოსი აფხაზეთისა — 1666—1673 წწ. მელქისედეკ საყვარელიძე. ეპისკოპოსი გელათისა 1519 წ.

აზნაური საყვარელიძეები გვხვდებიან აგრეთვე ქართლში. 1761 წელს მათ დაეა ჰქონდათ გივი ამილახვართან ტბეთის მამულის თაობაზე.

სვანიძეები

აზნაურები იმერეთში. „სვანიძე არიან სვანეთის აზნაურები მუნიტგან გადმოსულნი სვანის ძედ წოდებულნი“.

ივანე სვანიძე

ნესტორ სვანიძე ოჯახით

სოფრომ სვანიძე

საამიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები.

სულეიმანაშვილები

იყვნენ აზნაურებიც და გლეხებიც. 1721 წელს მოხსენებულია სულეიმანაშვილი ომან—სამადლოს მამასახლისი.

ტერტერაშვილები

„ქართველი აზნაურები ტერტერაშვილები: ავთანდილია, ზალია, ოვანეზა, თამაზა 17821 წელს იხსენიებიან ყაფლანიშვილების მემამულეებად, რომლებსაც უცხოვრიათ და ყმები ჰყოლიათ ქცია—ყარაბულალში“. მოხსენიებულები არიან აგრეთვე ყაფლანიშვილების აზნაურებად.

ცყავაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. იმერეთის სამეფო კარზე ეკავათ მეძაღლეთუხუცესის თანამდებობა.

ტუსიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო კახეთში, კახეთის თავადები. გურამიშვილების განშტოება. ზედგინიძეების შთამომავლები.

ტუსიშვილისეული სასახლე

ტატიშვილი

აზნაურული საგვარეულო ქართლში. ისტორიაში ცნობილია მანგლისის მთავარეპისკოპოსი ათანასე ტატიშვილი, რომელიც მოიხსენიება 1619 წელს სვიმონ I-ის მიერ გაცემულ წყალობის წიგნში. ტატიშვილი იყო აგრეთვე მანგლელი ეპისკოპოსი.

ტატიშვილები იყვნენ აგრეთვე ქსნის ერისთავის აზნაურები და ფლობდნენ ცხინვალის იასაულის თანამდებობას. „...ბატონმა ერისთავმა დავით ამა განაჩენისა იასაულობა მე, ტატიშვილს გარსევანს მიბრძანა, მოველ ცხინვალს ავეტიქასთან“.

ტარიელიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1722 წლის რუსთველის სადროშოში შამაგალ თავადაზნაურთა და ადგილთ ნუსხაში მოხსენიებულნი არიან ტარიელაშვილები. „...ტარიელისშვილნი, განაყოფით, ყმით სახლს კაცნით...“

ალექსანდრე ტატიშვილი

ყიფიანი ნინო ტატიშვილი

ალექსანდრე ტატიშვილი

ტერიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. არაგვის ერისთავის აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

კონსტანტინე ჟურელი

ტარსიაჭაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. საამილახვაროს აზნაურები. ბეჟან აშილხოროსშვილი აზნაურ ტარსიაჭაშვილს მამულს ართმევდა. ამ უკანასკნელმა ვახტან VI—სთან იჩივლა, ვახტანგ VI ბეჟანს უბრძანა: „...ტარსიაჭაშვილის სახელოს ართუამ სადმე, ამისთანა საქმეებს დაეხსენ და ნურც ეჭიდავები, აზნაურიშვილს ვინ გაგაღარიბებინებს? სოფელი მართებულად შენ იმსახურე და მართებულად მოურავობა და სარგო იმასვე ჰქონდეს“.

უგრეხელიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. წულუკიძეების აზნაურები. უგრეხელიძეები იყვნენ აგრეთვე „ფიცის კაცები“. 1850 წელს რუსეთის მთავრობამ უგრეხელიძეები სცნო აზნაურებად და მათი გვარი შეიტანა რუსეთის იმპერიის „ხაერდოვან ნიგნში“.

უმიკაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ბეჟან ფიცხელაური ლეკებმა დაატყვევეს. ფული დასჭირდათ საჭირო გახდა მამულის გაყიდვა. ბეჟანის დედა ერისთავთან მივიდა და ნებართვა სთხოვა, დავითმა ნებართვა დართო და მინა აზნაურ უმიკაშვილს მიჰყიდეს.

უსუფბეგიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. მებატონეები თავკეს, აბრამთს, მოიხსენიებენ 1721 წელს.

უდურბეგიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. მებატონეები ხინძარკუტს, მოიხსენიებიან 1721 წელს.

უზნაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები. ფანასკერტელმა ციცი ციციშვილმა და მისმა ძმამ ქაიხოსრომ თავიანთ აზნაურიშვილს ანზორ უზნაძეს წიგნი მისცეს: „ცოტა საქმეზე შემოგვინყერი და ჩვენს ბიძაშვილებთან მიხველი. ანუ შენისავე ნდომობით შემოგვირიგდი. სახელოთ კარალეთი გქონდეთ და ბატონმა გამოგვართვა. თუ კარალეთი ვიშოვნეთ შენი სახელო ისევე მოგცეთ, თუ არა და სანაცვლოდ სახელო საქურდევანიძო მოქცეთ“.

შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

თამარ უზნაძე

უთრუთაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები. ტახტის აზნაურები, გერბის მფლობელები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

უთნელიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ქსნის ერისთავების აზნაურები. 1774 წლის სიგელში უთნელიშვილი გიორგი მოიხსენიება, ქსნის საერისთავოს სახლთუხუცესად.

ურაცაძეები

აზნაურული გვარი გურიაში, თავდგირიძეთა აზნაურები.

ფეშანგიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1757 წლის საჩივრის ნუსხაში მოხსენიებულია აზნაური ანდრია ფეშანგიშვილი, რომელიც უჩივის იესე ფალავანდიშვილს, „ფეშანგიშვილმან ანდრიაშა ფალავანდიშვილ იესეს უჩივლა იმერელი მომყიდაო პირობით და იმერელი გამექცაო და რაც მივეციო აღარ მაძლევსო. ამის იასაული ყორიასაულებში“.

ფინეზიშვილები – ლაბუაშვილები

ფეოდალური საგვარეულოები იმერეთში. თავადები. ლაბუაშვილები და ფინეზიშვილები წარმოადგენენ აბაშიძეების ცალკე შტოს.

1810 წელს იმერეთის აჯანყებაში ფინეზიშვილები და ლაბუაშვილები აქტიურად მონაწილეობდნენ.

ფინეზიშვილი

ფირადაშვილები

აზნაურული გვარი ქვემო ქართლში. ბოლნისელი აზნაურები. 1763 წლის ერთ—ერთ საჩივრის წიგნში ვკითხულობთ: „მერმე ამას მოვახსენეთ ჩვენს მოწყალე ხელმწიფეს, რომ თქვენი ნაწყუალებევი სამიოთ კომბლი კაცი მყვანდა, და თქვენი ნაბოძვარი წიგნიც მაქვს და ახლა ქვემო ბოლნელმან ლუარსაბისშვილმან ბეჟანამ წამართვა აგერ ორი წელიწადი არის რაც იმას წაურთმევია და ის იმსახურებს...“ ამაზე მეფე ერეკლე II—მ მდივანბეგს უბრძანა: „...სომხითელთ აზნაურთ და გლეხთაგან მოკითხულობით შეიტყვეით და თუ სახასო ყოფილიყოს ასე რომ საბატონო; თუ არადა, ვისიც ყმა ყოფილიყოს, იმას დაანებეთ...“

ფასტაშვილი

ამათნი წინაპარნი იყვნენ ჩერქეზთა აზნაურთაგანნი, რომელიცა ზითევში მოჰყვა ჩერქეზ ბატონის ასულს რუსუდანს, რომელიცა შეუმზადებდა ფასტას, რომელ არს (ფეტვის კრუპა) დროსა გიორგისა მეფისასა 1562 წ. და ესე იყო მის დედოფლისა მზარეულთა უზუცესიცა. და მის გამო გაუგვარდათ შვილთა მათთა ფასტაშვილობა და არიან მუნით აზნაურნი და ტრაქტატსა შინაცა მოხსენებულნი.

ფურცელაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში.ამათნი გვარნი პირველ იწოდებოდენ ფარაძედ იმერეთისა აზნაურად. ამათნი გვარნი სჩანან დროსა მეფისა გიორგისასა წელსა 1703—სა და სხვათაცა მეფეთა დროსა. ესენი მოვიდნენ იმერეთიდან და დაეშვნენ სახასოსა ადგილსა ლეონ მეფის ძის საბატონოს შვილოსა საერისთოდ წოდებულსა და ფარიძეები იწოდნენ ფურცელაძედ, შემდგომ ამათნი გვარნი სახლობენ რამოდენიმე იმერეთსა შინა.

ქსნის საერისთავოს აზნაურები. საციციანოს აზნაურები. ქსნის საერისთავოს საქმიანობაში ფურცელაძეები აქტიურობენ, ისინი პატარა ლიახვის მოურავეები იყვნენ. ფლობდნენ მრავალ მამულს და ყმა გლეხებს.

ფურცელაძეები

ფასეიშვილები

აზნაურული გვარი გურიაში. ნაკაშიძეების აზნაურები.

ფისაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ტახტის აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის თავადაზნაურთა „ხავერდოვან წიგნში“.

ფირალიშვილები

აზნაურული გვარი. ცნობილია ამ გვარის წარმომადგენელი გოდერძი პავლე ძე ფირალიშვილი (1768—1823), მდივანმწიგნობარი, ავტორი ლექსისა „ერეკლე მეფის გლოვა თუშ—ფშავ—ხევსურთაგან“.

ფანიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1804 წლის კამერალური აღწერით. სოფელ რუისში მცხოვრები სპირიდონ ფანიაშვილი ფლობდა 200 დღიურ სახნავ მიწას, აქედან კი მხოლოდ 30—ს იყენებდა.

ფარულაძეები

აზნაურული გვარი ოდიშში, 1904 წლის აღწერით აზნაური ფარულაძეები ცხოვრობდნენ დღევანდელი მარტვილის რაიონის სოფელ თამაკონში.

ფულარიები

XXს. დამდეგს დიდ ზანაში მამულები ჰქონიათ თავად მხეიძეებს, ხოლო პატარა ზანაში - აზნაურ ფულარიებს.

ფიცხელაურები

აზნაურული გვარი ქართლში არიან ძველადვე წინაპარნი ამათნი კავკასიის მთით მოსრულნი და მოსახლენი ქსნის ხეობასა შინა და ცნობილნი ადრევე დროსა მეფისა დაეთი-სასა წელსა 1299—სა და შემდგომად მეფისა თეიმურაზისა და მეფისა ირაკლისაგანცა პატივცემულნი და მოხელედცა დადგინებულნი ქსანსა შინა და არიან ან რაოდენიმე სახლად: 1) ბოქოულთ ხუცის შვილები, 2) არჯევანის შვილები, 3) რამინის შვილები, 4) გიორგის შვილები, 5) ივანეს შვილები, 6) საამის შვილები 7) ბეჟანის შვილები, 8) ამირანის შვილები, 9) ბერის შვილები, 10) თექთუმანის შვილები.

ქსნის ერისთავის აზნაურები. საერისთავოს საქმიანობაში აქტიურად მონაწილეობდნენ. იყვნენ ახალგაზრდის მოურავები. ცდას არ აკლებდნენ რათა ყმა—მამული გაეზარდათ. ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოირჩეოდა არჯევან ფიცხელაური, რომელმაც ხელში ჩაიგდო დიდძალი მიწები, სოფელ იკოთში ააგო კოშკი და შემოარტყა გალაყანი.

ხშირი იყო აზნაურების ბრძოლა თავადების წინააღმდეგ, ფიცხელაურები ყოველთვის ერისთავების მონინააღმდეგე ძალას ემხრობოდნენ. 1777 წელს ერეკლემ ქსნის საერისთავო გააუქმა. ამ საქმეში საუკეთესო დასაყრდენს სწორედ ფიცხელაურები წარმოადგენდნენ.

ფიცხელაურების გვარში გამორჩეული ადგილი უჭირავს არჯევან ფიცხელაურს. რომელიც ჯერ მარტო ახალგაზრდის მოურავი იყო, შემდეგ კი უბოძეს „სალთხუცობა ქსნისა“. ამავე დროს დატოვეს ახალგაზრდის მოურავადაც და ჟამერის სამოურავოც მას გადასცეს საგანებოდ. ჭუთის ხევისა და ნირქოლის მოურავად იყო ზურაბ ფიცხელაური.

მარიამ ფიცხელაური

ფალავები

ფალავათა საგვარეულოს შესახებ ძველ საბუთებში ვკითხულობთ: „ფალავი იყო ორბელიანთ გვარი რომელიც მეფემან გარდაასახლა ოდიშში და იწოდნენ ფალავაშვილებად წელს 1271—სა“.

თვით ფალავების გვარში დღემდე დაცული გადმოცემით კი, ისინი, თითქოს უძველესი დროიდან მოსულან ადიღედან და ბანძაში დამკვიდრებულან.

ვახუშტი ბატონიშვილი ფალავას ერთიანი საქართველოს პოლიტიკური დაშლის შემდეგ დროინდელი ოდიშის ერთ—ერთი „უწარჩინებულეს“ გვარად ასახელებს. დოკუმენტურ წყაროებში ფალავათა საგვარეულო წარმომადგენელნი XVII საუკუნის მეორე ნახევარზე ადრე არ ჩანს.

ფალავების გვარის წამოწევა ოდიში ახალი სამთავრო დინასტიის, ჩიქვანების გაბატონებასთან უნდა იყოს დაკავშირებული. იმ ბრძოლაში, რომელსაც ჩიქვან—დადიანთა სახლი ოდიშის ძირძველ წარჩინებულ საგვარეულოებთან — ჭილაძე—გოშაძე—ქორთოძე—ჯიანაშენთან აწარმოებდა, ფალავები ჩიქვან—დადიანების მხარეზე არიან. გვიანდელი XIX ს. მეორე ნახევრის ცნობით, ფალავების ყმათა საერთო რაოდენობა 800 კომლს უდრის.

ფალავათა სათავადო XIX ს. 20—30—იან წლებში დაიშალა.

ფალავათა აზნაურები: გაბუნები.

დავით ფალავა

ყარამან ფალავა

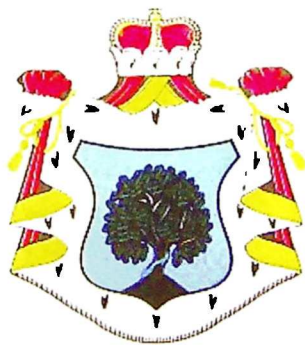

სალომე ფალავა

ფაველენიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში ძველად არიან ესენი მხარგრძელის შთამომავლობისანი, რომელნიც იყვნენ მხარგრძელნი უკანასკნელი მეფისა სპარსთასა ეზდიგარისა გვარისანი“.

1738 წლის 15 მაისს არდაშელ თავთაქიშვილმა აზნაურ იორამ ფაველენიშვილს ყმის გირაენობის წიგნი მისცა. 1768 წელს აზნაურმა პაპუნა ფაველენიშვილმა ერეკლე II—სთან იჩივლა ბაჟის გამოსაღების თაობაზე... „მოგეხსენებათ, რომ ჩვენც ჩვენის მამულეთი თქვენც უნდა გემსახუროთ და ჩვენც დაერჩეთ. იმათ მოცემული წიგნიც მიახლებია ღმერთი გაგიმარჯვებთ, რაც მერგებოდეს უბრძანეთ, რომ მომცენ“.

ვასილ ფაველენიშვილი,
ნინო ერისთავი

ვასილ ფაველენიშვილი

ფალვანხოსროშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. ქართლის თავადები ბარათაშვილთა განაყოფები მათი ერთ—ერთი შტო ფალვანხოსროშვილები ოფიციალურ საბუთებში იხსენიებიან XVII საუკუნეში.

ფალვანხოსრო ძე ქვეთარ ბარათაშვილისა, ჩანს 1523 წ. გაყრილობის წიგნში. ფალვანხოსრო და მისი ძმის წულს ზაალს უახლებენ სამკეიდრო მამულს.

1721 წლის აღწერის მიხედვით ეკუთვნით ალგეთის ხეობაში მრავალი სოფელი და ყმა—გლეხი.

ფალავანდიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო იმერეთსა და ქართლში. ესენი იყვნენ მოსახლენი, პირველ ნახევანის ნაწილსა შინა ყრინჯაჲდ წოდებულსა და სცხოვრობდნენ მუნ ქრისტეს აქეთ 1184—სა, ხოლო უკანასკნელ ამათი წინაპარი სიაგაკაცისა გამო მეფემან სომეხთამან გამორეკნა და მოვიდნენ ახალციხის და მუნ სცხოვრებდენ“.

„აბაშიძე, ფალავანდიშვილი და ამირეჯიბი, ამით ერთობასა შინა აქენდათ მამულნი იმერეთსა და ქართლში. და შემდგომად განყოფი-
სა სამეფოსა ერთი ძმა იქით და ერთი აქეთ დაშორდნენ. ვითარც
აჩენს მამულნი და სიგელნი მათნი“.

ფალავანდ ფალავანდიშვილი იყო იმერეთის მეფის ალექსანდრეს მნიგნობარი, რომელმაც 1495 წელს დანერა გელათის სიგელი. „ხე-
ლითა ფრიად ცოდვილს ფალავანდიშვილისა ფალავანდისათა“.

ფალავანდიშვილებს ეკუთვნით კიდევ ერთი სასისხლო სიგელი, რომელიც დანერილია 1488 წელს.

XVII საუკუნის მეორე ნახევარში ეს საგვარეულო ვარდება დიდ გასაჭირში დ ფალავანდიშვილების ციხე—სიმაგრეების: ჯრუჭის, მღვიმევის, მოდინახეს უკვე წერეთლების ხელში ვხედავთ.

XVII საუკუნის ერთ—ერთი საბუთი ქართულ ფალავანდიშვილებს სათავადო ჰქონდათ ზემო ქართლის სადროშოში.

სალომე ფალავანდიშვილი

ფიჩხაიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჯაიანების აზნაურები.

ფარემუზაშვილები

აზნაურული საგვარეულო ქართლში. იყვნენ მებატონეები. 1725 წელს თეიმურაზა ფარემუ-
ზაშვილმა გაყიდა მამული. ფარემუზაშვილები საგინაშვილების გვარ—შტოა.

ფანჩულიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. 1738 წელს ტიმოთე გაბაშვილს პეტერბურგში ჩასვლის დროს თარჯიმნად დავით ფანჩულიძე დაუნიშნეს.

1812 წელს რუსეთის სამამულო ომში ორი ქართველი გენერალი ძმები ივანე და სიმონ ფანჩულიძეები მონაწილეობდნენ, რომელთაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს რუსეთის ჯარების გამარჯვებაში. მათი ძმა ქართველი აზნაური დავით ფანჩულიძე 1738 წელს გადასახლდა რუსეთში. მისი მესამე შვილი — ალექსი 1812 წელს სარატოვის გუბერნატორი იყო.

ბოროდინის ბრძოლისათვის გენერალ-ლეიტენენტი სიმონ ფანჩულიძეს აღმასებით მოჭედული ოქრო ხმალი ებოძა.

ევგენი ფანჩულიძე

ქაჯაიები

აზნაურული გვარი იმერეთში. აზნაურ ქაჯაიას ცოლად ჰყავდა ბერი წულუკიძის ასული, რომელიც შემდეგ გახდა სოლომონ I-ის მესამე ცოლი.

ქაიხოსრო ქაჯაია

ქადაგიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ტახტის აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ქადაგიძე

ქავთარაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. ქართველი თავადები. ბარათაშვილთა ერთ—ერთი შტო. ბარათაშვილებად მხოლოდ სულხანი, იონათამი და მანუჩარი იწოდებიან. 1671 წლის შემდეგ, როგორც ისინი, ისე სხვები იწოდებიან ქავთარაშვილებად. მათი შტოს შედგენა შეუძლებელია, რადგან მხოლოდ მანუჩარი არის აღნიშნული, როგორც განაყოფი სულხანისა და იონათამისა, სხვების დამოკიდებულება კი არ ჩანს.

ეს სათავადოც საბარათაშვილოს ტერიტორიაზე აღმოცენდა. იგი XVII საუკუნის საბუთებში ჩანს.

ქარუმიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. საამილახვროს აზნაურები. გარსევენ ქარუმიძეს გორის ნაცვლის თანამდებობა ეკავა. ქარუმიძეებს ყმა—მამული ჰქონდათ სოფ. თორტიზაში.

1740 წელს 2 აპრილით დათარიღებულ ერთ—ერთ წერილში, რომელიც დიმიტრი ქარუმიძის მიერ არის გივი ამილახვარისადმი დანერილი ეკითხულობთ: „დაგებარებიანეტ აქ ჩამოდიო მოურავი ხარო...“

მოურავობა ვისაც გინდოდეთ იმას უბოძეთ, ღმერთმა მშეიდობაში მოახმაროს, კასპელი კაცი სადღა არის, სულ ამოწყვეტილია. თითო ბიჭი სადღაც გადარჩომილია, იმათი პოვნა ვის შეუძლია? ვერცა იმათი ცოდოში ჩავდგები“. ქარუმიძეები იყვნენ ცნობილი საეკლესიო მოღვაწენი: ქარუმიძე, ონოფრე, წმინდანი, წილკნის ეპისკოპოსი ქარუმიძე, იოანე ქარუმიძე სამთავნელი მთავარ ეპისკოპოსი. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპ. „ხავერდოვან წიგნში“.

ქარამბეგიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1697 წელს „მირიმნიძეთა სომხეთის მელიქის ქარამბეგიშვილმან მელიქმან, ბატონმან ავთანდილ და მისმა ბიძაშვილებმა გივი თუმანიშვილს შამირზას ნასოფლარი მიყიდეს.“

ქურდევანიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ქოჩაკიძეები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. მეგრელი თავადები. მდინარე ცივის წყლიდან მარჯვნივ მხეიძეების სათავადოს შემდეგ იწყებოდა ქოჩაკიძეების სათავადო, რომელიც ზღვამდე იყო გადაჭიმული. ოდიშის ყოფილ მდივანბეგი და სენაკის პოლიციის ბოქაული იყო მაქსიმე ქოჩაკიძე. მაქსიმე ქოჩაკიძე იყო აგრეთვე მარტვილის მოურავი.

გიორგი ქოჩაკიძე

ქუთათელაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთსა და ოდიშში. ქუთათელაძეები (ხონის) იყვნენ ლოლბერიძეების აზნაურები.

ქეარიანი ქუთათელაძისა

კირილე ქუთათელაძე

კესარია ქუთათელაძე

ოლღა ქუთათელაძე

ქვარიანები

აზნაურული გვარი დას. საქართველოში. ტახტის აზნაურები, წარმოშობით ლეჩხუმელები არიან. 1656 წლის საბუთში ვკითხულობთ: „ან ესე ხატისა არცერთი იყო სასახლე ოდიშს, რომ ქვარიანი იყო, იმის დანარჩოში იყო დიდი ტვერი, ვთხოვე და მეფემ გიორგიმ მიბოძა“. როგორც ჩანს გაბრიელ ცაგარელი ხვამლის ეკლესიას სწირავს სოფელ ოყურეში ოდეს-ღაც მოსახლე ქვარიანის მიწა—წყალს, რომელიც ახლა ოდიშში ცხოვრობს. ზაქარია ქვარიანი — იმერეთის კათალიკოზი 1657—1804 წლებში XVII საუკუნის შუა წლებში მოღვაწეობდა ცნობილი პოეტი დათუნა ქვარიანი, მას გაუღებქსავს „წამება წმიდისა მთავარ—მოწამისა გიორგისი“.

ოლიკო ქვარიანი

ქვარიანი

აკაკი ქვარიანი

ქანთარიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. მამულები ჰქონდათ ნახარებოში, მარტვილის რაიონში. რომელსაც ქანთარიევიშ დიხა ეწოდებოდა. და მათი „ჟინოსკოალეფს“ აზნაურიშვილებს ეძახდნენ.

ქავთარაძეები

აზნაურული გვარი საქართველოში. ქავთარაძეების გვარი ერთ—ერთ ძველ გვარად ითვლება საქართველოში. XII საუკუნის ძველ ქართულ ხელნაწერთა ძეგლის საუკეთესო ნიმუშში „სულთა მატინეში“ მოხსენიებულია ქავთარაძეთა გვარი, როგორც მაჭახელას ხეობის ერთ—ერთი ძველი მკვიდრი გვარი.

XII—XIII საუკუნეების ერთ—ერთ საბუთში, კერძოდ თედორე სტოდის „სწავლანში“ მოხსენიებულია ვინმე ბასილი ქავთარაძე, კერძოდ: „ქ. მოიხსენიე, უფალო, წინამძღვარი ბასილი ქავთარაძე ორსავე ცხოვრებასა შინა, ამინ, კირილეისონ“.

აღსანიშნავია, რომ ქავთარაძეთა გვარი საქართველოს თითქმის ყველა კუთხეში გვხვდება და ყველგან აზნაურის ტიტულს ატარებდნენ, სამეგრელოში — ტახტის აზნაურისას, იმერეთში იყვნენ როგორც ტახტის აზნაურები ასევე წერეთლის, თავადის აზნაურებიც. ქართლშიც ასევე იყვნენ ამილახორის აზნაურები, მუხრანბატონის აზნაურები, არაგვის ერისთავის აზნაურები და ამასთანავე ტახტის აზნაურებიც. ალექსანდრე ამილახორის მიერ ჩამოთვლილ სათავადოთა ნუსხაში, როგორც ქავთარაძე მოხსენიებულია როგორც მსხვილი მამულის მფლობელი და მოხსენიებულია თავადთა გვერდით.

კორნელი ბორიზინის ცნობით ბესარიონ დავითის—ძე ქავთარაძეს ეკავა სენაკის მაზრის, ხოლო შემდეგ შონაპნის მაზრის ბოქაულთუხუცესის თანამდებობა. რომელიც ბოლოს ძველ სენაკში გარდაიცვალა 80 წელს მიტანებული. მანამდე კი როგორც რუსულის მცოდნე კორნელი ბორიზინის მდივანი და თარჯიმანი იყო. ქავთარაძე ბარბაძე ალექსის ასული, გენერალ—ლეიტენანტის ასული, გარდაიცვალა 1892 წელს.

თავადის ასული ნადეჟდა ქავთარაძე გათხოვილი იყო მეშკოვზე (1858—1908).

ქავთარაძეები

ბაბი ქავთარაძე

იგანე ქვეთარაძე

ქვეთარაძეები

ქვეთარაძე-კაციტაძე

სონია ქვეთარაძე

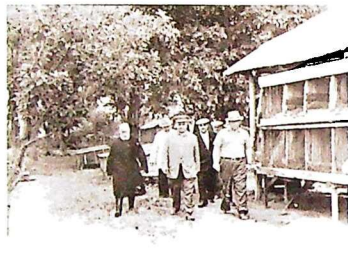
ქვეთარაძეები

ალექსი ქვეთარაძე

ალექსანდრე ქვეთარაძე

ბადურ ქვეთარაძე

ალექსი ქვეთარაძე

ქვეთარაძე

პეტრე ქვეთარაძის მამა

ქვეთარაძეები

არსებობს სია საქართველოს თავად—აზნაურობისა, რომლებიც შეტანილია სანკტ—პეტერბურგში გამოცემულ „ხავერდოვან წიგნში“, რომელიც დამტკიცებულია 1850 წელს. სადაც ჩანერილია ქავთარაძეთა გვარი, როგორც იმპერიის აზნაურული გვარი.

ქანანაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. მოხსენიებულნი არიან 1721 წლის აღწერით. 1746 წ. მოხსენიებულია ქანანაშვილი ოთარი. 1721 წლის აღწერით მოხსენიებულია უყმო დამოუკიდებელი აზნაურები ჯავშანიანში: გიუა, გოდერძი, პაპუა, სულხანი, ფარსადანი, შერმაზან ქანანაშვილები.

ქურდიანები

აზნაურული გვარი სვანეთში. ბალსზემო სვანეთში საუკუნეების მანძილზე ბატონობდნენ თავადები და აზნაურები. მაგრამ მოსახლეობა აჯანყდა და გამოდევნეს თავად—აზნაურები ბალსზემო სვანეთიდან. ქურდიანების და სხვა გვარის თავად—აზნაურებიც დაიფანტნენ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში.

ქურდიანების დინასტია

ქუჩულორიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ნალენჯიხასა და მის მიმდებარე სოფლებში მცხოვრები ქუჩულორიები XVIII—XIX საუკუნეებს მიჯნაზე აზნაურებად არიან დასახლებულნი. საუფლისწულო აზნაურებად.

ქარელები

თამაზ ქარელს გააჩნდა ციხე ყვიავში. 1754 წელს ქარელებს რეაგვერდა კოშკისთვის მიუშენებია თითო წაკეთილი ელიფსური კოშკი.

ქობულაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო ქართლში. „ქობულაშვილი უძველესი გვარია, მისი ძველი ფორმა ქვაბულისძეები“.

„თავადი ქობულაშვილი. ამათი წინაპარნი იყვნენ ქობულად წოდებულნი უკვე 882 წლიდან, სუმბატ მეფე როცა აფხაზეთს წავიდა, თან გაჰყვნენ ქობულას ძენიც, ქობულთა შვილთაგანი დაშთნენ გურიას ადგილსა ქობულეთსა შინა და იყვნენ მუნ. შემდგომად მეფემან დავით კახთმან შეირთო ცოლად გურიელის ასული თინათინ. მას მოჰყვა მზითევში ქობულაშვილი და დედოფლის შუამდგომლობით მიიღო მეფემან თავადობის ხარისხსა შინა და დაასახლა რუის პირსა ადგილსა“.

მარიამ ქობულაშვილი

ქობულაშვილი

სოსო ობულაშვილი

ქსნის ერისთავები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. ვახუშტი ბაგრატიონი აღნიშნავს: „ხოლო იალბუზის კალთათა ქსნის ერისთავი და არა ქვენაფლაველისაგან, არამედ იტყვის ბიბილურობასა.“

ქსნის საერისთავოს ისტორიისთვის ძირითად წყაროდ მიჩნეულია „ძეგლი ერისთავთა“. „როსტომ, ბიბილა წითლოსანი და ძენი მათნი სამოცდაათითა მონითა“ მოვიდნენ დვალთა ქვეყანაში. დვალეებმა ისინი მეფეებად არ სცნეს, ოღონდ თავშესაფარი მისცეს. მოსულებმა ფიცი დასდეს, რომ ისინი მეფეობას არ ინდომებდნენ და დასჯერდებოდნენ იმ სახელს, რომელსაც მათ დვალნი მისცემდნენ. დვალნი ამ პირობაზე დათანხმდნენ და „მისცეს ქუეყანა ბოძალეთა და უწოდეს ბიბილურნი“. მაგრამ მალე გამოირკვა, რომ როსტომმა მეფობა მოინდომა, მაგრამ დვალეებმა გამოაძევეს „როსტომ და ყოველნი ძმანი და მონანი მისი“.

დვალეთიდან როსტომი ცხრაძმის ხეობაში ჩადის და ცხრა ძმისხვეელებს სამხედრო დახმარებას უწევს. ცხრაძმისხვეელები დაუმადლიან როსტომს შეელას და მიიღებენ გადანყევტილებას, „არა განვიშორით, ჩვენგან ამიერიდან კაცი ესე გოლიათი, არამედ უყოთ ყოველთუ რაიცა უნდეს მას“, როსტომსა და მის ძმებს უწოდეს „ქვენიფლველნი, რამეთუ სხვათა სახელი არ ინებეს“. „მოკვდა როსტომ დაჟდა ერისთავად ძე მისი ლარგველი“... და მოკუვდა ლარგუელ და დაჟდა ძე მათი დიმიტრი“.

გადმოცემით ქსნის ერისთავი პირველად შვიდი ხეობისაგან შედგებოდა და ატარებდა ცხრაძმის საერისთავოს სახელს, ხოლო ერისთავებს ცხრაძმისხვეის ერისთავები ეწოდებოდათ. შემდეგში საერისთავოს საზღვრები საგრძნობლად გაფართოვებულა და დავით ერისთავის დროს (1753—1774) ქსნის საერისთავოს სამფლობელოში შევიდა: ქსნის, ალექის, საფერშეთის, ჭურთის, ქარჩოხის, ჟამურის ხეობები, მალრან—დვალეთის სანახები, ლეხურის ხეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი, ქოლოთ—ქვითკირის ისროლის, მეჯუდის, წრომის, პატარა ლიახვის ხეობები და გვერდის ძირი.

ქსნის ერისთავთა აზნაურები იყვნენ: ლოლაძეები, თულაშვილები, ჩჭუბინიშვილები, გარაყანისძეები, იმერლიშვილები, მამულაშვილები, ჟურულეები, ფიცხელაშურები, ფურცელაძეები, მაჭავარიანები, ჯაფარიძეები, ხრისელები, ლონგულაშვილები, ჩერქეზიშვილები, ტატიშვილები, ხმალაძეები, უთნელიშვილები, ფავლენიშვილები, ალექსიშვილები, ბასილაშვილები, ძამელაშვილები, კობახიძეები, მახატელები, ბეგიაშვილები, კაჭკაჭიშვილები, ელისაშვილები, აბელაძეები.

გიორგი ერისთავი

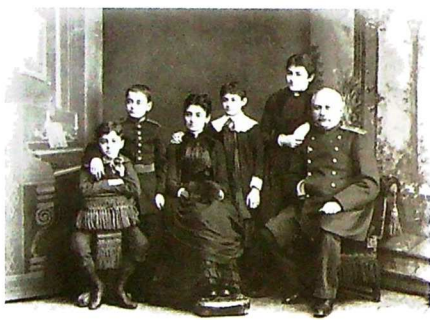
ერისთავების სასახლე

შალვა, თამარ და
ნინო ერისთავი

კიაზო ერისთავი

კიაზო ერისთავი

რევაზ ერისთავი

იესე ერისთავი

ერისთავების სასახლე

ქუმსიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში.ამათნი წინაპარი იყვნენ სპარსეთიდან მოსრულნი, ქუმსი ალად წოდებული, რომელნიცა მოვიდნენ და დაეშენენ ქართლს და მერე არაგვსა ზედა. ესენი ცნობილ არიან დროსა მეფისა როსტომისასა 1633 წ. აზნაურადვე და არიან ტრაქტატსა შინაც მოხსენებულ ქუმსის შვილებად ქუმსისა გამო სახელისა.

არსებობს 1722 წელს შედგენილი რუსთველის სადროშოში შემავალ თავდაზნაურთა და ადგილთა ნუსხა სადაც მოხსენიებული არიან ქუმსიშვილები.

„პირველად აღდგეს რუსთველი და ადიდოს დროშა ბრძანებითა ჩვენითა და სადაც ებრძანოთ ყმითა თვისითა და სამოურთო თვისითა მარტყოფით ჩვენის სახასოთა და ერთ ადგილას დაიყვნონ: ამას შემოეყაროს სამეხელი უჯარმო და ავალსბენი... არხნის სახლნი ყმით 2 სახელით, გაღმართ სიგანაშვილნი და ქუმსიშვილნი...“

ქართველიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები. 1812 წლის რუსეთ—საფრანგეთის ომის მონაწილეა ზაქარია იოსების ძე ქართველიშვილი.

გაბრიელ ქართველიშვილი სიონის ტაძრის დეკანოზი, რომელიც გარდაიცვალა 1866 წელს. იოვანე ქართველიშვილი. თბილისის კეთილშობილთა სასწავლებლის მასწავლებელი, გარდაიცვალა 1816 წელს.

გიორგი ქართველიშვილი (1827—1901) ქართველი საზოგადო მოღვაწე, მენარმე და ქველმოქმედი, დიდუბის ღვთისმშობლის ეკლესია აიგო მისი შემწეობით. 1812 წლის საომარი კამპანიის მონაწილეა ქართველიშვილი ზაქარია იოსების ძე.

გიორგი ქართველიშვილი

კოლა ქართველიშვილი

ქართველიშვილი

ლოლობერიძეები

ლოლობერიძეთა გვარი პირველად იხსენიება IX ს. ვანის მარმარილოს წარწერაში. ამის შემდეგ ლოლობერიძეთა გვარის წარმომადგენლებს ვხვდებით 1413—1444 წლების სასისხლო სიგელში, სადაც იხსენიება „ხასიფინდრო ლოლაძე“ — მოგვიანებით 1486—1488 წწ. ვხვდებით მეჯინბეთუხუცესს დავით ლოლობერიძეს, 1540—იან წლებში კი იხსენიება ციხისთავი ლოლობერიძე.

ირკვევა რომ XVI—XVII საუკუნეების მიჯნაზე ლოლობერიძენი სამეფო ხელისუფლების წყალობას მოკლებულნი არიან და დევნასაც განიცდიან მეფის ორგულ დადიანებთან ერთგულების გამო. მაგრამ XVII ს—ის 30—იან წლებიდან ვითარება იცვლება. ლოლობერიძენი იმერეთის მეფის ალექსანდრე III—ის კარზე კვლავ დანიშნულებულან.

XVII ს. 70—იან წლებიდან ლოლობერიძეთა საგვარეულო იმერეთის სამეფო პოლიტიკურ ცხოვრებაში დაკნინდა. ციციხისთავობა ლოლობერიძეთა ხელიდან ომათმათითედა (აგიაშვილთა) ხელში გადადის, XVIII ს. ლოლობერიძეები უმეტეს წილად საეკლესიო სფეროში მოღვაწეობდნენ.

ლოლობერიძეთა აზნაურები: ქუთათელაძეები.

ნიკოლოზ ლოლობერიძე

ლოლობერიძე

ლაზნელები

XVII ს. იასე ქსნის ერისთავმა, ანდუყაფარ ამილახვართან ერთად ლაზნელთა გვარი ამოსწყვიტა და თავის სამფლობელოს მიუმატა. სალაზნელოს დიდი ნაწილი. დანარჩენი ამილახვარს დაუთმო. ამ ფაქტს ვახუშტი შემდეგნაირად შესწამა შეპყრობისა თვისასა უწყება ლაზნელსა, დაესხა და მოსწყვიტნა იგი და განიყვეს მამული მისი". ამის შემდგომ ლაზნელები რიგით ა ზნაურებად ჩამოკნინდნენ.

ლუდუშაურ-შიოლაშვილები

გადმოცემის თანახმად, ლუდუშაური გვარის სადავეები ვახტანგ გორგასლის დროიდან მოდის. ვახტანგ გორგასლის დროს ბრძოლაში თავი გამოუჩენია ვინმე სნოს, მეფეს მისი ვაჟი მოუწოდებდა და ლუდუშაური დაურქმევია, ბავშვის სახელზე კი ციხე აუშენებია, სიმაღლით გამოირჩეოდა შიოლა ლუდუშაური, რომელიც XVII საუკუნეში ცხოვრობდა. იგი ყოფილა მფლობელი ლუდუშაურთა ხეობისა, რომელშიც შედიოდა აჩხოტი და რამდენიმე სოფელი: სნო, ახალციხე, კარკუს და მთელი ხევი. შიოლა ლუდუშაურის სახელი, რომ დარჩენილიყო, მისი პირდაპირი შთამომავლობიდან ზოგიერთმა შიოლიშვილების გვარი მიიღო. არსებობს გადმოცემა, რომ შიოლა ლუდუშაურს დედა ბაგრატიონი იყო და მას „მეფიანთა ქალს“ ეძახდნენ. შიოლა ლუდუშაურითიშურაზ I-ის თანამედროვეა, როდესაც ნუგზარ და ზურაბ ერისთავებმა ხევი არაგვის საერისთავოში გააერთიანეს, შიოლა ლუდუშაურს აზნაურობა უბოძეს და ხევის მოურავად დანიშნეს, ნუგზარ ერისთავმა მას ქალიშვილი მიათხოვა. შიოლას დროს არის აშენებული ციხე სნოში, ვახუშტი ბატონიშვილი მას ლუდუშაურის ციხედ მოიხსენიებს. „აქ არს ციხე ლუდუშაურის მცირე არამედ ფრიად მოგარი“. ამ გვარის წარმომადგენელი ჩვენი უწმიდესი და უნეტარესი, სრულიად საქართველოს პატრიარქი ილია II. 1977 წლის 25 დეკემბერს საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის საპატრიარქო ტახტზე, რომელიც ანდრია პირველწოდებულისა და სვიმონ კანანელისაგან იღებს დასაბამს, ახალი პატრიარქი იქნა აღყვანილი: მცხეთის საპატრიარქო ტაძარში შესრულდა ახალი კათოლიკოს-პატრიარქის,

უნმიდესისა და უნეტარესის ილია მეორის აღსაყდრება.

"ვიდრე ვცოცხლობ, მუდამ ჩემს თვალწინ იქნება ის უხილავი და მაინც ხილული ტახტი, რომელზეც მეუფის ძლიერმა მარჯვენამ ამიყვანა. ჩემს გულზე წარუშლელად წერია ის მოვალეობანი, რომელნიც მისმა უსაზღვრო მოწყალებამ დამაკისრა".

1990 წელს უნმიდესსა და უნეტარესს ილია-II მსოფლიო საპატრიარქო მინიჭა მტკიცების სიგელი, რითაც მთელმა მართლმადიდებელმა სამყარომ სცნო საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალია

"მისი უნმიდესობა განსაკუთრებული სიყვარულითა და პატივისცემით ეპყრობა ბაგრატიონთა სამეფო სახლის წარმომადგენლებს, მიიჩნევს, რომ ბაგრატიონებს ჯერ კიდევ ბევრი აქვთ გასაქმებული საქართველოსათვის. იგი არ გამოირიცხავს საქართველოში კონსტიტუციური მონარქიის ისეთი სახით აღდგენის შესაძლებლობას, როცა მეფე მეფობს, მაგრამ არ მართავს. პატრიარქის ლოცვა—კურთხევით, XX საუკუნის 90—იან წლებიდან განახლდა ბაგრატიონთა სამეფოს სახლის გარდაცვლილ წევრთა სეპტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში დაკრძალვის პროცესი".

ამავე საგვარეულოს ეკუთვნის, გამორჩეულად დიდებული

ადამიანი ბათუმისა და ლაზეთის მიტროპოლიტი, მისი უნმიდესობის ძმისშვილი,

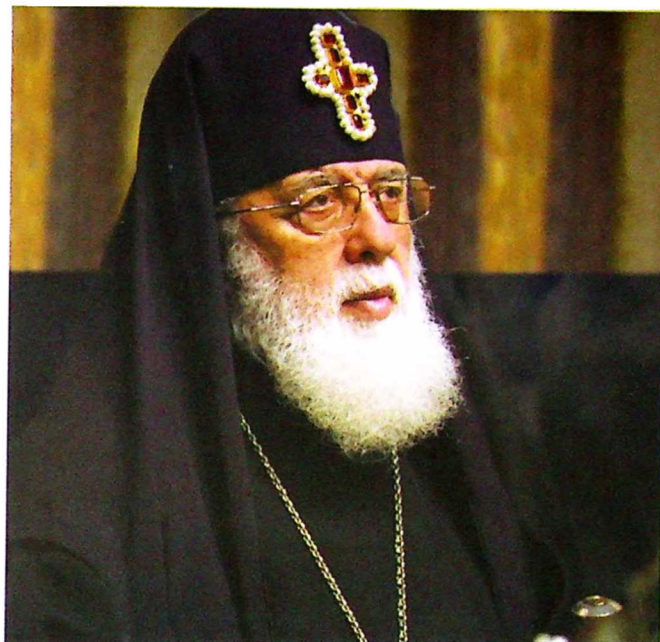
მეუფე დიმიტრი შიოლაშვილი

გოგი შიოლაშვილი

მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი) ბათუმისა და ლაზეთის მიტროპოლიტი. ჩრდილოეთ ამერიკისა და კანადის მიტროპოლიტი.

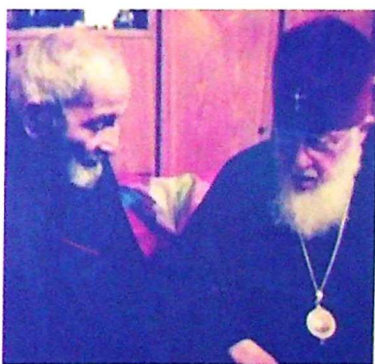
საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქი ილია II შიოლაშვილი

საქართველოს კათოლიკოს
პატრიარქის
ძმა გიორგი შიოლაშვილი

საქართველოს კათოლიკოს
პატრიარქი ილია II

საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქი
ილია II და მისი ძმა გიორგი შიოლაშვი-
ლი

ყანჩაველები

აზნაურული გვარი საქართველოში. „გვარი ყანჩავლი 1030 წელს გვხვდება. მაშინდელი ტრადიციის მიხედვით წარმოდგენილია ყანჩავლის ფორმით, სამთავისის ტაძრის აღმოსავლეთის კედელზე ასომთავრულით აწერია: „ქ. ხატოლვათებისო, შესული ილარიონის, ძისი ვაჩე ყანჩელისა“.

სოლომონ ყანჩაველი

ყაფლანიშვილები

თუ ქვემო ქართლში XV—XVI საუკუნეებში საბარათიანო ყველაზე მსხვილი პოლიტიკური ერთეული იყო და ქვეყნის სხვადასხვა საქმეებში მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა XVII—XVIII საუკუნეებში საყაფლანიშვილოს რჩება უპირატესობა. საყაფლანიშვილო თავის არსებობას იწყებს 1536 წელს. ამ წელს იოთამ ბარათაშვილი და ორბელ ბარათაშვილი გაიყარნენ და შეიქმნა ორი სათავადო — იოთამიშვილებისა და ორბელიშვილ—ყაფლანიშვილებისა. XVI საუკუნეში ამ საგვარეულოს წარმომადგენლებს ეკავათ ეშიკალსაბაშის, ქართლის მდივანბეგის, სახლთუხუცესის, საბარათიანოს სარდლის სახელობეი. საყაფლანიშვილომ, როგორც სათავადომ, არსებობა შეწყვიტა საქართველოს რუსეთთან შეერთებისთანავე, საყაფლანიშვილო მამულად იქცა ყაფლანიშვილები კი მემამულეებად.

ყაფლანიშვილების აზნაურები: კოკონაშვილები, ჩაჩიკაშვილები, დორათაშვილები, გულიზაშვილები, მაჭავარიანები, გოგიტაშვილები, ელელიშვილები, მკერვალიშვილები, ფრანგოშვილები, ყაითმაზიშვილები, ბაგრატიშვილები, ყოინიძეები, კავთელაშვილები, ბელიაშვილები, ნასყიდაშვილები, ჩომახიშვილები, ყოინიძეები, კავთელაშვილები, ბელიაშვილები, ნასყიდაშვილები, ჩომახიშვილები, გოგოლაშვილები, ძვალყლაპიაშვილები, რევაზიშვილები, ბინიაშვილები, ავთანდილაშვილები, ოლუზაშვილები, ბუჭყიაშვილები, ხანდამაშვილები, ბლორძელეები, ღრეულაშვილები, ჯომარდიძეები, ტერტერაშვილები, ჩიკოიძეები და კარგარეთელები.

ყრუაშვილები

აზნაურული გვარი ლეჩხუმში. ცხოვრობდნენ და მამულები ჰქონდათ უსახელოურში, ოყურეშში, ოფიტარში, ნაკურალეშში და ლახეფაში. იყვნენ ცაგერის ეკლესიის მოურავები. 1802 წ. იმერთ მეფისა და დადიანის ომში ჩანს დეხვირის მეციხოვნე აზნაური ბეჟან ყრუაშვილი.

ყარაშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1821 წ. 9 მარტს დაიწყო საქმე ყარაშვილების გვარის აზნაურულ წარმოშობაზე. ივანე, ანდრია და ანტონ ყარაშვილები (ცნობილი ექიმები) ითხოვდნენ მათი აზნაურობის დამტკიცებას, თხოვნაში წერენ, რომ მათი პაპა ანტონ ყარაშვილი ჩამოსულა იტალიიდან იმერეთში მეფე ალექსანდრესთან, იქიდან გადასულა ქართლში, მეფე თეიმურაზთან, ალექსანდრესაც და თეიმურაზსაც მისთვის აზნაურობა უბოძებიათ. მაგრამ ეს საბუთები მათ დაჰკარგვიათ ალამაჰმადხანის შემოსევისას. ყარაშვილებმა წარადგინეს დარეჯან დედოფლის მონძობა და მათ დაუმტკიცეს აზნაურობა, ყარაშვილების გვარი შეტანილია რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ყარანგოზიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. მოხსენიებულია 1662 წ. სითარხნის წყალობის წიგნში. ყორჩიბაშიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1722 წლის რუსთველის სადროშოში შემავალ თავადაზნაურთა და ადგილთა ნუსხაში არიან მოხსენიებულნი „ყორჩიბაშიშვილნი, სახლის კაცით.“

კონსტანტინე ყარანგოზიშვილი

ნიკოლოზ ყარანგოზიშვილი

ყორღანაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში.ყორღანოვები იგივე ყორღანაშვილები არიან. ისტორიულად ყორღანაშვილები ქართველები არიან და მათ ისევე, როგორც მათ წინაპრებს საერთო არაფერი აქვთ მოღალატე და გამცემ ყორღანოვთან. დღევანდელი ყორღანაშვილები მრავლად ჩანან ქვემო ქართლში, 1721 წლის აღწერაში, გვარის წინაპრები კი არიან მესხეთ-ჯავახეთიდან ქვემო ქართლში გადმოსახლებული თავადი გოგობაშვილები, რომლებიც დანაწილდნენ საგვარეულოებად. • საკმაოდ შეძლებული მებატონეები იყვნენ. ციხისელი მებატონეები. ლალა ფაშის დროს ყორღანაშვილების განაყოფებს არდაზიანიშვილებს უშოვიათ მეფე სვიმონისგან, მოქრისი, ფიცხისი და შავთა, იყვნენ ტახტის აზნაურები.

ყორღანაშვილი

ყორღანაშვილი

ყორღანაშვილი

ყალამთრიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. „ესე დაესწრა ნიახურას ომშიცა, რუსთა მიიღეს ის არტილერიის კაპიტნად“.

ყორჩიხაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1721 წელს მოხსენიებულია, როგორც ამილახვრის უყმო აზნაური სომხითის კატავეთში.

ყარაბუდახიშვილები

აზნაურები ქართლში. ყარაბუდახიშვილები იყვნენ მემამულეები და ყმები ჰყავდათ დამანასში, ირაგას, სარკინეთს, ლიყრეთს, სვანეთს, დარბას, ძველქვეშს.

ყაითმაზაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. იყვნენ ყავლაშვილებისა და ორბელიანების აზნაურები. მეთვრამეტე საუკუნეში გახვეწილთა ქართველ=სომეხთა ლიტერატურული ურთიერთობა. იმ პირობა შორის, რომელნიც ცდილობდნენ ამ ურთიერთობის გაღვივებას, პირველი ადგილი უნდა მიეკუთვნოს ფილიპე ყაითმაზაშვილს. დოსითეიზ ნეკრესელის თქმით ფილიპე იყო „პარმანთა მღვდელი ადგილობითის ნათესაობისა სქესითა ქართველი და ტომობითის სქესითა ძე აზნაურთა“. ანტონ კათალიკოსის სიტყვით: „მღვდელი ვინმე ნათესავით ერმანიანი (რპომელ არს პაოსიანი) სახელით ფილიპე ყაითმაზაშვილი, გუარითაცა აზნაური იყო დიდ თავადთა ორბელიანთა სამთავროდან“.

ე.ი. ყაითმაზაშვილები არიან გაქართველებული სომხები, ქართველი აზნაურები, და ქართული საქმის კარგად გამკეთებლები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან ნიგნში“.

ყიფიანები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. „აზნაური ყიფიანი, ამათი წინაპარნი იყვნენ ძველადვე ყიფთაგანნი, რომელნიცა დაშთა დროსა რაჩილ მეფისასა იმერეთს, ოდეს მოვიდა მურვან ყრუ, წელსა ქრისტეს აქეთ 669 და ოდეს აბაშიძეები მოვიდნენ ქართლს, ესენიც გარდმოყვნენ და უბოძა მეფემან ვახტანგ სურამის კერძო მამული და არიან მუნითგან მცხოვრებნი ქართლში და მოხსენიებულ ტრაქტატსა შინა, ამათი გვარნი რომელიმე სახლობენ სვანეთსა, ახალციხეს, იმერეთსა და ქართლში“.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ყიფიანები იყვნენ იმერეთის მეფის „ფიცის კაცები“. ერთ—ერთი თხოუმეტგვართაგანი.

ყიფიანი

ნინო ყიფიანი

ყოფილადშევილები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1722 წლის რუსთველის სადროშოში შემავალ თავადაზნაურთა და ადგილთა ნუსხაში მოხსენიებულნი არიან: „ყოფილადშევილი, განაყოფით, ყმით და სახლის კაცით“.

ყორჩიშვილები

აზნაურული გვარი კახეთში. 1722 წლის რუსთველის სადროშოში შემავალ თავადაზნაურთა და ადგილთა ნუსხაში მოხსენიებულნი არიან „აზნაური ოხია ყორჩიშვილი, სახლის კაცით, ყმით...“

ყარალაშვილი

ამათნი წინაპარნი იყვნენ თურქისტანელნი დროსა ლანგ თეიმურისასა და ამა თემურ-ლანგისა სარდალი იყო ყარაალთი. ზოლო ოდეს მოინია საქართველოსა ზედა მხედრობითა დიდითა ლანგთემურ მაშინ ტყვედ დაშთა ამა ყარაალთისა ნათესავი ყრმა ჭაბუკი დროსა მეფისა გიორგისასა წელსა ქრისტეს აქეთ 1396—სა და მერე შემდგომად ამა ყარაალთისა ნათესავმან მიიღო მართლმადიდებლობისა სარწმუნოება და მეფემან თავადობისა ხარისხითა ყარალაშვილად და დაამოყვრა ჩოლოყაშვილს და მისცეს მამული გაღმა მხარსა შინა და დაასახლნა მუნ და არიან ვიდრე აქამომდე თავადნი ყარალაშვილად წოდებულნი.

ყულიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1782 წლის 8 იანვარს ზურაბის შვილმა ზურაბმა გურგენა რამაზაშვილს ასეთი წიგნი უბოძა: „...პაპაშენი ჩემს აზნაურიშვილს ყულიაშვილთან მისულიყო და იმის მამულში მდგარიყო. არც ყმობიდა, არც ხარჯი და მალი დაედო, მაგრამ იმის ხელთ მდგარიყო და როგორც მისულის კაცის წესი არის, შობის და აღდგომას ძრვენი მიერთმივა“.

ყოინიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები.

შაბურიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. არაგვის ერისთავის აზნაურები. 1698 წელს ბაინდურ ერისთავმა შაბურიშვილს წიგნი მისცა: „... თქვენ ჩვენს აზნაურიშვილს შაბურიშვილს ოთიას.. მოგიდექით კარსა და წყალობას დაგვიაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და გიბოძეთ საკარეულისა ნაქონი ვენახი“.

“

შანშიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში ამათნი წინაპარნი იყვნენ ძირით გამოყრელიძენი იმერეთის ადგილით მოყვანილნი საქართველოს მეფისაგან, ვახტანგისაგან მზევლად 1666 წელს ტფილისსა შინა. ხოლო მათ მზევალთაგანნი ეტრფიალა სომხეთის აზნაურისა ქალსა შანშიაშვილისასა გვარად და მას სომხეთსა არა ჰყვა ძე, გარდა იმა ქალისა, და აფუთქვა მან შანშიამ, უკეთუ მიიღებს სომხის სარწმუნოებასა, მისცემს მას ქალსა თვისსა და მამულსაცა. მაშინ გამყრელიძე იგი ტრფიალებისა გამო გამოხდა და შეირთო ქალი იგი და მამულიცა მისი მიიღო. ხოლო რა სცნა ესე მეფემან დიდმან თეიმურაზ ენება გარდახდევინება გამყრელიძისა მისა, გარნა გამყრელიძე იგი განივლტო და მივიდა წინაშე სპარსთა მეფისა შააბაზისა და ევედრა მეფესთან შუამდგომლობასა. ხოლო მან სთხოვა მეფესა და ვერღა ურჩ მყოფმან მისცა ნებაი და არიან მუნიდგან გვარნი ამა გამყრელიძეებისანი შანშიაშვილებად წოდებულნი: 1) გიორგის შვილები, 2) სოლომონის შვილები, ხოლო ამათნი სახლის კაცი, რომელნიც გათათრდნენ, ისევ სპარსთა მეფისა დროსვე, არიან: 1) იბრეიმ ნაზარის შვილები და მისის გზისა. ხოლო სხვანი ამათნი გვარნი არიან იმერეთს მოსახლენი, რომელნიმე რაჭას და რომელნიმე წისქვილს. ხოლო ქალაქს მოსახლეთა აქეთ მამული ბოლნისის ხეობასა შინა და არიან მუნ ჟამიდგან აზნაურნი.

გვარის ფუძემდებელია შანშე გამყრელიძე, რომელმაც სომხის ქალი მოიყვანა ცოლად. მისი შთამომავლობა შანშიაშვილებად იწოდებიან.

მამულები და ყმები ჰყავდათ სახუნდარას, აცეტში, სოსანიში, სამწევრისში. შანშიაშვილების გვარ—შტო გვარია გოგობაშვილები.

ნიკოლოზ შანშიაშვილი

შალიკაშვილები – როჭიკაშვილები

მსხვილ ფეოდალური საგვარეულო ძველ საქართველოში, როჭიკაშვილების შთამომავლები არიან. „როჭიკაშვილი არის შალიკაშვილი, მოვიდა სამცხიდან“.

„თავადი შალიკაშვილები არიან სათაბაგოდან მოსულნი, მას შემდეგ, რაც ისინი განუდგნენ ათაბაგს, რომლის შორეული ნათესავებიც იყვნენ, სვიმონ მეფემ 1550 წელს დიდი პატივით მიიღო და „ესსეთვე უწოდებენ როჭიკაშვილებად სახელისა გამო ამათ წინაპარსა. ესენი სცხოვრობენ გაღმა მხარესა ქართლსა სკრად წოდებულსა არიან ან ორ სახელად. კილახლას შვილები, ბეციას შვილები, გვართა ამათგანნი, რომელნიმე გარდასახლებულ არიან რუსეთსა შინა ადრითვე და რომელნიმე სახლობენ ახალციხესა შინა“.

ჯაყელების სამთავროში 25 მსხვილი ფეოდალური სახლი არსებობდა, მათგან XVI—ში ისტორიულ სარბიელზე განსაკუთრებით შალიკაშვილები აქტიურობდნენ.

შამუგიები

XIX საუკუნის მიწურულს, 1884 წ. 26 მაისს, შეძლებულმა აზნაურმა, კოსტა შამუგიამ გ.ლ. დადიანისაგან რამდენიმე ქცევა მინა იყიდა. დოკუმენტში საზღვრებიც კი არის მითითებული: აღმოსავლეთით, ლელე „ფშონი“ ჩრდილოეთით, საკარმიდამო ნაკვეთი და დასავლეთითა და სამხრეთით კი—, „კანავო“ და მიწები გ.ლ. დადიანისა. ამრიგად, ლეშამგედან, ბარში ჩამოსახლდა და ზუგდიდის მაზრის სოფ. ლიაში დასახლდა ჭურიშიც ჰქონდათ სხვა მამულები. მდიდარი ვაჭარი ძმები კი ფოთში ცხოვრობდნენ, იქ საქმიანობდნენ. ისინი მატერიალურად ეხმარებოდნენ ძმას...და წითელი ხის,ოდა ააშენა

შავდიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. სათავადო აზნაურები. შავდიათა გვარის შესახებ ცნობა მოეპოვება კორნელ ბოროზდინს თავის ნიგნში „სამეგრელო“. 1904 წლის აღწერის მიხედვით შავდიები მოხსენიებულნი არიან როგორც აზნაურები და მათ მამულები იყო ბაღდში, მარტვილში, ნალეფსაოს და ჭაბურთში.

შალამბერიძეები

1864 წლის დოკუმენტიდან ირკვევა, რომ ნოქალაქევის ორმოცი მონამის სახელობის ეკლესიის მღვდლები ყოფილან სპირიდონ და ლაზარე შალამბერიძეები, ხოლო მედავითნე - მარკოზ შალამბერიძე (ჭითანავა, 2010:66).

კავკასიის მხარის 1886 წლის კომლობრივი აღწერის ცნობარში აღნიშნულია, რომ სენაკის მაზრაში შედის ნაქალაქევის უბანი და ნაქალაქევის სოფლის საზოგადოება, რაც აერთიანებს ამავე სახელწოდების ერთ სოფელს 371 კომლით, მათ შორის, 1070 კაცია, 932 - ქალი; სულ 2002 სული.

1904 წლის აღწერის თანახმად, ნაქალაქევი უცხოვრიათ აზნაურებს - გაგუებს, კარტოზიებს, ორ კომლ შალამბერიძეს და თავად ჩიქოვანებს.

შათირიშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში ჩიხავაძეების აზნაურები.

შელიები

აზნაურთა გვარი ოდიშში. კორნელი ბოროზდინს თავის წიგნში „სამეგრელო“ შელიები დასახელებული ჰყავს ძველ დიდებულებად, რომლებმაც დაკარგეს ძველი დიდება და დაკნინდნენ: „დადიანების ძველი გვარები—ბედიანი, ჭილაძე, ლიპარტელიანი, შელია, საბახთარები, ახლა გლეხებშიაც გვხვდება“. ისტორიულად შელიები თავადებიც ყოფილან, აზნაურებიც და გლეხებიც. კერძოდ: ნაჯაგუს შელიები თავადები იყვნენ, საჩინოელი შელიების მცირე ნაწილი — აზნაურები (მათ ევალეზოდან აფაქიძეების ხლება მგზავრობისას), ხოლო უმეტესი ნაწილი გლეხები. 1904 წ. ჩხორონყუში, ლეჯიქეში, მოიდანახეში, ნაჯაგუში, ახუთში, ზენში, ჭოლაში, ლექარჩეში, ლენურნუმეში, ჯვარში მოსახლე შელიები თავადები არიან, ხოლო ჭაქვინჯში მოსახლე შელიები აზნაურები.

ე.ი. კ. ბოროზდინს შელიები დადიანების ძველ გვარად მიაჩნია, ამავე აზრს იზიარებდა არქანჯელო ლამბერტიც. რა თქმა უნდა ეს მცდარი შეხედულებაა, მაგრამ ფაქტი ერთია, რომ შელიები წარჩინებულ გვარს წარმოადგენდა ძველ ოდიშში.

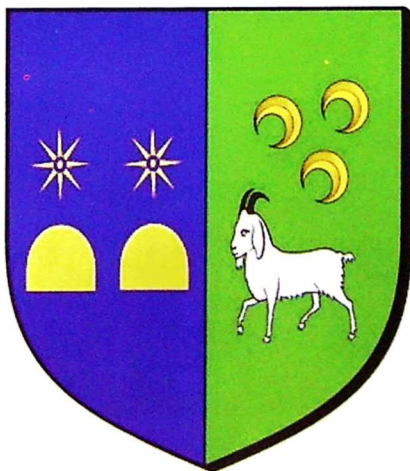
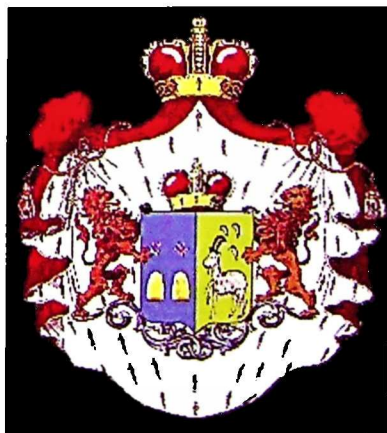
შერვაშიძეები—ჩაჩბები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. აფხაზეთის მთავრები. „მის წარმოშობას და თვით გვარსახელის თქმულება შირვანშაჰებს უკავშირებს... უკვე თამარ მეფის პირველი ისტორიკოსი იხსენიებს აფხაზეთის ერისთავს ოთალო შარვაშიძეს, რუმის სულტნის ყაისდინის ჯარების მთავარსარდლად მოწოდებულია წინააღმდეგ დასახელებულია „შარვაშისძე აფხაზი დარდინ“.

საკუთრივ აფხაზეთში ეს გვარ—სახელი იხსენიება როგორც ჩაჩბა, რასაც უშუალოდ უკავშირებენ გვარსახელს აჩბას (ანჩაბაძეს) აფხაზური გადმოცემით ამ საგვარეულოს წარმომადგენლები მართავდნენ აფხაზეთს შერვაშიძეებამდე.

გვიან შუა საუკუნეებში შერვაშიძეები საბედიანოში შემავალი აფხაზეთის ერისთავები იყვნენ. XVII—ში კი დამოკიდებულნი იყვნენ სამეგრელოს მთავარზე. XVII საუკუნის დასაწყისში დამოუკიდებელი მთავრები გახდნენ. 1810 წლიდან შევიდნენ რუსეთის ქვეშევრდომობაში, როგორც დამოუკიდებელი შიდა ავტონომიის უფლებების მქონე სამთავროს მფლობელები. სამთავრო გაუქმდა 1864 წელს.

ამ საგვარეულოდან გამოსულია ბევრი სახელმწიფო და საზოგადო მოღვაწე. ერთ—ერთი მათგანია ხუტუნია შერვაშიძე სამურზაყანოს მფლობელი, რომელმაც ხმლით 16 თურქი ჯარისკაცი აკუნა და გმირულად დაიღუპა 1757 წელს.

შენგელია

აზნაურული გვარი სამეგრელოს და იმერეთში. პირველ ისტორიული წყარო შენგელიათა გვარის შესახებ განეკუთვნება XVI საუკუნეს. კერძოდ 1565 წელს იმერეთის მეფემ გიორგი მეორემ აზნაურობა უბოძა ჯაკუ და მათე შენგელიებს.

1866 წელს სამეგრელოს თავად—აზნაურობის რუსეთის იმპერატორს ერთგულების ფიცს სხვა თავადაზნაურებთან ერთად შენგელიებიც სდებენ.

1812 წლის საომარ კამპანიაში ნაპოლეონის წინააღმდეგ მონაწილეობა აქვს მიღებული სმოლენსკის ქვეითი პოლკის მაიორს შენგელიას.

ანდრია შენგელია

ციცინო შენგელია

ვარლამ შენგელია

ი. შენგელია

ვარლამ შენგელიას საჯინიბო

თეოლინა შენგელია

შონია

თავადი კორსანტელი ანჩაბაძე (ანჩიბეია) თავყრილობაზე ან ტრადიციულ ჯარალუ-აზე, რომელიც მარიამობაზე იმართებოდა, საპატიო ადგილზე იჯდა. მის ირგვლივ თავადის დაახლოებული პირები იყვნენ. მათ შორის გუსარი შონიაც. ერთხელ გუსარს კორსანტელმა პაპიროსი გაუწოდა. გუსარი შეეკითხა: რატომ თავადიშვილები არ მონაწილეობენ მარულაში, ჯირითში ან ლელოს ბურთშიო. კორსანტელმა მიუგო: რაც კარგი ბიჭები გირევიან, ყველა თვალების ნაბიჭვრებიანო. გუსარმა დაუყოვნებლივ უპასუხა: „ბატონო კორსანტელ, შეიძლება მართალს ამბობთ მაგრამ იცოდეთ, თავადებს ვინც მდარე ურევია, ყველა გლეხების ნაბიჭვრები ყოფილანო“.

შემაზაშვილები

შემაზაშვილები იყვნენ გლეხებიც და აზნაურებიც. იყვნენ უყმო და ყმიანი აზნაურები. ყმები ჰყავდათ სოფ. კარაქას.

შინშიაშვილები

აზნაურული გვარი. პლატონ იოსელიანის წიგნში „აღწერა მეფისა გიორგი მეცამეტისა“. მოხსენიებულია აზნაური შაქრა შინშიაშვილი „რომელის ებარა ხორბალიცა ხაბაზებიც და გამომცხვარი პურიც“.

შარაშიძეები

„ჩვენი წინაპრები აფხაზები ყოფილან, რომლებიც წინად შერვაშიძის გვარს ატარებდნენ და ერთ—ერთ შერვაშიძეს ძველ დროში კაცი შემოკედომია, რის გამოც ის იძულებული ყოფილა, გამოქცეულიყო აფხაზეთიდან. მას სოხუმში გაუცენია ვილაცა დოლიძე, რომლის რჩევითაც ის წამოსულა გურიაში და სოფელ დეაბზუში დასახლებულა შეცვლილი გვარით შარაშიძე“.

დიმიტრი, ერმილე და ალექსანდრე შარაშიძეებმა XIX საუკუნის ბოლოს გურიაში დააარსეს კერძო სამეურნეო სასწავლებელი.

ალექსანდრე შარაშიძე

ანა შარაშიძე

ხარიტონ შარაშიძე

კონსტანტინე შარაშიძე

კონსტანტინე შარაშიძის ოჯახი

შარაშიძეები

ჩხენკელი

აზნაურული გვარი იმერეთში. ამ გვარის ერთ—ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი აკაკი ჩხენკელი. რუსეთის დუმის წევრი და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი.

ჩაგუნავეები

აზნაურული გვარი ოდიშში. დავით დადიანის დროს ერთ—ერთ ჩაგუნავას ქეშიკთუხუცესის თანამდებობა ეკავა: „...ჩაგუნავა მომიკვდა უეცრად, ძალიან დამაკლდა სანყალი და ძალიანაც ვწუხვარ მის სიკვდილს, შენ ნუ მომიკვდები, ჩინებული მცველი იყო და ვაპირებდი ოცდაოთხ კაცს მის ქვეშ ქეშაკებად დაზრდას. ის უცხოვდ დაზრდიდა, ამ გვარობაშიც ჩინებული იყო. „წერდა დავით დადიანი მის ძმას 1836 წლის 13 იანვარს“.

ჩარკვიანები

აზნაურული გვარი დასავლეთ საქართველოში. სვანური წარმოშობის გვარი. 1860 წელს დიმიტრი ბაქრაძე თავისუფალი სვანეთის აზნაურთა ძველ საგვარეულოებს შორის აღნიშნავს აზნაურ ჩარკვიანებსაც.

როცა თავისუფალი სვანეთის მოსახლეობა აუჯანყდა თავადაზნაურობას მრავალი გვარის წარმომადგენლები და მათ შორის ჩარკვიანების ნაწილი გადმოვიდნენ ლეჩხუმში. ჩარკვიანების გვარი დასახლდა სოფ. წიფერჩში, საიდანაც შემდეგ სხვადასხვა სოფლებში გადაულან.

1766 წლის საბუთში გვხვდება მონმე, აზნაური ჩარკვიანი სულა.

გრიგოლ ჩარკვიანი

ჩაჩიკაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ჩაჩიკაშვილების შესახებ პირველი წყარო განეკუთვნება 1536 წ. სიგელს, სადაც ჩაჩიკაშვილები მოხსენიებულნი არიან ბარათაშვილების აზნაურებად და მემამულეებად. ყმები ჰყავდათ ირდასუბანში, მარტაშენში, მეგუთში, ალგეთში, ქციაში.

ჩახუნაშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ჩიჯავაძეების აზნაურები.

ჩახავები

აზნაურული გვარი სამეგრელოში. სერგიეთელი აზნაურები XIX საუკუნეში თეიმურაზ ჩახავა შეძლებული აზნაური იყო და იმდენი ფული ჰქონდა, რომ ცეცელაზე მეტ მიწას ის ყიდულობდა იმ მხარეში.

ჩაჩავები

1896 წელს აზნაური გრიგოლ და აღმასხან ჩიჩავებმა ძველ სენაკში გახსნეს უფასო სამკითხველო. სამკითხველოს გახსნის ინიციატორი ყოფილა გრიგოლ ჩაჩავას ძმა ვლადიმერ ჩაჩავა, რომელსაც სამკითხველოსთვის გადაუცია 500—ზე მეტი ქართული და რუსული წიგნი.

ჩქარეულეზი

აზნაურული გვარი ქართლში. არაგვის ერისთავის აზნაურები. შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ჩხოლარეზი

აზნაურული გვარი ოდიშში. ზუგდიდელი აზნაურები. 1924 წლის აჯანყებაში აქტიურ მონაწილეობას იღებდა ზუგდიდელი აზნაური ლადი ჩხოლარია.

ჩრდილელები

აზნაურული გვარი ქართლში. ამათნი წინაპარნი არიან იმერეთიდან მოსრულნი ადგილით ჩრდილოსით და ესენი იმერთა მეფეთა დროსვე იყვნენ აზნაურნი და სახელისა გამო ჩრდილისასა გაუგვარდათ ჩრდილელობა და ესენიცა არიან მხსენებელ ტრაკატატსა შინა მეფისა ირაკლისასა.

ქსნის ერისთავის აზნაურები. 1773 წლის 25 აპრილს ჩრდილელებმა თხოვნით მიმართა მეფე ერეკლე II—ს მამულის თაობაზე. რაზედაც მეფისაგან დასტური მიიღო, შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ჩინჩალაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთსა და ქართლში. იმათი წინაპარნი არიან იმერეთიდან მოსრულნი დროსა განყრისასა სამსა სამეფოდ. ადგილით ჩინჩალად წოდებულისა რომლისა ან იმერელნი უწოდებენ ადგილსა ამას ჩინჩალაძისეულსა და არიან ესენიცა ცნობილ აზნაურად დროსა მეფისა ვარხატნგისასა და ტრაქტატისა შინა მოხსენიებულ. 1727—1736 წწ. ამ გვარის წარმომადგენლები იასე ჩინჩალაძე იყო ბოქაულთუხუცესი. იყვნენ საციციანოს აზნაურები. 1747—1749 წწ. პაატა და დავით ციციშვილებმა ძამის ხეობაში აზნაურიშვილები ამოსწყვიტეს და იმ დავთარში მოხსენიებულია აზნაურიშვილი ჩინჩალაძე ერთი კომლი და აზნაურისშვილი ჩინჩალაძე სული ოთხი. გიორგი ჩინჩალაძე მოიხსენიება 1737—1757 წწ. საარქივო მასალებში. 1924 წლის აჯანყებაში მონაწილეობა მიიღო ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე ჩინჩალაძემ. 36 წლის წერილი მესაკუთრე ყოფილი მასწავლებელი. სოციალ—დემოკრატი 1917 წლიდან. მონაწილეობა მიიღო იარაღით ხელში.

ჩხეტიანები

ავთო ჩინჩალაძე

მერი ჩინჩალაძე

ი. ჩინჩალაძე

კონსტანტინე ჩინჩალაძე ელენე ჩხეიძე. ელენე და ვაჩე ჩინჩალაძეები

ქეთო ჩინჩალაძე

მერი ჩინჩალაძე და მაიკო ლეკიშვილი

კუკური და მაგული ჩინჩალაძეები

ჩხეიძეები

ჩხეიძეთა გვარი ძირძველი ფეოდალური გვარი იყო არაგვეთში. ჩხეიძეთ ანუ ჩხეტიძეთა საგვარეულო პირველი წარმომადგენელი იხსენიება XIV ს. დამდეგს. „ღმერთო, შეიწყალე სული ანასი, ჩხეტიძის ასულისა და ლიმონაძის სახლიშვილისა“. უფრო გვიან, 1325 წელს გვხვდება ამ საგვარეულოს წვერი გოგატი, რომელსაც მეაბჯრეთუხუცესის სახელო უჭირავს. XVI საუკუნეში ჩხეიძეთა სახლის წევრები მრავლად ჩანან ისტორიის სარბიელზე. ამ საუკუნის მინურულს ისინი თავადთა ამ ჯგუფში არიან, რომლებიც თავის სიუზერენის ინტერესების წინააღმდეგ გამოდის და იმერეთში მოლაშქრე ქართლის მეფე სიმონს ემხრობა. XVI საუკუნეში ეს საგვარეულო თავისი ძლიერების ზენიტს აღწევს. ამ დროს ეხედავთ „იმერეთის ბოქაულთუხუცესს“ თეიმურაზ ჩხეიძეს.

ჩხეიძეების აზნაურები იყვნენ: გოგორიშვილები, დიდიძეები, გაბეხაძეები, ნემსაძეები, მიქაძეები, საყვარელიძეები, ყიფიანები, მაჭავარიანები, ჩხეიძეები და სხვ.

ალექსანდრე ჩხეიძე

ჩხეიძე

ნინო ჩხეიძე

ჩერქეზიშვილები

„თავადი ჩერქეზიშვილები. მოსულან ჩერქეზ ქიმონითგან და ადგილსა გამო მიიღეს გვარად ჩერქეზიშვილობა და თავადობა თამარ მეფისა და ანცა არიან მოსახელედ მანავს“. მამულები ჰქონდათ გურჯაანში, თოხლაურში, მანავში, სულ მათი მფლობელობა შეადგენდა 8788 ქცევაზე მეტ მიწას“.

ამავე დროს ჩერქეზიშვილები გვევლინებიან აზნაურებად. კერძოდ ქსნის ერისთავის აზნაურებად. ქსნის საერისთავოში სათემოსა და ქინჩისის მოურავებად ჩერქეზიშვილები დგანან.

ლევან ჩერქეზიშვილი

ვარლამ ჩერქეზიშვილი

სოსო ჩერქეზიშვილი

ჩაჩიბაები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჯაიანების აზნაურები. იოანე მეუნარგიას „სამეგრელო დავით დადიანის დროს“ ერთ—ერთ წერ-ილში, რომელსაც დავით დადიანი უგზავნის გრიგოლ დადიანს, მოხსენებულია ვინმე აზნაური ჩაჩიბაია.

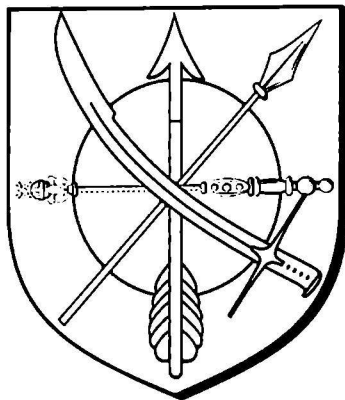
ჩაჩიბაია

ჩიჩუები

ჩიჩუათა გვარი ერთ—ერთ „უწარჩინებულეს“ გვარს წარმოადგენდა ოდიშის სამთავროში. ჩიჩუათა საგვარეულოს ყველაზე ადრინდელი ჩვენთვის ცნობილი წარმომადგენელი რამაზ ჩიჩუაა. მას პირველად ვხვდებით XVII საუკუნეში. უფრო ზუსტად 1628—1657 წლებში. როდის ჩამოყალიბდა ჩიჩუათა სათავადო, გადაჭრით თქმა ძნელია, ყოველ შემთხვევაში, რამაზის მოღვაწეობის დროს, XVII ს. 20—იან წლებში, ამ სათავადოს არსებობა საგულისხმოა. ოტია დადიანის დროს (1728—1757 წწ) ჩიჩუათა საგვარეულოს წარმომადგენელი პეპუნა უკვე ფრიად დაწინაურებულია, იგი დადიანის სახლთუხუცესად ზის. სახლთუხუცესისა და სარდლის სახელოები XVIII ს. დასაწყისში ჩიჩუათა ხელში იყო. მაგრამ 1803 წელს სახლთუხუცესობა ჩამოართვეს ჩიჩუაკს და ახლა უკვე საბოლოოდ ჩიქვანთა საგვარეულოს გადასცეს.

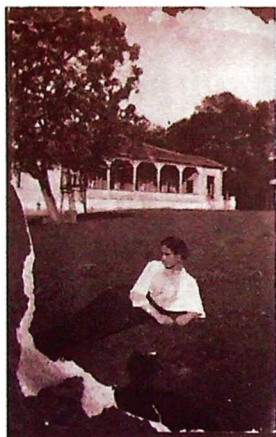
ამგვარად ჩიჩუებიც მარცხდებიან სამეგრელოს სამთავრობო კარზე პირველობისათვის ჩიქვანებთან ბრძოლაში.

ჩიჩუების აზნაურები: გვათუები, ხოჭოლაკები, ჯორჯიკიები, ლოლუები.

ეარლამ ჩიჩუა

ნუცა ჩიჩუა

ჩოფიკაშვილი

ჩოფიკაშვილები (ყაზბეგები)

ნარსულში ხევი იყოფოდა ოთხ სამოურავოდ, რომელთაც მოურავები განაგებდნენ. მათგან დანიშნურებული ყაზბეგ ჩოფიკაშვილი, ასეთ დანიშნურებას ხელს უწყობდა მისი სამოურავოს პოლიტიკურ—ეკონომიკური და სტრატეგიულ—გეოგრაფიული მნიშვნელობა. ყაზბეგ ჩოფიკაშვილის განგებლობაში შედიოდა ხევის ყველაზე მნიშვნელოვანი ადგილები: სტეფანშიდა, გერგეტი და დარიალის ხეობა. მას ევალეზოდა ჩრდილოეთისაკენ მიმავალი გზისა და დარიალის კარის დაცვა. რუსეთ—საქართველოს ურთიერთობის გაცხოველებასთან ერთად ყაზბეგის სამოურავოს მნიშვნელობა კიდევ უფრო გაიზარდა. საქართველოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ მეფის რუსეთის მთავრობას სჭირდებოდა ამ ხეობის ერთგული დარაჯი. ასეთი აღმოჩნდა ყაზბეგის მემკვიდრე გაბრიელი. რუსეთის მთავრობამ დააფასა გაბრიელის ეს ამაგი. მას ებოძა გენერალ—მაიორობა და აზნაურობა. ამ დროიდან გაბრიელი თავის გვარს — ჩოფიკაშვილს იცვლის და ირქმევს აზნაურულ გვარად თავისი მამის სახელს — ყაზბეგს.

ჩხეტიანი

ზნაურული გვარი დასავლეთ საქართველოში. ამ გვარის ერთ—ერთი ცნობილი წარმომადგენელია რუსეთის არმიის პოლკოვნიკი, შემდგომში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გენერალ—მაიორი ქრისტეფორე პავლეს—ძე ჩხეტიანი. 1921 წელს იყო გორის მაზრის გენერალ—გუბერნატორი.

ქრისტეფორე ჩხეტიანი

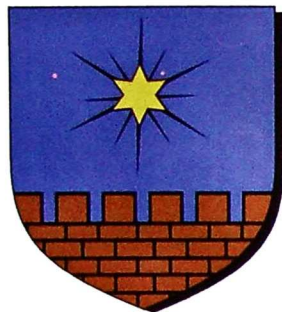
ჩიჯავაძეები

დასავლეთ საქართველოს ფეოდალური საგვარეულო. პირველი დოკუმენტური წყარო ამ გვარის შესახებ X ს. პირველ ნახევრს განეკუთვნება. ჩიჯავაძეთა გვარი მეგრული წარმოშობის უნდა იყოს. იგი ჩიჩუათა საგვარეულოს ერთ—ერთ შტოს უნდა წარმოადგენდეს. ჩიჩუათა გაჩიჯავენა. ალბათ, მისი საცხოვრისი ადგილის გადანაცვლებასთანაა დაკავშირებული. ჩიჩუას ქართული გაფორმება უნდა იყოს ჩიჯავაძე.

ჩიჯავაძეები განსაკუთრებით დანიშნულდნენ იმერეთის სამეფოში. XV—XVI საუკუნის მიჯნაზე ჩამოყალიბდა ჩიჯავაძეთა სათავადო. XV საუკუნის მიწურულს მთელი „საჩინო“ (ახლანდელი ვანის რაიონი) ჩიჯავაძეთა ხელშია. ჩიჯავაძეები ძლიერი ფეოდალები იყვნენ. XVIII ს. მეორე ნახევრის ერთი ცნობით, საჩინოს მხარეში, რომელიც ჩიჯავაძეებს ეკუთვნოდათ, 1000 კომლი ითვლებოდა.

იმერეთის თავადურ გვართა შორის ჩიჯავაძეებს თავისი ღირსებით მეოთხე ადგილი ეჭირათ. XVIII საუკუნეში ჩიჯავაძეთა სათავადო გაუქმდა. ამ სათავადოს გაუქმება ალექსანდრე V—ის ადმინისტრაციული ღონისძიების შედეგი უნდა იყოს, ამის შემდეგ ჩიჯავაძეები ჩანან, როგორც ცალკეული მემამულეები.

ჩიჯავაძეთა აზნაურები. ზაალიშვილები, ფარემუზაშვილები, მაკარიძეები, რატიძეები, გოგორიშვილები, ჩხეიძეები, ლორთქიფანიძეები, შათირიშვილები, ახვლედიანები, ჩახუნაშვილები, სანადირაძეები, ყვანიები.

ჩიჯავაძე

ჩახუნაშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ჩიჯავაძეების აზნაურები.

ჩაგუნაევები

აზნაურული გვარი ოდიშში. დავით დადიანის დროს ერთ—ერთ ჩაგუნავას ქეშიკთუხუცესის თანამდებობა ეკავა: „...ჩაგუნავა მომიკვდა უეცრად, ძალიან დამაკლდა სანყალი და ძალიანაც ვნუხვარ მის სიკვდილს, შენ ნუ მომიკვდები, ჩინებული მცველი იყო და ვაპირებდი ოცდაოთხ კაცს მის ქვეშ ქეშაკებად დაზრდას. ის უცხოდ დაზრდიდა, ამ გვარობაშიც ჩინებული იყო. „ნერდა დავით დადიანი მის ძმას 1836 წლის 13 იანვარს“.

ჩახაევები

აზნაურული გვარი სამეგრელოში. სერგიეთელი აზნაურები XIX საუკუნეში თეიმურაზ ჩახაეა შეძლებული აზნაური იყო და იმდენი ფული ჰქონდა, რომ ვყელაზე მეტ მიწას ის ყიდულობდა იმ მხარეში.

ჩოლოყაშვილები

ფეოდალური საგვარეულო კახეთში. უნარჩინებულესი თავადები ერთ—ერთ ნარჩინებულ გვართაგანი ძველ საქართველოში. კახეთის ფეოდალთა შტო. „ხოლო კახეთის ჩოლოყაშვილი და მაყასშვილი იტყვიან ირუფაქიძეობასა“.

ჩოლოყაშვილები კახეთის მეფის კარზე ფლობდნენ სახლთუხუცესის თანამდებობას, ამ თანამდებობაზე ავ—გიორგის დროს ჩანს გარსევან ჩოლოყაშვილი, რომელიც ამავე დროს იყო პოეტი, რომელმაც დაწერა „ხილთა ქება“ და სატრფიალო ხასიათის ლექსები. რომელიც 1513 წელს და შემდგომად თავისთან მალავდა უფლისწულ ლევანის, რომელსაც დასაჭერად დასა—დევენდნენ ბაგრატი მუხრან=ბატონი. ქსნის ერისთავი და ამილახორი, მაგრამ გარსევან ჩოლოყაშვილის მფარველობით ის გადაურჩა დაჭერას და 1520 წელს ეკურთხა მეფედ.

ჩოლოყაშვილების გვარის კიდევ ერთი ცნობილი წარმომადგენელია ნიკიფორე ჩოლოყაშვილი — ირბახი (1643—1649). ბეჟანა ჩოლოყაშვილი XVI საუკუნის პირველი ნახევრის ისტორიული პირია, იგი იყო კახთ—ბატონის სახლთუხუცესი და 1512 წელს ავ—გიორგის დავალებით მოვლენილ იქნა ჯვრის—მამად. ბეჟანა და ბაადურ ჩოლოყაშვილებმა ააშენს წმ. თეოდორეს ტაძარი, 1625 წ.

1714 წ. აღვერდელი ეპისკოპოსია ნიკოლოზ ჩოლოყაშვილი. 1714 წ. ჩოლოყაშვილების ხელში კვლავ კახეთის სახლთუხუცესობაა. 1751 წ. არაგვის საერისთავოს მმართველად თეიმურაზ—მა და ერეკლემ ჯიმშერ ჩოლოყაშვილი დასვეს.

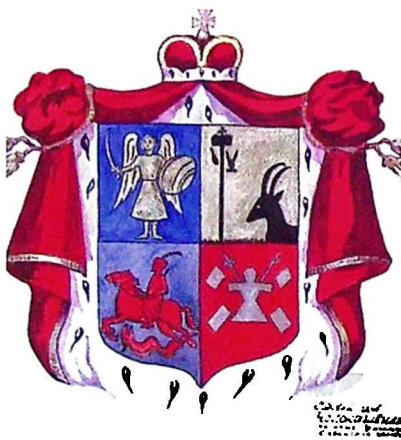
1659 წლის კახეთის აჯანყების ერთ—ერთი მეთაური იყო ბიძინა ჩოლოყაშვილი, რომელიც ქართული ეკლესიის მიერ შერაცხულ იქნ წმინდანად.

და ბოლოს ქაქუჩა ჩოლოყაშვილი. ქართული ეროვნული მოძრაობის უთვალსაჩინოესი გმირი.

ჩოლოყაშვილებზე შეიძლება ითქვას: „როგორც პიროვნება და აკეთილშობილებს გვარს, ისე გვარიც გარკვეულწილად პიროვნების კეთილშობილების საწინდარია.“

ჩოლოცაშვილების სასახლე

სოლომონ ჩოლოცაშვილი

ჩარკვიანები

აზნაურული გვარი დასავლეთ საქართველოში. სვანური წარმოშობის გვარი. 1860 წელს დიმიტრი ბაქრაძე თავისუფალი სვანეთის აზნაურთა ძველ საგვარეულოებს შორის აღნიშნავს აზნაურ ჩარკვიანებსაც.

როცა თავისუფალი სვანეთის მოსახლეობა აუჯანყდა თავადაზნაურობას მრავალი გვარის წარმომადგენლები და მათ შორის ჩარკვიანების ნაწილი გადმოვიდნენ ლეჩხუმში. ჩარკვიანების გვარი დასახლდა სოფ. წიფერჩში, საიდანაც შემდეგ სხვადასხვა სოფლებში გადაულან.

1766 წლის საბუთში გვხვდება მონმე, აზნაური ჩარკვიანი სულა.

გრიგოლ ჩარკვიანი

გრიგოლ ჩარკვიანი

ჩაჩიკაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ჩაჩიკაშვილების შესახებ პირველი წყარო განეკუთვნება 1536 წ. სიგელს, სადაც ჩაჩიკაშვილები მოხსენიებულნი არიან ბარათაშვილების აზნაურებად და მემამულეებად. ყმები ჰყავდათ ირდასუბანში, მარტაშენში, მეგუთში, ალგეთში, ქციაში.

ჩიქოვანები

ჩიქოვანთა ანუ ჩიქვანთა სათავადო დაახლოებით იმ დროს უნდა წარმოქმნილიყო, როცა ამ საგვარეულოს ერთი შტო გადადიანდა, ეს კი XVII საუკუნის 80—იან წლებში მოხდა.

XVII ს. პირველ ნახევარში ჩიქოვანები ჯერ კიდევ „მდაბალი“ აზნაურები იყვნენ. ამ საგვარეულოს ცნობილი წარმომადგენლის კაცია მამა მეტად ღარიბი იყო, იგი თაფლითაც ვაჭრობდა, მაგრამ მისი ძე კაცია ლევან III დადიანის დროს ფრიად განდიდდა. პირველად პოლიტიკურ ცხოვრებაში დანიშნაურდა მისი ძმა ევდემოსი. რომელმაც მიიღო ჭყონდიდელობა. ძმის დახმარებით ჩქარა კაციაც გაძლიერდა. იგი გახდა ლეჩხუმის მებატონე და იმერეთის მეფის ბაგრატ III—ის ვეზირი. ჭყონდიდელი ევდემოსის რჩევით კაცია უახლოვდება ლევან III დადიანს, რომელმაც მას უბოძა სალიპარტიანო და თავისი ვეზირობაც. ლევან III დადიანის დროს არეულობამ და შფოთმა მიიღო მწვავე ხასიათი, კაცია ამ გარემოებით სარგებლობდა, ამოხოცა წარჩინებულები და თვითონ შეიქმნა ოდიშის ფაქტიური მმართველი. 1681 წელს ლევან III გარდაიცვალა. მისი ერთადერთი მემკვიდრე მანუჩური მძევლად ჰყავდა გურიის მთავარს გიორგის, გიორგი გურიელმა თავად განიზრახა ოდიშის დაპყრობა და ამ მიზნით მოაკვლევინა მანუჩარი, მაგრამ ოდიშელებმა გაამაგრეს ციხეები და არ შეუშვეს გურიელი ოდიშში. ამრიგად, ოდიში იყო უპატრონოდ დარჩენილი „და კაცია ჩიქვანი იყო თავი და გამგე მათი“. კაციას შემდეგ მისმა შვილმა გიორგიმ დაიჭირა სალიპარტიანო და იგი მართავდა მთელ სადადიანოს. მაგრამ გიორგის მალე აუშმედრდნენ მისი შვილები, უფროსმა ბეჟან ჩიქოვანმა იმერეთის მეფეს გიორგი VI—ს სთხოვა დადიანობა და შეაძლია მას 4000 მარჩილი. მეფემ გაილაშქრა ოდიშზე და გააბატონა ბეჟანი. რომელმაც მიიღო დადიანის „წოდება“ 1715 წელს. ამგვარად, ოდიშის დადიანების მეორე დინასტიის ფუძემდებლები კაცია და გიორგი ჩიქოვანები იყვნენ.

ჩიქოვანებს დადიანის კარზე ფრიად საპატიო თანამდებობები ეკავათ და თვალსაჩინო როლს ასრულებდნენ სამთავროს მართვა—გამგეობაში. 1788 წელს კაცია გარდაიცვალა, ოდიშელებმა მთავრად მისი ძე 18 წლის გრიგოლი დასვეს. როგორც ჩანს ეს კანდიდატურა არ მოეწონა იმერეთის მეფეს დავითს, მან განიზრახა ოდიშის დაპყრობა. ვინაიდან ტახტზე მცირეწლოვანი იჯდა და წინააღმდეგობას ვერავინ გაუწევდა. ამ მიზნით მან შეკრიბა იმერთა ჯარი და კაციას გარდაცვალებიდან ორი თვის თავზე ოდიში დალაშქრა. გრიგოლმა თავს ლეჩხუმში გაქცევით უშველა. მეფემ მთავრად გრიგოლის უმცროსი ძმა მანუჩარი დასვა. ამით ოდიშის თავად—აზნაურობა ორ სამტრო ბანაკად გაიყო: ერთნი მანუჩარს ემხრობოდნენ, მეორენი გრიგოლს. გრიგოლის მხარეზე იყვნენ ლეჩხუმის მთავარსარდალი ქაიხოსრო გელოვანი და ოდიშის სახლთუხუცესი გიორგი ჩიქოვანი.

პელაგია ჩიქოვანი

მაკრინე ჩიქოვანი

ლევან V—ის (184—1840) მთავრობის დროს ოდიშს მართავდა ოთხი წევრისაგან შემდგარი საბჭო, რომელშიც შედიოდნენ: ნიკო დადიანი, ბესარიონ ჭყონდიდელი, სახლთუხუცესი გიორგი ჩიქოვანი და ლეჩხუმის მოურავი ბერი გელოვანი.

ლეჩხუმელი ჩიქოვანების მეშვეობით დადიანი მართავდა აგრეთვე სვანეთის იმ ნაწილს, რომელიც ლეჩხუმს ესაზღვრებოდა და ამ მხარის მოურავეებად ინიშნებოდნენ.

ასე, რომ ყველა — ოდიშის სამთავროს — თითქმის ყველა მაღალი სახელეო ჩიქოვანების ხელში იყო. ისინი ფლობდნენ სახლთუხუცესის, ბოქაულთუხუცესის, მსაჯულთუხუცესის, სარდალ და მოურავის თანამდებობებს.

სამეგრელოს სამთავროს გაუქმების შემდეგ ჩიქვანთა სათავედოც ადმინისტრაციულად გაუქმდა.

ჩიქოვანების აზნაურები. გაბუჩიები და საჯაიები.

ჩაჩიბაიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჯაიანების აზნაურები. იოანე მეუნარგიას „სამეგრელო დავით დადიანის დროს“ ერთ—ერთ წერილში, რომელსაც დავით დადიანი უგზავნის გრიგოლ დადიანს, მოხსენებულია ვინმე აზნაური ჩაჩიბაია.

ანა ჩაჩიბაია

ციციშვილები

ციციშვილების სათავადოს წარმოქმნის შესახებ ორი საბუთი მოიპოვება, ერთი საბუთი კონსტანტინეს მიერ არის გაცემული 1467 წელს, ხოლო მეორე — ივანე ბატონიშვილის მიერ 1799 წ.

იოანე ბაგრატიონი ციციშვილების შესახებ წერდა: „ამათნი წინაპარნი არიან ურიასტანიდან მოსულნი, ძველთაგანვე მდიდარნი კაცნი. ესენი მოვიდნენ და დაეშენენ ახალციხის ნაწილს ადგილსა შინა, ფანასკერტელსა ნოდებულსა“. XV საუკუნეში ციციშვილები საკმაოდ დიდი წონით ჩანან ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. თუნდაც ის ფაქტი, რომ სამეფო კარი ციციშვილების სახლს უმოყვრდება — ამ სახლის შვილს უფლისწულ ცოლად თხოულობს. — ჩვენს მიერ ზემოთნათქვამის დადასტურებისათვის გამოდგება. 1415—1419 წლებით დათარიღებულ ერთ—ერთ საბუთში ატენის მოურავად ციციშვილს ვხედავთ.

XVIII საუკუნის 20—იან წლებში ვახტანგ VI—ის წინააღმდეგ ქართლელ თავადთა ერთი ჯგუფი აჯანყდა. მათ რიცხვში იყო ბაგრატი ციციშვილიც. ვახტანგმა ურჩი ფეოდალები სასტიკად დასაჯა. როდესაც ვახტანგს სპარსეთმა კონსტანტინე დაუპირისპირა, ციციშვილები კონსტანტინესთან მივიდნენ და „თავგანწირვით ერთგულება“ დაუმტკიცეს. კონსტანტინემ მათ ყმა—მამული უწყალობა. 1723 წელს ქართლში ოსმალთა დამყარდა, ოსმალთა ციციშვილებმა ერთი პირველთაგანებმა ცნეს.

ციციშვილები მონაწილეობდნენ აგრეთვე ერეკლე II—ის წინააღმდეგ მოწყობილ შეთქმულებაში 1765 წელს. მაგრამ ეს შეთქმულება გამომჟღავნდა, გლახა ციციშვილი სხვებთან ერთად სამართალში მისცეს და ენა მოაჭრეს.

ციციშვილების ზნაურები იყვნენ: მეღვინეთუხუციშვილი, კლიმიაშვილი, ორჯონიკიძე, უთრუთაშვილი, ალიბეგაშვილი, დანდლიშვილი, სტელიშვილი, დაფქიაშვილი, ობლიძე, ქართველიშვილი, აბრამიშვილი, მალრაძე, ალექსიძე, მუჩაიძე, გულბადაშვილი, ფურცელაძე, ალიყულაშვილი, ჩინჩალაძე, ქურდევანიძე, ჩიკაშვილი, იონათამიშვიტი, მწყერაძე, საყვარელიძე, საფარაშვილი, გვარამაძე, სამაშვილი, ავლადაშვილი, ხუციშვილი, სამარაძე, რევაზიშვილი.

თომა ციციშვილის სასახლე

ციციშვილების სასახლე

ციციშვილების სასახლე

ციმაკურიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. საამილახვროს აზნაურები. 1747 წლის 20 ივნისს ანტონ კათალიკოზის მიმართ მიწერილ ერთ—ერთ წერილში მოხსენიებულია აზნაური ზურაბ ციმაკურიძე.

სიმონ ციმაკურიძე: აზნაური. კახეთის 1812 წლის აჯანყების მონაწილე.

ცქიტშილები

აზნაურთა გვარი იმერეთში. „ერთხელ ბერი ნულუკიძე ზემო იმერეთში ახლდა მეფე სოლომონ I—ს და აზნაურმა ცქიტშილმა შესაფერი პატივი არ სცა მის მხლებლებს. უკანასკნელთ ამაზე ბერს შესჩივლეს. რამდენიმე წლის შემდეგ ბერმა გაიარა იმ ცქიტშილის კარზედ, გაიხსენა ზემო აღნიშნული შემთხვევა და შევიდა მისას. ცქიტშილი მიეგება მხიარულად, დალოცა მისი მობრძანება და უნდოდა მუხლზედ ეკოცა, ამ დროს ბერმა ჰკრა თოფი და მოკლა...“ სოლომონ I—მა დავით წერეთელსა და ბეჟიკი ცქიტშილის სასიხლო საქმის გარჩევა დაავალა თავად ნიკოლოზ წერეთელსა და მოურავე გიორგი აბდუშელიშვილს.

ცეროდინეშვილი

ამათნი წინაპარნი იწოდნენ ადგილისა გამო ცერონისასა, რომელ არს ფცის წყალსა ზედა მდგომარე სოფელი და მუნ მოსახლე აზნაური მდაბლისა ხარისხისა იყო ტანათა მცირე, რომლისა გამო იწოდებოდნენ ცეროდინეს და ამის გამო გაუფარდათ სახელი ესე შთამომავლობათა მათთა. რომელნამე ჰსწერენ რომე იყვნენ ესენი ძველად იკალავანდიათ მონათესავენი და დამლობოდნენ და უკანასკნელ შეიქმნენ აზნაურებად. ესენი ჩნდნენ დროსავე ვახტანგ მეფისასა წელსა 1712 და ტრაკატასა შინაცა არიან მოხსენებული. ხოლო სომეხნი უწოდებენ ხეროდინედ აზნაურად, რომელნიმე არიან სომხად სარწმუნოებით გვარნი ამათნი.

ძიძიგურები

აზნაურული გვარი სამეგრელოსა და იმერეთში. „ხოწის საყდრის გამოსავლის დავთარში“, რომელიც XVI საუკუნის დასასრულსა შედგენილი მოხსენიებულია ხოჯონა ძიძიგური. 1904 წლის აღწერით შხეფელ ძიძიგურები აზნაურებად არიან მოხსენიებულნი.

ძეალიყლაპიაშვილი

აზნაურული გვარი ქართლში, ყაფლანიშვილების აზნაურები.

ძიმისტარაშვილი

1864 წლის საარქივო დოკუმენტში გვხვდება კვაუთის წმ. გიორგის ეკლესია, სადაც მღვდლად გამწესებული ყოფილა შიო ძიმისტარაშვილი, პრიეტნიკად - ნიკოლოზ ძიმისტარაშვილი. 1873 წლის სტატისტიკური აღწერის მასალებში დასახელებულია სოფ. კვაუთი ერთი ეკლესიით. სოფელი წარმოადგენდა თავად ჩიქვანების რეზიდენციას. XXს. დამდეგს კვაუთში მამულებს ფლობდნენ აზნაურები - დგებუაძეები და ძიმისტარიშვილები.

წინამძღვრიშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. მამულები ჰქონდათ წინამძღვრიანთკარში (მცხეთის რაიონი) გუდარეხში, ბედენში.

იყვნენ აგრეთვე ციციშვილების აზნაურებიც.

წინამძღვრიშვილების გვარში უგამოჩენილესი პიროვნებაა ილია წინამძღვრიშვილი.

წინამძღვრიშვილი გრიგოლ — არქიმანდრიტი აზნაური, გარდაიცვალა 1777 წ.

წინამძღვრიშვილი გაბრიელ — აზნაური. მოურავი, ბატონიშვილი რიფსიმესი, გარდაიცვალა 1812 წელს.

წითლიძე

გიორგი ჰაველს ძე წითლიძე. რუსეთის არმიის გენერალი (1817—1883). მამა ჰაველე ალექსანდრეს ძე წითლიძე იყო ქართველი აზნაური და იბრძოდა სამამულო ომში 1812 წ.წითლიძე იაკობი — მარიამ დედოფლის მოძღვარი (1784—1846) დაკრძალულია პოკროვსკის მონასტერში.

წითლიძე ანა ივანეს ასული, მემამულე (1787—1857)

წერეთლები

წერეთლების თავდაპირველი საცხოვრისი, როგორც წყაროებიდან ჩანს იმერეთში არ ყოფილა. აქ ისინი სხვა კუთხიდან მოსულან. ეს კუთხე ზემო ქართლი იყო. აქ ამ საგვარეულოს უძველესი სამკვიდრებელი იყო იმ ადგილს, სადაც „გორის სამხრეთით, თრიალეთის მთის ჩრდილო მხრიდან მიემართება ქედი, რომელიც ახლაც ატარებს წერეთლის ქედის სახელწოდებას, ხოლო იმავე რაიონში, მდინარე ტანას შემდინარეთა ხეობაში, მდებარეობენ სოფლები დიდი წერეთი და პატარა წერეთი. მხოლოდ XIV საუკუნიდან არის საგულისხმო საგვარეულობის იმერეთში დამკვიდრება.

წერეთლების სამფლობელოს „საწერეთლო“ ეწოდებოდა. „საწერეთლო“. როგორც წერეთლების მიწა—წყლის აღმნიშვნელი ტერმინი, წყაროებში პირველად გვხვდება XVI ს. მეორე ნახევარში. ამავე პერიოდში არის საგულისხმო ამ საგვარეულოს სათავადოდ ჩამოყალიბება. უფრო ადრე ჩნდებიან ისტორიის სარბიელზე წერეთელთა გვარის წარმომადგენლები. მათგან ყველაზე ადრინდელი პირი დავით წერეთელია, რომელსაც გვხვდებით 1432 წელს, უფრო ჩანან წერეთლები XVI საუკუნის მიწურულს. აღნიშნულ პერიოდში, სვიმონ ქართლის მეფის იმერეთში ლაშქრობის დროს, ისინი აქტიურად მოქმედებენ და, აბაშიძეებთან და ჩხეიძეებთან ერთად, სვიმონს ემხრობიან როსტომ იმერთა მეფისა და მის შემწე დადიანთან ბრძოლაში. ამიერიდან წერეთელთა საგვარეულოს როლი იმერეთის სამეფო პოლიტიკურ ცხოვრებაში სულ უფრო და უფრო იზრდება.

XVII საუკუნის მეორე ნახევარში წერეთელთა გვარის წევრები, როგორც აღინიშნა: მრავლად ჩანან ისტორიის ასპარეზზე და იმერეთის პოლიტიკურ ცხოვრებაში აქტიურად მონაწილეობენ. ალექსანდრე III—ის 1651 წლის ფიცის წიგნს, მაგალითად ამ საგვარეულოს სამი წარმომადგენელიმ აწერს ხელს.

განდიდებული თავადების — აბაშიძეებისა და რაჭის ერისთავების საპირისპიროდ ცენტრალურმა ხელისუფლებამ ადრევე შეუწყო ხელი წერეთელთა წამოწევის. უკანასკნელიც ამ ძლიერი მეზობლებისაგან მომძლავრების საფრთხემ ცენტრალური ხელისუფლებას გაუერთგულა, ამიტომ რომ იმერთა მეფეები ყმა—მამულთა წყალობას არ აკლებდნენ წერეთლებს. 1752 წელს იმერეთში, სოლომონ I დროს, წერეთლების საგვარეულო „უწარჩინებულეს და შემძლებელ გვარად“ ითვლებოდა.

დიდ წარმატებას მიაღწიეს წერეთლებმა სოლომონ II—ის დროს, ყმა—მამულის გარდა მათ რამდენიმე ახალი დიდი თანამდებობა მიიღეს: ბოქაულთუხუცესობა, მეღვინეთუხუცესობა, დედოფლის სახლთუხუცესობა.

სოლომონ II—ის დროს წერეთლების ხელშია აგრეთვე ჩხერის, ვარციხის და რაჭის

სამოურავოები. ამ დროსვე მიიღეს უთუოდ წერეთლებმა მდივანბეგობაც. ამ საგვარეულოს წევრსვე ეჭირა უმაღლესი საეკლესიო ხელისუფლებაც, „ქუთათელ—კათალიკოსის“ მაქსიმე აბაშიძის ქართლს გადასვლის შემდეგ, 1781 წელს ქუთათელ ეპისკოპოსის კათედრა დოსითეოზ წერეთელმა მიიღო.

წერეთელთა აზნაურები იყვნენ: აბდუშელიშვილები, ციმაკურიძეები, ესტატეშვილები, დავითაშვილები, გომართელები, კურცხალიები, იაშვილები, გამყრელიძეები, აბაშიძეები, ქავთარაძეები, მაჭავარიანები, ვაშაძეები, ხატელიშვილები, ცქიტიშვილები, გოდაბრელიძეები, ფალავანდიშვილები, გივიშვილები, გოცირიძეები, ჯოხთაბერიძეები, ოქრომჭედლშვილები, უზნაძეები, მართებელი, ორჯონიკიძეებ, ერთი კომლი ბარათაშვილი თამაზ ითხვის (სხვა იმერელი ბარათაშვილები სამეფო აზნაურები იყვნენ). ჯაფარიძეები, აბულაძეები, ბერიშვილები, მამაცაშვილები, წერეთლები.

წერეთლის სახლი

წერეთლები

წერეთლები

ნონა წერეთლი

ივანე წერეთლი

ნანა წერეთლი

წულუკიძეები

იმერეთის ფეოდალური საგვარეულო წულუკიძეები ისტორიის ასპარეზზე პირველად ჩანან XV ს. შუა წლებში. ამ საგვარეულოს პირველი ისტორიულად ცნობილი წარმომადგენელი არის ვირშელ, როდის მოხდა წულუკიძეთა სათავადოს ჩამოყალიბება, ზუსტად განსაზღვრა ძნელია, მაგრამ სავარაუდოა, რომ ეს მოხდა ვირშელის მოღვაწეობის პერიოდში.

სოლომონ I—ის დროს წულუკიძეებს, სამეფო კარზე პირველი ადგილი უჭირავთ. მათ ხელში მაღალი თანამდებობები. ვაკის სარდლობის გარდა, წულუკიძეებს ეჭირათ ბოქაულთუხუცესის, ქუთაისის მოურავისა და ქილფთართუხუცესის სახელოები. ამ საგვარეულოს ერთი წარმომადგენელი, პაატა გიორგი II—სთან ცუდ დამოკიდებულებაშია. მეფისაგან შერისხული პაატა ოდიშს გადაიხვეწა და ლევან II დადიანის კარზე დიდი გავლენა მოიპოვა. დადიანმა მას ადგილ—მამულები უწყალობა. ზუგდიდთან ახლოს. ამის შემდეგ ოდიშში მცხოვრები წულუკიძეები თავად ქოროთძეებად იხსენიებიან. უფრო გვიან კი ქოროთა სათავადო ჩამოაყალიბეს. წულუკიძეთა საგვარეულო დიდხანს დარჩა შერისხულ მდგომარეობაში, მაგრამ მეფე ბაგრატ IV—მ შეირიგა წულუკიძეები.

სოლომონ I—ის მეფობის დროს წულუკიძეებს ეკავათ ბოქაულთუხუცესის, ქუთაისის მოურავისა და ქილფთართუხუცესის სახელოები.

ამრიგად, წულუკიძეთა გვარი თავისი ძლიერების ზენიტს აღწევს სოლომონ I—ის დროს. ამას რამდენადმე ხელი შეუწყო იმ გარემოებამ, რომ მეფის მესამე თანამეცხედრე გულქანი წულუკიძეთა საგვარეულოდან იყო. იგი იყო კაციას ასული და „ბრწყინვალე თავადების“ — პაატა, ბერი, გიორგი წულუკიძეებისა, რომლებიც დიდად დაწინაურდნენ სოლომონ I—ის კარზე. მაგრამ მათგან ყველაზე მეტ წარმატებას ბერმა მიაღწია. ბერი იყო „უზენაესის სათავადოსა და სიმაგრის მპყრობელი, ყოვლის დიდებით და სიმდიდრით განსრულებული“. მის ხელში იყო გაერთიანებული სარდალ—ბოქაულთუხუცესისა და ქუთაისის მოურავის თანამდებობები. XVIII ს. შუა წლებში საეკლესიო სფეროშიც ერთხანს წულუკიძეთა გვარი ბატონობდა: გერმანე წულუკიძე აღნიშნულ პერიოდში დასავლეთ საქართველოს კათალიკოსად იჯდა.

წულუკიძეთა აზნაურები: მდივნიშვილები, გიორგობიანები, გოცირიძეები, ჭიჭინაძეები, მჭავარიანები, მომცემლიძეები, დალაქიშვილები ლეჟავეები, წერეთლები, წულუკიძეები, ავალიანები, უგრეხელიძეები, სვანიძეები, კიკნაძეები, მხეიძეები, ადამიები, დარახველიძეები, დაშნიაშვილები.

ბაბილინა ნულუკიძე

ალექსანდრე ნულუკიძე

ქედიები

ამ საგვარეულოს პირველი აზნაური იყო დათაია ქედია, პირველი მეგრელი ვაჭარი. სოფ. ონტოფოდან, ზუგდიდს გადმოსახლებული, ვაჭრობაში განსაკუთრებული უნარისათვის დავით დადიანმა უბოძა აზნაურის ტიტული, 1852 წელს სათანადო ნდობით აღჭურვილი რუსეთის მეფის მთავრობის მიერ — გაიგზავნა სტამბოლს სამეგრელოს სავაჭრო წარმომადგენლად.

ჭარუაშვილი

ჭარუანნი თუმცა იყვნენ ძველად სომეხთა მდებარე აზნაურნი, გარნა ასწყდნენ გვარნი მათნი და მეფემან მეორემან ირაკლიმ განაახლა გვარი ამათი და უბოძა აქიმსა თვისსა და იწოდებიან მუნადგან აზნაურად და მოხსენებულ არიან ტრაკატისა შინაცა, ან იწოდებიან აქიმოვებათ.

ჭავჭავაძეები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. კახეთის თავადები, იოანე ბატონიშვილის მიხედვით: „არიან ორ გვარად, პირველნი რომელნიც სახლობენ გაღმა მხარესა ყვარელსა-შინა, იგინი არიან ძველადგანვე დროს მეფის ლეონისასა წელს ქრისტეს აქეთ 1529, ესენი იყვნენ ფშავეის მთითვე ჭავჭეთის ადგილნი და შინ მოსახლენი თავადადვე და მერმე გადმო-სახლდნენ ყვარელსა შინა და მან მისცა ადგილნი, რომელნიც აწ არიან, 1) გლეხის შვილები და ძმათა ამისასა, 2) მელქისედეგისა შვილები, ხოლო მეორე ჭავჭავაძენიც არიან მანვე ადგილიდან მოსრულნი, რომელნიც ამბობდნენ მონათესობას მათს, გარნა არა აქვნდათ მათთან მამულნი და ამათ მსახურეს ერეკლს მეფეისა თუშეთს და ოდეს გამეფდა მეფე ერეკლე პირველი. წელს ქრისტეს აქეთ 1680—ს შემდგომად მსახურებისათვის დაასახლნა ადგილს წინანადალს და მიიღო აზნაურობა. შემდგომად მეფემან თეიმურაზ ალიყვანა მცირე თავადის ხარისხსა შინა და უბოძა მცირე რამ ყმა და ზვარი სამეფო და უკანასკნელ უფროს, მეფემან მეორემ ირაკლიმ დაუმტკიცა ჭავჭავაძეობა და არიან მუნითგან ნოდებულნი, რომელნი პირველ იწოდებოდნენ მამუჩისშვილებად და რომელნიც ახლაც იწოდებიან მამუჩიშვილებად: 1) ივანეს შვილები 2) ბერი ნაზირის შვილები და 3) გარსევანის შვილები და სხვანი“.

ჭავჭავაძეებს კახეთის სამეფო კარზე ეჭირათ საკმაოდ მაღალი თანამდებობები: სახლ-თუხუცესის, მოლხთუხუცესის, მეჯინიბეთუხუცესის და სუფსაჯის სახელოები.

XVII და XIX საუკუნეებში ჭავჭავაძეთა გვარის წარმომადგენლები მნიშვნელოვან როლს თამაშობდნენ საქართველოს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და კულტურულ ცხოვრებაში. საკმარისია გავიხსენოთ ილია ჭავჭავაძე, გარსევან ჭავჭავაძე, ალექსანდრე ჭავჭავაძე, ეკატერინე ჭავჭავაძე, ნინო ჭავჭავაძე, პაატა ჭავჭავაძე, პაატას პიროვნებას კარგად ახასიათებს იოანე ბატონიშვილი: „ესე წყალობის სიგელი... გიბოძეთ შენ... თავადს ჭავჭავაძეს გრიგოლს, ძმასა შენსა პაატას ძმისწულს შენსა დემეტრეს, შვილსა შენსა სოლომონს... ასრე და ამათ პირსა ზედა, რომელ ბიძა ჩვენებმა ჯარი შეიყარეს და კახეთში მივიდნენ კახთ დასაჭერად და ჩვენს წინააღმდეგ, მაშინ ბებურიშვილი ნინია დ იმისი შვილი გარსევანიც იმათთან მივიდნენ და იმათ ეთანხმებოდნენ და მრავალ წინააღმდეგობა და ამბოხება გვიჩვენეს, და შენ შეძლები-სამებრ შენის ერთგულად და თავდადებით იმსახურე და ჩვენც ამა სამსახურის სანაქებოდ გიბოძეთ ამ ბებურიშვილს ნინიას და გარსევანის ნაქონი სამოურავი კუჭატანი“.

ალექსანდრე ჭავჭავაძის სახლი

სულხან ჭავჭავაძის მამული

გრიგოლ ჭავჭავაძე

ზაქარია ჭავჭავაძე

ოლღა ჭავჭავაძე

ალექსანდრე ჭავჭავაძის სახლ-მუზეუმი

ალექსანდრე ჭავჭავაძე

ილია ჭავჭავაძის სახლი

ჭაჭნიაშვილები

ქართლის აზნაურები. 1297 წლის ერთ—ერთი საბუთში, რომელიც მეფე დავით VIII მიერ არის გაცემული ეკითხულობთ: „დავუაჯერა ღმერთმან და ვისმინეთ ჰაჯაი მოხსენებაი ჭაჭნიაშვილისა გრიგოლ ქარმეულისაი და მიუბოძეთ ჟინოვნის პირს სოფელ ლაუშაი... პქონდეს ჭაჭნიაშვილი გრიგოლს, შვილთა და ყოველთა მომავალთა მისთა შუანის ხევს-სოფელი ლაუშაი, მისთა მიმდგომითა, მითთა, ბარითა, ტყით, ველთა, ვენახით, წყლით, წისქვილით, ჭაღითა, სანადიროით, და ყოვლით სამართლიანით საზღვრით და მიმდგომთ მათით, სახმრით და უხმარით, ერთგულად მსახურებასა შინა მეფობისა ჩვენისა“.

ე.ი. ჭაჭნიაშვილებს XIII საუკუნეში კერძოდ 1297 წელს დავით VIII უბოძა აზნაურობა.

ჭაბუკიანები

ტახტის აზნაურები. ერთ-ერთ უძველესი გვარია საქართველოში.

გადმოცემით, ჭაბუკიანები ზემო სვანეთის სოფელ იფარიდან არიან წამოსულები. ერთ-ერთი ლეგენდის თანახმად, მე-5 საუკუნის ბოლოს ან მე-6 საუკუნის დასაწყისში გვარში მოხდა განხეთქილება და ურთიერთ დაპირისპირება. შედეგად, ჭაბუკიანების ერთ ნაწილი წამოვიდა იფარიდან და მიგრაციული პროცესების გავლით მე-7 საუკუნის II ნახევარში კომპაქტურად ჩანან ლეჩხუმში, სოფელ- დეხვირში. არსებობს ლეგენდა, რომლის მიხედვით გვარი მოიხსენიება წმინდა მაქსიმე აღმსარებელთან მიმართებაში. წმინდა მაქსიმე აღესრულა 662 წელს. არსებობს ზეპირსიტყვიერად გაერცელებული ორი ვერსია. პირველი - წმინდა მაქსიმე აღმსარებელმა უანდერძა ვინმე ჭაბუკიანს გარდაცვალების შემდეგ გაუხედნავი მოზერებით შეუღლებელ მარხილზე დაესვენებინა და სადაც მოზერები დაიღლებოდნენ და დადგებოდნენ იქ დაესაფლავებინა. დაახლოებით მარშუტიც კი არის ცნობილი, როგორ გადაიარეს დეხვირიდან მურამდე (დღევანდელი მურის ციხეები ცაგერში) მოზერებმა ცხედრით და იქ დაასაფლავა კიდევ ჭაბუკიანმა წმინდანი. მართლაც რამოდენიმე წლის წინ იმ ადგილზე მურში აღმოჩენილი იქნა წმინდა მაქსიმეს საფლავი, რაც დამტკიცებულია საერთაშორისო ექსპერტების მიერ. ამ წმინდა ადგილას დღეს მამათა მოქმედი მონასტერია. მეორე ვერსიის თანახმად, ყოფით ნიადაგზე უთანხმოების გამო ჯერ მოკლა ჭაბუკიანმა და შემდეგ დაკრძალა იგივე პროცედურით, როგორც პირველ ვერსიაშია ნახსენები, რაც ნაკლებ სავარაუდოა, ვინაიდან ცნობილია, რომ წმინდა მაქსიმეს ბიზანტიაში იმპერატორ კონსტანს მეორის ბრძანებით მოკვლეს მარჯვენა და ამოაჭრეს ენა თავის ორ მონაფესთან ერთად. ხეიბარ ადამიანთან ასეთი მოპყრობა ნაკლებ სავარაუდოა, უფრო შურის ან ეჭვის საფუძველზე აგორებული ჭორია. დავებურუნდეთ გვარში მომხდარი განხეთქილების თემას. ის ნაწილი, რომელიც დარჩა ზემო სვანეთში, ლეგენდის თანახმად გახდა გვარად „პირველი“. ალბათ, გამარჯვების ნიშნად. მე-18 საუკუნეში იმერეთში სოლომონ 1-ლის მეფობის დროს შეიქმნა შეფიცულთა რაზმი - „ფიცის კაცები“. ზოგიერთი ვერსიით, მსგავსი შენაერთი დავით აღმაშენებლის დროსაც არსებობდა, მაგრამ შემდგომ დაიშალა და სოლომონ პირველმა აღადგინა. თავად ბერი ლორთქიფანიძის მეთაურობით ფიცის კაცებში შედიოდა მეფის აზნაურთა 12 გვარის წარმომადგენელი, მათ შორის -ჭაბუკიანები. ქვეყნის თავისუფლებისათვის ბრძოლის გარდა უდიდესია მათი წვლილი ტყვეთა გაყიდვის აკრძალვა- გაუქმების აღსრულებაში. ჭაბუკიანები იყვნენ ცნობილი ისტორიული დეხვირის ანუ თაკვერის ციხე-სიმაგრის ციხისთავები. დეხვირის შესახებ ვახუშტი ბაგრატიონი გადმოგვცემს: „ლენჩხუმის საშუალს ცხენისწყლის კლდეზედ არს ციხე კლდესა ზედა შენი, დეხვირი თავი თაკუერისა რამეთუ რო-

მელსა უპყრავს იგი, მორჩილებასა მისსა

შინა არან სრულად." (ქ.ც. 4:749 4-6).

ხსენებულ ციხეს მეთაურობდნენ გარდა იმ წლებისა, როდესაც დადიანები ბატონობდნენ ლეჩხუმზე, რადგან ჭაბუკიანები იმერეთის მეფის უზენაესობას სცნობდნენ და მისი ეთგულნი იყვნენ.

ჭაჭიაშვილები

აზნაურული გვარი

ანდრო ჭაჭიაშვილი

ჭილაძეები

ოდისის სათავადოებიდან ყველაზე უძველესი და უდიდესი ჭილაძეთა სათავადო იყო. ისტორიული გადმოცემით, ჭილაძეთა გვარი წარჩინებულ გვარად ითვლებოდა ჯერ კიდევ თამარ მეფის დროს, მართლაც XIII ს. მეორე ნახევარში იხსენიებიან ამ საგვარეულოს წარმომადგენლები ჯავახ, ბეშქენ და მზექალ ჭილაძეები.

ჭილაძეთა სათავადოს ჩამოყალიბება XV საუკუნეშია ნაწარადევი. საჭილაო ადრე შუა საუკუნეებიდან XVI—მდე ძლიერ პოლიტიკურ და სამეურნეო ერთეულს წარმოადგენდა, ხოლო ჭილაძეები საყოველთაოდ ცნობილი და აღიარებული დიდებულები იყვნენ, მათ ადრე მთელი ტერიტორია ეჭირათ ტეხურისა და ცხენისწყალს შორის რიონამდე. მოგვიანებით კი მდ. ნოღელასა და ცხენისწყალს შორის არსებულ ტერიტორიაზე მოექცა იმერეთის მეფე გიორგის მიერ ჯავახ ჭილაძის სიკედილით დასჯის შემდეგ, საჭილაო დაქუცმაცდა და ჭილაძეები ერთ—ერთი რიგითი თავადები გახდნენ. მათ დაკარგეს თავიანთი სამფლობელოს დიდი ნაწილი — საჯავახო. მიუხედავად ოდიშის ახალ სამთავრო სახლთან ბრძოლაში დაქვეითებისა, ჭილაძეთა გვარი XVIII ს. პირველ ნახევარში ჯერ კიდევ წარჩინებულ გვარად ითვლებოდა დასავლეთ საქართველოში.

ჭილაძეთა აზნაურები: კორძაიები, ლორთქიფანიძეები, გუგუნავეები, ნანეიშვილები და გურელაშვილები.

ჭილაძენი (იმერეთის თავადნი)

ჭიხვაგ, ანუ ჭიხვაგ არის ადგილისა გამო, რომელიცა არის ალვანის მხარეს ლეკთა და არის ეგე გვარი შერაცხილი აზნაურად და თავადად მეფისა თამარის დროს".

ჭიჭინაძეები

აზნაურული გვარი საქართველოში. იყვნენ წულუკიძეების აზნაურები, მუხრანბატონის აზნაურები და აგრეთვე ტახტის აზნაურები. ჭიჭინაძეები კახეთში რუსთველის სადროშოში 1722 წლის ერთი საბუთის მიხედვით იყვნენ დროშის მტკირთველნი: „ამისნი დროშის მტკირთველნი ნიორიოს ჭიჭინაძენი ყოფილან და ჩვენც მათვე მივანდევეთ. ეგრეთ რომე, ოდეს დროშა წაასვენონ, ერთს ძლიერსა და უმჯობესსა კეთილ ცხენოსანსა კაცსა ხელთა მიათვალევდნენ და სხუანი ჭიჭინაძენი გარე შემოეხვეოდნენ ომსა შინა, განა მშვიდობასა და ოდეს ადგილსა დაისავენონ, ეშიკი დ მცველობა ამათ მიანდონ დროშისა“.

ნიკოლოზ ჭიჭინაძე

ჭილაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში, არაგვის ერისთავების აზნაურები, „ბაბანა ჭილაშვილი ვახტანგ ბატონიშვილმა რომელსაც იმ დროს არაგვის საერისათვო ეპყრა (1782) თავის მილახვრად დანიშნა და თანაც უბოძა „რუსეთის მიმავალ და იქიდან მომავალის ბაჟის აღება და აგრეთვე ჩერქეზეთიდან მოსულს ცხენის მებაჟეობა“.

გიორგი ჭილაშვილი (1790—1838) საქართველოს უზენაესი მთავრობის პროკურორი. სერგეი გაბრიელის ძე ჭილაშვილი (1803—1864) გენერალ—მაიორი, შემასხის სამხედრო გუბერნატორი.

იაგორ (გიორგი) გაბრიელის (გლახას) ძე ჭილაშვილი (1790—1838) — სტატსკი სოვეტ-ნიკი (სამოქალაქო მრჩეველი), თვალსაჩინო ფიგურა 1820—1830—იან წლების საქართველოს

პოლიტიკურ—ადმინისტრაციულ ცხოვრებაში. იურიდიული განათლება მიღებული ჰქონდა პეტერბურგში. 1815 წლიდან იყო წვერი აღ. ლაბზინის მასონური ლოჟის, 1821 წლიდან იაგორ ჭილაშვილი საქართველოშია და სხვადასხვა მაღალი თანამდებობები უჭირავს (საქართველოს უზენაესი მთავრობის პროკურორი, თბილისის სამხედრო კანცელარიის მმართველი და სხვა), 1832 წლის შეთქმულების მონაწილეები გამარჯვების შემთხვევაში ი. ჭილაშვილს შინაგან საქმეთა და განათლების მინისტრად უპირებდნენ დანიშნას, იგი თავის დროის უაღრესად განათლებულ ადამიანად ითვლებოდა. მისი ნაშრომი ბუნებითი სამართლის შესახებ მეტყველებს ავტორის ღრმა იურიდიულ ფილოსოფიურ განსწავლულობაზე ი. ჭილაშვილს ფრანგულიდან რუსულ ენაზე ნათარგმნი აქვს შ. მონტესკიეს და გ. მაბლის ცალკეული თხზულებები... იაგორ ჭილაშვილი იყო დიმიტრი ყიფიანის სიმამრი.

გაბრიელ (გლახა) ბაბანას ძე ჭილაშვილი (ჭილაძე, წყაროებში ხანდახან გვხვდება როგორც ბაბანაშვილი) (1762—1818) — ვახტანგ (ალმასხან) ბატონიშვილის ამილახორი, მიუხედავად იმისა, რომ აზნაური იყო, შეძლებით და გავლენით მეტად თვალსაჩინო ფიგურად ითვლებოდა იმდროინდელ საქართველოში. 1803 წელს თან გაჰყვა პეტერბურგში გადასახლებულ ვახტანგ (ალმასხან) ბატონიშვილს და იმის შემდეგ პერიოდულად ჩამოდიოდა საქართველოში, გ. ჭილაშვილს რუსთა წინააღმდეგ მოძრაობაშიც მიუღია მონაწილეობა. მაგრამ საბოლოოდ იგი ჩამოყალიბდა, როგორც პრორუსული მიმართულების პოლიტიკური ფიგურა, გ. ჭილაშვილის (ჭილაძის) მიმონერა მეტად საინტერესო მასალას იძლევა ქართველ ბატონიშვილთა წრის რუსეთში ცხოვრების შესახებ.

გაბრიელ ჭილაშვილის მამა ბორის (ბაბანა) და იაგორ (გიორგი) ჭილაშვილების.

ჭილაშვილების სასახლე

ჭილაშვილების სასახლე

ქილაშვილების სასახლე

ანტონ ქილაშვილი

ხოშტარიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ოდიშის სამთავრო აზნაურები. წარჩინებული აზნაურული გვარი. მეთოდე ხოშტარია იყო იმ ცხრა აზნაურთაგან ერთ—ერთი, რომელიც დავით დიანს უნდა წარედგინა რუსეთის ტახტის მემკვიდრისათვის 1850 წელს. სამთავრო კარის კანცელარიის მდივანი იყო იეროდიაკონი ივანე ხოშტარია, დავით დიდიანის დროს, მწერლად ჰყავდა თევდორე ხოშტარია, შემდეგში სასახლის მოძღვარი.

აკაკი ხოშტარიას სახლი

გიორგი ხოშტარია

ხაინდრაეები

აზნაურული გვარი სამეგრელოში. სამემკვიდრო სამფლობელო ჰქონდათ აბაშისა და ცხენისწყლის შორის მდებარე სოფელი ლეხაინდრე და მისი მიმდებარე ტერიტორია. ხაინდრაეები სამეგრელოში სახელგანთქმული მეცხენეები იყვნენ. მათ თავიანთი განსაკუთრებული დალიც კი ჰქონდათ ცხენებისათვის. ხაინდრაეას დაღს ერთ—ერთი საპატიო ადგილი ეკავა ცხენის გვაროვნულ დაღთა შორის, ხოლო თვით ხაინდრაეებს მეცხენეთა შორის.

ჯანსუღ ხაინდრაეას
საოჯახო ალბომიდან

ე ხაინდრაეა

ხაინდრაეა

ხალვაშები

აზნაურული გვარი გურიაში. მაჭუტაძეების აზნაურები.

ხურსიძეები

ფეოდალური საგვარეულო სამხრეთ საქართველოში. XII საუკუნემდე იყვნენ ერისთავებად. თამარ მეფის დროს სამცხის ერისთავებად და სპასალარად დასვეს ბოცო ჯაყელი. ხურსიძეები აზნაურებად დარჩნენ და თავიანთი წოდებით პირველხარისხოვან თავადიშვილებს უტოლდებოდნენ.

XVI საუკუნეში მოღვაწეობდა მთავარეპისკოპოსი იოსებ ხურსიძე.

ხატელიშვილები

აზნაურული გვარი იმერეთში. წერეთელთა აზნაურები.

ხოჭოლაძეები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჩიჩუების აზნაურები.

ხოჭოლაძე

ხანდამაშვილები

ყაფლანაშვილების აზნაურები. 1804 წლის მმთიულეთის აჯანყების დროს ბრძოლაში მონაწილეობა მიღო და ქება—დიდებით იხსენიებს თეიმურაზ მუსხრან—ბატონი აზნაურ ყაფარ ხანდამაშვილს.

ხვიციები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ოდიშის სამთავრო აზნაურები ყმა—მამულები ჰქონდათ სოფელ რუხში.

1829 წელს სამეგრელოს მთავარმა ლევან დადიანმა ზუგდიდის მოურავად დანიშნა აზნაური სამაია ხვიცია.

ხერხეულიძეები

ვახუშტი ბაგრატიონი „ანინდელთა მთავართა გვარათაჲს“, ხერხეულიძეებს „ანინდელ“ ქართლის მთავართა შორის მოიხსენიებს. მისი თქმით, ხერხეულიძე ზემო ქართლის მთავარია, მაგრამ წარმოშობით მესხეთიდანაა, უწინ ცხოვრობდა სამცხეში და „არს მოსვლა მისი შემდგომად გაყრისა“, მეფე ერეკლე 1783 წლის 18 ივნის რუსეთის იმპერატორისადმი გაგზავნი ქართველ და კახელ თავადთა შორის მოიხსენიებს ხერხეულიძეთა გვარს.

ხერხეულიძეთა გვარის უთვალსაჩინოესი წარმომადგენლები არიან ცხრა ძმა ხერხეულიძეები. რომლებმაც მარაბდის ომში გმირობით და მამაცობით თავი გამოიჩინეს და თავი შესწირეს სამშობლოს კეთილდღეობას.

ცნობილი აგრეთვე ისტორიკოსი და მემატიანე ომან ხერხეულიძე, რომელიც XVIII საუკუნეში ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა.

ხუბუტეები

აზნაურული გვარი ოდიშში. 1924 წლის აჯანყებაში აქტიურ მონაწილეობას იღებდა ზუგდიდელი აზნაური ნიკოლოზ ხუბუტია.

ხორავეები

აზნაურული გვარი ოდიშში. 1890 და 1904 წლის აღწერით ხორავეები დასახელებულნი არიან აზნაურებად.

ხაფავეები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ერთ—ერთ ისტორიულ წყაროში დასახელებულია აზნაური ბეჟან ხაფავა.

ხმალაძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ქსნის ერისთავის აზნაურები. აგრეთვე ტახტის აზნაურები. 1770 წლის ერთ—ერთი საბუთით ხმალაძე წისქვილს ედავება ქსნის ერისთავს. სადაც ხმალაძე სამეფო აზნაურად არის მოხსენიებული. შეტანილი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ხოფერიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ოდიშის სამთავროს აზნაურები. ნიკო ხოფერია იყო ერთ—ერთი იმ ცხრა აზნაურთაგანი, რომელიც უნდა წარედგინა დავით დადიანს რუსეთის იმპერატორის მემკვიდრისათვის. ნიკო ხოფერია იყო ვეჭილი და მოღვაწეობდა სოხუმში.

ხოსიტაშვილი

აზნაურული გვარი ქართლში. 1678 წლით დათარიღებულ ერთ საბუთში აზნაური ესტატე ხოსიტაშვილი ყმის ნასყიდობის წიგნს აძლევს აზნაურ ჯიმშიტაშვილებს.

ხოზიაშვილები

აზნაურული გვარი. ცნობილია ამ გვარის წარმომადგენელი არქიეპისკოპოსი ხოზიაშვილი მოქვის არქიეპისკოპოსი, „ხოზიაშვილი 1802 წელს აკურთხეს არქიმანდრიტად. „ მონასტრისა, შემდგომად გადავიდა სამეგრელოში დედოფალს წინასთან, რომელს ქმარმან დადიანმან გრიგორი წარავლინა დესპანად რუსეთს. ჯილდოდ ესრეთსა დესპანობისა მიუბოძეს აზნაურობა“.

ხანდამაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ხანდამაშვილები იყვნენ აზნაურები, ცხოვრობდნენ და ყმები ჰყავდათ ჩინჩხეთში და თაგუთში. იყვნენ აგრეთვე ყმები. ხანდამაშვილები, ყაფლანაშვილების მემამულეები იყვნენ.

1804 წელს აჯანყების დროს გენერალ ტალიმინი ქება დიდებით იხსენიებს აზნაურ ყაფარ ხანდამაშვილს.

ხიმშიაშვილები

*თ. სახოკია, მოგზაურობანი. „სახელგამი“ თბ. 1950, გვ. 144).

აჭარაში და განსაკუთრებით მის ზემო ნაწილში, გავლენიანი იყო და მთელი მხარის ბატონი და პატრონად იმთავითვე ითვლებოდა ხიმშიაშვილების გვარი. ეს გვარი, როგორც ზეპირგადმოცემა მოგვითხრობს, მონათესავეა არაგვისპირის (დუშეთის მაზრა) ხიმშიაშვილებისა. მათს წინაპარს XVII საუკუნეში კაცი შემოკვდომია. არაგვის მხარეში, მეფის რისხვას გაქცევია და აჭარაში შეხიზნულა. აქ, როგორც კარგ ვაჟკაცს, თავი გამოუჩენი და მალე მთელი მხარის ბატონობაც ხელთ ჩაუგდია. იგივე ზეპირგადმოცემა მოგვითხრობს, რომ აწინდელი ხიმშიაშვილების წინაპარი აბდულა—ბეგი უბრალო, მშვიდობის მოყვარე მწყემსი ყოფილა და ქვეყნის უფროსობა ფიქრადაც არ გაუვლია, მაგრამ ბუნებრივმა ჭკუამ და სიმდიდრემ ხალხში გავლენა მოუპოვა. თავისთავს „ბეგი“ უოდა და სხვამაც არ გაუტეხა ხათრიო. ამ აბდულას, ერთდროს მწყემსად ყოფილს, ჩვენ უკვე ვხედავთ აჭარელთაგან შედგენილ მეომართა რაზმის უფროსად. ძლევაშოსილების მაძიებელს. ეს იყო 1782 წელს. აბდულა პირველი ხიმშიაშვილი იყო, რომელსაც ისტორიაც იცნობს და რომელმაც საძირკველი ჩაუყარა ზემო აჭარაში ხიმშიაშვილთა გვარეულობას. ამ საგვარეულოს ერთ—ერთ წარმომადგენელს ახმედ—ბეგს ფაშობა ებოძა და თანახმა გახდა რუსეთის ქვეშევრდომობა მიეღო. იმპერატორმა ნიკოლოზმა მას გენერალ—მაიორობა და სტანისლავეს ლენტი უბოძა.

პერიფი ხიმშიაშვილი

პერიფ ბეგ ხიმშიაშვილი

პერიფ ბეგ ხიმშიაშვილი
ლის ვაჟი

პერიფი ხიმშიაშვილი

ხიმშიაშელი

გიორგი ხიმშიაშელი

გიორგი ხიმშიაშელი

ხოჯაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. იყვნენ მებატონეები. ყმები ჰყავდათ, ლიპს ავაზანს, მან-ევანელი ხოჯაშვილები 1721 წელს აღწერით უყმო აზნაურები იყვნენ.

ხოსროხანაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ტახტის აზნაურები. მოიხსენიებიან როგორც მებატონეები, რომლებსაც ყმები ჰყავდათ კრწანისის სამშვილდესა და სამშვილდეში.

ხრისელები

აზნაურული გვარი ქართლში. ქსნის ერისთავების აზნაურები, შეტანილნი არიან რუსეთის იმპერიის „ხავერდოვან წიგნში“.

ხუციშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ციციშვილების აზნაურები. 1721 წლის აღწერით პაპუა ხუციშვილი მოხსენიებულია სამეფო უყმო აზნაურად.

ჯაყელები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. XIII საუკუნის ბოლოდან სამცხე—საათაბაგოს მთავრები.

„XIII—XIV სს. ჯაყელები, როგორც წარჩინებული ფეოდალები, სამცხის მთავრები არიან. გვარის სახელწოდება წარმოსგება ჯაყისწყლის ხეობაში მდებარე ჯაყის ციხიდან, ჯაყელების საგვარეულოს ფუძემდებელი ჩანს ბეშქენი. მისმა შთამომავლობამ მიიღო მეფისაგან სამამულოდ ჯაყისწყლის, ფოცხოვისა და ურავლის ხეობები. პირველ ჯაყელად წყაროებში იხსენიება (XI ს. შუა წლები) თუხარისის ერისთავი ბეშქენი, ხოლო შემდეგ — ყველის ერისთავი მურვანი. როგორც ერთი ისე მეორე აგარის მონასტრის სატრაპეზოს წარწერაში იხსენიებიან ერისთავებად. XII საუკუნეში თამარ მეფემ ბოცო ჯაყელს ჩამოართვა სამცხის ერისთავსპასალარობა და ჯაყის ციხე და გადასცა ივანე—ყვარყავე ციხისჯვარელს. ასე წარმოიქმნა ახალი ჯეყელები ანუ ციხისჯვარელი ჯაყელები ფეოდალური საგვარეულო ძველი ჯაყელები კი ამიერიდან ბოცოსძეებად იწოდებოდნენ.

1334 წ. გიორგი V ბრწყინვალემ ათაბაგობა უწყალობა თავის ბიძას სარგის II—ს ჯაყელს. ამიერიდან სამცხის სამთავროს დაუმკვიდრდა სახელი „სამცხე—საათაბაგო“. ხოლო სამცხის მთავარს — „სამცხის ათაბაგი“.

კნინა და კნიაზ ჯაყელები

ჯავახიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. ვახუშტი „მთავართა გვართათვის“ წერს: „ხოლო გვარნი მთავართა მათ ძეგლთანი ესენი არიან: ...ჯავახიშვილი, ბერსელი და სხვანი მრავალნი, რომელნი ერისთობით იწერიან და გვარნი არ წარიწერებიან ცხადად საცნობლად“.

„თავადი ჯავახიშვილი. ეს პირველ იყვნენ მოსახლე აბულეთსა შინა კერძოდ ჯავახეთისა და ესენი იტყოდნენ ქართლოსიანთა გვარობასა ჯავახისისაგან შთამომავლობასა, ხოლო უკანასკნელ დროსა მეფისა ბაგრატისასა, ოდეს მეფე იქმნა ბაგრატ წელსა 1360 და დროსა ამისასა მოვიდა ლანგ თემურ და ბრძო მეფესა, მაშე ჯავახოს სახელწოდებით დიდად გაისარჯა და მრავალგან ბრძო თათართა და შემდგომად მეფემან ამანვე გადმოასალა ჯავახასა და სახელეულნი მისნი და დააშენა გაღმა მხრი ს ფხოელს ადგილასა შინა და უბოძა ხეობასა მას შინა ადგილნი და სოფელნი“.

ქართლელი ჯავახიშვილების წინაპრები გამრეკელ—თორელნი ყოფილან, XII საუკუნიდან გადმოსახლებულან ჯავახეთიდან ქართლში სოფ. ხოვლეში.

1454 წელს მეფე გიორგიმ გორის მოურავობა უბოძა გამრეკელ—ჯავახიშვილს.

ივანე ჯავახიშვილის სახლ მუზეუმი

ბაგრატ ბაგრატიონ-მუკუკელი

ივანე ბაგრატიონის სახლ-მუზეუმი

ჯაიანები

ჯაიანთა საგვარეულო ისტორიის სარბიელზე პირველად გვხვდება XV ს. მინურულს. ამ გვარის უძველესი წარმომადგენელია ცოტნე ჯაიანი. ამავე საუკუნეში უნდა ვივარაუდოთ ამ საგვარეულოს ჩამოყალიბება. "ჯან ან ჯაბ, იყოს თათრის ბეგი, ესე მოინათლა და დემოყვრა მამიკუნიანთა გვართა ვანის მხრით მცხოვრებთა და მერმე მოვიდნენ დროსა თათართაგან დაპყრობისა და დაესახლნენ იმერეთს და მეფემ მიიღო მათი გვარი თავადად ჯაიანად".

XVII საუკუნეში ჯაიანები წარმატებას აღწევენ საეკლესიო სფეროში. ევდემონ ჯაიანი წაღწევის ეპისკოპოსად ზის.

ჩიქვანთა საგვარეულოს განდიდების შემდეგ ჯაიანები თანდათან ქვეითდებიან. ახალი სამთავრო სახლი ხელიდან აცლიან ჯაიანებს მინა—წყალს, ჯაიანთა სათავადო XIX ს. 20—30—იან წლებში დაიშალა.

ჯაიანთა აზნაურები: გერსამიები, ფიჩხაიები, ჩაჩიბაიები, საჯაიები, ბოკუჩაევი, პაპასკირები.

თავაძე ჯაიანები

ილია ჯაიანი

ჯანდიერები – ჯანდიერიშვილები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში. კახელი თავადები იყვნენ ქვემო ხოდაშნის, შაშიანის, ურიათუბნის, გურჯაანის, ჯიმითისა და ყანდაურის მოურაეები. არსებობს 1584 წლის 7 ივლისით დათარიღებული ყმისა და მამულის წყალობის წიგნი. გაცემული ალექსანდრე მეფის მიერ არსლინ ჯანდიერიშვილისადმი.

1711 წელს ყმისა და ნასყიდობის წიგნში მოხსენიებულია პაატა ჯანდიერიშვილი. იოსებ ჯანდიერი 1799 წ. კალაურის მოურავი. შემდეგში ჯიმითის მოურავად ჩანს, იოსებს ცოლად ჰყავდა ანდრონიკაშვილის ქალი.

1615 წლის კახეთის აჯანყების ერთ—ერთი მოთავე და სულის ჩამდგმელი იყო დავით ჯანდიერი.

ანიკო ჯანდიერი

ალექსანდრე ჯანდიერი

ივანე ჯანდიერი

ჯორჯაძეები

ფეოდალური საგვარეულო საქართველოში."ესენი არიან ძეჲლად გვართაგან ჯორჯიკ ვაშატიელის შვილთაგან შთამამავლობათაგანი, რომელნიც რანის ადგილიდგან გარდმოსახლდნენ ახალციხეს წელსა ქრისტეს აჲეთ 980—სა და მერე დროსა მეფისა გიორგისასა წელსა ქრისტეს აჲეთ 1466 გარდმოსახლებულ იქმნენ კახეთს გრემისა იწოდნენ საგინა შვილად თა-

ვადად მეფეთაგან და არიან ორად: 1) სომხითსა შინა მოსახლენი, 2) კახეთსა შინა".

კახელი თავადები. ჯორჯაძეები იყვნენ შაქრიანისა და ენისელის მოურავები.

1722 წელს რუსთავის სადროშოში შემავალ თავადაზნაურთა და ადგილთა ნუსხაში მოცემულია: „ენისელთა მოურავის სახლნი, ჯორჯაძენი, ენისელთ და ყმით“. 1662 წელს თეიმურაზ მეფემ იესე ჯორჯაძეს განუხსლა სახლთუხუცესობა და უბოძა ყმა—მამულები.

თეიმურაზ ბაგრატიონის „ახალ ისტორიაში“ ნათქვამია: „ხოლო დედაკაცმან ამან მოიკრიბნა თავადნი და იხმო ორდანოდ რაფაელ არაგვის ერისთავი შთამომავლობითგან და იოანე ჯორჯაძე“. ჯორჯაძე დავითი — 1832 წლის შეთქმულების მონაწილე.

1615 წლის კახეთის აჯანყებაში მონაწილეობდა და მისი ერთ—ერთი მეთაური იყო ნოდარ ჯორჯაძე.

ვასილ ჯორჯაძე

გიორგი და ლელა
ჯორჯაძე

ჯორჯაძე

ჯაფარიძეები

ფეოდალური საგვარეულო დასავლეთ საქართველოში. ვახუშტი ბატონიშვილის აზრით „რაჭის მთავართა შორის უნარჩინებულესი და შემძლებელი“.

პირველი ისტორიული ცნობა ამ საგვარეულოს შესახებ განეკუთვნება XV ს. (1484 წ) სადაც მოთხრობილია, რომ რაჭა—ლეჩხუმის თავადს სარგის ჯაფარიძეს, კუჭაიძესა და ლაშხიშვილს, სვანეთის მცხოვრებთათვის შურისძიების მიზნით შვიდი წლით სრულად გზა შეუკრავთ. უკიდურეს გაჭირვებაში ჩაცვინულ სვანებს დადიანის შუამავლობით მეფე ალექსანდრესთან შევლა უთხოვიათ ამაზე ასე უბრძანებია „მეფეთა მეფესა პატრონსა ალექსანდრეს — თუ ჯაფარიძისთანა თავადი რაჭასა არ მყავსო. თუ ჯაფარიძის სისხლს გარდაიხდინაო, სვანთ გზას მივცემთო, და ჯაფარიძეთაც ჩამოვხსნითო, თუ არა და ჯაფარიძის საქმეს არ გადაწყვეტო“. ამასთანავე მეფს გულახდილად უღირსებია: ჯაფარიძენი „მწვედ მძლავრნი კაცნი არიან და სრულიად რაჭველნი და ლეჩხუმელნი დამეკარგებიანო“.

იმის დადგენა, თუ რომელ საუკუნეში მოხდა ამ საგვარეულოს სათავადოდ ჩამოყალიბება, ჯერჯერობით ვერ ხერხდება. მაგრამ ზემოთ ნახსენები ცნობიდან შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ XV საუკუნეში ჯაფარიძეთა სათავადო არსებობდა.

ჯაფარიძეთა როლი სამეფო პოლიტიკურ ცხოვრებაში ფრიად თვალსაჩინოა XV—XVI საუკუნეებში. ისინი ერთ—ერთ უნარჩინებულეს და შემძლებელ თავადად არიან მიჩნეულნი, ხოლო უფრო გვიან, XVII ს. დამდეგიდან ჯაფარიძეებს მეტად მძიმე სამეზობლო პირობები შეექმნათ. დანიანურდა რაჭის ერისთავი, რომელიც კუთვნილ მინა—წყალს არ სჯერდება და მთელი რაჭის მოსახლეობის შემომტკიცებას მიჰყო ხელი. მან მიიტაცა ჯაფარიძეების, იაშვილების, ყიფიანების სამფლობელოები და თვითონ დაეპატრონა მათ.

XVIII—XIX საუკუნის მიჯნაზე ჯაფარიძეები კვლავ გამოჩნდნენ იმერეთის სამეფო პოლიტიკურ სარბიელზე. 1801 წლის 4 აგვისტოს იმერეთის მეფემ თავისი ელჩი ჯაფარიძე გაგზავნა რუსეთში.

სოლომონ II—ის დროს ჯაფარიძეებს ეკავათ, ჭდროტის, ლებისა და გლოლის მოურავობა, ხოლო აზნაურ ჯაფარიძეებს ჭიორის მოურავობა.

ზაქარია ჯაფარიძე

ჯაფარიძე

ჯომარჯიძეები

აზნაურული გვარი. "არიან ძველადვე მოსრულნი ახალციხიდან 1655 წ. მეფე ვახტანგის დროს, მონათესავენი მელეინეთუციანთი, ვითარცა ზემორე დაესწერეთ. რომელნიმე სახლობენ კახეთს და რომელნიმე ქართლში და ესენიცა არიან მოხსენებულ ტრაქტატსა შინა". ერეკლე მეორის ქერივის დარეჯან დედოფალს რუსეთში გადაყვანისას დედოფლის ამაღლაში იმყოფებოდა რუსეთის არმიის პროპორშიკი ჯომარჯიძე.

დარეჯან დედოფალი თხოვნით მიმართავს ციციანოვს: „...მე ვერ დაგეთანხმებით, რომ ქართველმა გამაცილოს. თარჯიმნობისთვის არის პროპორშიკი ჯომარჯიძე, რომელსაც მე უკვე შევეჩვიე“.

ჯოლია — სამეგრელოს აზნაურული გვარი. XVII საუკუნეში 1652 წელს ცაიშის ეპისკოპოსად იყო დავით II ჯოლია. "ჯოლა იყო თათრის ბეგი, ესე მოვიდა წელსა 1232 მეფესთანა ქართლს და ნათელ ილო, იმას მოუბოძა ადგილნი ოდიშში და შემდგომ მან და ძეთა მისთა მიიღეს გვარად თავადნი ჯოლიაშვილები (ესლა არ არიან თავადნი ჯოლიები)".

ჯანიაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები ერთ—ერთი საბუთში მოხსენიებულია როსტევეან ჯანიაშვილი აზნაური, ჰყავდა ყმები ქციის აბანოში და გულეულში.

ჯორჯიკიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ჩიჩუების აზნაურები. იყვნენ აგრეთვე ოდიშის სამთავროს აზნაურები. ნოჯიხევის მოურაეები.

1847 წელს ხობის სოფლის ნაცვლად დანიშნეს აზნაური ბერუნა ჯორჯიკია.

კონსტანტინე ჯორჯიკია

ჯავარაშვილი

ამათნი წინაპარნი იყვნენ ძველად 1039 წ. ახალციხის კერძო ჯვარის ციხის მოურავად და ოდეს მიიღო თურქმან ახალციხე, მაშინ მოვიდა ჯვარა ვინმე ამათი წინაპარი და დაესახლა გაღმა მხრის სათარხნოს ადგილთა შინა სამეფოსა ადგილსა და ესენი ცნობილ იყვნენ დროსა სვიმონ მეფისასავე აზნაურად და ან რომელნიცა არიან მოხსენებულ ტრაქტატსა შინა ჯვარაშვილად მოხსენებული ჯვარის გამო სახელისა.

ჯომარდიძეები

აზნაურული გვარი ქართლში. ყაფლანიშვილების აზნაურები.

ჯიჯიხიები

აზნაურული გვარი ოდიშში. ამ გვარის თვალსაჩინო წარმომადგენელია ქართველი სამხედრო მოღვაწე და გენერალი არტემ ჯიჯიხია (1874—1938).

არტემონ ჯიჯიხია

გენერალი ჯიჯიხია

ჯოხტაბერიძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. საწერეთლოს აზნაურები.

ჯღერიაძეები

აზნაურული გვარი იმერეთში. ჩხეიძეების აზნაურები.

ჯიმშიცაშვილები

აზნაურული გვარი ქართლში. 1721 წლის აღწერით ჩხიკვეთს უცმო აზნაურთა გვარი.

დანართი: 1923 წლის მაისში საბჭოთა ხელისუფლების მიერ დახვერტილი სამხედრო ცენტრის წევრების სია:

1. ალექსანდრე სიმონის ძე ანდრონიკაშვილი, 51 წლის, ყოფილი თავადი, საქართველოს სამხედრო სკოლის მასწავლებელი. ამ თანამდებობაზე იყო, როდესაც შევიდა სამხედრო ცენტრის შემადგენლობაში და მონაწილეობას იღებდა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ აჯანყების მომზადებაში.

2. ვარდენ გრიგოლის ძე წულუკიძე, 57 წლის, დაამთავრა სამხედრო სასწავლებელი, ყოფილი თავადი, ყოფილი გენერალი. იყო საქართველოს წითელი არმიის მოსაზღვრე ჯარის უფროსი და ამავე დროს საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტის წინადადების თანახმად შევიდა სამხედრო ცენტრში და ფაქტობრივად ხელმძღვანელობდა მის მუშაობას. აძლევდა საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტს საიდუმლო ცნობებს საბჭოთა წითელი არმიის მდგომარეობის შესახებ.

3. გიორგი ნიკოლოზის ძე ხიმშიაშვილი, 31 წლის, დაამთავრა ნიკოლაევის საკავალერიო სასწავლებელი, ყოფილი აზნაური, ყოფილი პოლკოვნიკი, საქართველოს ბრიგადის სამოსწავლო ბატალიონის უფროსი. ის იყო საქართველოს წითელ არმიაში, როდესაც მიიღო საქართველოს სოციალ—დემოკრატიული პარტიის წინადადება მათი წარმომადგენელი ყოფილიყო სამხედრო ცენტრში, იგი შევიდა სამხედრო ცენტრში და მონაწილეობას იღებდა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ აჯანყების მომზადებაში.

4. როსტომ ილიას ძე მუსხელიშვილი, 35 წლის, ყოფილი აზნაური, გენერალური შტაბის ყოფილი პოლკოვნიკი, საქართველოს დივიზიის შტაბის უფროსი, იგი იყო ამ თანამდებობაზე, როდესაც შევიდა სამხედრო ცენტრის შემადგენლობაში, წავიდა სამხედრო ცენტრს სამხედრო საიდუმლოებებს.

5. კონსტანტინე ნიკოლოზის ძე აფხაზი, 55 წლის, უმაღლესი სამხედრო ნანატლებით, ყოფილი თავადი, ყოფილი გენერალი, საქართველოს ეროვნულ—დემოკრატიული პარტიის ცენტრალურ 257 კომიტეტში აჯანყების საკითხის აგრეგისას მან მხარი დაუჭირა შეიარაღებულ აჯანყებას.

6. ნიკოლოზ მიხეილის ძე ზანდუკელი, 39 წლის, დუშეთის მაზრის სამხედრო კომისარიატის საამნეო ნაწილის გამგე, საქართველოს სოციალ—დემოკრატიული პარტიის დუშეთის სამაზრო კომიტეტის წევრი. 1922 წელს შეიქმნა ორი შეიარაღებული რაზმი დუშეთის მაზრაში.

7. სიმონ ლევანის ძე გაბრატიონ—მუხრანელი, 27 წლის ყოფილი ოფიცერი, ყოფილი თავადი, საქართველოს ეროვნულ—დემოკრატიული პარტიის ცენტრალური კომიტეტის წინადადებით მუშაობდა გარე კახეთის რაიონში აჯანყების მოსამზადებლად.

8. ფარნაოზ რევაზის ძე ყარალაშვილი, 24 წლის, ყოფილი აზნაური, ყოფილი ოფიცერი, საქა—

რთველოს წითელი არმიის პირველი პოლკის უფროსის თანაშემწე, 1922 წლის სექტემბერში იყო ძეგვის ხიდის მცველი ტყვიისმფრველთა რაზმის უფროსი, კავშირი ჰქონდა ლაშქარ-აშვილთან.

9. ისონ მათეს ძე კერესელიძე. 32 წლის, ყოფილი აზნაური, საქართველოს ეროვნულ—დემოკრატიული პარტიის წევრი, კავშირი ჰქონდა ქაქუცა ჩოლოყაშვილთან.

10. ივანე გრიგოლის ძე ქუთათელაძე. 40 წლის, ყოფილი აზნაური, საქართველოს ეროვნულ—დემოკრატიული პარტიის წევრი.

11. სიმონ (იგივე ნასყიდა) იაგორის ძე ჭიაბრიშვილი, 42 წლის, ვაჭარი, საქართველოს ეროვნულ—დემოკრატიული პარტიის წევრი, 1922 წელს დუშეთის მაზრაში მოქმედი შეი-არაღებული რაზმის წევრი.

12. ალექსანდრე მიხეილის ძე მაჭავარიანი, 41 წლის, ყოფილი აზნაური, მეფის არმიის ყოფილი პოლკოვნიკი, ქართული წითელი არმიის დივიზიის I პოლკის უფროსის თანაშემწე, საქართველოს ეროვნულ—დემოკრატიული პარტიის სამხედრო ორგანიზაციის წევრი, ქაქუცა ჩოლოყაშვილის ამბოხების პერიოდში წითელ არმიაში მსახურობდა და ამ დროს ეროვნულ—დემოკრატიული პარტიის ცენტრალური კომიტეტის განკარგულებები გადასცა საექსპედიციო რაზმის შტაბის უფროსს როსტომ მუსხელიშვილს.

13. ელიზბარ ზაქარიას ძე გულისაშვილი, 32 წლის, ყოფილი აზნაური, სამხედრო სკოლის კურსდამთავრებული, ყოფილი პოლკოვნიკი, მსახურობდა საქართველოს სამხედრო კომის-არიატში, საქართველოს ეროვნულ—დემოკრატიული პარტიის წევრი, საპასუხისმგებლო ადგილი ეკავა ქართულ წითელ არმიაში, საიდუმლო ცნობებს აწვდიდა ქაქუცა ჩოლოყაშვილს.

14. ლევან ირაკლის ძე კლიშიაშვილი, 26 წლის, ყოფილი აზნაური, საქართველოს წითელი არმიის ყოფილი ოფიცერი, დამკომის დავალებით აგროვებდა ინფორმაციას, ასრულებდა მეკავშირის როლს სამხედრო ცენტრის წევრებს შორის,

15. დიმიტრი ნიკოლოზის ძე ჩრდილელი. 29 წლის, ყოფილი აზნაური, კადეტთა კორპუსის კურსდამთავრებული, არტილერიისტი, ქართული წითელი არმიის საარტილერიო დივიზიონის უფროსი, საქართველოს ეროვნულ—დემოკრატიული პარტიის სამხედრო ორგანიზაციის წევრი (კირთაძე 1998: 75—77).

სიმონ ლავრენტის ძე კაციტაძე, 40 წლის, მცხოვრები ქ. ჭიათურაში, სასულიერო წოდებიდან, წერილი მესაკუთრე, ფერმალი, მედიცინის ფაკულტეტის მეორე კურსის სტუდენტი, სოციალ—დემოკრატი 1905—1921 წლებში.

ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე ჩინჩალაძე, 36 წლის, მცხოვრები სოფ. ჭიათურაში, წერილი მესაკუთრე, ყოფილი მასწავლებელი, ფირმა „კარუტოს“ მუშა, სოციალ—დემოკრატი, 1917 წლიდან აჯანყებაში მონაწილეობა მიიღო იარაღით ხელში.

ვარლამ დავითის ძე ჯამოსბერიშვილი (იგივე წერეთელი), 40 წლის, მცხოვრები სოფ. ითხვის-ში, ყოფილი აზნაური, აჯანყებაში მონაწილეობა მიიღო პასიურად, ძალდატანებით.

ნიკანდო ათანასეს ძე ვაბილუა, 50 წლის, უპარტიო, ყოფილი პოლკოვნიკი, ყოფილი აზნაური (დახვრიტეს 3 სექტემბერს).

ფილაჟე სტეფანეს ძე ქავთარაძე, 55 წლის, სოციალ—დემოკრატი 1905 წლიდან, ყოფილი აზნაური, დახვრიტეს 13 სექტემბერს.

კაპიტონ თომას ძე გეგენავა, 32 წლის, ყოფილი აზნაური, კანცელარიის საქმეების მცოდნე, სოფ. თეკლათის მკვიდრი.

თადეოზ სისოს ძე კალანდარიშვილი, 29 წლის, ყოფილი აზნაური, კანცელარიის საქმეების მცოდნე, ქ. ახალსენაკის მკვიდრი.

ელადიმერ მანუჩარის ძე კარტოზია, 24 წლის, ყოფილი აზნაური, ყოფილი მასწავლებელი, სა-შუალო განათლებით, დაუოჯახებელი, ახალგაზრდა მარქსისტების წევრი, სოფ. ნოქალაქევის მკვიდრი.

მალაქია დიმიტრის ძე ანჯაფარიძე, 31 წლის, ყოფილი აზნაური, უმაღლესი განათლების არ მქონე, ყოფილი უმცროსი ოფიცერი, დაოჯახებული, სოფ. ლეძაძამის მკვიდრი.

ტუტუ გუიას ძე დგებუაძე, 26 წლის, ყოფილი აზნაური, უმაღლესი განათლების არ მქონე, კანცელარიის საქმეების მცოდნე, დაუოჯახებელი, სოფ. სალხინოს მკვიდრი.

კირილე იოსების ძე მიშველიძე, 45 წლის, ეროვნულ—დემოკრატი 1917 წლიდან, სოფ. ჯოღე-ჯიანის მკვიდრი.

პლატონ თევდორეს ძე ბერაია, 40 წლის, ინტელიგენტი, დაოჯახებული, მასწავლებელი, სო-ციალ—დემოკრატი 1921 წლიდან.

ვარლამ თადას ძე ქვარცხავას წაართვეს ხის დუქანი, ყოფილი აზნაური.

ივანე ცაკეას ძე ქვარცხავას წაართვეს ცხენი უნაგირიანად, ყოფილი აზნაური.

ერმილე ალექსის ძე გოშუას წაართვეს სახლი ხუთვალთან და ცხენი უნაგირიანად, როგორც ყოფილ აზნაურს.

ფეოდალური საქართველოს თავადაზნაურთა სია

I. ნიკო დადიანი, ქართლთ ცხოვრება, IX—XIII სს

„ხოლო გვარიანი ძველთა მთავართა და თავადთანი ესენი იყვნენ“:

1. ქობულისძენი, 2. დონაური, 3. არელანელი, 4. ბაღვაში (რომელი იყო ლიპარტიანი), 5. მარუშიძე, ხვაბერიძე, 7. აბულელი, 8. მხარგრძელი, 9. ორბელი. 10. ქაშიბაძე, 11. ვარდან-ისძე, 12. გამრეკელი. 13. მარუშისძე, 14. ძაგანისძე, 15. ასათისძე, 16. ჯაყელი, 17. კარი-ჭისძე, 18. გაბულისძე, 19. სამძივარი, 20. ფარჯანიანი, 21. ნერსიანი, 22. ადარნასიანი, 23. ჯვანშერიანი, 24. კავკასიძე, 25. ირუფაქიძე, 26. აბაზაძე, 27. ჩოლოყაშვილი, 28. კორინთე-ლი, 29. მახატელი, 30. ნასიძე, 31. შარშაშაძე, 32. ქვენიფლეველი, 33. ჯვახისშვილი, 34. ბურსელი, 35. ბოცისძე, 36. გლონისთავისძე, 37. იობისძე, 38. ბულმაისიძე, 39. ამანელისძე, 40. აფაქისძე, 41. კოლონკელისძე, 42. მამლაქანისძე, 43. მიხრიკისძე, 44. ხუცურისძე, 45. უშაფათელისძე, 46. ხაეთაისძე, 47. იშხნელი, 48. გოშოისძე, 49. მხეციძე, 50. ჭილაძე, 51. ქეელიკისძე, 52. გარაყანისძე, 53. აფიდონისძე, 54. ლალატისძე, 55. გაზნიძე, 56. ლენაისძე. 57. ნიორაიძე. 58. კუჭეჭისძე, 59. გურგენისძე, 60. გონგლიბაისძე. 61. ფალქოზისძე. 62. ამაშუკელი, 63. სიქანელისძე, 64. ლასურისძე. 65. კოპაისძე. 66. გორასძე. 67. ქარცისძე. 68. ჭლიაკიძე. 69. გრძელიძე, 70. ჭულაისძე. 71. რუხვაისძე. 72. საღირისძე. 73. ჭრელისძე. 74. ქავთარასძე. 75. აბაშვილი, 76. თაქთირისძე. 77. ლარუსისძე. 78. ბუმბულისძე. 79. ხერხემ-ლისძე. 80. ლიონგოძე, 81. ქამქამისძე, 82. ასპანისძე. 83. ბულადარასშვილი, 84. ინასარიძე.

სამეგრელოს სათავადოები

1. დადიანები (ბატონიშვილები), 2. ჩიქვანები, 3. ჩიჩუები, 4. ფალავეები. 5. ჭილაძეები, 6. დგებუაძეები (დგებიები), 7. ჯაიანები, 8. მიქაძეები. 9. აფაქიძეები (აფაქიები). 10. გოშაძეები. (გოშუები). 11. მხეიძეები (ხუციები). 12. ქორთოძეები (ქორთუები). 13. ქოჩაკიძეები.

გურიის სათავადოები

1. ერისთავები. 2. გურიელები (ბატონიშვილები). 3. თავდგირიძეები. 4. მაჭუტაძეები, 5. ნა-კაშიძეები. 6. გუგუნავეები. 7. ბერიძეები. 8. შალიკაშვილები, 9. კვერლილაძეები. 10. ბერეფი-ანები, 11. ართმელაძეები.

აფხაზეთის სათავადოები

1. შერვაშიძეები (ბატონიშვილები), 2. ანჩაბაძეები, 3. ჩაალბალირხუა, 4. ინალ—იფა, 5. დზ-აფშ—იფა. 6. მარშანია, 7. ჩხოტუა, 8. ემხვარი, 9. მარლანია, 10. ჩაჩბა.

სვანეთის სათავადოები

1. დადემშელიანები, 2. გელოვანები, 3. გარდაფხაძეები.

იმერეთის სამეფოს თავადები და სათავადოები

1. აბაშიძეები, 2. მხეიძეები, 3. წერეთლები, 4. ჩხეიძეები, 5. ერისთავები, 6. ლორთქიფანიძეები, 7. ნიჟარაძეები, 8. ლოლობერიძეები, 9. ნულუკიძეები, 10. იაშვილები, 11. ჯაფარიძეები, 12. ინასარიძეები, 13. ლაშხიშვილები, 14. ჭილაძეები, 15. მიქელაძეები, 16. ჩიჯავაძეები, 17. აგიაშვილები, 18. ფინეზიშვილები, 19. ლაბუაშვილები, 20. ახვლედიანები (ლექსუმელი ახვლედიანების ერთი შტო იყვნენ თავადები), 21. ყიფიანები.

ქართლის სამეფოს თავადები და სათავადოები

1. ბარათაშვილი, 2. ყაფლანიშვილი (ორბელიანი), 3. არღუთაშვილი (რომელიც არიან მხარგრძელთაგან), 4. იარალიშვილები, 5. სოლოლაშვილები, 6. ზურაბიშვილები, 7. დოლენჯაშვილები, 8. ყარაბუღალიშვილები, 9. ციციშვილები, 10. სააკაძეები, 11. ჯავახიშვილები, 12. როჭიკაშვილები, 13. შალიკაშვილები, 14. ამილახვრები, 15. აბაშიძეები, 16. ფალავანდიშვილები, 17. ამირეჯიბები, 18. ავალიშვილები, 19. მაჩაბლები (ეს იტყვის ანჩაბაძეობას აფხაზეთით მოსულსა), 20. ხერხეულიძეები, 21. ფავლინიშვილები (რომელიც იტყვის მხარგრძელობას), 22. დიასამიძეები, 23. ჩხეიძეები, 24. თაქთაქიშვილები, 25. რამაზიშვილები, 26. დავითაშვილები, 27. გოჩაშვილები, 28. არაგვის ერისთავები, 29. ქსნის ერისთავები, 30. ქავთარაშვილები, 31. ზაალიშვილები, 32. თაყაიშვილები, 33. თუმანიშვილები, 34. თარხნიშვილები, 35. იოთამიშვილები, 36. სიამარდაშვილები, 37. უდურბეგიშვილები, 38. უსუფბეგიშვილები, 39. ფალანხოსროშვილები, 40. ხიდირბეგიშვილები.

კახეთის სამეფოს თავადები და სათავადოები

1. ჩოლოყაშვილები, 2. მაყაშვილები, 3. ანდრონიკაშვილები, 4. ჯორჯაძეები, 5. ჭავჭავაძეები (მამუჩიშვილები), 6. ვაჩნაძეები, 7. ვახვახიშვილები, 8. რუსიშვილები, 9. ჯანდიერები, 10. ჩერქეზიშვილები, 11. გურამიშვილები, 12. ტუსიშვილები.

სამეგრელოს მთავართა საგვარეულოს ისტორიის საკითხისთვის

ამ თავში მინდა ვუღალატო აქამდე (წინა ნაშრომში) დაცულ სტილს და „ცოტა“ „დეტალებში“ შემოგთავაზოთ, სამეგრელოს მთავართა — დადიანთა — საგვარეულო ისტორია.

დადიანთა საგვარეულო ერთ—ერთი უძველესი და უძლიერესი იყო საქართველოში. მათი დაზინაურება როგორც ჩანს, საქართველოს გაერთიანების, კერძოდ ბაგრატ IV—ის დროიდან უნდა დაწყებულიყო. სწორედ XI საუკუნის შუა წლებში იხსენიება ბაგრატ IV—ის მიერ ანისში დატოვებულ დიდებულთა შორის იოანე დადიანი”.

ბაგრატის თანამედროვე, იოვანე დადიანს ეკუთვნის აგრეთვე ნიკორწმინდაში დაცული XI საუკუნის ერთ—ერთი ხელნაწერის მინაწერი: „მეოხ ვყავ წინაშე ღმერთისა მეუფისა ერის—თავ—ერისთავისა იოვანე დადიანისა..ყ და დაიცავ მშვიდობით“.

ნ. ბერძენიშვილს ამ ძლიერი გვარის ნაყოფად მიაჩნია სვანთა ერისთავების ვარდანიძეების ასეთივე ძლიერი საგვარეულო. თუმცა არსებული წყაროების მიხედვით ვარდანიძეების საგვარეულო შედარებით უფრო ძველი ჩანს ვიდრე დადიანებისა”|.

სანამ სამეგრელოს მთავართა საგვარეულოს ისტორიის საკითხებს შევხვებოდეთ საჭიროა ორიოდე სიტყვით შევხვით სამეგრელოს სამთავროს წარმოშობის თარიღს და ეგრისის საერისთაოს სამეგრელოს სამთავროდ გარდაქმნის საკითხებს, ეს საკითხი ფართოდ აქვს გაშუქებული და გამოქვეყნებული ო. სოსელიას, ვსარგებლობ, რა ამ დიდი მეცნიერის ნაშრომით, მოკლედ მინდა შევხუ და გამოვიყენო ის.

სამეგრელოს სამთავრო თავდაპირველად საერისთაოს წარმოადგენდა, იგი ძველად ეგრისის, ხოლო XII საუკუნიდან, ოდიშის საერისთავოს სახელით იყო ცნობილი. ამის შესაბამისად მის გამგებელს ჯერ ეგრისის და შემდეგ ოდიშის, ერისთავი ეწოდებოდა. ეგრისის თუ ოდიშის ერისთავის ან ერისთავთ—ერისთავის უფლებები აქ მათერის უფლებებში გადაიზარდა. ამიტომ სამეგრელოს სამთავროს წარმოშობის დროის დადგენისათვის, პირველ ყოვლისა, საჭიროა ერისთავისა და მთავრის რაობის და მათ შორის განსხვავების განსაზღვრა.

ამ საკითხის გასარკვევად მეტად ძვირფას ცნობას გვაძლევს ვახუშტი ბაგრატიონი. ვახუშტი თავის „ისტორიის“ შესავალში ერისთავობის რაობას ასე წარმოგვიდგენს: „წესი ერისთავთა იყო მეფისა მიერ განწესება ქვეყანათა მიმართ და მის მიერ მეურნეობა, სამართალი და ლაშქარნი მის ქვეყნისანი მის ქუეშე იყვნენ. და იგინი მოჰყრფედნენ ხარკთა სამეფოთა, ხოლო ესე ერისთავნი დაიდგინებოდნენ მთავარნი და წარჩინებულნი და ძენი მათნი

შეცვალებით“.

აქ მოტანილ ამონაწერში და ვახუშტის „საქართველოს ცხოვრების“ სხვადასხვა ადგილში მოცემულია ერისთავობის ძირითადი დამახასიათებელი ნიშნები. ეს ნიშნები სშეიძლება ასე ჩამოყალიბდეს:

1. ერისთავი იყო მეფის მიერ განწესებულ დანიშნული პირი, რომელსაც მინდობილი ჰქონდა სამეფოს ამა თუ იმ კუთხის „მეურნეობა“ ანუ მოვლა.
2. მას ევალებოდა რწმუნებულ კუთხეში სამეფო ხარკის აკრეფა და მეფისათვის მირთმევა.
3. მას ექვემდებარებოდა მინდობილი კუთხის სამართალი და სამხედრო საქმე, საჭირო შემთხვევაში გამოჰყავდა ლაშქარი.
4. ერისთავებად მხოლოდ მაღალი წოდების წარმომადგენელნი ინიშნებოდნენ.
5. ერისთავის სახელო თავდაპირველად მემკვიდრეობით არ გადადიოდა. ერისთავად ინიშნებოდა მაღალი წოდების სხვადასხვა გვარიდან გამოსული პირნი.
6. იგი ქვეყანას განაგებდა მეფის „მორჩილებასა შინა“.

7. პირადად მას მეფის კურთხევის დროს „ძღვნითა პატივისცემა“ ევალებოდა.
8. ამ ნიშნებით ხასიათდებოდნენ საქართველოს ყველა კუთხის ერისთავები „მოკლედ რომ ეთქვათ, ერისთავი იყო პროვინციის მმართველად დანიშნული მეფის მოხელე, რომლის დანიშვნა—გადაყენება მეფის ნება—სურვილზე იყო დამოკიდებული.

ფეოდალური ურთიერთობის პირობებში ერისთავს, ბუნებრივია, დამოუკიდებლობის ტენდენცია თავიდანვე ახასიათებდათ. ცენტრალური ხელისუფლების ძლიერების ხანაში ერისთავის თუ სხვა ფეოდალის ასეთ მიდრეკილებას გასაქანი არ ეძლეოდა, მაგრამ, როცა ფეოდალური მონარქიის ძლიერება შეირყა (XIII ს—ის 20—იან წლებიდან) ზოგიერთმა ერისთავმა შესძლო თავის დამოუკიდებლობის განხორციელება. მთავარი ზოგადად რომ ეთქვათ სხვა არავინაა თუ არა დამოუკიდებლობა მოპოვებული მეფის ყოფილი ერისთავი

1. რომელმაც „გაიმკვიდრა საერისთავო თვისი“ და მეფის მიერ მოსავლელად ჩაბარებული კუთხე „ქვეყანანი და ციხენი“ „თვისად“ დაიყპრო, ე.ი. მოიტაცა, საკუთრებად მიიჩნემა.
2. მან მიტაცებული კუთხის ერისთავები დაიმორჩილა
3. ის გახდა „თავთა მათთა ოდენ შემწყნარებელი“
4. იგი განაგებს ქვეყანას „მორჩილებასა შინა თვისსა“³
5. მას მეფენი ვერც „დასხმიდიაწ“ და ვერც „შეცვლიდიაწ“ იგი თვითონ ჯდება მისი ხელისუფლება მემკვიდრეობით გადადის.
6. მის სამფლობელოში სამეფო ხარკი არ იკრიფება.
7. ის არ ემორჩილება მეფეს „ლაშქრობითა, ნადირობითა და მეფედ მათთა ხმობითა მსახურებითათა.

8. მეფე მას მტრის წინააღმდეგ ბრძოლის დროს თუ სხვა საჭირო შემთხვევაში „მწეობისა“ და „ერთობის“ ან მოკავშირეობის მეტს სხვას ვერაფერს ვერ მოსთხოვს. ასეთია მთავრის დამახასიათებელი ძირითადი ნიშნები. ახლა მთავარსა და ერისთავს თუ ერთმანეთს შევადარებთ, მათ შორის განსხვავება ცხადი გახდება: ერისთავს მეფე ნიშნავს, მთავარი თვითონ ჯდება. ერისთავი იყო „ცვლილებითა“, „მთავარს ვერ შეცვლიდიან“. ერთი სიტყვით ერისთავი მეფის ყმა მოხედე არის, მთავარი კი დამოუკიდებელი მფლობელი.

მთავარსა და ერისთავს შორის ამ სხვაობის დადგენის შემდეგ ჩვენ უნდა დავაკვირდეთ, როდის მოიპოვა ოდიშის ერისთავმა მთავრის დამახასიათებელი ეს ნიშნები.

როგორც აღვნიშნეთ, მთავრული განკერძოებისაკენ მისწრაფება ფეოდალური ურთიერთობის პირობებში ერისთავებს საერთოდ, კერძოდ ოდიშის ერისთავებს, ადრიადაც ახასიათებდა. მაგრამ ამ მისწრაფების განხორციელებისთვის, ცდას ოდიშისა და სხვა კუთხის ერისთავები იწყებენ XIII ს—ში, უფრო ზუსტად, ამ საუკუნის 20—30—იან წლებიდან და მნიშვნელოვან შედეგსაც აღწედა..

XIII ს—ის 20—იან წლებში ხორეზმა—შაჰ ჯალალედინის თარეშებმა დიდად შეარყია საქართველოს ფეოდალური მონარქიის სიმტკიცე, ამ საუკუნის 30—იან წლებში კი საქართველოში დამყარებულმა მონღოლთა მფლობელობამ უფრო მეტად შეასუსტა ცენტრალური ხელისუფლების ძლიერება და ქვეყნის პოლიტიკურ ერთიანობას ეკონომიური საფუძველი გამოაცალა ყოველივე ამან ერისთავთა მთავრებად გახდომის ხელსაყრელი ნიადაგი შექმნა.

XIV ს—ის 20—იან წლებში ლიხთ—იმერეთში დავით ნარინის მემკვიდრეებს — კონსტანტინესა და მიქელს შორის უთანხმოება დაიწყო. ძმები ვერ მორიგდნენ და „აქუნდათ დღეთა მათთა მარადის ბრძოლა“, „იხილა დადიანმა გიორგიმ ესე ვითარება მათ შორის, მაშინ მიიტაცა საერისთა ცხოშისა და დაიპყრა თვით ოდიში ანაკოფიამდე და განიმკვიდრა თვისად და არლარა ეგდენს მორჩილებასა შინა იყო მეფეთასა“. როგორც ვხედავთ, ახლა დადიანს თავისი უფლებები უფრო მეტად გაუფართოვია. XIII ს—ის 30—40—იან წლებში, მართალია ის გახდა საკუთარი, თავისი ნების „შემწყნარებელი“ მაგრამ ეს მთავრის მხოლოდ ერთი ატრიბუტი იყო. მთავრის დანარჩენი უფლებები მას ჯერ კიდევ არ ჰქონდა მოპოვებული.

XIV ს—ის 20—იან წლებში გიორგი დადიანი ერთბაშად მთავრის თითქმის ყველა ნიშნით გვევლინება. იმორჩილებს ცხოშის ერისთავს, მთელს ოდიშს და „არლარა ეგდენს მორჩილებასა შინა არის მეფეთა“. მაგრამ ის ჯერ კიდევ არ არის მთლად დამოუკიდებელი ხელისუფალი.

ზემოხსენებული გიორგი დადიანი 1323 წელს გარდაიცვალა, ხოლო შემდეგ მისმა მემკვიდრემ, მამიამ, თუმცა მცირე ხნით (1323—1327) სრული დამოუკიდებლობა მოიპოვა. აღსანიშნავია, რომ მამია დადიანს მეფე კი არა სვამს, არამედ ის თვითონ ჯდება. „მოკუდა დადიანი გიორ-

გი... და დაჯდა მის წილ ძე მისი მამია" — ამბობს ვახუშტი და შემდეგ დასძენს: ძამან უმეტესად დაიპყრო ოდიშს" თუ გიორგი დადიანი რამოდენიმედ მაინც ემორჩილება მეფეს, მისი ძე მამია მასზე „უმეტესად“ იპყრობს ოდიშს და ფლობს მას. ამრიგად, მამია დადიანმა მოიპოვა მთავრის ის ძირითადი ნიშანიც, რომელიც მის მამას, გიორგის აკლდა. მამია პირველი დადიანია, რომელიც მთავრის ყველა ატრიბუტით აღიჭურვა. ამიტომ ჩვენ უფლება გვაქვს ვუწოდოთ მას მთავარი, ხოლო მისი დროის ოდიშს სამთავრო. მაგრამ დადიანები სრულ დამოუკიდებლობას XIV ს—ის შუა წლებიდან აღწევენ. ლევან I უკვე მთლიანად და საბოლოოდ თავისუფალი იყო იმერეთის მეფის ყმობისაგან, ამის შემდეგ დადიანს არც ეკონომიური, არც სამხედრო და არც პირადი ვალდებულება არ მართებდა. ეს გარემოება—არქანჯელო ლამბერტის აქვს შენიშნული“. ამ ახალი მდგომარეობის შესაბამისად დადიანები ახლა თავიანთ ძველ წოდებულებას ცვლიან. ლევან I—ის შემდეგ დადიანები აღარ ატარებენ იმერეთის სამეფო კარის რომელიმე ტიტულს და არც ერისთავთ—ერისთავად იხსენიებიან. იმერეთის მეფის დამოუკიდებლობისაგან განთავისუფლებულები დადიანები ახლა ხელმწიფედ ან „ხელმწიფედ—ხელმწიფედ“ იწოდებიან.

არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა იმის შესახებ, „დადიანი“ გვარსახელს შეადგენს თუ წოდების აღმნიშვნელ ტერმინს. ვახუშტი ბატონიშვილის აზრით: „დადიანობა არ არს გვარი, გარნა წესი ხელობისა. არა იყო ეს ოდიშს, არამედ კარის მხარესა ზედა დადიანობდა, ხოლო შემდგომად მეფის თამარისა იქმნა ოდიშს დადიანად“. ე.ი. „დადიანი“ თავდაპირველად გვარის აღმნიშვნელი მცნება არ ყოფილა, არამედ თანამედრობის აღმნიშვნელი იყო და თავდაპირველად ოდიშს კი არა ფლობდნენ, არამედ კარის (ანისის) მხარეს განაგებდნენ და მხოლოდ თამარის მეფობის დროს გახდნენ ოდიშის მფლობელები. მაგრამ ეს ცნობა ისტორიულ სინამდვილეს მოკლებულია. ზედმეტია ლაპარაკი იმაზე, რომ დადიანები ანისის გამგებლად გიორგი II—ის და თამარის მეფობის დროს არ ყოფილან, ანისისათვის ბრძოლისა და შემოერთების პერიოდში, ანისის დროებითი თუ მუდმივი მფლობელები და მათი თანაშემწეებიც, თამარის ისტორიკოსთა ცნობებით თუ სხვა წყაროებით, თითქმის ყველანი ცნობილი არიან, მათ შორის კი დადიანები არ მოიხსენებიან.

არქანჯელო ლამბერტის აზრით: „ყველაზე უფროსია მთავარი, რომელსაც ჰქვია დადიანი. ასე უწოდებენ მის გვარს და არა ღირსებას“. ე.ი. ლამბერტის მიაჩნია, რომ „დადიანი“ არის გვარის აღმნიშვნელი ტერმინი. ამავე აზრს იზიარებენ ნ. ბერძენიშვილი და პ. ინგოროყვა.

ნ. ბერძენიშვილის აზრით „დადიანი“ უკავშირდება სვანეთში დამონმებული საკუთარ სახელს „დადის“.

„დადიანს“ გვარსახელად თვლის პ. ინგოროყვა. მაგრამ ეს სახელი მას „დადის ციხიდან“ ნაწარმოებად მიაჩნია, ასევე ფიქრობდა თავის დროზე ე. ბროსეც. რომელსაც „დადის ციხე“

ერისნაცალზე, საბერიოს ზევით ეგულებოდა. მაგრამ ამ ადგილების საგანგებო ისტორიული გეოგრაფიული მიმოხილვით არ დასტურდება არც ტოპონიმი „დადის ციხე“ და არც რაიმე გადმოცემა აქ „დადის ციხის“ არსებობის შესახებ.

კ. ბოროზდინის აზრით: „დადიანი—არც სახელია და არც გვარი, არამედ ტიტული სამეგრელოს მთავრისა, სამეგრელოში რამოდენიმე დინასტია იყო მთავრისა, კერძოდ — ბედიანი, გოშუა, ჭილაძე და ლიპარტიანი... ყველა ამ გვარებს როცა მთავრად იყვნენ დადიანის ტიტული ჰქონდათ.“

შესაძლოა, დადიანი თავდაპირველად მართლაც ყოფილიყო ტიტულის აღმნიშვნელი ტერმინი, მაგრამ რაც შეეხება იმას, რომ მთავრების რამოდენიმე დინასტია არსებობდა, სიმართლეს არ უნდა შეესაბამებოდეს, ყოველ შემთხვევაში 1470 წლიდან 1691 წლამდე ერთი გვარის წარმომადგენლები არიან სამეგრელო მთავრის ტახტზე. ასეთი დასკვნის გამოტანა შეიძლება, თუ გადავხედავთ იონა მეუნარგიას, „სამეგრელოს მთავართა (დადიანთა) საგვარეულო ნუსხას“ და ქართლის ცხოვრების XII—XVII ს.ს. ქრონიკას. აღსანიშნავია, რომ სამეგრელოს მთავრები ადრე საუკუნეებში დადიანების გარდა ზოგჯერ ბედიანის სახელითაც იხსენიებიან. თვით სიტყვა ბედიანი წარმოდგება ბედიასაგან, რაც სამეგრელოს ძველი სახელი იყო ე.ი. ბედიანი ბედიის მფლობელს ნიშნავს, ამასთან ბედიანი უფრო ძველი ფორმა ჩანს, რადგან გვიან საუკუნეებში იგი აღარ იხსენიება. შესაძლოა აქედან გამოაქვს ბოროზდინის მცდარი აზრი იმაზე, რომ ბედია, დადიანების ადრეული დინასტიის წარმომადგენლებს დაუკავშირა. რაც შეეხება ლიპარტიანსა და ჭილაძეს ისინი მთავრებად არასოდეს არ ყოფილან, არამედ სალიპარტიანო და საჭილაო წარმომადგენდნენ დიდ სამეურნეო—პოლიტიკურ ერთეულებს და ჭილაძეები ერთ—ერთი ძლიერ და შემძლებელ გვარად ითვლებოდა ჯერ სრულიად საქართველოში, ხოლო მოგვიანებით დასავლეთ საქართველოში. შემდეგ ეს გვარი დაქუცმაცდა და ერთ—ერთი რიგითი თავადები გახდნენ.

ხოლო რაც შეეხება ლიპარტიანებს: „სალიპარტიანო სამთავრო კარის სურვილისამებრ ეძლეოდა დადიანთა ოჯახის წევრებს. შემდეგ სამთავრო კარის უერთგულეს თავადსა და აზნაურს, თუნდაც იგი დადიანთა ოჯახის წევრიც არ ყოფილიყო“. სალიპარტიანოს მფლობელს ლიპარტიანი ეწოდებოდა. ე.ი. ლიპარტიანი თანამდებობის (ტიტულის) აღმნიშვნელი იყო და არა გვარის. იყო შემთხვევა, როცა სალიპარტიანოს მეთაური გიორგი ლიპარტიანი, ჩიქვანთა გვარის წარმომადგენელი ავიდა სამთავრო ტახტზე, რამაც დასაბამი მისცა დადიანთა ახალ საგვარეულოს, მაგრამ ამაზე ქვემოთ.

დადიანთა საგვარეულოს ისტორიის შესახებ, მასალების ნაკლებობის გამო თითქმის არაფერი ვიცით, გიორგი II—ის დრომდე. გიორგი III—ის მეფობის დროს ვარდან დადიანის სჭერია ჩუხჩარხის თანამდებობა.

თამარის ისტორიკოსის ცნობიდან ირკვევა, რომ დადიანების მოხელეობა გიორგი II-ის კარზე ვარდან დადიანის ჩუზჩარხობით არ დაწყებულა, მის წინაპარსაც ჰქონია სათანადო სამოხელეო პატივი, მაგრამ კერძოდ რა, არ არი ცნობილი ჩვენთვის. დადიანების გვარის ყველაზე ცნობილი წარმომადგენელია ცოტნე დადიანი, ერისთავმთავარი, (დუმნის მთავარი) დასავლეთ საქართველოს ზღვისპირა მხარეთა, განთქმული გმირი, რომელიც ხელმძღვანელობდა დასავლეთ საქართველოს თავდაცვას მონგოლ-ქართველთა ექსენლოვან ომებში (1236—1241).

ეს საკითხი ფართოდ იქნა გაშუქებული პ. ინგოროყვას, ესარგებლობ რა ამ დიდი მეცნიერის ნაშრომით, მინდა მოკლედ მოგიხსნათ მასში მოცემული, ჩვენთვის საინტერესო დეტალები. „ცოტნე დადიანი, კოხტის კრების მიერ გაგზავნილი იყო თავის მხარეში ლაშქრის შემოსაქრებად. როცა პაემანი მოახლოვდა, ცოტნე დაიძრა მომზადებული ლაშქრით და მოადგა დასავლეთ საქართველოს საზღვრებს ლადოს მთებთან. აქ ცოტნემ გაიგო, რომ აჯანყების საქმე უკვე ჩაშლილია, რომ აჯანყების მოთავე ყველა მთავარი მონგოლებმა შეიპყრეს. რაკი საქართველოს დანარჩენ მხარეებში ჯარის შეკრების შესაძლებლობა უკვე მოხსნილი იყო მთაერების დატყვევების გამო, ომის გამოცხადებას მარტო ერთი ოლქის ჯარებით, რასაკვირველია, აღარავითარი აზრი არა ჰქონდა, ამიტომ ცოტნემ უკან დააბრუნა შეყრილი ლაშქარი, ხოლო თვითონ პირადად გადამწყობა ანისში წასვლა. თავისი ტყვედ მყოფი მეგობრების ბედის გასაზიარებლად.

„ვითარ აუწყეს ცოტნეს წარსხმა ყოველთა მთავართა საქართველოსათა ანისად, — წერს ჟამთა აღმწერელი, — ყოველთავე ყოფა სატანჯველთა შინა ბოროტთა, მწუხარე იქმნა უზომოდ, და თვისად სიკვდილად შერაცხა საქმე იგი, და წარავლინა ლაშქარი თვისი და ორთა კაცითა წარვლინა ანისად. დამდეგი სულისა თვისისა... რომელ იყო პატიოსანმან ამან კაცმან ცოტნე სათნოება მაღალი და განსათქმელი... განვლო სამცხე და მივიდა ანისსა“¹.

„...და ესე მთავარნი — ტყვენი (ქართველნი) მხარგაკრულნი, შიშველნი მოედანსა შინა მსხდომარე იყვნეს. ვითარცა იხილნა ცოტნე — წარჩინებულნი ესრეთ უპატიოდ მსხდომარენი და სიკვდილად განწირულნი, გარდახდა ცხენისაგან და დააბნია სამოსელი თვისი: განშიშველდა და შეიკრნა მხარნი დაჯდა თანა მწუხარედ“²

ჟამთა აღმწერელი განაგრძობს:

„და ვითარ იხილეს თათართა, განკვირდეს და მსწრაფლ აუწყეს ნიონთა, ვითარმედ ცოტნე დადიანი მოვიდა ორითა კაცითა და განიძარცვა სამოსელი თვისი და შეკრულ დაჯდა ქართველთა თანა. კეთილად მეცნიერნი იყვნენ ცონესი, რომლისათვის განკვირდეს თათარნი და წინაშე მათსა მოუწოდეს, და ჰკითხვიდეს მიზეზსა მუნ მისვლისა და ამის საქმისა ქმნინა, რომელ მან ჰყო“.

ცოტნემ იგივე პასუხი გასცა ნიონებს, რასაც იმეორებდნენ დატყვევებული ქართველები ჟამ-თააღმწერლის უწყებით ცოტნეს პასუხი შემდეგი იყო:

„ჩვენ ყოველნი ამაღ შევიკრიბებით, რათა განვაგოთ ხარაჯა თქვენი—ესე იყო მიზეზი შეკრე-ბისა ჩვენისა. ან თქვენ ძვირისმოქმედად შეგვრაცხებით, და მე ამის ძალით მოვედ წინაშე თქვენსა, რათა გამოიკითხოთ, თუ უკეთუ ღირსი რაიმე სიკვდილსა გვიმნიეს, მეცა ამათთან მოვკვდე, და უკეთუ უბრალონი იყვნენ, მეც უბრალოდ შევირაცხო, რამეთუ თვინიერ ჩემსა არარა უქმნიეს“.

ბარბაროსი მონგოლები განაცვიფრა და ჩააფიქრა იმდენად არა ცოტნეს სულის სიდიადემ, რომ მან გასწირა თავი სასიკვდილოდ და მოვიდა თავის მეგობრებთან მათი ხვედრის გასაზ-იარებლად, არამედ სულ სხვამ: მონგოლებმა კარგად იცოდნენ, რომ თუკი ცოტნე თვით არ მოსულიყო ანისს, ვერასგზით ვერ შეიპყრობდნენ მას: მონგოლებმა ვერ გადალახეს ლიხის მთა, დასავლეთ საქართველოში მონგოლთა რაზმები არ იყო და, ცხადია, მათ ხელი არ მოი-უნვდებოდათ ცოტნემდე. რომელიც მფლობელი იყო როგორც ოდიშისა, ისე სვანეთისა და რომელსაც ყოველთვის შეეძლო შეეფარებინა თავი მიუვალ სვანეთში ან კავკასიის მთიანეთ-ში. ამან ჩააფიქრა მონგოლები და შეაცვლევეინა გადაწყვეტილება ქართველ მთავართა სიკე-დილით დასჯისა. მათ ივარაუდეს, რომ თუკი ქართველები მართლაც აჯანყებას აწყობდნენ, მათი თანამოზიარე ცოტნე არასგზით არ ჩამოვიდოდა ანისში. არ ჩაუვარდებოდა ხელთ მონგოლებს.

ამას ერთვოდა კიდევ ორი რამ:

მონგოლებს, ჯერ ერთი, მართლაც არ პქონდათ რაიმე ხელმოსაჭიდებელი საბუთი იმისა, თუ რისთვის იყვნენ ქართელი მთავრები შეკრებილნი, აჯანყების მოსაწყობად, თუ შინაურ საქმეთა გამო, კერძოდ, მონგოლთა ხარაჯის საქმეთა მოსაგვარებლად. შეთქმულება არავის არ გაუცია.

ამას გარდა მონგოლებმა, ჩანს ანგარიში გაუწიეს იმასაც, რომ დატყვევებულ ქართველ მთა-ვართა შორის იყვნენ მონგოლთა მიერ პატივცემულნი პირნი, მონგოლთა ძველი ვასალები — შანშე მხარგრძელი და ვარამ გაგელი.

მონგოლებმა დატყვევებული მთავრები გაათვისუფლეს და ამ გათავისუფლების მთავარი მიზეზი ცოტნე დადიანის უმაგალითო გმირობა იყო.

ცოტნე დადიანის შემდეგ, დადიანების შესახებ ძალიან ძუნწი ცნობები გვაქვს და რაიმე მნიშ-ვნელოვანის თქმა ვერ ხერხდება, ვიცით მხოლოდ ის, რომ ცოტნეს შემდეგ მთავრად იჯდა ბედიანი, დავით IV—ის დროს (1243—1259) და მამია, გიორგი V—ის დროს (1318—1346).. მამია დადიანის შემდეგ ოდიშის მთავრის ტახტზე ავიდა გიორგი I დადიანი. მან დავით ნა-რინის შვილის კონსტანტინეს დროს დაიპყრო ცხუმი, ოდიში ანაკოფიამდე მეფეს დიდად

არ ემორჩილებოდა. გახდა დამოუკიდებელი. 1345 წელს მამია დადიანმა კვლავ დაიბრუნა ოდიშის მთავრის ტახტი, მაგრამ დროებით 1345—1384 წლებში ტახტზე ავიდა გიორგი II დადიანი. 1384 წელს ტახტზე ადის გიორგი II-ის შვილი ვამიყ I მას დამორჩილება მოუწოდოდა გიორგი მეფემ. ჩამოვიდა ოდიშს დაამარცხა და მოკლა ვამიყ I. ვამიყის შემდეგ გამთავრდა მამია II დადიანი (1396—1414). მოკლეს აფხაზებმა. მამია II შემდეგ ტახტზე ადის ლიპარიტ I დადიანი (1414—1470), ხოლო 1470—1474 წწ. შამადავლე დადიანს ეხედავთ ოდიშის მთავრის ტახტზე. 1474 წლიდან ოდიშის ტახტზე ადის შამადავლეს ბიძა ვამიყ II, ის დიდ ოპოზიციაში ედგა ბაგრატ მეფეს. ბაგრატმა 1477 წელს სძლია ვამიყ II, მაგრამ დადიანად დატოვა. შემდეგ მან უღალატა ალექსანდრე მეფეს და მიემხრო ქართლის მეფე კონსტანტინეს, რომელმაც დაიპყრო ქუთაისი. 1512 წელს ტახტზე ადის ლიპარიტ II ძმა შამადავლესი. მან ხელახლა ჩამოიყვანა კონსტანტინე მეფე და გააძევა ალექსანდრე. შემდეგ ოდიშის მთავრის ტახტზე ეხედავთ მამია III დადიანს, მამია III, გურიელთან ერთად ნავიდა საბრძოლველად ჯიქეთში და იქ მოკლეს.

ლევან I დადიანი — (1532—1572) — ლევან I დადიანის უფროსი ვაჟი მას ცოლად ჰყავდა როსტომ გურიელის ასული და გაუშვა, ხოლო მისი და ცოლად შეირთო იმერეთის ტახტის მემკვიდრე ბაგრატმა.

ამ საქციელით აღშფოთებულმა როსტომ გურიელმა, გადმოიბირა გიორგი III-ის უმცროსი ძმა მამია, მიიწვია გურიაში და შერთო თავისი და ცოლად. „...მაშინ უღაპქრა გურიელმან და ნარვიდა თვითცა და მივიდეს ზუგდიდს, შეიბნეს და გაემარჯვა გურიელსა და გარდააგდეს დადიანი გიორგი და დასუეს ძმა მისი მამია დადიანად, და თვით გურიელი ნარვიდა თვისადვე“.

ამის შემდეგ გიორგი დადიანმა ჯარი შეკრიბა აფხაზეთში. ჯიქეთს და ჩერქეზეთში და შეება მამიას, მაგრამ მამიამ კვლავ იმარჯვა და გააქცია გიორგი დადიანი. შემდეგ გიორგი შეევედრა იმერეთის მეფე გიორგის დაებრუნებინა სამეგრელო, მეფე დათანხმდა, მაგრამ 10 ათასი დრაკანი დააბრუნებია გურიელისთვის.

„...და მამია დადიანმაც ნება დართო. რათგან უფროსი ძმა არის, მისი წესია დადიანობა და მანცა დაანება. მამია დადიანს ლომკაცი ჭილაძისეული და რევაზისეული დაანებეს და შეირიგეს, და იქმნა მიერთგან მშვიდობა საჰსა ბატონს შუა“. მამია IV დადიანი (1572—1590) ლევან I დადიანის უმცროსი ვაჟი და კიორგიტ III-ის უმცროსი ძმა. გიორგი III-ის გარდაცვალების შემდეგ კვლავ მიიღო დადიანობა.

აი რას გვიამბობს ი. მეუნარგია მამია დადიანის შესახებ: „ძმა გიორგისა, მან მოიპარა გიორგი დადიანის შვილი ბავშვი ლევან და შხეფის ციხეში დაამწყვდია, საიდანაც გადმოხტა და გაიქცა. ამის მაგიერ მამია მიუხტა გიორგი გურიელს, გადააგდო და დასვა ვახტანგი. ლევან

დადიანის ქალი შეირთო ლევან იმერეთის მეფემ, რომ არ დაეხმარა მამია ლევანის წინააღმდეგ სიმონ მეფისა, მტრობა დაუწყო. მამია მოვიდა იმერეთს ეომა, დაიჭირა ლევან მეფე და შხეფის ციხეში ჩასვა, საცა მოკვდა."

მანუჩარ I დადიანი — (1590—1611) ძე მამია IV დადიანისა.

„ამას სთხოვა როსტომ იმერეთის მეფემ სვიმონ მეფის წინააღმდეგ შემწეობა მოვიდა. იმერეთს და გადაგდებული როსტომი დასვა. სვიმონმა ხელახლა გააქცია როსტომი, რომელიც კვლავ სამეგრელოში ჩავიდა მანუჩარმა შეუცვალა: დაუბრუნე სამეფო როსტომს და დაგვმორჩილდო, ეს სვიმონმა იწყინა, როგორ გამიბედა გაქუცულმა მეგრელმაო მანუჩარმა ხელახლა დასვა როსტომი. 1591 წელს მანუჩარის ცოლმა ნესტან—დარეჯანმა შუა წული ლევანი. კახეთის მეფე ალექსანდრემ 1597 წ. თხოვა მშობლებს ლევანი გასაზრდელად გაუგზავნეს და 6 წელი იქ ყავდათ. დაბრუნდა 13 წლისა. 1611 წ. ირმის ხბომ წარიტაცა და მოკლა მანუჩარი.“ ლევან II დადიანი (1611—1657) — ძე მანუჩარ დადიანის, დედა — ალექსანდრე კახთა მეფის ქალი — „ბოროტი, ხენჯიანი, ამაყი, მზაკვარი“. ასე ახასიათებს მას ი. მეუნარგია. აქვე დასძენს: „... ამან სძლია გიორგი მეფე იმერეთსა — და მრავალი ადგილი წაიღო ოდიშს. მისი და ჰყავდა სიმონ გურიელს, ამან რომ მამა მოკლა მამია, ლევანი მიუხტა ლანჩხუთს, ეომა სძლია, წაართვა და თვალები დასთხარა და ქაიხოსრო გურიელის შვილი ვახტანგი დასვა. როსტომ მეფემ შეირთო მისი და სიმონის ქვრივი. ჯარით წაიყვანა, სამტრედიამდე რომ მივიდა და როსტომს ჩააბარა, დაბრუნებულზე გიორგი მეფეს უნდოდა დაცემა, მაგრამ ლევანმა დაიჭირა ის და სამეგრელოში წაიყვანა. გიორგის შვილმა მისცა გამოსასყიდად ჩიხორისა და ჩხარის სომხები და ებრაელები. ლევანი ისე ხშირად ეცემოდა ქუთაისს, რომ ალექსანდრემ ციხე შემოივლო, პაატა წულუკიძემ ცოლი დააბეზლა მენდეს ჰყვარობსო. ჩატენა ზარბაზანში და გაისროლა. შემდეგ სხვა ცოლი შეირთო. ერთს ომში იმერეთის მეფის ძმა მამუკა დაიჭირა და წაიყვანა ტყვედ. მერე პაატას რჩევით თვალებით დასთხარა. „შოხჭრიდა კვლიდა კაცთა ქრისტიანეთა“, მოკვდა 1657 წელს დასაფლავებულია წალენჯიხას“. ლევან II დადიანი (1611—1657)

ქრისტეფორე კასტელის ალბომიდან (მე—17 საუკუნე)

აი რას გვიამბებს XII საუკუნის მისიონერი არქანჯელო ლამბერტი ლევან II დადიანის შესახებ: „ეს მთავარი ჩვენს განათლებულ ქვეყნებში რომ აღზრდილიყო და სწავლა—განათლება ჩვენის საუკეთესო მასწავლებლებისაგან მიეღო, ვერც ერთი მთავარი მას ვერ აჯობებდა. უმოძღვროდ და უოსტატოდ, მხოლოდ ბუნების მადლით, შეუთვისებია მას მარად საქებარი ზნე—ჩვეულებანი. ჭამის დროს ისეთი ზომიერია, რომ ხშირად რაიმე საქმის გამო, ან სანადიროდ გასვლის ჟამს, ისე წამოხტება სუფრიდან, რომ ან სულ არას შესჭამს, ან სულ მცირე რასმეს მოსციცქნის. არასოდეს იგი ღვინით მთვრალი არ უნახავთ, თუმცა მის ქვეყანაში სიმთვრალე

საერთოდ საძრახისი საქციელი გახლავთ.

უსაქმოდ მას კაციშვილი ვერ ნახავს ვერასოდეს. პირიქით, მუდამ დაუღლელად შრომობს და დღენიდაც ვარჯიშობს. ლაშქრობის ჟამს იგი მარდია, ფიცხელი, ჩუმი და მხნე. ამიტომაც ყოველ ომში იგი იმარჯვებს, ისე უყვარს თავისი ქვეშევდომები, რომ როგორც კი რაიმე მნუხარება დაატყდებათ, ან მამობრივი სიყვარულით ანუგეშებს, ანდა შესაფერის შემწეობასაც აღმოუჩენს გაჭირვებულს. თავის კარისკაცებსაც ისე ტკბილად და თავაზიანად ეპყრობა, ყოველი მაგთანი დარწმუნებულია — მთავარს ყველაზე მეტად მე ვუყვარვარო. დადიანი ისე მოხერხებულად იქცევა, რომ ყველა ერთნაირად არის ამაში დარწმუნებული, ამის გამო ყველას ისე უყვარს მთავარი, რომ არც ერთი მისთვის სიცოცხლეს არ დაზოგავს.

რაც შეეხება პურს ან საზრდოს, დადიანი იმაზე ისე ზრუნავს თავის ქვეშევდომთა სასიკეთოდ, რომ მის სასახლეში ყველას ეძლევა საზრდო სრულიად უფასოდ. დადიანი გამორჩევით ზრუნავს თავისი ხალხის შესამოსად კონსტანტინეპოლიდან და სპარსეთიდან ქსოვილებს იბარებს თავისი კარისკაცების შესამოსად და სხვებისთვის დასარიგებლად. ვისაც ოქრომკერდის და აბრეშუმის ქსოვილი არ ეკუთვნის, იმათთვის შალებს ამზადებინებს და საკუთარი ხელით ურიგებს ზამთარში. ამიტომ საფუძვლიანად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სწორედ ლევან დადიანს ეკუთვნის სამთვარო, რამეთუ ჰქუროს თავის ქვეშევდომნი და მოუპოვოს მათ პური და სამოსელი.

დადიანი საკუთარ პოლიტიკას ადგას თურქეთის მიმართ. იგი კარგად იცნობს თურქეთის მტარვალებს და აგრეთვე იცის, რამდენი სამეფოც ჩაუნთქავს მის მძვინვარებას, რამდენი მომიჯნავე ქვეყანა დაუპყრია და დაუმონებია. თურქეთმა რომ მისი სამთავროც რომ არ გასრისოს, დადიანი ცდილობს მეგობრობა დაიმსახუროს თურქეთისა, მაგრამ ისე კი, რომ ამით თვითონ მთავრის ღირსებას არა მოაკლდეს რა, ასეთი მეგობრობის დასაცავად დადიანი ყოველ ორ წელიწადში ერთხელ სულთანს ხარკს აძლევს. ამნაირად დადიანი თავისი ნებით გახდა თურქეთის მოხარკე, ხოლო მთავრის ღირსებას ისე შეუბღალავად იცავს, რომ არასოდეს არავითარ ბრძანებას თურქეთიდან მოსულს არ ასრულებს.

რამდენიმე წელიწადია მას აქეთ, სულთან მურადმა — თურქეთის აწინდელმა ხელმწიფემ — როცა იგი ირანის შაჰ სეფის წინააღმდეგ ომობდა და ქალაქს ასაღებად მოადგა — დადიანს შემოუთვალა: შენ ჩემი მეხარკე ხარ და რადგანაც ერევანი შენი სამთავროს ახლოს არის, წესით უნდა მოხვიდე და დამეხმარო. ამაზე დადიანმა უპასუხა: არასოდეს არც მე და არც ჩემს წინაპრებს ვალად არ გვედო თქვენი და თქვენი წინაპრების ომში სამსახურიო და ამიტომაც არც ეხლა გეახლებითო. ამასთანავე გაიხსენეთ, რომ ხარკს იმიტომ კი არ გაძლევთ, პირდაპირ თქვენი ბატონობა მეცნოსო, არამედ იმიტომ, რომ თქვენ ჩემს საზღვრებში ჯარით არ შემოხვიდეთო და თუ ამას მაინც იზამთო, მე მყისვე მოგისპობთ ხარკს და ადვილად შე-

ვიძლებ ჩემი ჯარით დავიცვა ჩემი სამთავროო.

მეორე პოლიტიკური ხერხი, რომელსაც დადიანი თურქეთის მიმართ ხმარობს, ეს არის: იგი ცდილობს მტკიცედ დაარწმუნოს თურქები, რომ სამეგრელოს, უფრო ლარიზი და უბედური ქვეყანა დედამიწაზე მეორე არ მოიძებნება. ამისთვის როცა თურქეთიდან ელჩები გამოიწვევიან, დადიანი საზღვარზე თავის კაცებს დაახვედრებს, რომელთაც ერთხელდა სამუდამოდ ნაბრძანები აქვთ გვერდი აუქციონ კარვის პირდაპირ გზებს, და გამოატარონ ციცაბო კლდეებზე ლაფიან გზებზე, უსიერ ტყეებზე და ჭაობებზე, მდინარეებზე გადასვლისას ერჩიან უფრო ღრმა ფონი. ღამით დაებინავებინათ რომელიმე ულატაქესი გლეხის ფაცხაში, სადაც ლოგინათ დაედოთ მხოლოდ თივა და საჭმელად მიეცათ მხოლოდ ყველი და მწვანილი. ელჩები ფიქრობდნენ მთავრის სასახლეში სანამ მივალთ, იქ მაინც მოგვასვენებენ რიგიანადო. მაგრამ მთავარი აქაც ახირებულად დახვდებოდათ: ხის ქვეშ ძველს ხალიჩაზე მჯდარი და ღარიბულად ჩაცმული ეგებებოდა ელჩებს გარშემო მრავალი მსლებელი ჰყავდა, მაგრამ ყველანი გლახაკად ჩაცმული. საჭმელად ყოველდღე მთავრისგან მიიღებდნენ თხის ხორცს, რაც შეიძლება უფარგის, პური საზოგადოდ ცოტაა ამ ქვეყანაში და ელჩებსაც ისე გამოზოგვით მთავრისგანდნენ ხოლმე, რომ ისინი შიმშილსაც კი ვერ იკლავდნენ.

ადრე შეენიშნებოდა და გაჭირებულნი იყვნენ დადიანის კარზე ელჩები, ამიტომ ისინი სწყველიდნენ იმ წამს, როდესაც მოვედით ამ დაწყველილსა და ჯოჯოხეთზე უარეს ქვეყანაშიო. ყველა ამ ღონისძიებას დადიანი ხმარობდა იმისთვის, რომ კონსტანტინეპოლში ცუდი აზრი ჰქონდათ ამ ქვეყნის შესახებ და ხონთქარს აზრადაც არ მოსდიოდა არც ხარკის მომატება და არც ამ ქვეყნის სრულიად დაპყრობა... ასეთია ეს დიდსულოვანი და კეთილშობილი მთავარი". ლიპარიტი III (1657—1658) ძმა ლევანისა, ამას მიუხედავად იმერეთის მეფე ალექსანდრე, დაარბია და დიდის ალაფით ქუთაისს დაბრუნდა. ლიპარიტი გაიქცა სტამბოლში, დადიანად დაჯდა მამიას ძე ვამიყ.

ვამიყ III (1658—1660) ლევან დადიანის ძმისწული. „ხოლო ესე ვამიყ დადიანი იყო კაცი შეუფერებელი სიდიდისა და შეუგვანი კვალად იყვნენ დადიანის ძმისწული მამუკა და ლიპარიტი. ესენი არ უდებდნენ თავსა დადიანსა და არცა მორჩილებდნენ რამეთუ არა თავს იდევს დადიანობა მისი..."

„ვამიყ დადიანმა გუბდისწყლამდის დაიპყრო იმერეთი. გაღმა ვახტანგს, საქართველოს მეფეს მისცა. დაემძახლა ვახტანგს, მაგრამ ცოლის რჩევით ქალი მათხოვა ბეჟან ლოლობერიძეს, ეს იწყინა ვახტანგმა, მოეხმარა ხოსია ლასხივილი — თავი ლეჩხუმისა, ვამიყ წავიდა ოდიშს და იქ რომ ქართლები და იმერლები ჩავიდნენ, გაიქცა სვანეთს, საცა მოაკვლევინა ხოსიამ". დაისვენს დადიანად ლევან.

ლევან III (1660—1680). „ლევანი წავიდა იმერეთში ბაგრატის წინააღმდეგ, მაგრამ ბაგრატმა

სძლია, ჯარი დაუხოცა, მოაყვანინა მისი ცოლი თამარი და თვითონ შეირთო. ლევანს მისცა მისი და გოშაძის ნაცოლარი. სეხნია ჩხეიძესთან იძლია ბაგრატიზაგან ჩხერს ცოლისათვის ხელახლა მოვიდა იმერეთს და ბაგრატი გაიქცა რაჭას. ლევანი დადგა გეგუგუტს. რაჭა—ლენჩხუმელებსაცა სძლია. დაიჭირა მაგრამ გაუშვა, რადგან სიძე იყო, ამის დროს გაძლიერდა ჭყონდიდელი ჩიქოვანი, ამან მოაყვანინა ძმა კაცია, რომელსაც მისცა სალიპარტიანო. ლევანი მოკვდა გურიაში“.

ლევან IV (1681—1691) „უკანონო შვილი ლევან III—ისა. 1681 წელსავე გააგდეს მისი ცოლი და იმერეთის მეფე ბაგრატი VI—ისა მონაზუნად შესდგა და რუსეთში წავიდა, ვახტანგ მე—VI—სთან“.

ლევან IV—ის გარდაცვალების შემდეგ მოისპო დადიანთა ძველი დინასტია და გადადიანდა კაცია ჩიქოვანის შთამომავლობა. კაცია ჩიქოვანი იყო გორდელი ლარიბი აზნაური. პირველად საზოგადოებრივ —პოლიტიკურ სარბიელზე დანინაურდა მისი ძმა ედემოსი, რომელმაც მიიღო ჭყონდიდობა. ძმის დახმარებით. ჩქარა კაციაც გაძლიერდა. იგი გახდა ლენჩხუმის მებატონე და იმერეთის მეფის ბაგრატის ვეზირი, ჭყონდიდელი ედემოსის რჩევით კაცია უახლოვდება ლევან III დადიანს. რომელმაც მას უბოძა სალიპარტიანო და თავისი ვეზირობაც. უკანასკნელი დადიანის ლევან IV დროს არეულობამ და შფოთმა სადადიანოში მიიღო მწვავე ხასიათი, კაცია ამ გარემოებებით სარგებლობდა. ამოხოცა წარჩინებულები და თვითონ შეიქმნა სამეგრელოს ფაქტიური მმართველი. კაციას შემდეგ მისმა შვილმა გიორგიმ დაიჭირა სალიპარტიანო და იგი მართავდა მთელ სადადიანოს. მაგრამ გიორგის ჩქარა აუშმებდრდნენ მისი შვილები. უფროსმა ბეჟან ჩიქოვანმა იმერეთის მეფის გიორგი VI სთხოვა დადიანობა და შეაძლია მას 4000 მარჩილი. მეფემ გაილაშქრა ოდიშზე და გააბატონა ბეჟანი. რომელმაც მიიღო დადიანის წოდება 1715 წელს.

ოტია (1728—1744) ყავდა ცოლად გულქან, შოშიტა III რაჭის ერისთავის ქალი.

კაცია II (1744—1788), გრიგოლი (1788—1804)

მანუჩარ II (1791—1796) ძმა გრიგოლ დადიანისა

ტარიელ (ტაია) 1802 წელს იჯდა დადიანად. შემდეგ გააგდეს.

ლევან V (1804—1840) გარდაიცვალა 1846 წლის 30 ივლისს, დაკრძალულია მარტვილს.

დავით (1840—1853) სამეგრელოს უკანასკნელი მთავარი.

1842 წელს სამეგრელოს მართვა გამგეობა ჩაიბარა, ხელი მიჰყო სასამართლო და ადმინისტრაციული საქმეების მონესრიგებას. მოსამართლესა და მმართველს ყოველი საქმისათვის გადაწყვეტილი სასყიდელი გაუჩინა და თვით თანამდებობამ მოსამართლისა და მმართველობამ დავითის დროს სულ სხვა ხასიათი მიიღო, სახელდობრ: შესაძლებელი გახდა თანამდებობის პირი, თუ საჭიროება მოითხოვდა გამოცვლილიყო და გარდა ამისა თვით თანამდებობა

მემკვიდრეობით არ გადასულიყო, ძველებურად გვაროვნობის წევრებზე. მთელი სამეგრელო მთავარმა რამდენიმე ოლქად დაჰყო, ყოველ ოლქში დააყენა მდივანბეგი, ე.ი. ოლქის უფროსი, რომელსაც სასამართლო და საპოლიციო უფლება ჰქონდა მინიჭებული. თან დაურიგდათ ინსტრუქცია, რომელიც 1842 წელს კავკასიის მხარის მართვა—გამგეობისათვის შემუშავებულ დებულებას ეთანხმებოდა. დავითი მეუღლე იყო ეკატერინე ჭავჭავაძე, შვილიშვილი თავად გარსევან ჭავჭავაძისა. გარსევანის შვილი ალექსანდრე პეტერბურგში დაიბადა. მისი ნათლია იყო თავად იმპერატრიცა ეკატერინე, განათლება ევროპული მიიღო. 1812 წელს ომში იღებდა მონაწილეობას. იყო სახელოვანი ნიჟეგოროდის პოლკის უფროსი, უმაღლესი საადმინისტრაციო თანამდებობა ეჭირა და ამავე დროს იყო დიდი პოეტიც. ალექსანდრე ჭავჭავაძე გრიბოედოვის სიმამრი იყო.

დავით დადიანი და ეკატერინე დედოფალი თოთხმეტი წელიწადი ცხოვრობდნენ სამეგრელოში. მშვენიერი სასახლე ააგეს ზუგდიდში და სასახლესთან საუცხოო ბაღი გააშენეს. 1853 წელს ხანგრძლივი ავადმყოფობის შემდეგ დავით დადიანი გარდაიცვალა და სამეგრელოს მმართველად დაინიშნა ეკატერინე ჭავჭავაძე, სანამ მათი ძე ნიკოლოზი სრულწლოვანი გახდებოდა.

ნიკო დადიანი (1847—1903) სამეგრელოს უკანასკნელი მთავარი. რუსეთის არმიის გენერალ—მაიორი. განათლება მიიღო პარიზში. მისი მცირეწლოვნობის გამო სამთავროს განაგებდა დედამისი ეკატერინე ჭავჭავაძე. რომლის დროსაც (1857) ფაქტობრივად სამეგრელოში მთავრობა გაუქმდა. 1868 წ. ნიკო დადიანმა უარი თქვა სამეგრელოს მთავრის ტიტულზე. 1875 წლიდან მსახურობდა კავალერგარდის პოლკში. მონაწილეობდა რუსეთ—ოსმალეთის ომში (1877—78). 1877 წლიდან პოლკოვნიკი. ბულგარეთის ტახტიდან ბატენბერგის ჩამოგდების (1886 წ. 21 აგვისტო) შემდეგ რუსეთის მთავრობამ ნიკო დადიანი ბულგარეთის მთავრის კანდიდატად წამოაყენა.

ნიკო გიორგის ძე დადიანი (1730—1834) ისტორიკოსი და საზოგადო მოღვაწე, მამის გარდაცვალების 39-მდე (1799) აქტიურად მონაწილეობდა სამეგრელოს სამთავროს გამგებლობის საქმეში. 1804 წლიდან სამეგრელოს უმაღლესი საგამგებოს საბჭოს წევრად დაინიშნა. 1805 მეთაურობდა რუსეთთან სამეგრელოს შეერთების საკითხზე რუსეთში წარგზავნილ დელეგაციას. 1810—23 წწ. ლეჩხუმის სარდალ—მოურავი იყო. 1810 წელს დააჯილდოვეს იმპერატორ ანა პირველი ხარისხის ორდენით, ეპოქა გენარალ—მაიორობა. წლების განმავლობაში ეკავა მსაჯულთუხუცესის თანამდებობა სამეგრელოს სამთავროში. დაკრძალულია მარტვილში. მას ეკუთვნის ისტორიული ნაშრომები „ქართველთა ცხოვრება“, „დასტურლამა“ და „მომავალი ნიკოლოზ დადიანოვის“.

ანდრია დავითის ძე დადიანი (1850—1910) ქართველი მოჭადრაკე და ჭადრაკის მეცენატი.

ეკატერინე ჭავჭავაძის და სამეგრელოს მთავრის დავით დადიანის შვილი. 1873 წელს დაამთავრა ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი. 1874 წლიდან მსახურობდა რუსეთის არმიაში. ჰქონდა გენერალ—ლეიტენანტის ჩინი. 1881 წ. მონაწილეობა მიიღო პეტერბურგის საჭადრაკო კლუბის მიერ გამართულ მოყვარულთა 2 ტურნირში და I ადგილები დაიკავა დაუმარცხებლად. 1903—1904 წლებში მონტე—კარლოს საერთაშორისო ტურნირების პრეზიდენტი იყო. ინგლისის საჭადრაკო ჟურნალმა „ჩეს მანთლიმ“ ივნისი—ივლისის ნომერი მთლიანად დადიანის შემოქმედებას მიუძღვნა. 1903 წ. შიფერსის წინასიტყვაობით კიევში ფრანგულ ენაზე გამოიცა დადიანის 100 პარტიის დაბოლოება.

Прововое становление мегрельского дворянства

Что же касается мегрельского и западно-грузинского дворянства то оно было включено в сословную жизнь общеимперского дворянства. До этого вступления в Российскую империю мегрельские тавади (князья) и азнаури (дворяне) не имели никаких аристократических прав главным образом ввиду деспотического правления владетелей Дадияни с подавлением всех личных прав высшего сословия. Одной из тяжелых форм стало денежная подать - саудирея которой владетель обложил всех крестьян принадлежавших дворянам тем самым дворянство не получало никакого дохода со своих земель и им приходилось поступать на службу Российской империи. Мегрельский князь и дворяне поступавшие на русскую государственную службу должны были на то получать предварительное разрешение владетеля и сколько бы они на ней ни прослужили и каких бы чинов ни достигли вернувшись на свою родину обращались в первобытное ничтожество перед особою владетеля государственная служба чины и знаки отличия их игнорировались так же как и усвоенные ими образование и деловитость. Такие люди были не только не нужны владетеля но он их удалял от себя держа приближенных своих в полном рабстве чего не мог требовать от людей образованных и обрусевших. И чем больше величился кружок таких людей тем более обострялись отношения их к владетелю не щадившему их самолюбия. Именно из этой дворянской среды происходили мысли о воссоединении с грузинскими губерниями и Российской империи в упразднении деспотической власти Дадияни и приобретению равных дворянских прав и привилегий наравне с дворянами Российской империи. Особенно такие мысли усилились в правлении владетельного князя Давида И Дадияни и его супруги княгини Екатерины. К дворянству присоединились и родственники владетеля — многочисленные князья Дадияни (потомки некоторых из них были правнуками князей Манучара и Тариела Дадияни ненадолго узурпировавшего престол у своего брата Григория Иа их возглавил князь Элизбар Дадияни. После упразднения автономии в Мегрелии (русское название Мингрелии) русское правительство приступило к разбору тавадских (кряжеских) и азнаурских (дворянских) родов на основании Высочайше

утвержденного 29 июня 1865 г. положения Кавказского комитета для этого была учреждена специальная комиссия. Эю в 1866-1867 гг. был составлен именной посемейный список княжеских и дворянским родам Менгрелии. Однако деятельность комиссии вызывала некоторые нарекания властей. В 1868 г была учреждена новая комиссия для проверки результатов её работы. Но это дело тогда не получило окончательного разрешения. Составленный комиссией список (по структуре аналогичный ранее учрежденным) был официально опубликован в 1890 г. В нем значаться следующие тавадские роды: Ю Анчабадзе (2 семьи) я Апакидзе (42 семьи) я Асатиани (5 семей) я Ахвледиани (4 семьи) я Гардапахдзе (8 семей) я Геловани (28 семей) я были сванским родом) я Дадешкилиани (3 семтьи) я были сванским родом) я Дадияни (46 семей) я младшие линии династии местных владетелей) я Дгебуадзе (19 семей) я Джаиани (2 семьи) я Кочакидзе (5 семтей) я Микадзе (7 семей) я Мхеидзе (11 семей) я Пагава (?? Семей) я Чиковани (46 семей) я Чичуа (32 семьи) я Шелия (12 семей) ю существовали и дворяне носившие некоторые из этих фамилий (Асатиани Апакидзе Ахвледиани Геловани Дгебуадзе Джаиани Мхеидзе Пагавая Шелия в соответствии с изданными 17 апреля 1890 г правилами определявшими порядок признания в княжеском и дворянском достоинствах лица принадлежащих к высшим сословиям бывшего княжества Мингрелии. Этот посемейный список тавадов и азнауров был передан в Кутаисское дворянское собрания но сам порядок рассмотрения права на дворянство и титулы был уставновлен документальный и индивидуальный. При этом было установлено (в пункте 2-й примечания в статье 72 т.9 «свода законов») я что лица происходящие от бывших владетелей Мингрелии Дадияни от тавадия соприсягавших на подданство России с последним владетелем мингральским Григорием причисляются к княжескому достоинству без проверки прав их родов на тавадское звание. Таким образом княжеский титул в принципе был признан за всеми родами кто пользовался тавадскими правами в Менгрельском княжестве в 1804 г.ю но при этом необходимо было доказать свое происхождение от лица упоминаемых в списке 1804 г.я представить собственные метрики и некоторые другие документы. Увы не у всех семей мингрельских тавади хватило на это сил и средств. Тем не менее начиная с 1890 года многия ноя видимая не совсем мегрельским тавадским родам удалось

добиться от Департамента Герольдии Сената подтверждения княжеского достоинства и внесения в 5 часть родословной книги Кутаисской губернии. В качестве доказательства использовались документы на военные и придворные чины (высшие – князья средние и низшие – дворяне) и на земельные пожалования. Иногда в дело шли свидетельства о браке и представительницами владетельных или княжеских семей подчеркивая тем самым княжеский статус рода. Дела некоторых семей не были разрешены окончательно иногда существуют сомнения относительно даты утверждения иногда в этом достоинстве были утверждены лишь некоторые ветви рода тогда как о признании других ветвей в делах Герольдии не удалось обнаружить никаких сведений. сам факт утверждения той или иной ветви рода в княжеском достоинстве известный нам документально мы отмечаем в других случаях к сожалению не всегда можно судить об окончательном результате соответствующих ходатайств. Однако все это не удовлетворило чувства местного дворянства которое решило добиться создания Мегрельского уездного Дворянского Собрания. Мегрельские дворяне ходатайствовали в 1867 году о предоставлении им права избирать уездных предводителей. Вследствие этого ходатайства по приведению в известность лиц имеющих право на дворянство им предоставлено избирать уполномоченных дворянства на правах уездных предводителей.

Мегрельские дворянские семьи

Теперь перейдем к дворянским семьям Мегрелии которые были внесены в родословные книги в XIX веке. А также рассмотрим те семьи которые служили ранее владетелям Дадияни но не внесены по каким-то обстоятельствам в Родословные книги.

Список родов признанных в Тавадском (княжеском) и Азнаурском (дворянском) достоинствах по МингрелииЮ

Алшибая (1866)я Анджапаридзе (1866)я Антелавая князь Анчабадзе (1866)я князь Апакидзе (1866)я Апакидзе (1866)я князь Асатиани (1866)я Асатиани атабагия князь Ахведиани (1866)я Ахведиани (1866)я берзени (1866)я Беридзе (1866)я Болквадзе (1866)яГабуния (1866)я Гагуа (1866)я Гамсахурдия (1866)я князь Гардапхадзе (1866)я Гасвиани)1866)я Гацерелия (1866)я Гваджава 91866)я Гвалия (1866)я Гвамберия (1866)

я Гватуа (1866)я Гегелия (1866)я Гегенава (1866)я Гегечкори (1866)я князя Геловани (1866)я Геловани (1866)я Гигиберия (1866)я Гигинейшвили-Додо (1866)я Гошуа (1866)я Григолия (1866)я Гугушвили (1866)я Гуралия (1866)я князя Дадияни (1866)я князя Дадикшилиани (Дадешкелиани) (1866)я Дарахвелидзе (1866)я Татуашвили (1866)я Дашниани (1866)я Двалишвили (1866)я князя Дгебуадзе (1866)я Дгебуадзе (1866)я Девдариани (1866)я Джавахия (1866)я князя Джайани (Джаиани) (1866)я Джайани (1866)я Джапаридзе (1866)я Джолия (1866)я Джорджикия (1866)я Дзидзигури (1866)я Дидия (1866)я Жвания (1866)я Жордания (1866)я Звамбая (1866)я Иоселиани (1866)я Кавтарадзе (1866)я Картвелишвили (1866)я Квариани (1866)я Кейдия (1866)я Кизирия (1866)я Кипиани (1866)я Кобахидзе (1866)я Корзайя (Корзаиа) (1866)я Коркия (1866)я Кортуа (1866)я князя Кочакидзе (1866)я Круа-Швили (Круашвили) (1866)я Кучулория (1866)я Липонава (1866)я Лолуа (1866)я Мамардашвили (1866)я Мандария (1866)я Маржанишвили (1866)я Масхарашвили (1866)я Масхулия (1866)я Мдивани (1866)я князя Микадзе (1866)я Мсунаргия (1866)я князя Мхейдзе (Мхеидзе) (1866)я Мхеидзе (1866)я Нанейшвили (1866)я Начкепия (1866)я Немсадзе (1866)я Николайшвили (1866)я Норакидзе (1866)я Орзолия (1866)я Паация (1866)я князя Пагава (1866)я Пагава (1866)я Пичхайя (1866)я Пулария (1866)я Ратиани (1866)я Ревия (1866)я Саджайя (1866)я Салакайя (1866)я Твалтвадзе (1866)я Топуридзе (1866)я Хайндрова (Хаиндрова) (1866)я Чарквиани (1866)я князя Чиковани (1866)я князя Чичуа (1866)я князя Шелия (1866)я Шелия (1866).

Некоторые семьи встречаются в соседней Гурии (к слову владельцы Гурии князя Гуриели были ветвью старших князей Дадияни)Ю Готуа князя Гугунава (считаются гурийскими князьями)я Гигинейшвили Дудучава Дчкония Жордания Кения Туския и Эпиава. Подробности о происхождении семей (по которым есть сведения Анджапаридзе (груз. анжафариЗе) – мегрельский дворянский род. В средневековых источниках упоминаются с XIII века. Были признаны в дворянстве Российской империи в 1880 году и внесены в «Именной посемейный список лицам признанным в тавадском и азнаурском достоинстве по Мингрелии».

Анчабадзе (груз. - анЦабаЗе) –менгрелский княжеский и дворянский родя происходящий

от династии князей Абазгии Аносидов (Ачба). Однородцами считается семья Чхотуа. Апакидзе (груз. афачиЗе) – княжеский родя вассал владетелей Мегрелии. Родоначальник полководец Апака (Арпа-Кана) «из татар времени Чингисхана» (нач. 13 в.)я который принял христианство и осел в эриставстве Абхазети. Позде его потомство переселилось в Мегрелию (Одиши). В документальных источниках имена представителей рода появляются ранее с 11 в.

Ахвледiani (груз. ахвледiani) – княжеская и дворянская семья. Сванского происхождения из Лечхуми. Известен Мартвильский мдиванбег 2-го класса князь Антон Иванович Ахвледiani на 1848-49 гг. ветвью этого рода была семья дворян Микаберидзе (груз. мичабериЗе). На 1877 г известен Висарион Микаберидзе (бывший духовник Владителя Абхазии). Так же известен его родственник дворянин Микаберидзея который окончил Кутаисскую гимназию. Категория запаса 31 родных фельдшер 121 пехотного Пензенского полка.

Гамсахурдия (груз. гамсахурдиа) – мегрельский дворянский род из княжеских азнаури. Признаны в дворянстве Российской империи в 1880 году и внесены в «Именный посемейный список лицампризнаным в тавадском и азнаурском достоинстве по Мингрелии». Семья дала двух генералов Георгия Николаевича (1866-?) и Сергея Львовича участников русско-японской и первой мировой войны. Внуком дворянина Симона Кациевича Гамсахурдия был Звиад Константинович Гамсахурдия (груз. звиад константнес Зе гамсахурдиаю 31 марта 1939 – 31 декабря 1993) – грузинский общественный политический и государственный деятелью писателя ученийя диссидентадоктор филологических науку первый президент Грузии (1991-1992). Являлся одним из лидеров грузинского национального движения. Свергнутый в результате переворота Гамсахурдия возглавил в Западной Грузии правительство в изгнания где разразилась Гражданская война между центральной властью и его сторонниками (звиадистами). Разгромленный и скрывающийся от правительственных войска от погиб при неясненных обстоятельствах.

Габуния (груз. габуниа)- старинный мегрелский дворянский род из Сенакия происходивший из владетельских азнауров. Из этого рода происходит епископ (чхондидели) Феофан и

член совета от азнаурского сословия губернский секретаря Константин Михайлович Габуния служивший прежде по таможенному ведомству оба в период владетеля Давида И Дадияни.

Гватуа (груз. гваТуа) – мегрельский дворянский родя князей Чичуа. В сатавадо Чичуа с ХVIII века занимали ыины начальника крепости и моурава.

Гегенава (груз. гегенава) – мегрельский дворянский род. Служивший ещё старшим Дадияни. В 1636 году владетелем Леваном 2 Дадияни. Установившим дипломатические отношения с Москвой был отправлен посол из этой семьи Гавриил Гегенава.

Гегечкори (груз. гегეშკორი) – старинный мегрельский дворянский родя происходящий из церковных азнаури. В период владетеля Давида 1 Дадияния писцом был у него дворянин Андрей Гегечкория который пострадал за свои вольные мысли. Из этого рода происходил дворянин Гегечкори Евгений Петрович (1881-1954)я видный меньшевика член третьей Государственной Думы от Кутаисской губернии и один из лидеров меньшевистской думской фракции. Во время войны – социал-патриот. В 1917 г член Особого Закавказского комитета Временного правительства и член Президиума Тифлисского совета. С ноября 1917 председатель Закавказского комисариата. С мая 1918 министр иностранных дел меньшевистской Грузии. После установления в Грузии Советской власти (март 1921) эмигрировал Джапаридзе (груз. жафаридзе)- имеретинский и сванский княжеский и дворянский род.

Занимали чины моурава Имеретинского царства в Чадротия Гебия Глоли и Чиори. Из этой семьи просиходит дворянин Сергей Давыдович Джапаритде (1870 -)-присяжный поверенный депутат Государственно думы 1 созыва от Кутаисской губернии.

Жвания (груз. Жвания) – мегрельский дворянский род. В средневековых источниках упоминаются также с формой Жванидзе. По легенде записанной Д.З. Бакрадзея выводят свой род от Святого Ипатия епископа Гагрского. Были признаны в дворянстве Российской империи в 1880 году и внесены в «Именный посемейный список лицам признаным в тавадском и азнаурском достоинстве по Мингрелии». Из этого рода Зураб Виссарионович Жвания (1963-2005) грузинский политик и общественный деятель 5-й премьер-министр Грузии.

Жордания (груз. Жордания)- старинный мегрельский дворянский род. Вероятно генуэзского происхождения как и Чолокашвилиа Крочия Жгентия Глонтia Корти и др. Из этого рода происходит дворянин Ной Николаевич Жордания (1869-1953я Париж) – российский и грузинский политический деятелья председатель Правительства Грузинской Демократической Республики (1918-1921). Мхеидзе (груз. мхеიЗе) – старинный имеретинский княжеский род. Первые упоминания семьи относятся ВИИ в. Во время арабского нашествия два брата Мхеидзе Давид и Константин возглавили грузинское войско и приняли не равный бой с огромным и мощным арабским войском. Тот факта что Мхеидзе возглавляли грузинское войско говорит о могуществе и влиянии этой фамилии на грузинскую военно-политическую элиту того времени. Показаны в Высочайшей утвержденном в 1850 году посемейном списке княжеским родам Империи. Чиковани (груз. Цицовани) –мегрельский княжеский и сванский дворянский род. Изначально азнаурский (дворянский) род из Лечхумая известный с 16 века. Возвышение рода связано с епископом Чкондидским Эвдемосом Чикования который помог своему брату Кация стать Лечхум-батони (князем Лечхумским)я и фактическим правителем Мегрелии при Леване третьего Дадияни. От старшего сына Кации Георгия происходит второй дом владетельных князей Мегрелии Дадияни свергнувших первый дом и правивших княжеством с 1691 года. От второго сына Иессе происходят князья Чиковани. Занимали в 18 веке крупные придворные чины в мегрельском княжестве. В том числе и визирей. Были и владетельские дворянские ветви этой семьяя пополнявшие многочисленный класс местных азнаури.

Чичуа (груз. ЦиЦуа) – мегрельский княжеский род. Принадлежит к одному из знатных феодальных родов в Мегрельском княжестве. Сведения об этой фамилии в исторических источниках встречаются с 17-го века. В одном из них сказаноя что «они с древних времен происходят от рода Чиковани»я т.е.являются ветвью рода Чиковани. Насколько эта версия правомерна – судит трудно. Наряду с этой версией существует и другая согласно которой они выделились от рода князей Чиджавадзе. В одной из недатированных грамот времени правления владетельного князя Левана 2 Дадияни (1611-1657) в качестве свидетеля назван князь Рамаз Чичуа. Являясь приближенным

владельческого князя Левана 2 Дадия князь Рамаз Чичуа в те годы был главой рода. Расцвет семьи начинается в правлении второй династии с получением придворных чинов визирей. Гугунава (груз. гугунава)- гурийский княжеский род. Вероятно происходящий от средневекового феодального рода Липаридит-Орбели. Род происходит из Гурии где с 15 по 16 в занимали должность эриставов гурийских при владельцах Гурии.

Официально признаны в княжеском достоинстве Российской империи Высочайшим Указом 1850. Одним из наиболее известных представителей является Давид Гугунава лидер Вооруженного восстания 1841 в Гурии против русского владычества.

Гигинеишвили (Гегенеишвили Гигинеишвили Гигинеишвили-Додоу груз. - гигинеиСвили)- старинный имеретинский дворянский род. Составляли дворянство Гурии где были вассалами князей Гурии и Мегрелии где служили князьям Дадия. Теперь просмотрим мегрельских дворян в ИмеретииЮ

Джгерия Лежавая Медзмария-швили (Медзмаришвили)я Топурия Чачия-швили
Список дворянских родов Кутаисской губернииЮ

Адамия (1)я Аданаия (1)я Ашордия (1)я баркалайя (1)я Берая (1)я Бокерия (1)я Габуня (1)я Гагуа (1)я Гамсахурдий (Гамсахурдия) (1)я Гангия (1)я Гвалия (1)я Гвамичава (1)я Гватуа (1)я Гвилава (1)я Гвичия (1)я Гегелия (1)я Гегенава (1)я Гегечкори (1)я Гегидзе Герсалия (1)я Гобечия (1)я Григолий (Григолия) (1)я Гугунава (1)я Гулуа (1)я Давитая (1)я Джавахия (1)я Джиджихия (1)я Джикия (Джикидзе) (1)я Джолия Джорджикия (1)я Дидидзе (Дидия) (1)я Дчкония Елиава (1)я Есакия (Есакидзе) (1)я Жвания (1)я Картозия (1)я Квирквелия (Квиркелия) (1)я Кейдия (1)я Кемулария (1)я Кешилов (Кешилава) (1)я Кизирия (1)я Койава Кодзая (Кордзаия) (1)я Коркия (1)я Корта (1)я Коява Курцхалиевы (курцхалия) (1)я Кучухория (1)я Лабаха (1)я Ландия Лежавия Лежавовы (Лежава) (1)я Липонава (1)я Лолуа (1)я Ломая (1)я Лончикепия Макацария Масхулия (1)я Мелия (1)я Меунария (1)я Начкепия (Начкебия) (1)я Нинуа (1)я Нодия (1)я Пагава (1ю 5)я Панаскири (1)я Пулария (1)я Ревия (1)я Рогава Саджайя (Саджаия) (1)я Салакайя (1)я Сасания (1)я Сичинава (1)я Тодуа (3)я токая Топурия (Топуридзе) (1)я Туркия (1)я Хабурзания (1)я Харбедия (3)я Хватия (1)я Хоперия (1)я Хорава (1)я Хоштария (1ю6)я Цагурия (1)я Циргава (1)я Цома (цомаия) (1)я Цула (Цулаия) (1)я Цулейскири (1)я Цхондия (1)я

Чантурия (Чантурия) (1)я Чахава 91)я Чачава (1)я Чачибая (1)я Чкадуа (1)я Чкония (1)я Чубария (Чубабрия)(1)я Чхолария (1)я Шамугия (1)я Шелегия (1)я Шелия (1)я Шенгелайя (Шенгелая) (1)я Шенгелия Элиава (1)я Баркалая (груз. баркалаиа)- мегрельский дворянский род известен с 16 века. Считаю своим предком переселившегося из Шотландии сюда несколько веков назад одного из потомков клана Барклай.

Кемулария (груз. кемулариа)- мегрельский дворянский род. Из этого рода в эмиграции происходит Клод де Кемулария (Claude de Kemoularia р.1922я Гражданин Франция сделал карьеру в банковском деле и дипломатии. Он служил в качестве личного помощника шведского государственного деятеля Дага Хаммаршельда с 1957-1961 год. В середине 1960-х годов он был специальным советником князя Монако Ренье II. Сконца 1960-х годов по 1982 года работал в финансовом конгломерате Европы БНП Paribas.

Вернулся в правительстве социалистов Франсуа Миттерана в 1982 году. Он служил в качестве постоянного представителя Франции и посол в Организации Объединенных Наций в 1980 году.

Нинуа (груз. нинуа)- дворянский род из Мегрелии. Ещё в правлении первой династии Дадияни занимали придворные должности при княжеском дворе в Одишия потеряли свой придворный статус к началу 18 века когда их на этих постах сменили князь Чичуа. Имеретинский дворянский род внесен в 1 часть Родословной книги Кутаисской губернии – старого дворянства известного с 16 века. Исконно владели родовыми поместьями в Мегрелии Ю Сенаки (село Котианети)я Пирвели Майсия Старый Сенакия Читашкария Ледзадзама Марания Джихашкария Экия Щка Хоргая Голобания Бетхлемия Сагунио. В Имеретии следующие деревни Ю Губия Чиквиши. В родстве с князьями Чичуа Мхеидзе и Микеладзе. Некоторые представители с падением Грузинской Демократической Республики как Симон (Серго) Нинуа оказались в эмиграции в Германии 1925. Встречается священческий род. Возможно ветвь дворянской семьи из этого рода происходит купец Самсон Нинуа из Сухуми.

Чачибая (груз. ЦаЦабаиа)- мегрельский и абхазский дворянский род вероятно ветвь князей Шервашидзе (абх. Чачба – Чачибая)я так как они дворяне из княжеского родового

села в Лыхны. Основатель рода Кыбей Чачибая женатый на представительнице семьи князей Маршани. Из этого рода происходит грузинский композитор Отар Васильевич Тактакишвили (1924-1989)я потомок князей Тактакишвили с материнской стороныя чью фамилию носил.

Чкония (груз. Щйониа)- старинный дворянский род из Мегрелии и Имеретии. Внесены в 1-ю часть дворянской родословной книги Кутаисской губернии. Из этого рода известен дворянин Эраст Чкония герой Нигоитская битвая которая произошла 27 мая 1854 годая является весьма значительным эпизодом русско-турецкой или Крымской войны (1853-1856). Он один ударом меча обезглавил турецкого командующего грузинского князя-перебесчика Хасан бека Тавдгиридзея однако тело решили соборовать по грузинскому обычаю. В народном стихотварении «Хасанбегура» говоритсяЮ «Всё-таки братом мне он была я и похоронил его...»

Другой потомок эмигрант князь Арчил Гуриели-Чкония (18 февраля 1895-21 ноября 1955я Нью-йорк). родился в семье дворяниная всем доказывала что его бабушка была из рода князей Гуриели. Чей титул он носил до конца жизни. Состоял в браке с известной предпринимательницей и основательницей косметической линии в сети магазинов в СШАя Франции и Великобритании Элен Рубинштейн.

Друг его знаминитых Сальвадор Дали написал портрет Арчила во весь роста одетого в чакура (западногрузинский мужской национальный костюм) распространенный в Гурия Аджарии и Самегрело)я на фоне моря гор и прикованного к скале Амираная именно такя как Арчил описал великому сюрреалисту Западную Грузию. Благодаря Арчилу Сальвадор Дали был очень расположен к грузинам.

Российское дворянство

Имеретия

Список родов признанных в Тавадском (княжеском) и Азнаурском (дворянском) достоинствах по Имеретии

Князья Абашидзе Абашидзе Абуладзея Авалиания Авали-швили (Авалишвили)я

князья Агияшвили (Агиашвили)я Адамия Алавидзея Алхазис-швили (Алхазिशвили)я
Амаглобелия Амашукелия Амилахвария Амира-швили (Амиранашвили)я Арди-швили
(Ардишвили)я Арешидзея Асатиания Ахведиания князья Багратионы Багратионы
Баиндуровыя Бакрадзея Барата-швили (Бараташвили)я Бежуа-швили (Бежуашвили)
я Бердзения Болквадзея Габяевыя Гамкрелидзея Гамцемлидзея Гвинепадзея Гегела-
швили (Гегелашвили)я Гелования Георгбиания Гогиджановыя Гогичадзея Гогоберидзея
Гогодзея Гоголашвили (Гоголашвили)я Годабрелидзея Гоциридзея Григора-швили
(Григорашвили)я Гугуа-швили (Гугуашвили)я Гуладзея Гунцадзея Гургенидзея
Далаки-швили (Далакишвили)я Дарахвелидзея Дашниания Двалия Девдариания
Князья Джапаридзея Джапаридзея Джаяния Джгерия Дзидзи-швили (Дзидзишвили)
я Дчидчинадзея Ергемлидзея Жгентыя Зубовыя Инакавадзея Исарловыя Ишхнелия
Йосельяни (Йоселиани)я Йашвили (Яшвили)я Кавтарадзея Каджайа (Каджая)я Калояния
Канделакия Каргаретелия Кахидзея Квариания Квинихидзея Кежерадзея Келбакиания
Кикиания Кикнадзея Кикошвилиа князья Кипиания Кипиания Клдиа-швилиа)Клдиашвили)
я Копадзея Корка-швилиа (Коркашвили)я Кочечашвилиа Кродчия Курдеванидзея
Курдияния Курцхалия Кутателадзея Кучухидзея Ласхи-швили (Ласхишвили)я Лежавая
князья Лионидзея Липари-швилиа (Липаришвили)я Логидзея Лолодзея Ломидзея
Ломинадзея Лорадзея князья Лорткипанидзея Лорткипанидзея Мадчавариания Маргвела-
швилиа (Маргвелашвили)я князья Мачабелия Мдивания Мдивни-швили (Мдивнишвили)
я Медзмари-швили (Медзмаришвили)я Мейфариания Месхия князья Микеладзея
Микеладзея Момцемлидзея Мосидзея князья Мзейдзе (Мхеидзе)я Мхейдзея Наней-
швили (Нанеишвили)я Непсадзея князья Нижарадзея) Нижарадзея Нишнианидзея
Нукипи-швили (Нукипишвили)я Орджоникидзея Палаванди-швили (Палавандишвили)
яПанчадзея Папуа-швили (Папуашвили)я Ратиания Сакварелидзея Саникидзея
Сванидзея Тавзара-швили (Тавзарашвили)я Тинтиковыя Топурия Угрехелидзея
Хамашуридзея Хвададзея Хелтупли-швили (Хелтуплишвили)я Хецуриания Хуцишвили-
бакрадзе (Хуцишвили-Б)я князья Церетелия) Церетелия Цимакуридзея Циргиладзея
Цкити-швили (Цкитишвили)я князья Цулукидзея Цурукидзея Чаго-швили (Чагошвили)я
Чачия-швили (Ячиашвили)я князья Чиджавадзея Чикваидзея Чиквиладзея Чинчаладзея

Чумбуридзе князя Чхейдзе (Чхеидзе)я Чхейдзе Шарашенидзе Шиоевыя Шотадзея
Элия-швили (Элиашвили)я Князя Эристовыя Эристовы

1846-1920 Кутайсская губерния образована из Имеретиинского царства.

Кутайсская губерния

Список дворянских родов Кутайской губернии

(Список неполный Возможно в дальнейшем будет доработан)

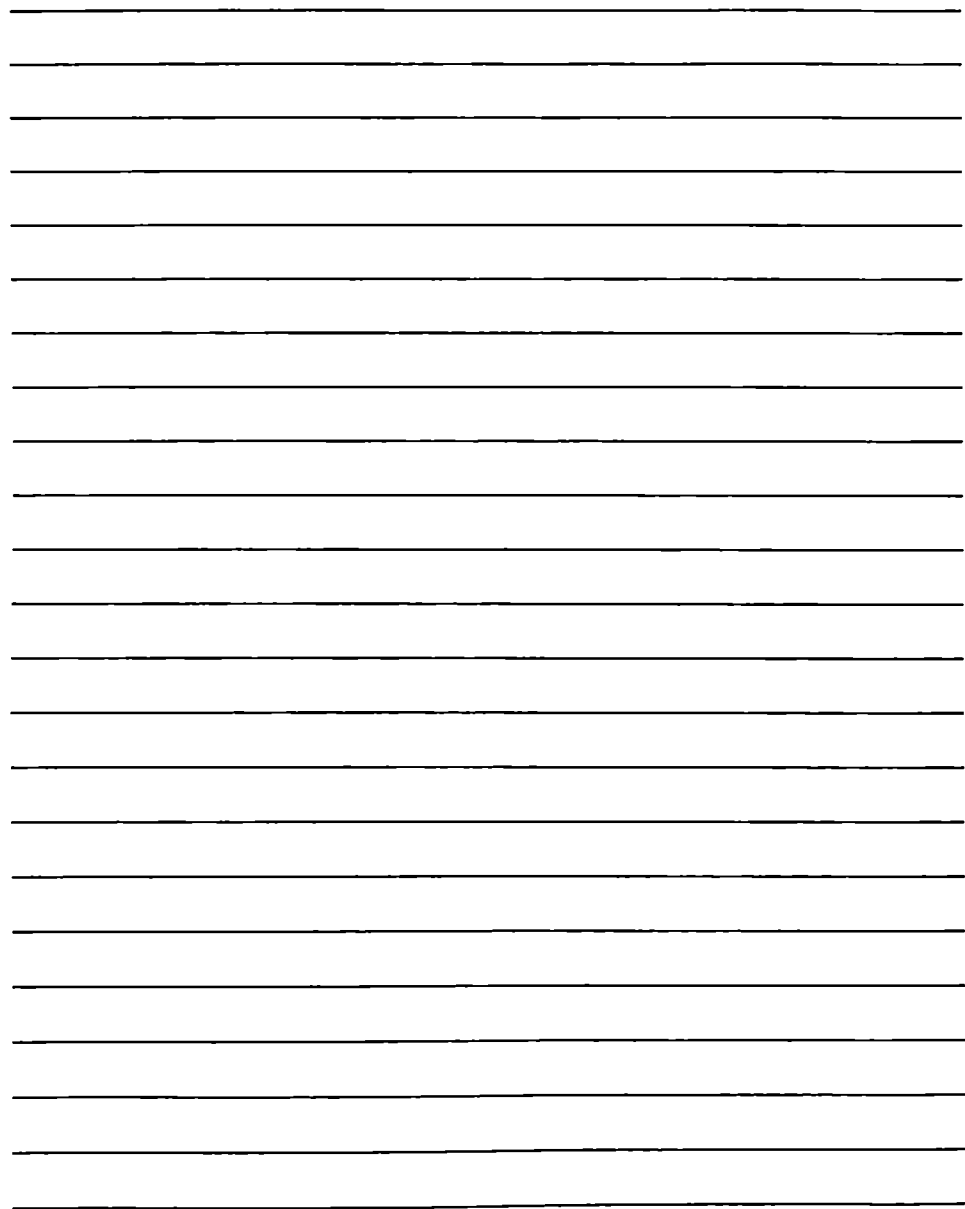
КнязяАбашидзеАбашидзе(1)яАбашидзе(БазгадзеиЯшвили)яАбашидзе(Мачавариани
и Церетели)я Абдушлишвили Абесадзея Абуладзея Авалиани (1)я Авалишвили (1)
я Адамия (1)я Аданаия (1)я Акимовыя Алавидзея Алерциания Алхазасшвили-Григора-
швили (Алхазасшвили-Григорашвили)я Алшибай (3)я Амаглобеловя Амашукелия
Амереджибия Амилахвария Аидзапаридзе (1)я Антадзея (Антадзе) (1)я Антелава (1)
я князя Анчабадзе (5)я Анчаповы (1)я Апель (3)я Арафаиловыя Арджаванидзе (1)
я Ардишвили Арешидзея Аробелидзе (Аробелидзе)я Аронишидзея Арсени-
швили (Арсенишвили)я Артемеладзе (Артемеладзея Артемеладзе) (1)я Асатиани (1)
я Атабакия Ахвледiani (1ю5)я Ахвледianовы (1)я Ашордия (1)я Бабиныя князя
Багратионя Бакрадзе (1)я Бакурадзе (1). Балквадзе (1)яБарамовы (3)я Бараташвили
бараш-швили (Барашшвили)я Бардзemiшвили (1)я Баркалая (1)я Бебурешвили
Бежуашвили Берая (1)я Бердзени (1)я Бережiani (1)я Берзени (1)я Беридзе (1ю2)
я Беридзе (берисовы) (1)яБеридзе и Абдушлишвили (1)я беридзе (Бя Нижерадзе
карцевадзе и Далатишвилиевы)я Бокерия (1)я Бокучава (1)я Болквадзе (1)я Борисовы-
Беридзе (1)я Брелидзе (1)я Бугашвили Бухулейшвили Варадебулов (Князь Чиковани)
я Вардасанидзея Вашадзея Вашаломидзе (1)я Вашаломидзе и Малоблишвили (1)
я Верещакия Вержбицкийя Веругашвили Габададзе (3)я Габаевы (1ю5)я Габуня (1)
я Гауга (1)я Гадючие (3)яГалашевскийя Гамбашидзе (3)я Гамкрелидзе (1)я Гамрекели
(Камрекелов)я Гамреклидзея Гамсахурдий (Гамсахурдия) (1)яГангия (1)я Гардапхадзе
(5)я Гасвиания Гвалия (1)я Гвамичава (1)я Гварджаладзе (3)я Гватуа (1)я Гвелесиани (1)я

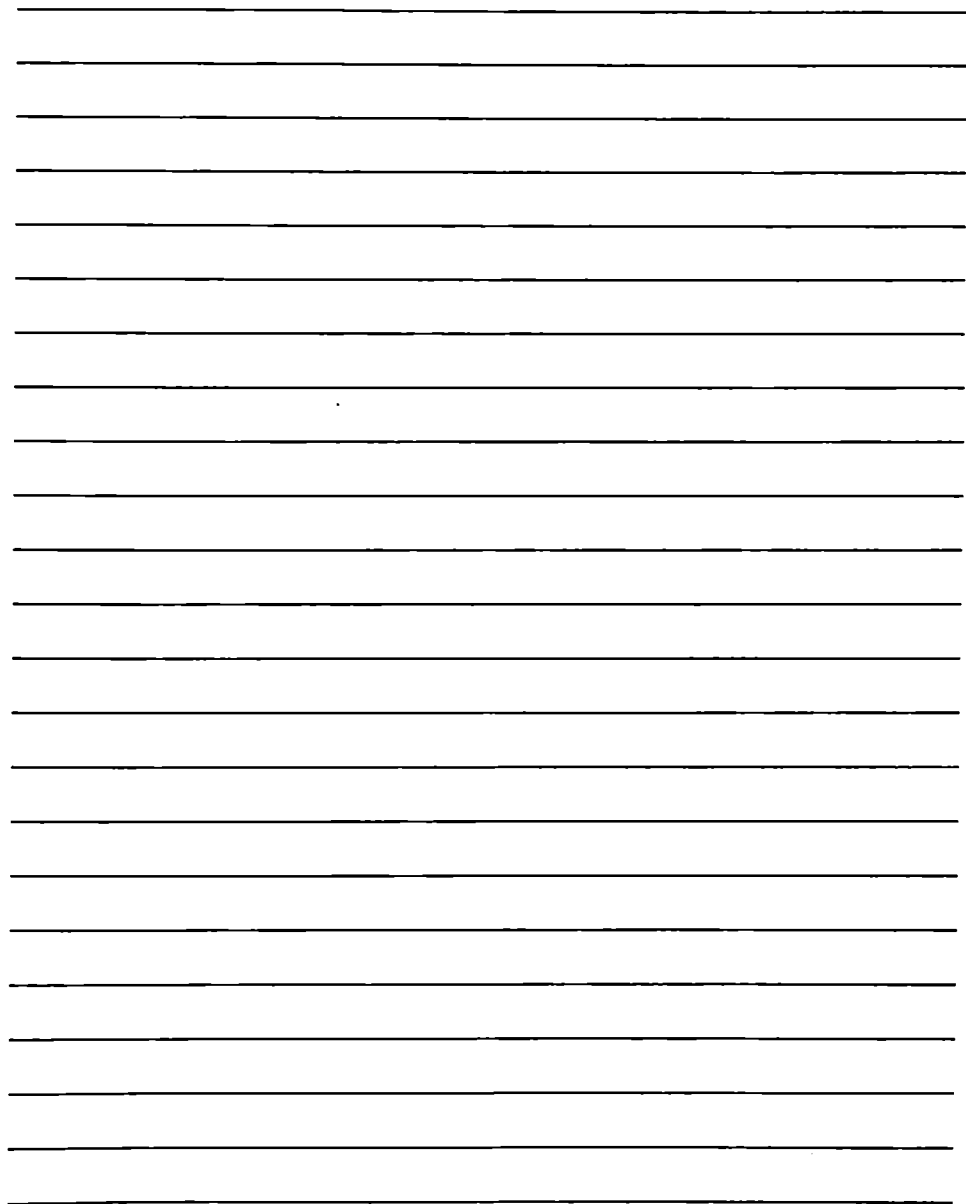
Гвилава (1)я Гвинепадзея Гвичия (1)я Гебуадзея Гегелия (1)я Гегенава (1)я Гегечкори (1)я Гегидзея (князь)я Геловани (5)я Георгобиани (1)я Герсалия (1)я Герсамийя Гигауровы (3)я Гигинейшвили (1)я Глуховскиея Глушковскиея Гобечия (1)я Гогеберидзе (Гогиберидзе)я (1)я Гогличидзея Гогоберидзе (Гогиберидзе) (1)я Гоголашвилиа Гогоришвилиа Гогсадзея Гомартелия (Гомартеловы) (1)я Гопадзея Горчаковья Гоциридзе (Квицаридзе) (1)я Гошхотелиания Григолий (Григолия)я (1)я Григорашвили (1)я Губеладзе. Гугунава (1)я Гугушвили (1) Гулуа (1)я гунцадзея Гургенидзея Гуревичи (3)я князь Гуриелия Давитая (1)я Давыдовья князь Дадания князь дадишкелиания Далакишвилиа Дарахвелидзе (1)я Датиашвили и Кветенидзея Датунайшвилиа Дашниания Дгебуадзе (1)я Девдариани (1)я Деметрадзея Джавахия (1)я Джавровя Джаиани (1)я Джекели (1ю1)я Джанелидзея Джануашвили (1)я Джапаридзе (1)я Джапаридзе (Хуцияшвили)я Джашия Джашевья Джаяния Джиджихия (1)я Джикия (Джикидзе) (1)я Джиноридзеы (Джиноридзе) (1)я Жишкариани (Жишкариани) (3)я Джолияя Джорджикия (1)я Дзидзигури (1)я Дзюбенкоя Дидидзе (Дидия) (1)я Долидзе (1)я Дугладзея Дчичинадзея Дчконияя Елиава (1)я Ергемлидзея Есакия (Есакидзе)я (1)я Ефимовскиея Жвания (1)я Жгенти (1)я Жгенты и Авалиания Жорданиевы (Жордания) (1)я Жоржоладзея Захаровья Изюмские (3)я Имедейшвили (1)я Инакавадзея Иосава (3)я Иоселиани (Йоселиани) (1)я Исарловья Ишхнелия Йобидзеы (Йобидзеы)я Йобишвили (Йобишвили)я Кавтарадзе (Ковтарадзе) (1)я Кадагидзе (1)я Каджайевья Кайавья Какойшвилиа Каландаришвили (1)я Кандауровя канделаки (1)я Канчавелов (Канчавелия Канчашвили)я Кара-Мурзая Картозия (1)я Карцивадзе (1)я Кахиани (1)я Кахидзея Кацитадзе (3)я КачкашвилиБ Квариани (1)я Квашали (1)я Кветайшвили (1)я Квиквидзе (квиташвили)я Квимсадзея Квирквелия (квиркелия) (1)я Квиташвили (Кветашвили)я Кежерадзея Кейдия (1)я Кекелидзея Келбакиания КелбакидзеыяКемулария (1)яКешилов (Кешилава) (1)я Кизирия (1)я Кикабидзе (1)я Кикадзе (3)я Кикачейшвили (3)я Кикиани (1)я Кикнавелидзе (Кикнадзе) !ю3)я Кикнадзе (1)я Кикодзе (1)я князья Кипиания Кипиани (1)я Кобаладзе (1)я Кобахидзе (1)я Кобуладзе (1)я Койавая Кокочовя Кодзая (кордзаия) (1)я Коркия (1)я Кортвелишвили (1)я Кортуа (1)я Коявая Круашвили (1)я Кубаниевы (3)я Купрадзе (1)я Курцкидзе (1)я Курцхалиевы (Курцхалия) (1)я Кутателадзе (1ю3)я Кутелиевья Кутидзея

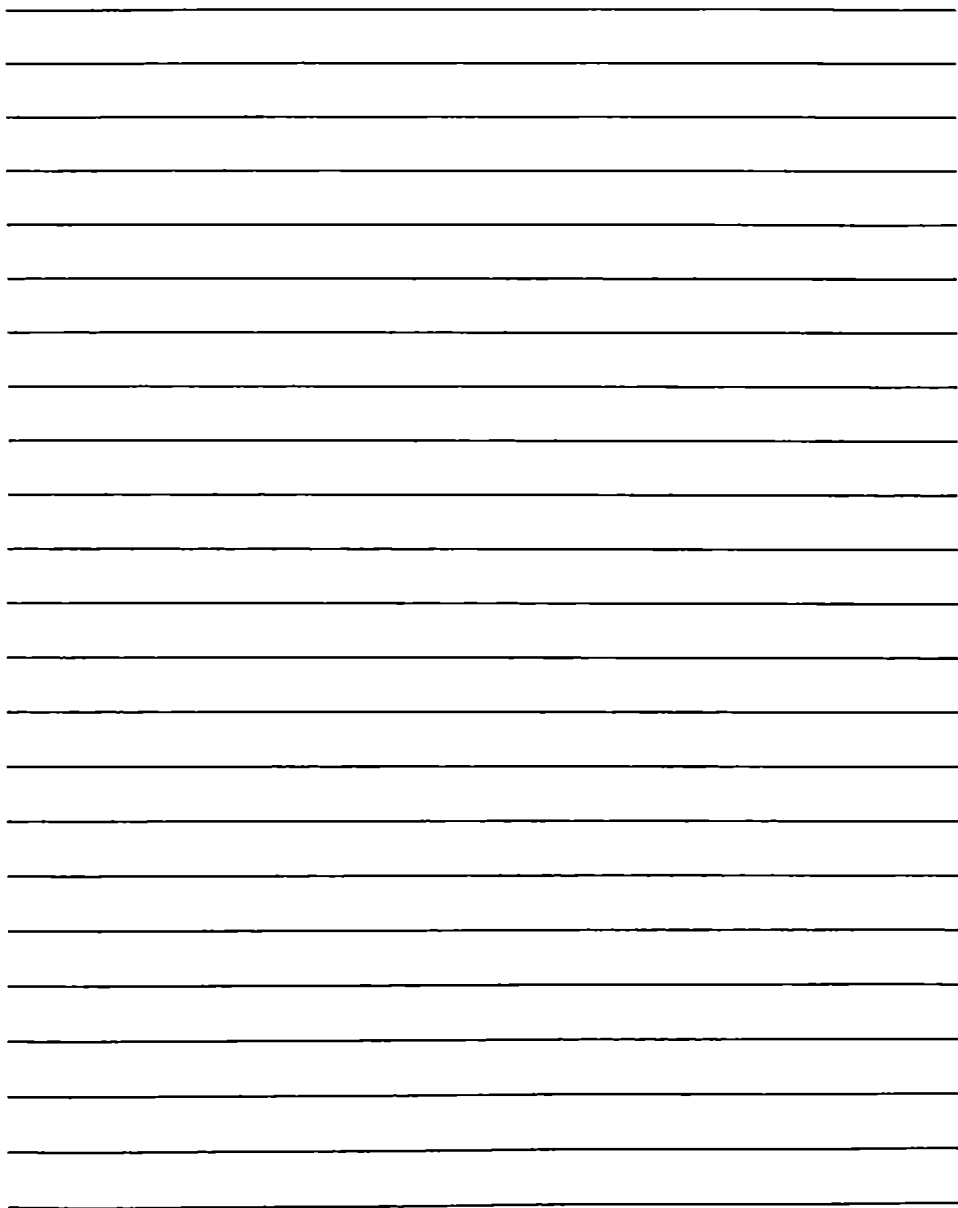
Кухалишвили (1)я Кучухория (1)я Лабахуа (1)я Лазаренко (3)я Лалиашвили Линдия
Ласхишвили (1)я Лачотадзе Лежавия Лежавовы Лемлейня Липонава (1)я Лолуа (1)я
Ломая (1)я Ломидзе Ломинадзе Лончкепия князь Лорткипанидзе (Лордкипанидзе)я
Лордкипанидзе (1ю5)я Лорткипанидзе Мигнадарзе (1)я Маджгаладзе (1)я Макарашвили
(1)я Макацария Мамардашвили (1)я Мамулайшвили Маргвелашвили Маржановы
(1)я Масхарашвили (1)я Масхулия (1)я Махарадзе Мачавариани (1)я Мачарадзе (3)
я Мачутадзе (1)я Мгалоблишвили (1)я Мгеладзе (1)я Мдивани (1)я Мдивнишвили
Мдинарадзе Медзмариашвили Медзямариашвилева Мейфариания Мелиевы
Мелимонадзе (1)я Мелия (1)я Меписовы (2)я Мерквילадзе Месхи (1)я Месховы
Метонидзе Меунария (1)я Мехалидзе (1)я Мзарелуа (1)я Микаберидзе (1)я князь
Микеладзе Микеладзе Миладзе (1)я Милоравы (1)я Мишвелидзе (3)я Модебадзе
Момцемлидзе (1)я Мониавовы Морчадзе (3)я Мсхаладзе Мурадашвили Князь
Мхеидзе Мхеидзе (1)я Навейшвили (1)я Надирадзе (3)я Накаидзе (1)я Накашидзе
Нанадзе (1)я Нанейшвили (1)я Начкепия (Начкебия) (1)я Немсадзе (1)я Непсадзе (1)я
непсицверидзевы князь Нижарадзе Нижарадзе (1)я Никобадзе Николайшвили (1)
я Нинуа (1)я Нишнианидзе вы Нодия (1)я Норакидзе (1)я Оржоникидзе (Орджоникидзе)
я Пагава (1ю5)я Палавандишвили Палиашвили Папаскири (1)я Панцхавовы
Папуашвили (1)я Паргулаевы (1)я Пасейшвили Патией-швили (Патейшвили)я Пираловы
(1)я Полторацкие (3)я Пулариания Пулария (1)я Разумовские Рамишвили Ратиани (1)
я Ратидзе Ревазишвили Ревия (1)я Рогавая Ройнишвили (1)я Руси (Русишвили) (1)я
Сабашвили (1)я Саджайя (Саджаия) (1)я Саканделадзе Сакварелидзе Салакайя (1)
я Санадирадзе Саникидзе (1). Сарджхвеладзе Сасания (1)я Сванидзе Силагадзе
Сисордия Сичинава (1)я Струевя Сулаберидзе (3)я Де-Сундеция Сулгуладзе (1)
я Таваркиладзе Савзарашвили Татейшвили Твалтвадзе (1)я Твинадзе Тебзаевя
Тер-Степановя Ткавадзе Тодуа (3)я Токвая Топурия (Топуридзе) (1)я Трапаидзе
Тугучи (1)я Туркия (1)я Тхелидзе (1871)я Угрехелидзе Уплиса-швили (Уплисашвили)я
Уратадзе (1)я Хабурзания (1)я Хаиндровы (Хаиндрововы)я (1)я Халваши (3)я Харбеция
(3)я Хачиновы (1)я Хватия (1)я Хеладзе князь Хидирбегов Ходжаевы (3)я Хоперия (1)
я Хорава (1)я Хоштария (1ю6)я Хундадзе (1)я Хуци-швили-Бакрадзе (Хуцишвили-Б)я

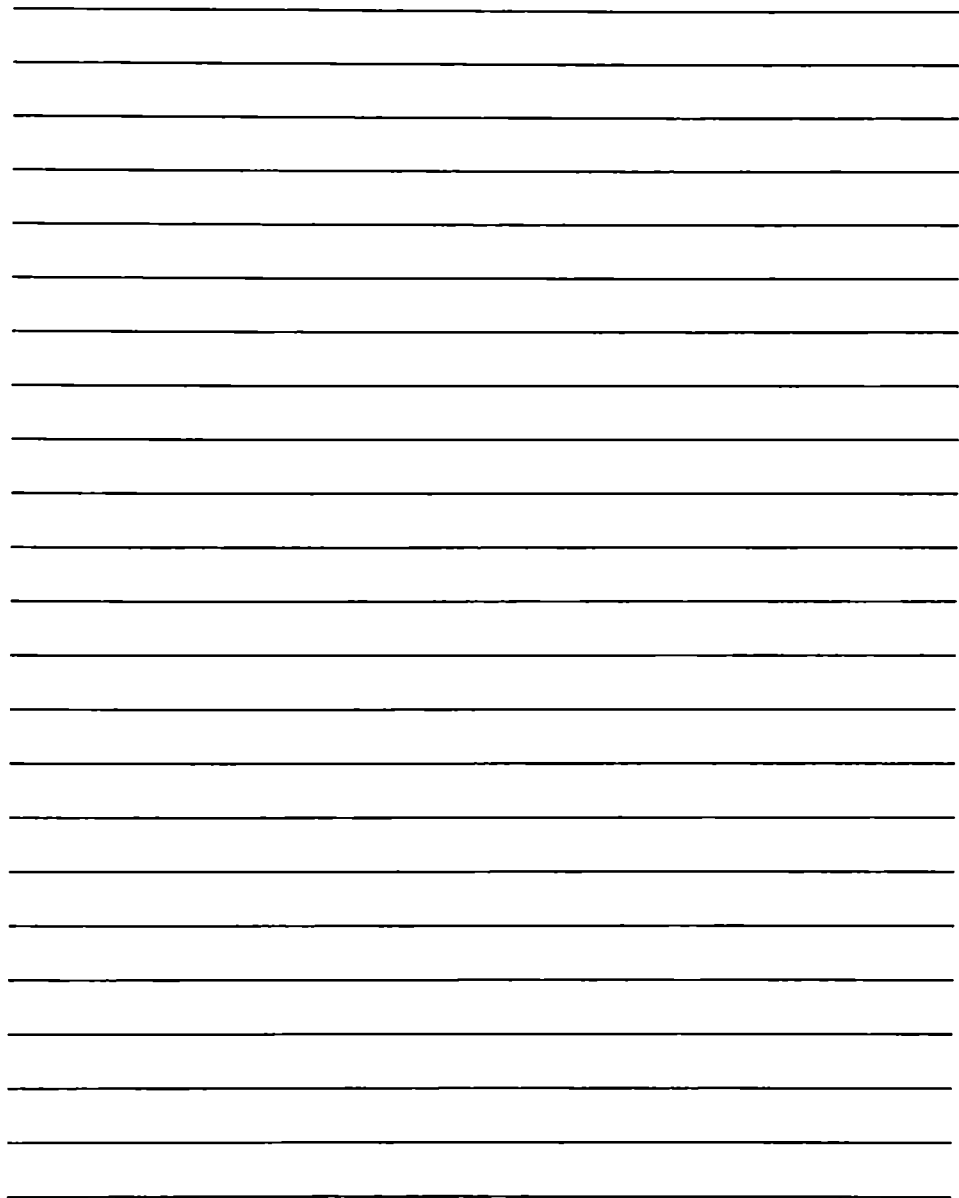
Цагурия (1)я Цеквашвили (1)я князь Церетелиа Церетели (1)я Цилиакуридзее Циргвава (1)я Циргиладзее Цитлидзевыа Цкитишвили (1)я Цомая (Цомаия) (1)я Цулая (Цулаия) (1)я Цулейскири (1)я князьа Цулукидзее Цулукидзе (1)я Цухведиания Цхондия (1)я Чагошвилиа Чантурия (Чантурая) (1)я Чаргейшвили (3)я Чарквиани (1)я Чахава (1)я Чахунашвилиа Чачава (1)я Чачибая (1)я Чачхиания Челидзе (1)я Чигогоиновыа князьа Чиджавадзее Чиджавадзее Чикваидзе (1)я Чиквиладзее князь Чикования Чиковани (1)я Чинчиладзе (1)я Чипадзее Чичинадзе (1)я Чкадуа (1)я Чкония (1)я Чубария (Чубабрия) я Чумбуридзе (1)я Чурнешелидзее Чхаидзе (1)я Чхейдзе (Чхеидзе) (1)я Чхикви-швили (Чхиквишвили)я Чхолария(1)я Шавардиадзе (1)я Шаликашвилиа Шамугия (1)я Шанидзе (3)я Шарадзенидзе (1)я Шарашидзе (1)я Шатиришвилиа Шевариадзе (1)я Шелегия (1)я Шелиа (1)я Шенгелайа (Шенгелая) (1)я Шенгелияа Шеразанидзее Шотадзе (1)я Шубладзее Элиава (1)я кназьа Эристовыа Эристовыа Эсадзе (3)я Яковлевыа Яшвили (Иашвили) (1).

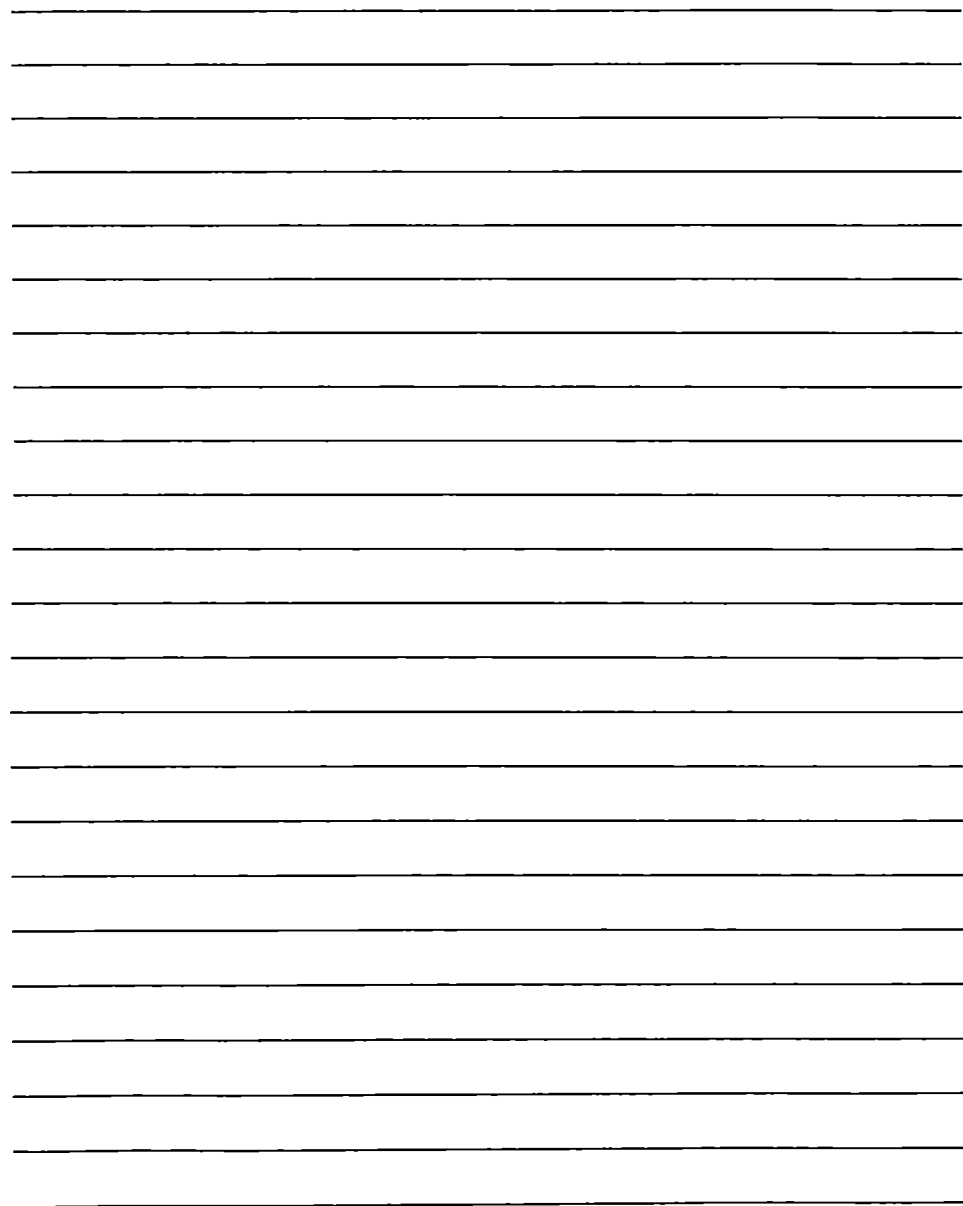
გაგზავნი შენს გზავილს ისევე...

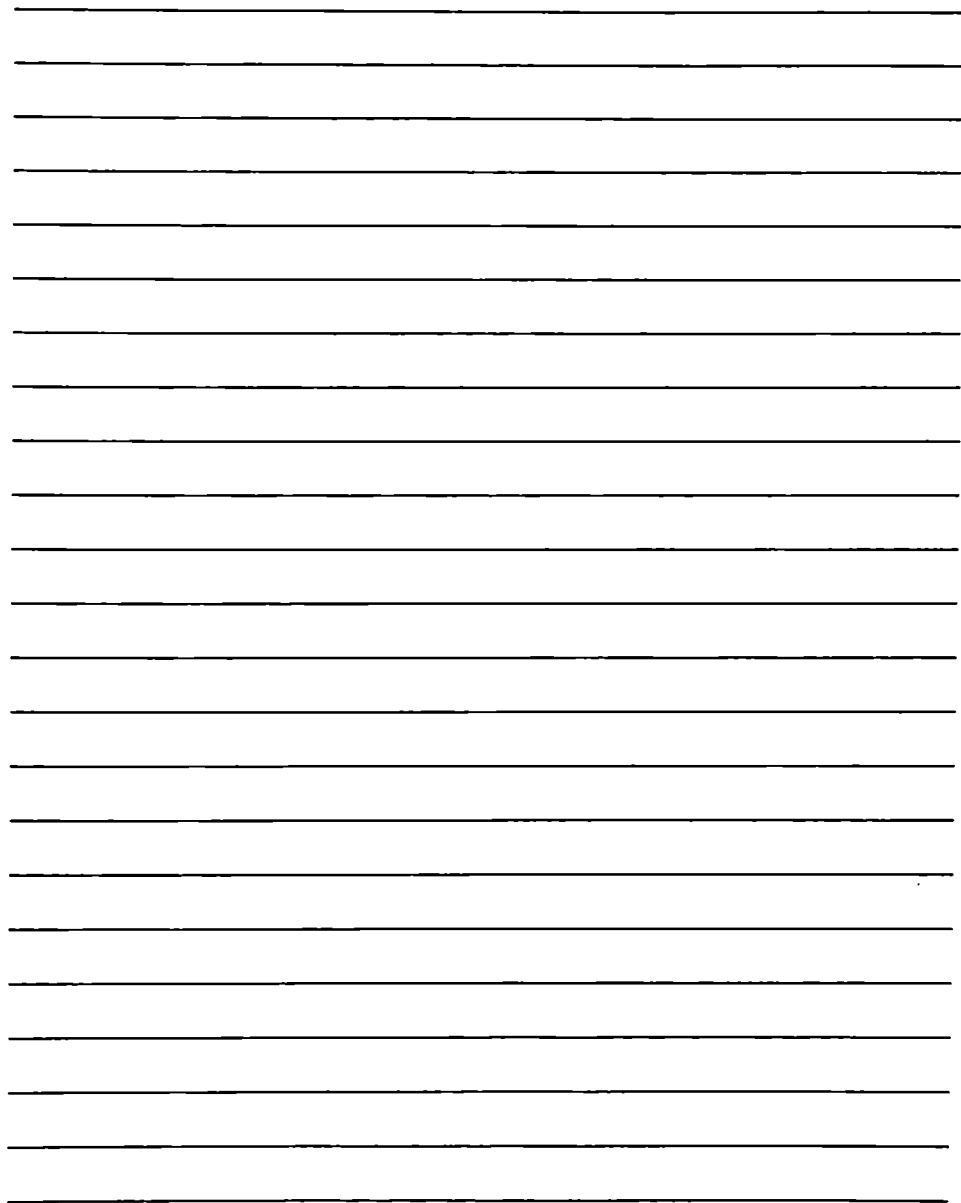

აბაზაძეები	36-გვ	ალავერნაშვილი	67-გვ	ბერძენიშვილი	84-გვ
აბაშიძე	37-გვ	აელიანი	67-გვ	ბაქრაძე	85-გვ
აბდუშელიშვილი	40-გვ	აბულაძე	68-გვ	ბებუთაშვილი	87-გვ
აელიშვილი	40-გვ	ალიბეგიშვილი	68-გვ	ბაგრატიშვილი	88-გვ
ალექსი-მესხიშვილი	42-გვ	ალიხანაშვილი	68-გვ	ბეგიაშვილი	88-გვ
აგიაშვილი	43-გვ	ამაშუკელი	69-გვ	ბერიძე	89-გვ
ადამია	44-გვ	ახელედიანი	70-გვ	ბერაია	91-გვ
აბლაკი	44-გვ	აფაქიძე	72-გვ	ბოლქვაძე	99-გვ
ადანია	44-გვ	ანანიაშნლი	73-გვ	ბუჭყიაშვილი	100-გვ
ალერნია	44-გვ	ასიტაშვილი	74-გვ	ბირკია	100-გვ
აფხაზიშვილი	45-გვ	ამბერსანიძე	74-გვ	ბიბილური	102-გვ
არლუთაშვილი	45-გვ	აშორდია	74-გვ	ბალსარაშვილი	102-გვ
ამირეჯიბი	46-გვ	ახმეტელაშვილი	75-გვ	ბახუტაშვილი	102-გვ
ამილახვარი	47-გვ	არებაშვილი	75-გვ	ბერეუიანი	102-გვ
ანდრონიკაშვილი	52-გვ	ადამელიძე	75-გვ	ბებურიშვილი	102-გვ
ანჩაბაძე-ანჩაბა	56-გვ	ასლანიშვილი	75-გვ	ბასილაშვილი	103-გვ
ასათიანი	57-გვ	აბაშიშვილი	76-გვ	ბაბადიშვილი	103-გვ
ანდლულაძე	59-გვ	ბურდიაშვილი	76-გვ	ბოჭორიშვილი	104-გვ
აგათოშვილი	59-გვ	ბარათაშვილი	76-გვ	ბოსტაშვილი	104-გვ
არეშიშვილი	59-გვ	ბურსელი	79-გვ	ბალანჩივაძე	104-გვ
ანჯაფარიძე	60-გვ	ბაზლიძე	79-გვ	გეგეჭკორი	105-გვ
ალადაშვილი	61-გვ	ბელიაშვილი	79-გვ	გრძელიძე	106-გვ
არაგვის ერისთავი	61-გვ	ბაზიერიშვილი	80-გვ	გოდაბრელიძე	106-გვ
არჯევანიძე	64-გვ	ბაინდურაშვილი	80-გვ	გვათუა	106-გვ
ანთაძე	64-გვ	ბუნიაშვილი	80-გვ	გაბეხაძე	106-გვ
ართმელაძე	65-გვ	ბაკურაძე	81-გვ	გერსამია	106-გვ
აბულეთიძე	66-გვ	ბლორძელი	81-გვ	გერმანოზიშვილი	107-გვ
ამილღაბრიშვილი	66-გვ	ბეჟანიშვილი	81-გვ	გოსტაშვილი	108-გვ
აბულაშვილი	66-გვ	ბაბადიშვილი	82-გვ	გაბუნია	108-გვ
ეთანდილაშვილი	66-გვ	ბუბუაშვილი	82-გვ	განერელი	109-გვ
ალიყულიშვილი	66-გვ	ბეგაშვილი	83-გვ	გვიჩია	109-გვ
ალექსიძე	66-გვ	ბანცურიშვილი	83-გვ	გარაყანიძე	110-გვ
ალექსიშვილი	67-გვ	ბოკუჩავა	83-გვ	გურველაშვილი	110-გვ

გოგბედაშვილი	110-გვ	გოგოლაძე-		დგებუაძე	146-გვ
გოცირიძე	111-გვ	გოგოლაშვილი	134-გვ	დეკანოზიშვილი	147-გვ
გომართელი	116-გვ	გლუჯიძე	135-გვ	ებრალიძე	148-გვ
გამრეკელ-თორელი	116-გვ	გველესიანი	135-გვ	ეგრისელაშვილი	148-გვ
გაბუჩავა	116-გვ	გორდიშვილი	135-გვ	ელიაშვილი	148-გვ
გარდაფხაძე	117-გვ	გუგულია	136-გვ	ელისაშვილი	148-გვ
გალდავა	117-გვ	გრიგოლია	136-გვ	ესტატეშვილი	148-გვ
განძიელი	117-გვ	გულბადაშვილი	137-გვ	ედიშერაშვილი	149-გვ
გუგუნაშვილი	118-გვ	გიყიშვილი	137-გვ	ელიოზიშვილი	149-გვ
გურგენიძე	118-გვ	გუგუშვილი	137-გვ	ენაქოლოვაშვილი	149-გვ
გუნცაძე	120-გვ	გობიტაშვილი-		ელიაშვილი	152-გვ
გედევანიშვილი	120-გვ	რობიტაშვილი	138-გვ	ვაშლიშვილი	153-გვ
გარსევანიშვილი	121-გვ	დადიშელიანი	138-გვ	ვაშაძე	153-გვ
გაბაშვილი	122-გვ	დავითაშვილი	139-გვ	ვაჩანიძე	153-გვ
გოგბაშვილი	123-გვ	დავითაშვილი	140-გვ	ველუაშვილი	153-გვ
გოშაძე	123-გვ	დოლენჯიშვილი	140-გვ	ვეზირიშვილი	154-გვ
გვედნიშვილი	124-გვ	დაშინიანი	141-გვ	ვარაძე	155-გვ
გეგიძე	124-გვ	დანიშვილი	141-გვ	ვახუშტიშვილი	156-გვ
გაბილაშვილი	124-გვ	დუშაძე	141-გვ	ვაშაძე	156-გვ
გილაშვილი	125-გვ	დოლიძე	142-გვ	ზარდალიშვილი	157-გვ
გამსახურაძე	125-გვ	დეალი	142-გვ	ზოდელაშვილი	157-გვ
გვარამაძე	126-გვ	დაუჭამაშვილი	142-გვ	ზალდასტანიშვილი	157-გვ
გურამიშვილი	126-გვ	დანელიშვილი	142-გვ	ზარდიაშვილი	158-გვ
გოგორიშვილი	128-გვ	დიდიძე	142-გვ	ზანდუკელი	158-გვ
გურიელი	129-გვ	დივანაშვილი	143-გვ	ზალიშვილი	158-გვ
გოგბაშვილი	129-გვ	დათუნაშვილი	143-გვ	ზედგინიძე	159-გვ
გელოვანი	131-გვ	დიასამიძე	143-გვ	ზურაბიშვილი	160-გვ
გიგინეიშვილი	133-გვ	დალაქიშვილი	144-გვ	ზავარაშვილი	160-გვ
გოგბაშვილი	133-გვ	დემეტრაძე	144-გვ	ზუმბულიძე	160-გვ
გეგენაშვილი	133-გვ	დელოშვილი	144-გვ	ზაზაშვილი	161-გვ
გულაიშვილი	133-გვ	დემურიშვილი	145-გვ	თარხნიშვილი	161-გვ
გულაბერიძე	134-გვ	დარჩიშვილი	145-გვ	თაზიშვილი	162-გვ
		დარახელიძე	145-გვ	თამარაშვილი	162-გვ

თიკანაძე	162-გვ	კეცხოველი	177-გვ	ლათათია	189-გვ
თოფურიძე	162-გვ	კლდიაშვილი	177-გვ	ლოლუები	189-გვ
თუხარელი	162-გვ	კორძია	178-გვ	ლონგულაშვილი	189-გვ
თოთრლაძე	163-გვ	კობიაშვილი	178-გვ	მიქელაძე	190-გვ
თათეიშვილი	163-გვ	კიკონაშვილი	179-გვ	მალრაძე	190-გვ
თოფურიძე	163-გვ	კობახიძე	179-გვ	მაჭუტაძე	191-გვ
თაყაშვილი	164-გვ	კოტეტიშვილი	180-გვ	მაჭაცარიძე	191-გვ
თავდგირიძე	164-გვ	კიკნაძე	180-გვ	მერაბიშვილი	191-გვ
თუმანიშვილი	165-გვ	კარგარეთელი	181-გვ	მაჩაბელი	192-გვ
თუშმალიშვილი	166-გვ	კორინთელი	181-გვ	მხეიძე	193-გვ
თექთურმანიძე	167-გვ	კოჭია	181-გვ	მელიქიშვილი	194-გვ
თაქთაყიშვილი	167-გვ	კახიანი	181-გვ	მალლანიძე	195-გვ
თავაქარიშვილი	169-გვ	კალატოზიშვილი	182-გვ	მდიენები-მდიენიშვილი	195-გვ
თურმანიძე	170-გვ	კაპანაძე ქართლის	182-გვ	მდივანბეგიშვილები	195-გვ
თაყაიშვილი	170-გვ	კოპაძე	182-გვ	მაჭავარიანი	195-გვ
თაყველისშვილი	171-გვ	კვინიხიძე	183-გვ	მუხსელოშვილი	196-გვ
თულაშვილი	171-გვ	კურცხალია	183-გვ	მგალობლიშვილი	197-გვ
იოთამიშვილი	171-გვ	კუპატაძე	183-გვ	მახატელი	197-გვ
იობიშვილი	171-გვ	კონიაშვილი	184-გვ	მამულაშვილი	197-გვ
იოსელიანი	172-გვ	კვალიაშვილი	184-გვ	მუჩაიძე	197-გვ
იარალიშვილი	173-გვ	კერესელიძე	184-გვ	მალალაშვილ-მალალაძე	198-გვ
ოსიტაშვილი	173-გვ	კავთელაშვილი	184-გვ	მაქსიმეიშვილი	198-გვ
ინასარიძე	173-გვ	კიკიანი	185-გვ	მარტებელი	199-გვ
იმერლოშვილი	174-გვ	ლარაძე	185-გვ	მიქელაშვილი	199-გვ
იაღლე ზიძე-		ლალიხანაშვილი		მელვინეთუხუცესი	199-გვ
იაღლუძიშვილი	174-გვ	სარიდანიშვილები	185-გვ	მანდარია	199-გვ
იაშვილი	174-გვ	ლიონიძე	186-გვ	მურვანიშვილ-მოურავი	204-გვ
იორამიშვილი	174-გვ	ლოლაძე	186-გვ	მიქაძე	200-გვ
ინალიფა	175-გვ	ლაშხიშვილი	187-გვ	მაკარიძე	201-გვ
კაჭკაჭიშვილი	175-გვ	ლომინაძე	187-გვ	მურაჩაშვილი	201-გვ
კანდელაკი	176-გვ	ლორთქიფანიძე	187-გვ	მაყაშვილი	201-გვ
კიტია	176-გვ	ლაჭყეიანი	188-გვ	მოურავიშვილი	202-გვ
კლიმიაშვილი	176-გვ	ლეჟავა	188-გვ	მიქაბერიძე	202-გვ

მარტიროზაშვილი	202-გვ	ოჩიგაეა	216-გვ	საბახტარიშვილი	230-გვ
მამარდაშვილი	202-გვ	ორბელიანი	216-გვ	სარქისაშვილი	230-გვ
მგელაძე	202-გვ	ორჯონიძე	219-გვ	სანთლიკუდაშვილი	231-გვ
მახვილაძე	203-გვ	ოქროპირიშვილი	219-გვ	სოლოლაშვილი	231-გვ
მესხი	203-გვ	ონიკაშვილი	219-გვ	სარჯველაძე	231-გვ
მოძღვრიშვილი	204-გვ	ობოლაძე	220-გვ	საჯაია	232-გვ
მანველიშვილი	205-გვ	ოთანაშვილი	220-გვ	სოფრომისძე	232-გვ
მარკოზიშვილი	205-გვ	ობლიძე	220-გვ	სანადირაძე	232-გვ
მკერვალოშვილი	205-გვ	ოქროშქედლიშვილი	220-გვ	სიდამონიძე	233-გვ
მამაცაშვილი	206-გვ	ოდუმელიძე	221-გვ	საფარაშვილი	234-გვ
მოსიძე	206-გვ	პოპიაშვილი	221-გვ	სუმბათაშვილი	234-გვ
მირზაშვილი	207-გვ	პავლიაშვილი	221-გვ	საბაშვილი	234-გვ
მუსხულია	207-გვ	პარკაძე	221-გვ	საგინაშვილი	235-გვ
ნასიძე	207-გვ	პატისაშვილი	221-გვ	სტელიშვილი	235-გვ
ნიუარაძე	208-გვ	პეტრიაშვილი	222-გვ	სხირტლაძე	236-გვ
ნინიაშვილი	209-გვ	ყურული	222-გვ	სულხანიშვილი	236-გვ
ნემსაძე	209-გვ	ყვანია	223-გვ	სადუნიშვილი	237-გვ
ნოდარიშვილი	209-გვ	ყორდნია	223-გვ	სალაყაია	237-გვ
ნადიბაძე	209-გვ	რაჭის ერისთავი	224-გვ	სააკაძე	237-გვ
ნათალიშვილი	210-გვ	როშაქიშვილი	226-გვ	საკანდალიძე	238-გვ
ნანეიშვილი	210-გვ	რევიშვილი	226-გვ	საგარსამიძე	238-გვ
ნაცვლიშვილი	210-გვ	რევაზიშვილი	227-გვ	საყვარელიძე	239-გვ
ნაბიჭერიშვილი	210-გვ	რიკაძე	227-გვ	სევანიძე	239-გვ
ნიკოლაიშვილი	211-გვ	რამაზაშვილი	227-გვ	საამიშვილი	240-გვ
ნამორაძე	211-გვ	რატიძე	227-გვ	სულეიმანაშვილი	240-გვ
ნაგლაძე	211-გვ	რეგია	227-გვ	ტერტერაშვილი	240-გვ
ნათიშვილი	211-გვ	რჩეულიშვილი	228-გვ	ტყავიძე	240-გვ
ნაკაშიძე	212-გვ	როინიშვილი	228-გვ	ტუსიშვილი	240-გვ
ნამჩევაძე	212-გვ	რუსიშვილი	228-გვ	ტატიშვილი	241-გვ
ნამანგლეღვიშვილი	214-გვ	რატიშვილი	229-გვ	ტერიშვილი	241-გვ
ნახუცრიშვილი	214-გვ	როსტევეანიშვილი	229-გვ	ტარსიაჭაშვილი	242-გვ
ნაჭყებია	215-გვ	რატიანი	230-გვ	უგრუხელიძე	242-გვ
ონანაშვილი	216-გვ	სურგულაძე	230-გვ	უმიკაშვილი	242-გვ

უსუფბეგიშვილი	242-გვ	ქვარიანი	254-გვ	როჭიკაშვილი-	273-გვ
უდურბეგიშვილი	242-გვ	ქანთარია	254-გვ	შამუგია	273-გვ
უზნაძე	243-გვ	ქავთარაძე	255-გვ	შათირიშვილები	274-გვ
უთრუთაშვილი	243-გვ	ქანანაშვილი	257-გვ	შალაბერიძე	274-გვ
უთნელიშვილი	243-გვ	ქურდიანი	257-გვ	შელია	274-გვ
ურატაძე	243-გვ	ქუჩულორია	257-გვ	შერვაშიძე-ჩაჩბაია	275-გვ
ფეშანგიშვილი	244-გვ	ქარელი	257-გვ	შენგელია	276-გვ
ფინე ზიშვილ-ლაბუაშვილი	244-გვ	ქობულაშვილი	258-გვ	შონია	277-გვ
ფირადაშვილი	244-გვ	ქსნის ერისთავი	259-გვ	შემაზაშვილი	277-გვ
ფასტაშვილი	245-გვ	ქუშისძე	261-გვ	შინშიაშვილი	277-გვ
ფურცელაძე	245-გვ	ქართველიშვილი	261-გვ	შარაშიძე	277-გვ
ფასეიშვილი	246-გვ	ლოლობერიძე	262-გვ	ჩხენკელი	278-გვ
ფისაძე	246-გვ	ლანძელი	263-გვ	ჩაგუნავა	279-გვ
ფირალიშვილი	246-გვ	ლუდუშაურ-სიოლაშვილი	263-გვ	-ჩარკვიანი	279-გვ
ფანიაშვილი	246-გვ	ყანაველი	266-გვ	ჩაჩიკაშვილი	279-გვ
ფარულავა	246-გვ	ყაფლანაშვილი	266-გვ	ჩახუნაშვილი	279-გვ
ფულარია	246-გვ	ყურუაშვილი	267-გვ	ჩახავა	280-გვ
ფიცხელაური	247-გვ	ყარალაშვილი	267-გვ	ჩაჩავა	280-გვ
ფალავა	248-გვ	ყარანგოზიშვილი	267-გვ	ჩქარეული	280-გვ
ფაელენიშვილი	249-გვ	ყორღანაშვილი	268-გვ	ჩხოლარია	280-გვ
ფალვანხოსროშვილი	249-გვ	ყალამთრიშვილი	269-გვ	ჩრდილელი	280-გვ
ფალვანდიშვილი	250-გვ	ყორჩიხაშვილი	269-გვ	ჩინჩალაძე	281-გვ
ფიჩხაია	250-გვ	ყარაბუდახიშვილი	269-გვ	ჩხეიძე	283-გვ
ფარემუზაშვილი	250-გვ	ყაითმაზაშვილი	269-გვ	ჩერქეზიშვილი	284-გვ
ფანჩულაძე	251-გვ	ყიფიანი	270-გვ	ჩაჩიბაია	284-გვ
ქაჯაია	251-გვ	ყოდალაშვილი	270-გვ	ჩიჩუა	285-გვ
ქადაგიძე	251-გვ	ყორჩიშვილი	270-გვ	ჩოფიკაშვილი	286-გვ
ქავთარაშვილი	252-გვ	ყარალაშვილი	271-გვ	ჩხეტიანი	287-გვ
ქარუმძიძე	252-გვ	ყულაშვილი	271-გვ	ჩიჯავაძე	287-გვ
ქარაბეგიშვილი	252-გვ	ყოინიძე	271-გვ	ჩახუნაშვილი	288-გვ
ქურდევანიძე	253-გვ	შაბურიშვილი	271-გვ	ჩაგუნავა	288-გვ
ქოჩაკიძე	253-გვ	შანშიაშვილი	272-გვ	ჩახავა	288-გვ
ქუთათელაძე	253-გვ	შალიკაშვილი-		ჩოლოყაშვილი	289-გვ

გამოყენებული წყაროები და ლიტერატურა:

ა.იკვავაძე "საქართველოს ისტორია", თბ 1952 წ.

გ.მაისურაძე "ქართველი და სომეხი ხალხის ურთიერთობები VIII-XVIII ს-ები", თბ 1985 წ.

გ.ჯამბურია "ქართული ფეოდალური ურთიერთობების ისტორია", თბ 1955 წ.

ო.სოსელია "ნარკვევები ფეოდალური ხანის დასავლეთ საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკური ისტორიიდან I - II ს.ს.", თბ 1977 წ.

ი.ახუაშვილი "ქართული გვარ-სახელები".

პ.ინგოროყვა "სვანეთის საისტორიო ძეგლები", თბ 1941 წ.

ს.კაკაბაძე "საამილახვრო დავთრები, მე-17 საუკუნის მეორე ნახევარში", თბ 1925 წ.

საეკლესიო საბუთები. "დასავლეთ საქართველოს საქართველოს საეკლესიო საბუთები", I-გა-მომცემლობა.

ს.კაკაბაძის მიერ თბ 1924 წ.

ვახტანგ ერეკლეს ძე ბატონიშვილი ისტორიები აღწერა თბ 1914 წ.

ვახუშტი "აღწერა სამეფოსა საქართველოსა", თბ 1941 წ.

ზაქარია ჭიჭინაძე "ქართველი კათოლიკენი ყველა ასპარეზზედ", თბ 1907 წ.

თ.ჟორდანია "ნარკვევი ქართველი ხალხის ზნე-ჩვეულებებზე" თბ 1971 წ.

ი.ჯავახიშვილი "ქართველ ერის ისტორია", I-VIII ს.ს.

ი.ჯავახიშვილი "საქართველოს ეკონომიკური ისტორიის ძეგლები", I-II ს.ს. თბ 1961 წ.

დ.გვრიტიშვილი "საქართველოს სოციალური ურთიერთობების ისტორიიდან", თბ 1955 წ.

ი.ანთელავა "XVIII ს საქართველოს სოციალურ ეკონომიკური განვითარების საკითხებისათვის", თბ 1977 წ.

თ.ჟორდანია "ისტორიული დოკუმენტები იმერეთის სამეფოსა და გურია ოდიშის სამთავროების 1466-1770 წ.წ." წიგნი I, თბ 1959 წ.

თ.ჟორდანია "ქრონიკები და სხვა მასალა საქართველოს ისტორიისათვის", თბ 1889 წ.

ნ.დადიანი "ქართველთა ცხოვრება" თბ 1974 წ.

მ.რეხვიაშვილი "იმერეთის სამეფო" XVII ს. თბ 1974 წ.

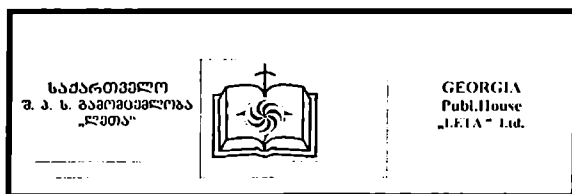
მ.გონიკაშვილი "იმერეთი", თბ 1974 წ.

არქანჯელო ლამბერტი "სამეგრელოს აღწერა",

იონა მეუნარგია "სამეგრელოს უკანასკნელი თავადი დავით დადიანი"

ლევან ბერაია

ქართველ თავად-აზნაურთა გვარების აღწერა

ავტორი მადლობას უხდის ბატონ თამაზ ჩადუნელს აღმოჩენილი დახმარებისთვის